

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

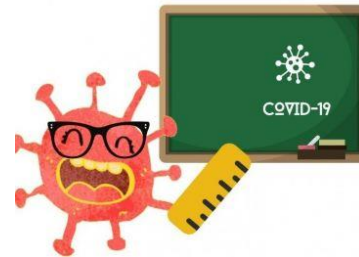
**«Επιστήμες της Εκπαίδευσης και της Αγωγής: Διεπιστημονικές
προσεγγίσεις στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία»
2^η Κατεύθυνση: Λόγος, Τέχνες και Ετερότητα στην Εκπαίδευση**

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής

**«Γλωσσικές απεικονίσεις της πανδημίας του κορωνοϊού στη δημόσια
σφαίρα»**

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια: **Ιουλιέτα Βάρρα**

Α.Μ.: **126**

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: **Νικολέττα Τσιτσανούδη – Μαλλίδη**

Μέλη: **Μαριάννα Σπανάκη, Θεοχάρης Ράπτης**

Ιωάννινα, 2021

ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

"Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ενυπογράφως ότι είμαι αποκλειστική συγγραφέας της παρούσας Μεταπτυχιακής Διατριβής, για την ολοκλήρωση της οποίας κάθε βοήθεια είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται λεπτομερώς στη διατριβή αυτή. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάσει επιστημονικής παράφρασης.

Αναλαμβάνω την προσωπική και ατομική ευθύνη, ότι σε περίπτωση αποτυχίας στην υλοποίηση των ανωτέρω δηλωθέντων στοιχείων, είμαι υπόλογος έναντι λογοκλοπής, γεγονός που σημαίνει αποτυχία στην Μεταπτυχιακή μου Διατριβή, και κατά συνέπεια αποτυχία απόκτησης του Μεταπτυχιακού Τίτλου των Μεταπτυχιακών Σπουδών, πέραν των λοιπών συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων.

Δηλώνω, συνεπώς, ότι αυτή η Μεταπτυχιακή Διατριβή προετοιμάστηκε και ολοκληρώθηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ότι αναλαμβάνω πλήρως όλες τις συνέπειες του νόμου στην περίπτωση κατά την οποία αποδειχθεί, διαχρονικά, ότι η εργασία αυτή ή τμήμα της δεν μου ανήκει, διότι είναι προϊόν λογοκλοπής άλλης πνευματικής ιδιοκτησίας."

Η Δηλούσα,

Ιουλιέτα Βάρρα

Ευχαριστίες

Η παρούσα διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών: «Επιστήμες της Εκπαίδευσης και της Αγωγής: Διεπιστημονικές προσεγγίσεις στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία» του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Αρχικά, θα ήθελα να απευθύνω θερμές ευχαριστίες στην Επιβλέπουσα Καθηγήτριά μου, κυρία Νικολέττα Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Ιωαννίνων, για την άριστη συνεργασία και εμπιστοσύνη που έδειξε στο πρόσωπό μου. Συγκεκριμένα, την ευχαριστώ για το ερευνητικό υλικό, το οποίο μου παραχώρησε, και, ειδικότερα, για το πλήθος των άρθρων της (επιστημονικών και δημοσιευμένων στον τύπο), τα οποία και έθεσε στη διάθεσή μου, προκειμένου να προχωρήσει η μελέτη μου. Επιπρόσθετα, της οφείλω ευχαριστίες για το γεγονός ότι μου έδωσε την ευκαιρία να συμμετέχω στο πρόγραμμα του Εργαστηρίου Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων, Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης (ΜΕ.Κ.ΘΕ.Μ.Ε.) του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, σε συνεργασία με το Γαλλικό Τμήμα του Ομίλου Ευρωπαϊκού Τύπου (Club de la Presse Européenne, Paris). Η βοήθεια αυτή υπήρξε πραγματικά ανεκτίμητη και καθοριστική για την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας.

Στη συνέχεια, θα ήθελα να ευχαριστήσω και τα υπόλοιπα μέλη της Τριμελούς Εξεταστικής Επιτροπής, την κυρία Μαριάννα Σπανάκη, Επίκουρη Καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Ιωαννίνων και τον κύριο Θεοχάρη Ράπτη, Αναπληρωτή Καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Ιωαννίνων για την τιμή που μου έκαναν με τη συμμετοχή τους στην επιτροπή, καθώς, και τον χρόνο που

αφιέρωσαν στην ανάγνωση της εργασίας. Τόσο η υποστήριξη όσο και η καθοδήγησή τους υπήρξε πολύτιμη, κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου.

Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου για την αμέριστη συμπαράσταση και ηθική στήριξη που μου παρείχε από την έναρξη μέχρι την ολοκλήρωση της παρούσας διατριβής.

Πίνακας Περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	9
ABSTRACT.....	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	13
ΜΕΡΟΣ Α΄- ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	15
Κεφάλαιο 1^ο – Βιβλιογραφική Επισκόπηση.....	15
1.1. Η γλώσσα και οι λειτουργίες της.....	15
1.1.1. Το μοντέλο του Jacobson.....	16
1.1.2. Η επικοινωνιακή λειτουργία της γλώσσας.....	18
<i>1.1.2.1. Η βουλητική λειτουργία.....</i>	<i>18</i>
<i>1.1.2.2. Η προθετική λειτουργία.....</i>	<i>19</i>
<i>1.1.2.3. Η αναφορική λειτουργία.....</i>	<i>20</i>
<i>1.1.2.4. Η ποιητική λειτουργία.....</i>	<i>21</i>
<i>1.1.2.5. Η επαφική λειτουργία.....</i>	<i>22</i>
<i>1.1.2.6. Η μεταγλωσσική λειτουργία.....</i>	<i>24</i>
1.2. Η γλώσσα ως όχημα αναπαράστασης.....	25
1.2.1. Χαρακτηριστικά της δημοσιογραφικής γλώσσας.....	26
1.2.2. Οι λειτουργίες της δημοσιογραφικής γλώσσας.....	27
1.2.3. Η στάση «εικονικής ευμένειας» στον δημοσιογραφικό λόγο.....	30
1.3. Η έννοια της «δημόσιας σφαίρας».....	32
1.3.1. Το μοντέλο του Habermas.....	32
1.3.2. Ο ορισμός του «Βιόκοσμου».....	34

1.3.3. Η εμπορευματοποίηση ως μέσον κατακερματισμού της ακεραιότητας του δημόσιου λόγου.....	35
1.4. Γλώσσα και απεικονίσεις πρόσφατων κρίσεων – γλωσσική διαχείριση των κρίσεων.....	37
1.4.1. Η παρουσία του μεταφορικού λόγου στις γλωσσικές αναπαραστάσεις.....	37
1.4.2. Οι γλωσσικές απεικονίσεις της οικονομικής κρίσης.....	41
1.4.3. Οι γλωσσικές απεικονίσεις της προσφυγικής κρίσης.....	43
1.5. Η παγκόσμια απειλή του Covid -19 και ενδεικτικές πτυχές στην κοινωνία και την επιστήμη.....	46
1.5.1. Το νέο λεξικό του Covid -19.....	49
1.5.2. Συνωμοσιολογία και κορωνοϊός.....	56
1.5.3. Γλωσσική ανάλυση των διαφημιστικών σποτ κατά τη διάρκεια της καραντίνας.....	58
ΜΕΡΟΣ Β' – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	63
Κεφάλαιο 2^ο – Μεθοδολογία Έρευνας.....	63
2.1. Ερευνητική υπόθεση.....	63
2.2. Κριτική Ανάλυση Λόγου.....	66
2.3. Βάσεις διεξαγωγής της έρευνας.....	68
2.4. Ενδιαφέρουσες αντιστοιχίσεις προς μελέτη.....	70
2.5. Το πλαίσιο της επικαιρότητας.....	71
ΜΕΡΟΣ Γ'.....	72
Κεφάλαιο 3^ο– Τα δεδομένα / ευρήματα και η συζήτησή τους.....	72
3.1. Ορισμένα εισαγωγικά στοιχεία για την έρευνα.....	72

3.2. Λαϊκή ή λαϊκότροπη γλώσσα.....	92
3.3. Μεταφορικός λόγος.....	93
3.4. Η παρουσία των γεωγραφικών και κοινωνικών ποικιλιών στις γλωσσικές αναπαραστάσεις.....	96
3.5. Χρήση στερεότυπων λέξεων.....	98
3.6. Ορισμένα ιδιαίτερα δεδομένα.....	100
3.6.1. Η λογοτεχνική «χροιά» της γλώσσας.....	100
3.6.2. Οι νεολογισμοί ως εργαλείο ανάλυσης δεδομένων.....	101
3.7. Τα ευρήματα και οι λειτουργίες τους.....	102
3.7.1. Ρηματικές δομές.....	102
3.7.2. Ονοματικές δομές.....	104
3.8. Η ευρύτερη μορφολογία των δεδομένων στο «επίκεντρο» της ανάλυσης.....	104
3.9. Το στοιχείο της «έλλειψης» στον προτασιακό λόγο.....	106
ΜΕΡΟΣ Δ΄.....	107
Κεφάλαιο 4ο – Ευρύτερες ιδεολογικές προεκτάσεις.....	107
4.1. Ο διχοτομικός λόγος στην εποχή της πανδημίας.....	107
4.2. Η καλλιέργεια του φόβου στα δημόσια κείμενα.....	109
4.3. Πειθώ ή χειραγώγηση;.....	113
4.4. Η έννοια της «υπακοής» και της «συμμόρφωσης» στο lockdown.....	117
4.5. Οι πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης.....	121
4.6. Η παρουσία του κριτικού γραμματισμού στη «δημόσια σφαίρα».....	124

ΜΕΡΟΣ Ε΄	129
Κεφάλαιο 5^ο – Γενικά Συμπεράσματα	129
5.1. Οι βασικές κατηγορίες των απεικονίσεων της πανδημίας.....	129
5.2. Οι ονοματικές και ρηματικές δομές των περιγραφών.....	132
5.3. Οι βαθμοί αποτελεσματικότητας των στρατηγικών επικοινωνίας.....	132
5.4. Επιλογικά στοιχεία (προτάσεις).....	135
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Κατηγοριοποιημένα παραδείγματα από κείμενα της «δημόσιας σφαίρας»	137
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	161

Περίληψη

Η εργασία μελετά τις γλωσσικές δομές οι οποίες χρησιμοποιούνται για την περιγραφή και αναπαράσταση της πανδημίας του κορωνοϊού στη «δημόσια σφαίρα», μετά τον εντοπισμό του, τον Δεκέμβριο του 2019, στη πόλη Wuhan της Κίνας. Ιδιαίτερα, μελετάται η μεταφορική απεικόνιση των εννοιών του κορωνοϊού / ιού / πανδημίας, του εμβολίου αλλά και του lockdown / καραντίνας, η οποία παρατηρείται σε έντονο βαθμό στον δημοσιογραφικό και πολιτικό λόγο. Ειδικότερα, ο κορωνοϊός εμφανίζεται ως: ακραίο καιρικό φαινόμενο, δαίμονας, δράστης, έμψυχη οντότητα, επικίνδυνο συμβάν που περιγράφεται με «μελανά χρώματα», επικίνδυνο εκρηκτικό / πολύ θερμό φορτίο, εχθρός, ζώο / θηρίο, τυραννικό καθεστώς, πρώτο συνθετικό και, τέλος, ως μεταφορικός λόγος σε περιπτώσεις, οι οποίες αναφέρονται στις οικονομικές επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης. Η απεικόνιση γίνεται σκόπιμα, ώστε η πανδημία να εννοηθεί σαν πραγματική απειλή, δηλαδή, σαν ένας κίνδυνος που εξαπλώνεται ραγδαία και μολύνει τους πολίτες και την κοινωνία. Έτσι, επιβάλλεται η δημιουργία ενός εμβολίου, το οποίο θα είναι ικανό να «καταπολεμήσει» τον ιό και να λειτουργήσει σαν «ασπίδα προστασίας» υπέρ των υγειονομικά ευάλωτων λαών / πληθυσμών.

Η παρουσίαση του κορωνοϊού ως απειλή, συνοδεύεται με μία αντιστοίχιση, η οποία παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον, και δεν είναι άλλη από εκείνη του εμβολίου. Χαρακτηριστική είναι η μεταφορική του λειτουργία ως: απόδειξη ταξικής διαφοράς, ασπίδα, ελπίδα, προορισμός / έκβαση, θαύμα, λύτρωση, όπλο, σωτηρία αλλά και φως. Προκειμένου, λοιπόν, να αντιμετωπιστεί η πανδημία, απαιτείται η ελληνική κοινωνία να δημιουργήσει ένα «τείχος προστασίας» με τη δοκιμή του εμβολίου, αλλά, και να αποδεχτεί αδιαμαρτύρητα τα σκληρά μέτρα που αφορούν το lockdown. Σε αυτό το σημείο, παρατηρούμε ότι η καραντίνα περιγράφεται με μεταφορικό λόγο σε περιπτώσεις, οι οποίες αναφέρονται στις οικονομικές επιπτώσεις της υγειονομικής

κρίσης: *έρημος, κλοιός / κατάσταση φραγής και ασφυξίας, αλλά, και ως μουσικό όργανο.*

Η εργασία θέτει το ερώτημα εάν πρόκειται για τρόπο κατασκευής συναίνεσης ή για

σαφή επιβολή με την στήριξη των μέσων ενημέρωσης και του πολιτικού συστήματος.

Το σχήμα γίνεται ορατό και σαφές καθώς, τεκμηριώνεται σταδιακά μέσω

συγκεκριμένων παραδειγμάτων.

Λέξεις-κλειδιά: γλωσσικές αναπαραστάσεις, κορωνοϊός, δημόσια σφαίρα,

μεταφορικός λόγος, κατασκευή συναίνεσης.

Abstract

This paper investigates the linguistic structures that are used to describe and represent the coronavirus pandemic in the “public sphere”, after its detection, in December 2019, in the city of Wuhan, China. Particularly, it is concerned with the metaphorical depiction of the concepts of coronavirus / virus / pandemic, vaccine and lockdown / quarantine. This use is strongly observed both in journalistic and political debate. In particular, the coronavirus disease appears as an extreme weather phenomenon, demon, perpetrator, living entity, dangerous event which is described by a negative meaning, dangerous or very warm cargo, enemy, running animal / beast, tyrannical regime, first synthetic and, finally, as figurative language in cases which concern the economic consequences of the health crisis. This depiction is done deliberately, so that the pandemic is understood as a real threat, that is, as a danger that spreads rapidly and infects the citizens and the society. Thus, it is necessary to create a vaccine, which will be able to “fight” the virus and act as a “shield of protection” for the health of vulnerable people.

The presentation of the coronavirus as a threat is accompanied by a match, which is extremely interesting, and is none other than that of the vaccine. Characteristic is its metaphorical function as: proof of social stratification, shield, hope, destination / outcome, miracle, redemption, weapon, salvation but light also. Therefore, in order to deal with the pandemic, greek society is obliged to create a “wall of protection” with the aid of vaccine testing, and also to accept uncomplainingly the harsh measures concerning the lockdown. At this point, we can observe that quarantine is described by a figurative speech in cases, which refer to the economic consequences of the health crisis: *desert*, *dragnet* / *state of blocking* and *suffocation*, but also as a *musical instrument*. This paper raises the question of whether it is a way of building consensus

or a clear enforcement with the support of the media and the political system. The figure becomes visible and clear as it is gradually documented through specific examples.

Keywords: linguistic representations, coronavirus, public sphere, figurative speech, consensus construction.

Εισαγωγή

Με την έναρξη της υγειονομικής κρίσης στην Ελλάδα εκδηλώθηκε έντονο ενδιαφέρον για τη γλωσσολογική παρατήρηση των απεικονίσεων της πανδημίας σε δια-γλωσσικό και ενδογλωσσικό επίπεδο. Δεδομένου ότι οι ποικίλες αναπαραστάσεις της πανδημίας, δεν έχουν ερευνηθεί πλήρως, η παρούσα εργασία αναλαμβάνει τη συγκεκριμένη πρόκληση με την εισαγωγή της γλωσσικής μελέτης στο πεδίο της κατανόησης του ιδεολογικού μηχανισμού, της διαχείρισής του και της συμβολής στην προαγωγή αυτού του αντικειμένου.

Εφόσον δεχθούμε ότι η ιδεολογία «κατασκευάζει την πραγματικότητα» (Μοσχονάς, 2005: 217), τότε αποτελεί αδήριτη ανάγκη να στηρίζουμε την έρευνά μας σε μια πλειάδα πολύ πρόσφατων κειμένων που ανήκουν στη «δημόσια σφαίρα», δηλαδή στον χώρο του διαδικτύου και του έντυπου ή ηλεκτρονικού τύπου. Τα κυριότερα ζητήματα που θα απασχολήσουν την ερευνητική μας προσέγγιση είναι τα επιλεγόμενα είδη του λόγου (discourses) (Μπερλής, 2009: 58, Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2017: 307). Ειδικότερα, βρίσκονται στο επίκεντρο της έρευνας, οι γλωσσικές χρήσεις με τις οποίες η κοινωνία πείθεται να ακολουθήσει τα μέτρα υγειονομικής προστασίας που της επιβάλλονται από τους ποικίλους φορείς εξουσίας καθώς, και εκείνες που επιλέγονται προκειμένου να συμβάλλουν στην κατασκευή συναίνεσης απέναντι στα μέτρα αυτά ιδιαίτερα από τα χαμηλά και μικρομεσαία κοινωνικοοικονομικά στρώματα.

Μελετώνται οι μεταφορικές απεικονίσεις του κορωνοϊού/ ιού / πανδημίας, του εμβολίου και της καραντίνας / lockdown, οι οποίες με τη βοήθεια της περιγραφικής και της εκφραστικής λειτουργίας που διαθέτει η γλώσσα, προειδοποιούν για μία δύσκολη κατάσταση, στην οποία περιέρχεται ο απειλούμενος πληθυσμός. Οι πολίτες επιβάλλεται να συμμορφωθούν με τις επιταγές της κυβέρνησης προκειμένου να

καταπολεμηθεί η πανδημία και να αποφευχθεί η επιβολή πιο σκληρών οικονομικών μέτρων.

Κατά την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας εξετάζονται στο επίπεδο της μορφής οι χρήσεις των ρηματικών και ονοματικών αναπαραστάσεων, ενώ σε λεξιλογικό επίπεδο οι προτιμήσεις λέξεων και φράσεων από τη λεγόμενη λαϊκή ή λαϊκότροπη γλώσσα, σε αντίθεση με την αριστοκρατική / καλλιεργημένη. Σπουδαίας σημασίας θεωρείται η αποκάλυψη του τρόπου με τον οποίο επιτελούνται οι ιδεολογικές λειτουργίες της γλώσσας, όπως για παράδειγμα η επίκληση στο συναίσθημα και η διχοτόμηση.

ΜΕΡΟΣ Α' – ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Κεφάλαιο 1^ο – Βιβλιογραφική Επισκόπηση

1.1. Η γλώσσα και οι λειτουργίες της

Η γλώσσα ως βιολογικό φαινόμενο και κοινωνικό δημιούργημα ταυτόχρονα, ατομικό επίτευγμα και συλλογικό αγαθό, προϊόν του νου και υλικό κατασκεύασμα, παρουσιάζεται σε ποικίλες πραγματώσεις και αναρίθμητες ποικιλίες και συνοδεύει καθοριστικά τη ζωή κάθε ανθρώπινης κοινότητας στον πλανήτη μας (Fromkin, Rodman & Hyams, 2003: 3, Γούτσος, 2012: 26). Δεν εξιστορεί απλώς την πραγματικότητα αλλά αναδιηγείται και αναδομεί τα γεγονότα και τις ανθρώπινες σχέσεις χάρη στις επικοινωνιακές λειτουργίες της (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2017: 305 – 306). Η επικοινωνία δεν είναι στόχος αλλά ιδιότητα της γλώσσας. Κάθε χρήση της γλώσσας ταυτίζεται με την ιδιότητα της επικοινωνίας (Hymes, 1972).

Ο φιλόσοφος Jürgen Habermas τονίζει ότι η γλώσσα επιτρέπει στους ομιλητές να αναπαριστούν την πραγματικότητα, να διαπραγματεύονται κανόνες και να εκφράζουν τις υποκειμενικές τους θέσεις. Η παρουσία της δίνει δείγματα ενός οριοθετημένου θεσμού, ο οποίος βασίζεται σε κανόνες και προωθεί τον λόγο σαν κύρια μονάδα επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων (Αχτσιόγλου, 2007: 7). Αυτή η άποψη τεκμηριώνεται και από τον Μήτση (1998: 292), ο οποίος χαρακτηριστικά αναφέρει ότι: *«είναι φυσικό πως αν η γλώσσα δεν διέθετε ορισμένες 'σταθερές', αν δηλαδή δεν λειτουργούσε βάσει συγκεκριμένων κανόνων και αρχών, δεν θα μπορούσε να κατακτηθεί από τον άνθρωπο και, κατ' επέκτασιν ούτε και να διδαχθεί»*.

Συγκεκριμένα, ο όρος «επικοινωνιακή ικανότητα» αναφέρεται γενικότερα στη γνώση και την ικανότητα ενός ατόμου να χρησιμοποιεί όλα τα σημειακά συστήματα που διαθέτει ως μέλος μιας δομημένης κοινότητας. Αυτή η ικανότητα πραγματώνεται

είτε ως κατανόηση είτε ως παραγωγή λόγου σε άμεση επίδραση με το περιβάλλον. Η ικανότητα να μιλάει κανείς σωστά συμπεριλαμβάνει, εκτός από τη γνώση των γραμματικών κανόνων, την γνώση του τι να πει κανείς, σε ποιον, γιατί, πότε, πού και γενικά κάτω από ποιες περιστάσεις (situation). Χωρίς τέτοιους κανόνες, οι κανόνες της γραμματικής θα ήταν ανούσιοι. Το άτομο, λοιπόν, θα πρέπει να αναπτύξει πολύ περισσότερες ικανότητες από το να κατανοεί και να παράγει απλώς φράσεις, σωστές γραμματικά (Φτερνιάτη, 2012: 12).

1.1.1. Το μοντέλο του Jacobson

Ο Roman Jakobson (1960) καθορίζει τους παράγοντες και τις λειτουργίες της γλωσσικής επικοινωνίας. Κάθε παράγοντας που επισημαίνεται, αντιστοιχεί σε μία από τις έξι κύριες λειτουργίες της γλωσσικής επικοινωνίας. Ως βασικούς παράγοντες, λοιπόν, ορίζει τον πομπό (ομιλητή), τον δέκτη (ακροατή), την αναφορά, το μήνυμα, την επαφή και τον κώδικα (Μπαμπινιώτης, 1991: 186 - 187). Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται και οι βασικές αρχές της επικοινωνιακής / κειμενοκεντρικής προσέγγισης, σύμφωνα με τις οποίες, τόσο η κατανόηση όσο και η παραγωγή λόγου εντάσσονται σε επικοινωνιακό πλαίσιο και συνδέονται με δεδομένα του περιβάλλοντος, δηλαδή με την περίσταση, τον πομπό, τον δέκτη και τον σκοπό της επικοινωνίας (Μήτσης, 2004, Newby, 1998, Nunan, 1995).

	αναφορά (context)	
πομπός (addresser)	μήνυμα (message)	δέκτης (addressee)
	επαφή (contact)	
	κώδικας (code)	

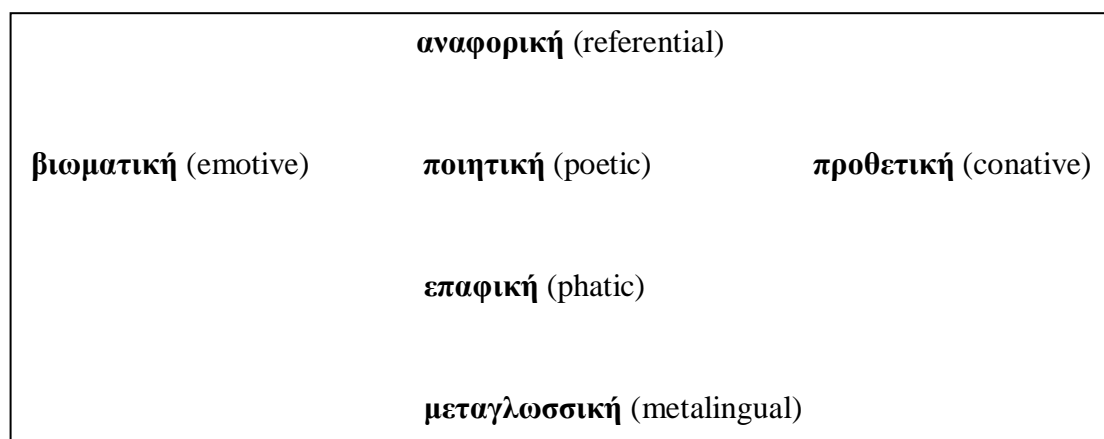
Ο παραπάνω πίνακας περιγράφει τον καθορισμό των κοινωνικών σκοπών για κάθε συστατικό του μοντέλου. Αρχικά, ο πομπός στέλνει ένα μήνυμα στον δέκτη. Για να λειτουργήσει, το μήνυμα απαιτεί καταρχήν το σημείο αναφοράς (τόπο, χρόνο, άλλους ομιλητές, θέμα συζήτησης κ.α.) στο οποίο παραπέμπει και, ταυτόχρονα, αυτό γίνεται αντιληπτό από τον δέκτη. Ας επισημανθεί ότι επιβάλλεται το μήνυμα να είναι λεκτικό ή να μπορεί να αποδοθεί λεκτικά καθώς, χρειάζεται ένας κοινός κώδικας και για τις δύο πλευρές (πομπός – δέκτης). Τέλος, η διαδικασία αυτή ολοκληρώνεται με την απαραίτητη δημιουργία μιας επαφής που τους επιτρέπει να ξεκινήσουν και να διατηρήσουν την επικοινωνία (Ανδρουλάκης, 2015: 33).

Το συγκεκριμένο επικοινωνιακό μοντέλο αναπτύχθηκε αρχικά από τον Karl Bühler, ο οποίος πίστευε ότι υπάρχουν τρία βασικά συστατικά που απαρτίζουν την γλώσσα. Ειδικότερα, ο Bühler εξέλιξε την αντίληψή του για τον τριαδικό οργανικό χαρακτήρα της γλώσσας βάσει των τριών θεμελιωδών στοιχείων της ομιλίας, δηλαδή του αποστολέα, του παραλήπτη και των αντικειμένων του λόγου (Holestein, 1974: 162).

Ο Jacobson αναγνωρίζει τρεις επιπλέον λειτουργίες, δημιουργώντας συνολικά έξι θεμελιώδεις παράγοντες. Οι λειτουργίες αυτές είναι η βιωματική και η προθετική, η αναφορική, η ποιητική, η επαφική και η μεταγλωσσική. Ως προς την συμβολή τους στην επικοινωνία, μάλιστα, ο ίδιος σπεύδει να διασαφηνίσει ότι: *«η διαφοροποίηση δεν βρίσκεται στη μονοπώληση κάποιας απ' αυτές τις πολλές λειτουργίες, αλλά στην διαφορετική ιεραρχική διάταξη των λειτουργιών. Η λεκτική δομή ενός μηνύματος εξαρτάται πρωταρχικά από την εκάστοτε επικρατούσα λειτουργία»* (Μπαμπινιώτης, ό.π.: 187).

Ουσιαστικά, κάθε ομιλητής, ακροατής ή αναλυτής είναι ικανός να ερμηνεύσει την πρόθεση πίσω από αυτό που εκφράζεται με βάση το δικό του υποκειμενικό κριτήριο,

το οποίο ακολουθεί. Ωστόσο, μία από τις έξι λειτουργίες στο μοντέλο του Jacobson, πάντα, θα επιλέγεται και θα χρησιμεύει ως πυρήνας της αποτελεσματικής επικοινωνίας. Οι ανθυποενότητες (1.1.2.1. – 1.1.2.6.) που ακολουθούν θα περιγράψουν τις λειτουργίες που απαρτίζουν το μοντέλο του Jacobson.

1.1.2. Η επικοινωνιακή λειτουργία της γλώσσας

1.1.2.1. Η βουλητική λειτουργία

Η βιωματική ή αλλιώς συναισθηματική λειτουργία αφορά κυρίως τον πομπό, εστιάζοντας στην προσωπική στάση και τη συναισθηματική κατάσταση του ομιλητή (Holestein, 1974). Ουσιαστικά, ο ίδιος επιδιώκει να δημιουργήσει την εντύπωση ενός συναισθήματος αληθινού ή εικονικού μέσα από τις παρεμβολές, δηλαδή τις αυθόρμητες εκφράσεις που μπορεί να εκδηλώσει απέναντι στον συνομιλητή του. Σε αυτή την προσπάθεια συμβάλλουν και οι ρηματικές δομές με τη σειρά τους, αφού διαθέτουν εκείνο το σημασιολογικό φορτίο που το μέγεθός τους μπορεί να αποδίδει αμεσότερα συναισθήματα και αντιδράσεις, αλλά και να κάνει μία ανάληψη ακόμη και έως την παιδική ηλικία των πασχόντων (De Bleser & Kauschke, 2003).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα για την εκδήλωση της βιωματικής λειτουργίας αποτελεί το στοιχείο της παρεμβολής όπως: «Ουάου, τι όμορφη θέα!». Με την ύπαρξη

ποικίλων απλών εκφράσεων είμαστε ικανοί να αντιληφθούμε το συναίσθημα του ομιλητή και στη συγκεκριμένη περίπτωση να διακρίνουμε, μέσα, από έναν αποτελεσματικό τρόπο, την έκφραση της έκπληξης χωρίς, ωστόσο, να καταστεί αναγκαία μια περαιτέρω περιγραφή (Holmes, 1992: 225).

Αυτή η επικοινωνιακή λειτουργία θεωρείται απαραίτητη, διότι με την χρήση της επιτυγχάνεται μια σπουδαία διαδικασία, εκείνη της «ενσυναίσθησης». Η ίδια ορίζεται ως: *«ικανότητα γνωστικής και συναισθηματικής τοποθέτησης του 'εγώ' στη θέση του 'άλλου', με τη σημασία της αποδοχής και ένταξης των προσδοκιών 'του' στη συμπεριφορά μου απέναντι σ' 'αυτόν'»* (Γκόβαρης, 2001: 178). Χάρη στη δημιουργία αυτής της κατάστασης, παραμένει αναλλοίωτη και ολοκληρωμένη η άποψη που έχει διαμορφώσει ο ακροατής. Είναι αδύνατον, λοιπόν, να μην προσεγγίσουμε τα συναισθήματα σαν μία γλωσσική λειτουργία, εφόσον ορίζονται ως: *«πολυσύνθετες αντιδραστικές (ως προς κάποια ερεθίσματα) τάσεις που εκδηλώνονται για σχετικά μικρά χρονικά διαστήματα»* (Fredrickson, 2001: 218).

1.1.2.2. Η προθετική λειτουργία

Η προθετική ή αλλιώς βουλευτική λειτουργία απευθύνεται κυρίως στον δέκτη και στοχεύει στο να επηρεάσει τη συμπεριφορά του με τη συμβολή της πειθούς. Αξίζει να τονιστεί ότι, το αποτέλεσμα του μηνύματος εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο ο πομπός εκφράζεται. Έτσι, εντολές, αιτήματα, συμβουλές, συστάσεις, προειδοποιήσεις και οδηγίες, προσκλήσεις, άδειες, αποδοχές ή επιθυμίες ανήκουν στις ποικίλες φόρμες της προθετικής λειτουργίας.

Ο Jacobson τονίζει ότι η καθαρότερη γραμματική της έκφραση βρίσκεται στην κλητική και την προστακτική, οι οποίες συντακτικά, μορφολογικά και συχνά ακόμη φωνηματικά διαφέρουν από τις άλλες ονοματικές και ρηματικές κατηγορίες.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα στο έργο του Ο' Νηλ «Το Συντριβάνι», όπου ο Νανό (με άγριο τόνο προσταγής) λέει: «Πιες!», με το στοιχείο της προσταγής να είναι εμφανές. Παρόλα αυτά, η προστακτική είναι ικανή να μετατραπεί σε δηλωτική πρόταση ως εξής: «Κάποιος θα πιει», καθώς, και σε ερωτηματική: «Θα πιει κάποιος;». (Μπερλής, 2009: 64). Συνεπώς, στην δεύτερη και τρίτη περίπτωση, διακρίνουμε ότι ο πομπός στοχεύει στην προειδοποίηση καθώς, επίσης, δηλώνει την άγνοιά του αντίστοιχα.

Αναμφίβολα, η προθετική λειτουργία είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας, αφού, στην προσπάθεια του ομιλητή να προκαλέσει το ενδιαφέρον του συνομιλητή και να τον επηρεάσει, επιστρατεύεται ένας συνδυασμός από εγκλίσεις, πρόσωπα και πτώσεις, τους πλέον αρμόδιους παράγοντες για προσφωνήσεις και προσαγορεύσεις, όπως για παράδειγμα: «για σας, παιδιά!» (Νάκας, 1995: 228).

1.1.2.3. Η αναφορική λειτουργία

Σύμφωνα με τον Hølestein (1974: 156), η αναφορική ή αλλιώς πληροφοριακή λειτουργία: «*κυριαρχεί στον συνηθισμένο λόγο (διότι) ορίζουμε αντικείμενα και τους δίνουμε νόημα*», ενώ, ο Jacobson (1995: 75) υποστήριξε ότι η ίδια: «*είναι το κύριο τμήμα πολλών μηνυμάτων*» και λόγω αυτού του χαρακτηριστικού, δεν θα ήταν σωστό να μην ληφθεί υπόψη από όλους τους γλωσσολόγους, η συμπληρωματική συμμετοχή των άλλων λειτουργιών.

Είναι, ίσως, η βασικότερη απ' όλες, αν η επικοινωνία νοείται κυρίως ως ανταλλαγή πληροφοριών και μάλιστα όσον αφορά την κατά το δυνατόν αντικειμενική περιγραφή του κόσμου που μας περιβάλλει ή των καταστάσεων τις οποίες ζούμε (Nord, 2006: 48). Χαρακτηριστικές φράσεις όπως: «*Η ΕΜΥ προβλέπει βελτίωση του καιρού για αύριο*» ή «*η σελήνη είναι ο δορυφόρος της γης*», *απαρτίζουν τα επιστημονικά βιβλία.*

Παράλληλα, η αναφορική λειτουργία παρουσιάζεται και στις αναγγελίες αφιξαναχωρήσεων αεροπλάνων, τρένων αλλά και σε παρόμοιες περιπτώσεις (Νάκας, 1995: 218). Αξίζει να τονιστεί το γεγονός, ότι οργανώνεται πάντοτε με τεκμήρια, αφού το ενδιαφέρον εστιάζεται στο περιεχόμενο ως πληροφορία.

Τέλος, σύμφωνα με τον Γεώργιο Σεφέρη, η γλώσσα λειτουργεί με ποικίλους τρόπους γιατί ποικίλες είναι και οι περιστάσεις στις οποίες ανταποκρίνεται. Για παράδειγμα, τα πεζά έργα απευθύνονται στη λογική του αναγνώστη, ενώ τα ποιήματα στη συγκίνηση. Χαρακτηριστικά, ο ίδιος αναφέρει ότι: *«η ποίηση χρησιμοποιεί μίαν ειδική λειτουργία της γλώσσας, τη συγκινησιακή, αυτήν ακριβώς που δεν χρειάζεται, θα ήταν μάλιστα βλαβερή, αν τη χρησιμοποιούσαμε για να υπηρετήσουμε άλλες εκφράσεις της ζωής»* (Σεφέρης, 1974: 163).

1.1.2.4. Η ποιητική λειτουργία

Η ποιητική ή αλλιώς αισθητική λειτουργία ασχολείται με εκείνη τη γλώσσα, της οποίας πρωταρχική εστίαση είναι η ομορφιά της ίδιας της γλώσσας. Δίνεται, δηλαδή, ιδιαίτερη βαρύτητα στο μήνυμα καθώς, και, στη συνειδητή του επεξεργασία όσον αφορά το μορφολογικό και το σημασιολογικό επίπεδο. Ουσιαστικά, ο ήχος και η έννοια των λέξεων συνεργάζονται για την επίτευξη ενός αισθητηριακού αποτελέσματος, το οποίο θα χαρακτηριστεί ως «έργο τέχνης» (Νάκας, 1995: 231).

Ο Jacobson τεκμηριώνει τη σχέση της ποίησης με την γλώσσα, υποστηρίζοντας ότι η ποιητική ασχολείται με προβλήματα γλωσσικής δομής, ακριβώς όπως η ανάλυση της ζωγραφικής ασχολείται με προβλήματα ζωγραφικής δομής. Δεδομένου, λοιπόν, ότι η γλωσσολογία είναι η σφαιρική επιστήμη των γλωσσικών δομών, έτσι και η ποιητική μπορεί να θεωρηθεί αναπόσπαστος κλάδος της γλωσσολογίας (Μπερλής, 2009: 57).

Αξίζει να τονιστεί ότι στη λογοτεχνία και, ειδικότερα, στη ποίηση συμμετέχουν και άλλες λειτουργίες, εκ των οποίων η συναισθηματική φαίνεται να είναι κυρίαρχη. Σε αυτό το σημείο, ο Holestein (1974: 164) υπογραμμίζει ότι: *«οι άλλες λειτουργίες δεν θα πρέπει να απουσιάζουν στα ποιητικά κείμενα. Απλώς παίζουν δευτερεύοντα ρόλο, όπως και σε άλλα γλωσσικά είδη, η ποιητική λειτουργία δεν απουσιάζει, αλλά εμφανίζεται μόνο σε δευτερεύοντα ρόλο (σε πολιτικά συνθήματα, διαφήμιση, πολιτικές ομιλίες κ.α.)»*. Ο σκοπός, εξάλλου, της λογοτεχνίας δεν είναι τόσο το να πληροφορήσει όσο το να συγκινήσει, προκαλώντας αισθητική απόλαυση (Νάκας, ό.π.: 231).

Τέλος, επιβάλλεται να έχουμε υπόψη μας ότι η υποκειμενική αντίληψη του κόσμου, η οποία παρουσιάζεται εμφανώς στην ποίηση, υποχρεώνει τη γλώσσα να «σπάσει τα εννοιολογικά δεσμά», με τα οποία συχνά μας «κρατάει παγιδευμένους» και να επικοινωνεί με ένα δικό της ιδιωματικό μηχανισμό. Αναμφίβολα, η χρήση του μεταφορικού λόγου συμβάλλει σε αυτό το αποτέλεσμα με «τολμηρό» και «απροσδόκητο» χαρακτήρα, καθώς, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του τρόπου επικοινωνίας των ανθρώπων για ιδέες και εμπειρίες για τις οποίες πιθανόν δυσκολεύονται να εξωτερικεύσουν με όρους μονοσημίας (Deignan, 2005: 133). Έτσι, λοιπόν, η φράση: «Αγάπη, Αγάπη, δε μου 'χες φέρει εμένα μητ' ένα ψίχουλο φωτός για να δειπήσω», είναι ένα ανάλογο παράδειγμα από το έργο του Γιάννη Ρίτσου, «Ονείρου Χρώματα».

1.1.2.5. Η επαφική λειτουργία

Η επαφική ή φατική λειτουργία μπορεί να θεωρείται μια «ήσσοнос σημασίας» επικοινωνιακή λειτουργία της γλώσσας σε σύγκριση με τις προηγούμενες, αλλά, δεν παύει να έχει σαφώς αναγνωρισιμότητα και ίσα δικαιώματα αυτονομίας.

Ασχολείται με τη σύνδεση μεταξύ πομπού και δέκτη, με αποτέλεσμα να ελέγχει τον παράγοντα της επικοινωνίας που ονομάζεται «κανάλι» ή «διάυλος» (Νάκας, 1995: 230). Χρησιμοποιείται μέσα από φράσεις: «εμπρός ή έλα μ' ακούς;» στο τηλέφωνο ή «ένα, ένα, ένα» στον ασύρματο. Σύμφωνα, με τον Cruz (2005: 2) η προσθήκη ποικίλων φατικών φράσεων στην αρχή μιας επικοινωνίας: *«συμβάλλει στην δημιουργία ή την διατήρηση ενός αισθήματος ευημερίας μεταξύ των συνομιλητών, καθώς και στην εδραίωση δεσμών μεταξύ τους»*.

Δεν θεωρείται τυχαία η πρώτη γλωσσική λειτουργία που κατακτούν τα μωρά. Έχουν, δηλαδή, την τάση να επικοινωνήσουν πριν ακόμη μπορέσουν να στείλουν ή να λάβουν πληροφοριακά μηνύματα (Μπερλής, 2009: 65). Συγκεκριμένα, στοιχεία της μη λεκτικής επικοινωνίας όπως το χαμόγελο, το κλείσιμο των ματιών και το κύμα χαιρετισμού είναι ικανά να επιδράσουν σπουδαία στην ανθρώπινη ψυχολογία, καθώς, και να δώσουν έναυσμα στην έναρξη μιας συζήτησης (Edmondson & House, 1981: 98 στο Cruz, ό.π.: 2). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η έκφραση «Γεια!», η οποία αποδίδεται τόσο με την χρήση της ομιλίας όσο και με το νεύμα των χεριών.

Τέλος, η επαφική λειτουργία χρησιμοποιείται σε στιγμές όπου κυριαρχεί το στοιχείο της αμηχανίας και της αυτόματης εκφοράς. Ο Ευάγγελος Πετρούνιας (1984: 45) παραθέτει στο έργο του το πείραμα, το οποίο εκτέλεσε η Αμερικανίδα συγγραφέας Mary Mc Carthy. Αναλυτικά, υπήρξε καλεσμένη σε μία εορταστική εκδήλωση όπου συνομίλησε με αρκετούς γνωστούς της. Όταν, λοιπόν, τη ρώτησαν πώς είναι, η ίδια απάντησε σε όλους με το ανάλογο ευχάριστο ύφος: «Καλά, ευχαριστώ. Μόλις σκότωσα τον άντρα μου σήμερα μ' ένα τσεκούρι και νιώθω θαυμάσια!». Ωστόσο, η συγγραφέας διαπίστωσε πως κανένας από τους καλεσμένους δεν πρόσεξε κάτι το παράξενο, επιβεβαιώνοντας, με αυτόν τον τρόπο, την παραπάνω άποψη σχετικά με την αλληλένδετη σχέση μεταξύ της μηχανικής εκφοράς και της φατικής λειτουργίας.

1.1.2.6. Η μεταγλωσσική λειτουργία

Μία άλλη πολύ ενδιαφέρουσα λειτουργία, η «μεταγλωσσική» ασχολείται με τον ίδιο τον κώδικα, την ίδια την γλώσσα ως παράγοντα επικοινωνίας και, ειδικότερα, με την ικανότητα που έχει κάθε ανθρώπινη φυσική γλώσσα να αυτοσχολιάζεται (Νάκας, 1995: 228). Ουσιαστικά, η χρήση της στοχεύει στην στρατηγική αποσαφήνισης, όπως για παράδειγμα σε περιπτώσεις, όπου ένας συμμαθητής απευθύνεται στον εκπαιδευτικό, λέγοντάς του: «Θα μπορούσατε να το θέσετε γραπτώς και να στείλετε μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε εμένα;». Σύμφωνα με τον Frenco (2005: 42), εδώ, η μεταγλωσσική λειτουργία θα επιτρέψει στον μαθητή να αντιληφθεί τις ασάφειες ή τις δυσκολίες που μπορεί να προκύψουν μέσα από μία επικοινωνία, χωρίς, ωστόσο, να δηλώσει ρητά ο ίδιος ότι δεν κατανόησε το περιεχόμενο της ερώτησης ή ότι του «διέφυγαν» ορισμένες πληροφορίες. Αντίθετα, ο συμμαθητής του, θα αναλάβει τον ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα στον πρώτο και τον δάσκαλο.

Επίσης, η μεταγλώσσα διαδραματίζει έναν σπουδαίο ρόλο στην καθημερινή μας γλώσσα, αφού ασκούμε την ίδια, χωρίς να συνειδητοποιούμε τον μεταγλωσσικό χαρακτήρα της γλωσσικής μας συμπεριφοράς. Με βάση τα λεγόμενα του Jacobson, η συγκεκριμένη λειτουργία χαρακτηρίζεται ως επεξηγηματική, από τη στιγμή που ο αποστολέας ή ο παραλήπτης ελέγχουν αν χρησιμοποιούν τον ίδιο κώδικα, και, έτσι, η ομιλία προσανατολίζεται στον ίδιο τον κώδικα (Μπερλής, 2009: 65). Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα ενός διαλόγου ανάμεσα σε αυτά τα δύο πρόσωπα, όπου ο παραλήπτης εκτελεί τη μεταγλωσσική λειτουργία, ρωτώντας: «Τι εννοείς;» και ο πομπός, προλαμβάνοντας τέτοιες ερωτήσεις, ρωτάει: «Καταλαβαίνεις τι θέλω να πω;». Θεωρείται δεδομένο ότι: *«σε σχεδόν τις μισές περιπτώσεις μη κατανόησης που σχετίζονται με τη σαφήνεια, η απάντηση του εμπλεκόμενου ομιλητή εξηγεί το στοιχείο με συνώνυμα, ορισμούς, παραφράσεις ή παραδείγματα»* (Watterson, 2008: 392).

Συνοψίζοντας, κάθε φυσικός ομιλητής, εκτός από τη γνώση του συστήματος που συνιστά τη γλωσσική του ικανότητα, διαθέτει, ταυτόχρονα, και ικανότητα για προσαρμογή του λόγου του στο περιβάλλον και στις εκάστοτε συνθήκες επικοινωνίας, δηλαδή την επικοινωνιακή ικανότητα, η οποία είναι δυνατόν να καλλιεργείται και να διευρύνεται εφ' όρου ζωής (Φτερνιάτη, 2012: 34).

Η γλώσσα είναι γνώση αλλά και χρήση. Είναι σύστημα αλλά και εφαρμογή του συστήματος στην πράξη. Είναι ικανότητα αλλά είναι, παράλληλα, και αξιοποίηση της ικανότητας αυτής για επικοινωνία. Συνεπώς, η γλωσσική πράξη εξαρτάται πάντα από τις συγκεκριμένες συνθήκες μέσα στις οποίες εντάσσεται κάθε φορά το παραγόμενο μήνυμα. Η γνώση του συστήματος μιας συγκεκριμένης γλώσσας δεν έχει κάποια αυτονόητη σημασία αν δεν συμπληρώνεται από τη γλωσσική χρήση, από την πραγμάτωση των επικοινωνιακών κανόνων που καθιστούν τη γλώσσα λειτουργικό εργαλείο. Όσο πιο καλά κατέχει κανείς τους επικοινωνιακούς κανόνες της γλώσσας του σε συνδυασμό με το σύστημά της, τόσο αποτελεσματικότερα επικοινωνεί με το περιβάλλον (Φτερνιάτη, ό.π.: 34).

1.2. Η γλώσσα ως όχημα αναπαράστασης

Ο λόγος αποτελεί ένα σύνολο μορφολογικών, συντακτικών, λεξιλογικών και σημασιολογικών επιλογών. Οι επιλογές αυτές δεν είναι τυχαίες, αλλά ιδεολογικά καθορισμένες, εφόσον οικοδομούν διαφορετικές αναπαραστάσεις της πραγματικότητας, με άλλα λόγια διαφορετικές οπτικές του κόσμου (Γαβρηλίδου, 2017: 273). Ακόμη, οι Barthes (1964: 19) & Ντίνας (2013: 266) υποστήριξαν ότι ο λόγος, ως κοινωνικό προϊόν που αντανακλά κάθε πτυχή της κοινωνίας και της ανθρώπινης επικοινωνίας, είναι πολύμορφος και πολύπλοκος και χαρακτηρίζεται από ετερογένεια. Ο ίδιος δεν παρουσιάζεται ως ομοιογενής στο εσωτερικό του και η

υπεράσπιση της αντίθετης άποψης μάλλον αποτελεί λανθασμένη ενέργεια, αφού, κατά καιρούς και κατά κοινωνίες η «ομοιογένεια» του λόγου έχει χρησιμοποιηθεί με ιδιοτελείς σκοπούς, κυρίως για την επιβολή των ιδεολογικών επιλογών. Σύμφωνα με την Φραγκουδάκη (1999: 16), ο λόγος δεν αποτελεί μόνο το σημείο συνάντησης των ανθρώπων (επικοινωνία) αλλά επιβάλλει συγκεκριμένες μορφές σε αυτή τη συνάντηση, όπως όρους και κοινωνικές σχέσεις. Η πραγματικότητα και οι εμπειρίες μεταμορφώνονται συμβολικά σε έννοιες χάρη στην ύπαρξη του λόγου. Αυτός, επίσης, προχωρά σε μία ανασύσταση της εμπειρίας, την οποία προηγουμένως αποδομεί και στη συνέχεια αναδομεί, παραμένοντας μάλιστα το *«οικονομικότερο σύστημα συμβολισμού και επικοινωνίας σε σχέση με άλλα αναπαραστατικά συστήματα»* (Φραγκουδάκη, ό.π.: 18 στο Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2006: 2).

Ειδικότερα, ο όρος «Αναπαράσταση του Λόγου» αναφέρεται στο σύνολο των γλωσσικών μηχανισμών που χρησιμοποιεί ο ομιλητής για να ενσωματώσει και να μεταφέρει στον λόγο του τον λόγο τρίτων. Η «Αναπαράσταση του Λόγου» δεν αποτελεί την πιστή αναπαραγωγή ενός προγενέστερου γλωσσικού συμβάντος αλλά την καταγραφή του τρόπου με τον οποίο, αυτό το γλωσσικό συμβάν προσλαμβάνεται και αφομοιώνεται από τον ομιλητή. Η φύση αυτής της διεργασίας δεν είναι ατομική αλλά κοινωνική: οι εκάστοτε επιλογές καθορίζονται από το θεσμικό πλαίσιο και το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο, στο οποίο ενσωματώνεται η «Αναπαράσταση του Λόγου», καθώς και από τους λόγους που καλείται να εξυπηρετήσει σε αυτό (Γιαλαμπούκη, 2008: 10).

1.2.1. Χαρακτηριστικά της δημοσιογραφικής γλώσσας

Ο δημοσιογραφικός λόγος είναι ένας διακεκριμένος λόγος, που οι όροι του καθορίζονται κυρίως από το είδος της επικοινωνίας, το οποίο είναι επιφορτισμένος να επιτελέσει αλλά και από τους παράγοντες που συμμετέχουν σε αυτό το είδος της

επικοινωνίας (πομπός, δέκτης, μορφή μηνύματος, μέσο). Σε αντίθεση με άλλα είδη λόγου, όπως παραδείγματος χάρη η συνομιλία, η οποία εντάσσεται στη σφαίρα του ιδιωτικού πεδίου, ο δημοσιογραφικός λόγος είναι δημόσιος. Αξίζει να τονιστεί ότι τον ενδιαφέρουν τα σημαντικά και τα σπουδαία, είναι πληροφοριακός, συχνά, ιδεολογικά φορτισμένος, πειθαναγκαστικός, σπάνια, λογοτεχνικός και επιστημονικός, κατά κανόνα ακριβολόγος, σαφής, σύντομος, η δε δομή του δημοσιογραφικού κειμένου, είναι προσανατολισμένη προς την αποτελεσματική πρόσληψή του από τον δέκτη (Χατζησαββίδης, 2000: 33). Προτιμάται η χρήση ορολογίας και επίσημου λεξιλογίου καθώς και η πομπώδης και επίσημη γλώσσα (Van Dijk, 1988: 75-82). Επιπλέον, ο δημοσιογραφικός λόγος θεωρείται στη βάση του πολυφωνικός, τόσο υπο την έννοια της διακειμενικότητας, καθώς το δημοσιογραφικό κείμενο τροφοδοτείται από άλλα κείμενα τεκμηρίωσης, όσο και υπο την έννοια της διαστρωμάτωσης, λόγω των επανεγγραφών και των παρεμβάσεων που έχει δεχθεί ως την τελική του μορφοποίηση, Πολίτης, 2001: 115).

1.2.2. Οι λειτουργίες της δημοσιογραφικής γλώσσας

Πρωτογενώς, επιτελεί τη λειτουργία της διαμεσολάβησης μεταξύ της πραγματικότητας όπως τουλάχιστον την αντιλαμβάνεται ή θέλει να την αντιλαμβάνεται ο παραγωγός του δημοσιογραφικού κειμένου – και του δέκτη, μεταξύ ουσιαστικά της γνώσης που αποκτά ο πομπός και της άγνοιας ή του ενδιαφέροντος να μάθει από την πλευρά του δέκτη. Δευτερογενώς, ο δημοσιογραφικός λόγος λειτουργεί διαμορφωτικά και παιδαγωγικά, αφού μαζί με την εκπαίδευση επιδρά στη διαμόρφωση του γλωσσικού αισθητηρίου των ομιλητών μιας εθνικής γλώσσας, ενώ παράλληλα, διαμορφώνει συνειδήσεις και ιδεολογίες και παιδαγωγεί άμεσα ή έμμεσα τους αποδέκτες του. Γεννά και προβάλλει γλωσσικά πρότυπα, εισάγει γλωσσικούς

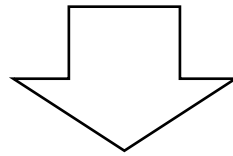
νεοτερισμούς και νεολογισμούς και εκφράζει τη στάση του απέναντι στη γλώσσα (Χατζησαββίδης, ό.π.: 35-37).

Ως ζητούμενη θεωρείται από πολλούς ερευνητές αλλά και δημοσιογράφους και μία υστερογενής λειτουργία που θα όφειλε να επιτελεί ο δημοσιογραφικός λόγος. Πρόκειται για τη συρρικνωμένη και παραμελημένη ως σήμερα ανατροφοδοτική λειτουργία. Η θεσμοθέτηση πρακτικών και δράσεων που θα επέτρεπαν την ενίσχυση της ανατροφοδοτικής λειτουργίας σε βάρος της εξουσιαστικής ή μιας γενικότερης ρυθμιστικής και κανονιστικής κατεύθυνσης από τη μεριά του δημοσιογραφικού λόγου θα καθιστούσε τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (Χατζησαββίδης, 2000: 42).

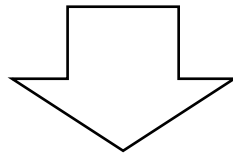
Αξίζει να τονιστεί ότι τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης επιτελούν, ταυτόχρονα, δύο λειτουργίες, οι οποίες, ορισμένες φορές, έρχονται σε σύγκρουση μεταξύ τους. Αυτές αφορούν την ενημερωτική λειτουργία / λειτουργία της πληροφόρησης και την προπαγανδιστική λειτουργία / λειτουργία κατασκευής συναίνεσης. Οι ίδιες μπορεί να μην συμβαδίζουν αλλά να αλληλοϋπονομεύονται. Η πρώτη λειτουργία εκτιμάται ότι στοχεύει στον έλεγχο, στην διαμόρφωση και την διατήρηση της συλλογικής συνείδησης χωρίς, ωστόσο, να υποβόσκει κάποιο ιδεολογικό περιεχόμενο. Χάρη, λοιπόν, στην αντικειμενικότητα που απορρέει από αυτή την λειτουργία, ενισχύεται, παράλληλα, ο δημοσιογραφικός λόγος με μακροπρόθεσμο κύρος και ακλόνητη αξιοπιστία στο σύνολό του. Στον αντίποδα αυτής της λειτουργίας, μπορούμε να διακρίνουμε το στοιχείο της υποκειμενικής ενημέρωσης, το οποίο ταυτίζεται με την ύπαρξη της προπαγανδιστικής λειτουργίας. Αναλυτικά, αυτή έχει ως προτεραιότητα να διαμορφώσει γνώμες, στάσεις και ιδεολογίες με την κατασκευή συναίνεσης, καθώς, και να προετοιμάσει κατάλληλα το έδαφος για ανατροπές των υφισταμένων συσχετισμών (Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2006: 37). Συνεπώς, αντιλαμβανόμαστε ότι τα

μέσα ενημέρωσης ποδηγετούνται από τις πολιτικές σκοπιμότητες της εκάστοτε εξουσίας και η απόπειρα διαμόρφωσης μιας συλλογικής συνείδησης «αποδυναμώνεται» ολοκληρωτικά. Τέλος, ακολουθεί η σχηματική αναπαράσταση των λειτουργιών του δημοσιογραφικού λόγου (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, ό.π.: 38):

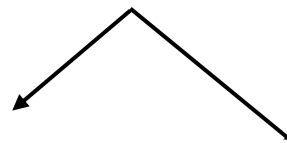
ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΠΙΤΕΛΕΙ ΔΥΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΟΙ ΟΠΟΙΕΣ ΑΛΛΗΛΟΫΠΟΝΟΜΕΥΟΝΤΑΙ

ΑΥΤΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΟΥΝ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΑΠΟΔΕΚΤΩΝ

Ενημερωτική λειτουργία -
πληροφόρηση

Προπαγανδιστική
λειτουργία –
κατασκευή συναίνεσης

Διαμόρφωση γνώμης, στάσης, ή
ιδεολογίας (για συναίνεση ή
ανατροπή)

**ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ**

Κύρος στο μέσο που την
υπηρετεί

Το μέσο ελέγχει διαμορφώνει και
συγκρατεί τη συλλογική συνείδηση

**ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΗ
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ-
ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΙΣΤΙΚΗ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ**

Μείωση Κύρους Μ.Μ.Ε.

Μείωση της δυνατότητας ελέγχου –
διαμόρφωσης συλλογικής
συνείδησης

1.2.3. Η «στάση εικονικής ευμένειας» στον δημοσιογραφικό λόγο

Επιβάλλεται, να υπογραμμίσουμε ότι τα τελευταία χρόνια μέσα από τον δημοσιογραφικό λόγο και συγκεκριμένα απέναντι στους αποδέκτες του, αναπτύσσεται μία «στάση εικονικής ευμένειας» ή «υψηλής εικονικής οικειότητας». Ουσιαστικά, η στάση αυτή στοχεύει στην προσπάθεια ανάδειξης του δημοσιογραφικού λόγου σε περισσότερο λαϊκό, φιλικό, και, τέλος, προσκείμενο ευμενώς απέναντι στους αποδέκτες του, με σκοπό:

Να φαίνεται ότι εξυπηρετεί τα συμφέροντα των ανθρώπων του «λαού», εκείνων δηλαδή των κοινωνικών ομάδων που στερούνται σχετικώς εξουσίας και χαρακτηρίζονται τυπικά ως καταναλωτές, αν και μπορεί να μην αντιδρούν πάντοτε κατ' αυτόν τον τρόπο. Έχουν τις δικές τους πολιτισμικές μορφές και συμφέροντα που, συχνά, έρχονται σε αντίθεση με αυτά των παραγωγών πολιτισμικών εμπορευματικών αγαθών.

Να διευκολύνεται η προπαγανδιστική λειτουργία αλλά και η κατασκευή της συναίνεσης στην κοινή γνώμη. Η ίδια διαμορφώνει ευκολότερα και αποτελεσματικότερα γνώμη, στάση και ιδεολογία, άλλοτε με στόχο τη συναίνεση στην ύπαρξη του «status quo» και, άλλοτε, με στόχο την ανατροπή του.

Να διευρύνεται και να συγκρατείται ένα κοινό κατάλληλου μεγέθους και σύνθεσης, ώστε να έχει εμπορική απήχηση ο δημοσιογραφικός λόγος ως εμπορευματικό αγαθό, προκειμένου να πωλείται στη συνέχεια στους διαφημιζόμενους.

Η κατασκευή της «στάσης της εικονικής ευμένειας» αποτυπώνεται γλωσσικά μέσα από τις ακόλουθες συγκεκριμένες πρακτικές (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2006):

1. Με τη χρήση λαϊκών λέξεων και φράσεων αλλά και γεωγραφικών και κοινωνικών ποικιλιών (λαϊκή γλώσσα).

2. Με την αναγωγή και αναβάθμιση του ιδιωτικού στοιχείου στο δημόσιο και την απόπειρα κατάργησης των αποστάσεων μεταξύ ιδιωτικού / προσωπικού και δημόσιου / απρόσωπου.

3. Με την υπόρρητη έκφραση της ιδεολογίας της αμφισβήτησης και την σχετική ιδεολογική συμπαράταξη του φορέα του δημοσιογραφικού λόγου με το κοινό που τον παρακολουθεί.

4. Με την κυριαρχία του συναισθήματος επάνω στη λογική.

5. Με την επιλογή λαϊκής θεματολογίας στα δελτία ειδήσεων.

Με την υπερβολική χρήση της, τα Μ.Μ.Ε. ακολουθούν μία συγκεκριμένη στρατηγική, η οποία έχει ως στόχο να αποδυναμώσει τους αποδέκτες της και ταυτόχρονα, να ενισχύσει την δική τους επιρροή στους τελευταίους. Ουσιαστικά, αυτή η ενέργεια θα πραγματοποιηθεί με το να αποστερήσουν από τη μάζα, το δικαίωμα της παρέμβασης στα γεγονότα καθώς, και με το να την κατευθύνουν σε μία κατάσταση αδράνειας ή παθητικότητας.

Οι (Γεωργακοπούλου & Γούτσος 1999: 205 στο Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2006: 90), υπογραμμίζουν ότι η «στάση εικονικής ευμένειας», επιχειρεί με άλλα λόγια να μηδενίσει και να καταργήσει την απόσταση μεταξύ των δύο πόλων του ενός συνεχούς, ο ένας πόλος, του οποίου είναι οι σχέσεις εξουσίας και ισχύος και ο άλλος οι σχέσεις αλληλεγγύης και οικειότητας. Σύμφωνα, με την Βαλιούλη (2001: 10) πολλά στοιχεία από τον καθημερινό λόγο υιοθετούνται, με αποτέλεσμα ο λόγος των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας να εμφανίζεται ως τυπικό δείγμα του ιδιωτικού λόγου (private speech) παρά του δημόσιου λόγου (public speech).

Συμπερασματικά, ο λόγος αποτελεί, αναμφίβολα, το πιο σπουδαίο όχημα αναπαράστασης της πραγματικότητας. Καθορίζεται από συγκεκριμένους παράγοντες επικοινωνίας και συγκεκριμένες κοινωνικές συνθήκες. Είναι, επίσης, ικανός να

χαρακτηριστεί δημοσιογραφικός όταν αντιπροσωπεύει κυρίως τους γλωσσικούς κώδικες της δημοσιογραφίας, όταν είναι δημόσιος και εφήμερος, καθώς, και όταν επιτελεί μεγάλο αριθμό λειτουργιών, οι οποίες ποικίλουν ανάλογα με τον σκοπό που είναι επιφορτισμένες να επιτελέσουν. Αρκετές φορές, αυτές οι δημοσιογραφικές λειτουργίες επιχειρούν να διαμορφώσουν συνείδηση είτε μέσα από την αντικειμενική πληροφόρηση των αποδεκτών είτε μέσα από την υπέρμετρη χρήση της προπαγάνδας.

Αξίζει να τονιστεί, πως η σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα είναι ο χώρος στον οποίο γεννιέται, μεγαλώνει, παράγει και καταναλώνει ελληνικό λόγο. Ουσιαστικά, χωρίς την ύπαρξη του λόγου και ιδιαίτερα του δημοσιογραφικού, δεν θα μπορούσαμε να αποκτήσουμε μία σφαιρική εικόνα για το τι συμβαίνει στην καθημερινότητά μας, ενώ, παράλληλα, θα αποτυγχάναμε στο να διακρίνουμε την αλήθεια από το ψέμα, την μετριοπάθεια από την υπερβολή, την λαϊκότητα από τον λαϊκισμό. Τέλος, ο ίδιος αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι όλων των γλωσσών του κόσμου.

1.3. Η έννοια της «δημόσιας σφαίρας»

1.3.1. Το μοντέλο του Habermas

Πρώτος ο Jürgen Habermas παρουσίασε ένα σαφές και συγκροτημένο σχέδιο για τη «δημόσια σφαίρα», το οποίο, ωστόσο, στη συνέχεια έτυχε σοβαρής κριτικής. Κατά τον Γερμανό φιλόσοφο, η «δημόσια σφαίρα» μπορεί να οριστεί ως ο χώρος εκείνος της κοινωνικής ζωής, όπου ανταλλάσσονται πληροφορίες και απόψεις σε ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος κατά τέτοιον τρόπο, ώστε να μπορεί να σχηματίζεται αυτό που ονομάζεται «κοινή γνώμη». Η «δημόσια σφαίρα» υπάρχει όταν οι πολίτες συγκροτούνται σε ένα σώμα, προκειμένου να συζητήσουν καθημερινά ζητήματα και κυρίως ζητήματα πολιτικού ενδιαφέροντος.

Ουσιαστικά, ο Habermas επικεντρώνει την ουσία της «δημόσιας σφαίρας» στην επικοινωνία των πολιτών σε ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος (Αχτσιόγλου, 2007: 4-5). Χαρακτηριστικά, αναφέρει ότι: *«ο βίοςκοσμος είναι το πεδίο της ηθικής και πρακτικής γνώσης ή οι διάφορες σχέσεις νοήματος που μοιράζονται οι άνθρωποι σε οικογένειες και εργασιακούς χώρους ιδιωτικά και, σε πολιτικές απόψεις και δράσεις δημόσια»* (Σκουλάς, 2013: 67). Σύμφωνα, με τον Χρυσανθόπουλο (2013: 706) αξίζει να τονιστεί, ότι ο Habermas υποστηρίζει πως η «δημόσια σφαίρα» διαμεσολαβεί ανάμεσα στην ιδιωτική σφαίρα και στη σφαίρα της δημόσιας αρχής και, στις νεωτερικές κοινωνίες, συγκροτεί μια «θεατρική σκηνή», στην οποία η πολιτική συμμετοχή πραγματώνεται δια του λόγου, και έναν χώρο της κοινωνικής ζωής, στον οποίο διαμορφώνεται η κοινή γνώμη. Ο Peter Dahlgren, επίσης, αναφέρει στο έργο του ότι η έννοια της «δημόσιας σφαίρας», ίσως, μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν συνώνυμο της λεγόμενης κοινής γνώμης ή των ίδιων των Μέσων Ενημέρωσης (Haarsager, 1993: 144). Αναμφίβολα, ο Habermas (1973: 351) διευκρινίζει ότι, επειδή, η «δημόσια σφαίρα» έχει γίνει αντικείμενο αμφισβήτησης ως προς την ύπαρξή της, ο όρος «δημόσια σφαίρα» χρησιμοποιείται περισσότερο σαν ένα ιδανικό ή *«μια σφαίρα που συνδέει ή και βασίζεται στην αρχή της δημόσιας πληροφόρησης, η οποία κατακτήθηκε διαχρονικά από τους πολίτες με αγώνες ενάντια στα μοναρχικά καθεστώτα και οδήγησε στην εγκαθίδρυση δημοκρατικών κρατών»*. Τέλος, κλασσική είναι η προσέγγιση του Mill (1991: 12) για τη «δημόσια σφαίρα», ο οποίος την ορίζει ως το πεδίο, όπου η κοινωνία μπορεί να ρυθμίσει τη συμπεριφορά του προσώπου και όπου αυτό οφείλει να αναλαμβάνει ευθύνη για τις πράξεις του, σε αντίθεση με τον «αρρύθμιστο» ιδιωτικό του χώρο.

1.3.2. Ο ορισμός του «Βιόκοσμου»

Για την Παπαδοπούλου (2016: 110), ο «Βιόκοσμος» (Lebenswelt) αποτελεί την χαρτογράφηση της συμμετοχής στον διάλογο και μέσω αυτού δεν εκφέρεται απλά μια τοποθέτηση, για το πώς πρέπει να είναι θεωρητικά αυτός ο διάλογος αλλά η συνεισφορά του κάθε συμμετέχοντα είναι καίρια χωρίς να απαιτεί από αυτόν να έχει μια πλήρως παγιωμένη θεωρία αντιμετώπισης των ζητημάτων της. Ο «Βιόκοσμος» ως βάση μας δίνει τη δυνατότητα όχι μόνο να εντοπίσουμε τις ποικίλες τάσεις, που υπάρχουν στην κοινωνική βάση αλλά να σκεφτούμε και τι έχουν να μας πουν. Με αυτόν τον τρόπο θέλει να δώσει στο δημιούργημά του μια εσωτερική και μια εξωτερική μορφή αντικειμενοποιητικής σκοπιάς. Έτσι, περνάει στη «θεωρία του πράττειν». Διαμορφώνεται ο τρόπος δόμησης της κοινωνίας ως «Βιόκοσμος», συμπληρωμένος από την έννοια του «συστήματος». Συγκεκριμένα, οι δρώντες (Akteuren) είναι τόσο δημιουργοί όσο και αποδέκτες των ενεργειών τους.

Επεκτείνοντας, λοιπόν, αυτήν την θέση, ο Habermas σε ένα υπερεθνικό πλαίσιο αναφέρεται τόσο στους πολίτες κάθε μέλους – κράτους, όσο και στα ίδια τα κράτη που την απαρτίζουν. Και μιλώντας για πολιτική (διαβουλευτική), θεωρεί ότι περιοριζόμαστε πλέον μόνο στη δράση των κυβερνήσεων, οι οποίες έχουν κληρονομήσει τον ρόλο των κυρίαρχων παικτών που λαμβάνουν αποφάσεις. Ο «Βιόκοσμος» συνολικά αναπαράγεται μέσω της αναπαραγωγής των συνιστωσών του, εξασφαλίζοντας, έτσι, την συνοχή και την ευταξία της κοινωνίας σύμφωνα με τον Τάση (2012).

1.3.3. Η εμπορευματοποίηση ως μέσον κατακερματισμού της ακεραιότητας του δημόσιου λόγου

Η ιστορική πορεία της «δημόσιας σφαίρας» διαγράφεται μέσα από τη σχέση της με τα φεουδαρχικά καθεστώτα και, στη σύγχρονη κοινωνία, με το κράτος. Σε ένα φιλελεύθερο κράτος με καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης είναι σε θέση να κατευθύνουν και να χειραγωγήσουν την κοινή γνώμη, κυρίως, επειδή, στις σύγχρονες κοινωνίες τα μέσα ενημέρωσης είναι τα κύρια όργανα επικοινωνίας με άμεση πρόσβαση σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Η εμπορευματοποίηση των Μ.Μ.Ε. έχει επηρεάσει το χαρακτήρα και τη νοοτροπία της «δημόσιας σφαίρας», καθώς την έχει μεταβάλλει σε ρητορική και επικοινωνία, η οποία έχει γενικότερη εμπορική προέλευση και κατεύθυνση. Η ορθολογική βάση της «δημόσιας σφαίρας» αντικαθίσταται από λογικές που βασίζονται στη διαφήμιση, στις δημόσιες σχέσεις και σε γενικότερα εμπορευματικά συμφέροντα, κύριος διανομέας των οποίων είναι η τηλεόραση (Παπαχαρίση, 2008: 10).

Σύμφωνα με την ανάλυση του Boorstin, ο εμπορευματικός χαρακτήρας του Τύπου και η επιδίωξη αναγνωσιμότητας, ακροαματικότητας και θεαματικότητας δημιούργησε την ανάγκη επινόησης ειδήσεων. Αυτή η ανάγκη ικανοποιήθηκε με την εμφάνιση των «ψευδογεγονότων», συμβάντων δηλαδή που απασχολούν τη «δημόσια σφαίρα» και τα οποία προκαλούνται τόσο από τη μεριά των ανθρώπων της επικοινωνίας (δημοσιογράφοι, σύμβουλοι δημοσίων σχέσεων, διαφημιστές) όσο και από τους ίδιους τους πολιτικούς. Σε αντίθεση προς το «αυθόρμητο» γεγονός, το οποίο θα συνέβαινε ούτως ή άλλως, το ψευδογεγονός είναι προσχεδιασμένο, σκηνοθετημένο, αποσκοπεί στην μετάδοσή του, είναι κατά κανόνα επαναλήψιμο αλλά και πιο κατανοητό, καθότι προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις του «μέσου» αναγνώστη ή τηλεθεατή. Κατά τον Boorstin, ο τεχνητός χαρακτήρας των ψευδογεγονότων δεν

εξυπνοεί μια καθαρή εξαπάτηση. Πρόκειται για μια αμφίρροπη κατάσταση, όπου ψεύδος και αλήθεια συμφύρονται προς όφελος του εντυπωσιασμού, όπου πραγματικότητα και φαντασία από κοινού συνθέτουν την σύγχρονη ενημέρωση, όπου ολοένα και περισσότερο δεσπόζεται από την επικράτηση της εικόνας (Δεμερτζής, 1996: 546).

Οι Πολίτης (2001: 114) και Κύρτσος (2003: 242) ενισχύουν την παραπάνω άποψη, λέγοντας ότι το καθεστώς ιδιοκτησίας των Μ.Μ.Ε. τείνει να γίνει ολιγοπωλιακό, γεγονός που τους εξασφαλίζει ανεξάντλητη πληροφοριακή και πολιτική δύναμη. Ακόμη, η Τσιτσανούδη – Μαλλίδη (2018: 572) υποστηρίζει πως ο δημοσιογραφικός λόγος και κατ' επέκταση, η «δημόσια σφαίρα», χαρακτηρίζονται έντονα από το στοιχείο της εμπορευματοποίησης. Τα δημοσιογραφικά κείμενα ως πολιτιστικά αγαθά εξυπηρετούν τα συμφέροντα των παραγωγών και των διανομέων τους κατά τον έναν ή τον άλλον τρόπο, ενώ παράλληλα, είναι σε θέση να ικανοποιήσουν τα ποικίλα συμφέροντα των ανθρώπων που αντηχούν. Ο Carey (1995), ισχυρίζεται πως η «δημόσια σφαίρα» οδηγείται σε αδιέξοδο, παρά μόνο, όταν η καπιταλιστική βάση του οικονομικού συστήματος και η ιδιωτικοποίηση των επιχειρήσεων, προωθούν τη μαζικοποίηση της κουλτούρας και του πολιτισμού. Στην ίδια κατεύθυνση, ο Hart (1994), τόνισε ότι συγκεκριμένα μέσα, όπως η τηλεόραση προκαλούν κορεσμό πληροφόρησης, οπότε δημιουργούν σύγχυση στην πολιτική συνείδηση του πολίτη. Συνακόλουθα, ο πολίτης έχει την ψευδαίσθηση ότι, επειδή, ενημερώνεται, συμμετέχει συνεχώς έμπρακτα και στα κοινά (Παπαχαρίση, ό.π.: 11).

Συνοψίζοντας, η «δημόσια σφαίρα» επιβάλλεται να υφίσταται, επειδή, επιτρέπει τη σύνδεση της διαδικασίας λήψης πολιτικών αποφάσεων με τη διαδικασία διαμόρφωσης της κοινής γνώμης. Ας σημειωθεί ότι η «κοινή γνώμη» είναι έννοια που σημαίνει πολύ περισσότερα πράγματα από το σύνολο των απόψεων των ατόμων που απαρτίζουν μια

κοινωνία: πρόκειται για έννοια που εστιάζει και στο περιεχόμενο των απόψεων, στους μηχανισμούς διαμόρφωσής τους, αλλά, και σε αυτούς της μετάδοσής τους στην πολιτική εξουσία. Επομένως, για να λειτουργεί η έννοια της «δημόσιας σφαίρας», όπως προσδιορίζεται από το σχετικό έργο του Habermas, πρέπει αφενός να υφίσταται προσδιορισμένη πολιτική εξουσία (κοινοβούλιο ή πολιτική κυβέρνηση) και αφετέρου να λειτουργούν προσδιορισμένοι μηχανισμοί μετάδοσης (Τύπος) και διαμόρφωσης (χώροι συνέντευξης) των απόψεων της κοινής γνώμης (Χρυσανθόπουλος, ό.π.: 706-707).

1.4. Γλώσσα και απεικονίσεις πρόσφατων κρίσεων – γλωσσική διαχείριση των κρίσεων

Η τελευταία εικοσαετία βρήκε τη χώρα μας αντιμέτωπη με μία πλειάδα κρίσεων (οικονομική, προσφυγική), γεγονός που κινητοποίησε τους γλωσσολόγους ερευνητές να προχωρήσουν στην αντίστοιχη γλωσσική μελέτη των περιγραφών και των αποτυπώσεων των συνεπειών τους τόσο σε ελληνική όσο και διεθνή κλίμακα, σε ενδογλωσσικό και διαγλωσσικό επίπεδο.

1.4.1. Η παρουσία του μεταφορικού λόγου στις γλωσσικές αναπαραστάσεις

Ο μεταφορικός λόγος διευκολύνει την περιεκτική αποτύπωση ή πραγμάτωση των επιπτώσεων της εκάστοτε κρίσης. Η Γαβριηλίδου (2021) επισημαίνει ότι οι μεταφορές καταφέρνουν να κάνουν τις αφηρημένες έννοιες συγκεκριμένες, απτές και διαχειρίσιμες, κάτι το οποίο θεωρείται σπουδαίο αν αναλογιστούμε πως οι ιδέες και οι εμπειρίες των ανθρώπων δεν είναι πάντοτε εύκολο να εκφραστούν με όρους μονοσημίας (Deignan, 2005: 133). Στο πρωτοποριακό, όταν εκδόθηκε, βιβλίο τους με τίτλο: “Metaphors We Live By”, οι Lakoff & Johnson (1980) υποστηρίζουν ότι: «η

μεταφορά είναι διάχυτη στην καθημερινή ζωή, όχι μόνο στη γλώσσα αλλά στην σκέψη και την πράξη» γιατί «ο τρόπος που σκεφτόμαστε, οι εμπειρίες μας και αυτά που κάνουμε κάθε μέρα κινούνται κατά πολύ στον χώρο της μεταφοράς». Ουσιαστικά, κατέδειξαν τον τρόπο με τον οποίο ο μεταφορικός λόγος διεισδύει στην καθημερινότητα και ότι αποτελεί κάτι περισσότερο από ένα απλό γλωσσολογικό στοιχείο, καθώς έχει τη δυνατότητα να διαρθρώνει ολόκληρο το σύστημα ιδεών ενός ανθρώπου. Με άλλα λόγια, το ίδιο το αντιληπτικό μας σύστημα, με βάση το οποίο σκεφτόμαστε και δρούμε είναι μεταφορικής φύσης. Οι έννοιες που καθορίζουν τις σκέψεις μας, δομούν ό,τι αντιλαμβανόμαστε (Γαβριηλίδου, ό.π.).

Ο μεταφορικός λόγος ερευνάται κυρίως ως εκφραστικό μέσο της γλώσσας. Για αυτόν τον λόγο δεν λειτουργεί ως ένα απλό σύνολο λέξεων αλλά ως σκέψη, ως ιδέα που αρθρώνεται με τον λόγο. Η πλειονότητα των μεταφορών σχετίζεται άμεσα με τις εμπειρίες ενός ατόμου. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που παραθέτουν οι Lakoff & Johnson (ό.π.) είναι η μεταφορική έκφραση: «ο χρόνος είναι χρήμα» (time is money). Όπως εξηγούν και οι ίδιοι, η συγκεκριμένη μεταφορά αντικατοπτρίζει την κλασσική δυτική κουλτούρα και είναι σε θέση να παράγει επιπλέον μεταφορικές εκφράσεις, οι οποίες θεωρούνται υποκατηγορίες του νοήματος που περιέχει. Οι δεδομένες υποκατηγορίες αναφέρονται από τους Lakoff και Johnson (ό.π.) ως «συνεπαγόμενες σχέσεις» (entailment relationships), καθώς η πρωταρχική (primary) μεταφορά: «ο χρόνος είναι χρήμα» συνεπάγεται της έννοιας: «ο χρόνος είναι μια περιορισμένη προς εκμετάλλευση πηγή», η οποία με τη σειρά της συνεπάγεται ότι: «ο χρόνος είναι ένα πολύτιμο αγαθό».

Ειδικότερα, ο μεταφορικός λόγος ενισχύει την δραματική απεικόνιση των συνεπειών των κρίσεων, αποδίδοντας σε αυτές, διαστάσεις μοιραίας απειλής και επιδρομής σε κάθε περίπτωση. Συνεπώς, είμαστε ικανοί να αντιληφθούμε τη

σοβαρότητα της κατάστασης (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2021α) και τον τρόπο που πιθανόν να μας επηρεάσει σε συναισθηματικό επίπεδο. Σύμφωνα, με μία άλλη άποψη (Παπαδημητρίου, 2012), ο φυσικός φόβος των ανθρώπων εξελίσσεται σταδιακά σε «φόβο της εξουσίας». Η «δημόσια σφαίρα» λειτουργεί ως μεταφορικός μάντας αποδόμησης της κοινωνικής συνοχής, καθώς, η δραματοποίηση των γεγονότων ενεργοποιεί υφιστάμενες ανασφάλειες των ανθρώπων, με αποτέλεσμα να καλλιεργείται αντί της ατομικής συνείδησης, ο άκρατος ατομικισμός. Η ενεργοποίηση των ενδόμυχων φόβων των πολιτών, τούς καθιστά ιδεολογικά ευάλωτους, έτοιμους να αποδεχτούν τις εκάστοτε επιλογές του πολιτικού συστήματος. Άλλωστε, δεν είναι τυχαίο ότι οι ιδεολογικές λειτουργίες της γλώσσας που επιτελούνται στο σημασιολογικό επίπεδο, είναι η εξουσιαστική και η προπαγανδιστική (Χατζησαββίδης, 2000). Ουσιαστικά, οι μεταφορές δημιουργούν μια νέα κοινωνική πραγματικότητα και κατευθύνουν την κοινωνική δράση, υποβάλλοντας τους πολίτες στη διαδικασία αντίληψης των γεγονότων με συγκεκριμένο τρόπο. Ακόμη, ο Commaerts (2012) υπογραμμίζει ότι συχνά οι πολιτικοί χρησιμοποιούν «εύπεπτες» εικόνες και ιδέες για να αντιληφθούν οι πολίτες με ομαλό τρόπο τις επιπτώσεις της εκάστοτε ύφεσης (Γαβρηλίδου 2017, 2021). Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και ο Lippmann (1988: 13), ο οποίος επισημαίνει πως οι πολιτικές μας αποκρίσεις είναι αντιδράσεις στις εικόνες που έχουμε για τον πραγματικό κόσμο και ότι αυτές οι εικόνες επιλέγονται και διαμορφώνονται από τα Μ.Μ.Ε.

Μεταφορικές αναπαραστάσεις συναντώνται, επίσης, στην περιγραφή του πόνου, ο οποίος παρουσιάζεται σαν «ανελέητος βασανιστής» (Lascaratou & Marmaridou, 2005) σε αρκετά κείμενα. Δεδομένης της γενικά αποδεκτής αντίληψης ότι: *«η μεταφορά είναι αναπόσπαστο μέρος του τρόπου που οι άνθρωποι επικοινωνούν μεταξύ τους σχετικά με αφηρημένες ιδέες, ιδέες για τις οποίες τούς είναι δύσκολο να μιλήσουν, καθώς, και*

σχετικά με απόψεις που αφορούν σε συνήθεις εμπειρίες» (Gibbs, 1999: 44), δεν πρέπει να μας εκπλήσσει το γεγονός ότι έχει παρατηρηθεί πως οι ασθενείς συχνά προσπαθούν να περιγράψουν τον πόνο τους με μεταφορικούς όρους. Με βάση τα λεγόμενα των ίδιων ασθενών, η χρήση του μεταφορικού λόγου στον πόνο συνδέεται σταθερά με τη δυσκολία επικοινωνίας της ανθρώπινης εμπειρίας. Συνδέεται, δηλαδή, με τη δυσκολία που αντιμετωπίζει ο ασθενής στο να διατυπώσει με σαφήνεια μια περιγραφή μέσω της οποίας να επιτρέψει στον ακροατή του να «αναγνωρίσει» αυτό το προσωπικό επώδυνο αισθητηριακό βίωμα, στο οποίο εκείνος, ως τρίτος, δεν έχει άμεση πρόσβαση (Λασκαράτου, 2012: 27). Επίσης, αξίζει να τονιστεί ότι, όπως στην περίπτωση του πόνου, έτσι, και στην περίπτωση της χρόνιας ασθένειας, οι άνθρωποι χρησιμοποιούν, αναμφίβολα, τη μεταφορά για να κοινοποιήσουν με κατανοητό τρόπο την ασθένεια τους, σε άλλους. Σύμφωνα, με τον Green (1997: 37), παρατηρείται μια στενή αλληλουχία μεταξύ γλώσσας και συναισθήματος, αφού το ψυχαναλυτικό πλαίσιο αναγκάζει τον ψυχικό μηχανισμό να μετασχηματιστεί στον ψυχισμό της γλώσσας, αναγκάζει, δηλαδή, τον ψυχισμό να λεκτικοποιηθεί, να γίνει γλώσσα (Θεοδοροπούλου, 2001: 2) και κατ' επέκταση να υλοποιηθεί η γλωσσική αναπαράσταση των ανθρώπινων συναισθημάτων. Σε τέτοιου είδους αναπαραστάσεις, όπως για παράδειγμα στις μεταφορικές και τις μετωνυμικές, αναδεικνύεται η περιγραφική και η εκφραστική λειτουργία της γλώσσας.

Τέλος, η καταγραφή της συναισθηματικής και όχι μόνο εμπειρίας των υφέσεων πραγματοποιείται μέσα από πολυειδείς γλωσσικές κατηγορίες. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην αντίληψη και την εμβάθυνση των διαφόρων γνωσιακών όψεων του συναισθήματος και άλλων κοινωνικών φαινομένων (Enfield & Wierbizicka, 2002: 7 στο Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2017: 313). Για παράδειγμα, στα κείμενα που περιγράφουν την οικονομική κρίση, επισημαίνεται σε λεξιλογικό επίπεδο μία λαϊκή ή

λαϊκότερη γλώσσα, η οποία οδηγεί στην άμεση κατανόηση και μετάδοση των μηνυμάτων της. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιούνται:

- ✓ Λαϊκές φράσεις και λέξεις, τις οποίες και διακρίνουμε σε δύο υποκατηγορίες: η μία αφορά τους ρηματικούς τύπους και η δεύτερη τους ονοματικούς,
- ✓ Κοινές μεταφορές
- ✓ Ομοιοτυπικές διατυπώσεις-λέξεις και φράσεις «κλισέ»,
- ✓ Χυδαίες λέξεις και φράσεις «ταμπού»
- ✓ Λέξεις και φράσεις από τις κοινωνικές διαλέκτους και
- ✓ Νεολογισμοί

Η συγκεκριμένη χρήση της γλώσσας παραπέμπει σε μία άτυπη καθημερινή γλώσσα, η οποία ταυτίζεται με τα χαμηλά και μικρομεσαία κοινωνικά στρώματα. Αξίζει να τονιστεί ότι αυτά αποτελούν την πλειονότητα του τηλεοπτικού κοινού, με αποτέλεσμα ο δημοσιογραφικός λόγος να εμφανίζεται τόσο σαν ένα «μεγάλο εμπορευματικό προϊόν» (Tsitsanoudis – Mallidis, 2011) όσο και σαν ένα τυπικό δείγμα του ιδιωτικού λόγου (private speech) παρά του δημόσιου (Βαλιούλη, 2001). Η στάση αυτή παραπέμπει στη λεγόμενη: «στάση εικονικής ευμένειας» (βλ. υποενότητα 1.2.3.).

1.4.2. Οι γλωσσικές απεικονίσεις της οικονομικής κρίσης

Η παθογένεια και η περιγραφή της οικονομικής κρίσης ξεκινά από την πολιτική εξουσία και καταλήγει στον «άρρωστο» λαό. Η Τσιτσανούδη – Μαλλίδη (2017) εντοπίζει ένα πολύ ενδιαφέρον σχήμα αντιστοιχίσεων με μεταφορές όταν αναφέρεται στις απεικονίσεις της ελληνικής μνημονιακής πραγματικότητας. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα όσα υποστηρίζει:

1. Το χρέος: απεικονίζεται ως μία ασθένεια ή πάθηση, η οποία δεν προσδιορίζεται με σαφή και άμεσο τρόπο, αλλά αφήνει να εννοηθεί ότι είναι πολύ σοβαρή και μπορεί να οδηγήσει σε βαριά αναπηρία ή ακόμη και σε αιφνίδια απώλεια του αγαθού της ζωής («καθένας που έπαιρνε τον λόγο ήταν σαν να έπασχε από διαταραχή και έπρεπε να τον παρακολουθεί ένας ψυχίατρος»).

2. Ο οφειλέτης λαός: ευθύνεται για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται, καθώς έχει προσβληθεί από μια επιτιθέμενη επιδημία ή λοίμωξη. Η δυσκρασία και η νοσηρότητα έχει συμπτώματα κλινικά και εξαπλώνεται ευρέως («ο Έλληνας ασθενής, ο άρρωστος άνθρωπος της Ευρώπης»).

3. Ο δανειστής / πιστωτής: εμφανίζεται ως ο άνθρωπος-σωτήρας, ο οποίος με την κρίσιμη ιδιότητα του γιατρού είναι εκείνος που μπορεί να σώσει τον πάσχοντα από την ασθένεια, τις συνέπειες της και πιθανόν το μοιραίο («έχετε εμπιστοσύνη στον γιατρό σας»).

4. Τα οικονομικά μέτρα: αντιμετωπίζονται ως θεραπεία της ασθένειας που καλείται να ακολουθήσει ο ασθενής και, μάλιστα, οφείλει να συνεργαστεί κατά την επιβολή της («ο γιατρός γνωρίζει τα φάρμακά σας»).

Ειδικότερα, ο οφειλέτης λαός παρουσιάζεται τόσο στα μέσα μαζικής επικοινωνίας όσο και στον πολιτικό λόγο ως ένας άρρωστος, συχνά μάλιστα με πρωτόγονες αντιδράσεις απελπισίας και μεγάλης ενόχλησης για όσα του συμβαίνουν. Η παρουσίαση του υπόχρεου ως ασθενούς γίνεται σκόπιμα, ώστε ο βεβαρημένος δανειολήπτης να σφραγίζεται με κατωτερότητα και βιολογική τρωτότητα, οπότε και να στιγματίζεται ως υποδεέστερη οντότητα που χρήζει θεραπείας και «σωτηρίας». Επιπροσθέτως, επιδιώκεται η σαφής εγκατάσταση της ιδεολογικής άποψης ότι ο δανειζόμενος έχει το πρόβλημα ως επίνοσος και όχι το πολιτικό ή χρηματοπιστωτικό σύστημα και οι βλέψεις/στρατηγικές του. Η παρουσίαση του οφειλέτη λαού ως

αρρώστου, συχνά μάλιστα με πρωτόγονες αντιδράσεις απελπισίας σε όσα του συμβαίνουν, συνοδεύεται με μία εξαιρετική αντιστοιχισή.

Στο ασθενή/υπόχρεο αντιστοιχεί ο γιατρός/δανειστής, ο οποίος, προκειμένου να καταπολεμήσει το χρέος/ασθένεια, παρέχει με αποφασιστικότητα τα φάρμακα/θεραπεία που δεν είναι παρά τα σκληρά οικονομικά μέτρα, τα οποία ο ασθενής οφείλει να δεχτεί αδιαμαρτύρητα (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, ό.π.: 339-340).

1.4.3. Οι γλωσσικές απεικονίσεις της προσφυγικής κρίσης

Η παθογένεια και η περιγραφή της προσφυγικής κρίσης αναδεικνύει τον οξύμωρο ρόλο, που διαδραματίζουν οι αναπαραστάσεις των προσφύγων σε κείμενα της «δημόσιας σφαίρας». Οι ίδιοι αντιμετωπίζονται αφενός ως «πρόβλημα» και «απειλή» για την ελληνική κοινωνία που διαταράσσουν την κοινωνική συνοχή και αφετέρου ως «θύματα» και «ήρωες» που βιώνουν τεράστιες δυσκολίες και κακουχίες (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη & Δερβένη, 2019: 59).

Συγκεκριμένα, μελετήθηκε η γλωσσική απεικόνιση της σύγχρονης προσφυγικής κρίσης στη «δημόσια σφαίρα» μέσα από την περίπτωση αναπαράστασης του θανάτου ενός τρίχρονου προσφυγόπουλου (Tsitsanoudis – Mallidis & Derveni, 2018). Ωστόσο, αξίζει να τονιστεί ότι κάθε εφημερίδα αξιοποιεί τον δημοσιογραφικό λόγο με βάση τα οικονομικά και πολιτικά της συμφέροντα, άποψη που ενστερνίζονται οι Tai & Chang (2002: 254), οι οποίοι αναφέρουν ότι: *«οι ενδιαφέρουσες ειδήσεις είναι αυτές για τις οποίες ενδιαφέρεται να μάθει το κοινό, ενώ οι σημαντικές ειδήσεις είναι αυτές, που οι συντάκτες κρίνουν, ότι το κοινό πρέπει να γνωρίζει»*. Για παράδειγμα εφημερίδες, οι οποίες τάσσονται κατά της κυβέρνησης και, πιθανόν, υποστηρίζουν τα ποικίλα κόμματα της αντιπολίτευσης κατά την περίοδο που διεξάγεται η έρευνα (Σεπτέμβριος του 2019), μπορούμε να διακρίνουμε ότι αναδεικνύουν την επικράτηση της ρομαντικής αναπαράστασης του παιδιού.

Μερικές από αυτές τις πρακτικές και επιλογές που κυριαρχούν στον λόγο της «δημόσιας σφαίρας» κατά την μετάδοση της επίμαχης είδησης, είναι λέξεις με συναισθηματική σημασία για την πρόκληση/ανάκληση ψυχολογικών συνειρμών στο θυμικό του κοινού, στερεοτυπικές ονοματικές φράσεις και μεταφορές. Αναφορικά με την παραπάνω άποψη διακρίνονται τα εξής παραδείγματα: «ένα δάκρυ για τον Αϊλάν...», «το άψυχο παιδικό κορμάκι ξεβράστηκε...», «εικόνες θλίψης και ανείπωτου πόνου...» (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, & Δερβένη, 2019: 63). Είναι γεγονός ότι τα παιδιά θυματοποιούνται μέσα από αυτόν τον λόγο σε μια προσπάθεια των Μ.Μ.Ε. να συγκεντρώσουν το κοινωνικό ενδιαφέρον. Άλλωστε, αυτά απεικονίζονται ως ξεχωριστές και ευάλωτες οντότητες, οι οποίες προσπαθούν να βρουν καταφύγιο στη χώρα μας, αντιμετωπίζοντας τον κίνδυνο της επιβίωσης σε κάθε περίπτωση. Με βάση τα λεγόμενα των Νάκου & Στεργίου (2018: 22), η παραπάνω εστίαση απομακρύνει την προσοχή από τα γενεσιουργά αίτια των εμπόλεμων συνθηκών που δημιουργούν προσφυγικές ροές καθώς, ο αφηγηματικός λόγος προβάλλει κυρίως το ανθρώπινο ενδιαφέρον, παρουσιάζοντας το θέμα από μια συναισθηματική οπτική γωνία.

Στον αντίποδα αυτής της αναπαράστασης, εντοπίζεται μία άλλη άποψη, άκρως ρατσιστική, σύμφωνα με την οποία στα δημόσια κείμενα καλλιεργείται το αίσθημα φόβου και μίσους έναντι των προσφύγων. Ιδιαίτερα, παρουσιάζονται ως εγκληματίες που ταυτίζονται με την ανασφάλεια και την ανομία, με αποτέλεσμα η συγκεκριμένη αντιμετώπιση των προσφύγων να προκύπτει από τη διαχωριστική γραμμή, την οποία προβάλλουν οι εφημερίδες, γενικεύοντας την ταυτότητα αυτών στη βάση της πόλωσης ανάμεσα στο «εμείς» και το «άλλοι». «Η Λέσβος σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης...», «Η εισβολή προχωρά...», «Φόρτωσαν το πρόβλημα στη Χίο...», «Πέπλο φοβίας έχει σκεπάσει την Χίο...» είναι μερικές από τις αναπαραστάσεις που εντοπίστηκαν σε ποικίλα δημοσιεύματα, με τον όρο «λαθρομετανάστης» να πρωταγωνιστεί και να

επιβεβαιώνει μια ιδεολογικά φορτισμένη χρήση της γλώσσας. Έτσι, επιτυγχάνεται η αποστροφή της κοινωνίας από την ενασχόληση με το προσφυγικό ζήτημα καθώς, ενισχύεται η άποψη περί εισόδου «επικίνδυνων» ανθρώπων στη χώρα μας. Οι φράσεις, μέσα από τις οποίες προκύπτουν τα παραπάνω συμπεράσματα είναι ενδεικτικές: «Οι λαθρομετανάστες οργανώνονται κατά δεκάδες», «η επιβίωση των λαθρομεταναστών...».

Συνοψίζοντας, λοιπόν, στο σύνολο των δημοσιευμάτων της έρευνας κυριαρχεί η ανθρωποκεντρική εστίαση, με πρωταγωνιστή το ανθρώπινο δράμα και τη χρήση ενός αφηγηματικού λόγου προσωποποιημένου, δραματοποιημένου και συγκινησιακού, ενώ κατέχουν ιδιαίτερη θέση στον δημοσιογραφικό λόγο συναισθήματα όπως: η θλίψη, ο θυμός και η συγκίνηση (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, ό.π.: 61).

Οι απεικονίσεις της οικονομικής και της προσφυγικής κρίσης που υπέστη η Ελλάδα, παρουσίασαν σε μεγάλο βαθμό την τραγικότητα της κατάστασης, με το στοιχείο της κινδυνολογίας και της ξενοφοβίας, αντίστοιχα, να κυριαρχεί σε ποικίλα κείμενα της «δημόσιας σφαίρας». Χαρακτηριστική ήταν, επίσης, η προσπάθεια των δημοσιογράφων να μεταδώσουν το γεγονός σύμφωνα με τη δική τους ιδεολογία, την επικαιρότητα της είδησης, τα πρόσωπα που απευθυνόταν αυτή καθώς, και την πολιτική επιρροή που ασκούσε ο ιδιοκτήτης του μέσου (Naveh, 2002: 7). Μετά την λήξη των μνημονίων και των δεινών οικονομικών μέτρων, η ελληνική κοινωνία προσπάθησε «να ανακτήσει τις δυνάμεις της», χωρίς, ωστόσο, να οδηγηθεί στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Κανείς δεν μπορούσε να φανταστεί ότι η χώρα μας θα βρισκόταν για μία ακόμη φορά αντιμέτωπη με την διαχείριση μιας ανθρώπινης τραγωδίας, ενός ανηλεούς πόνου, παράγοντες οι οποίοι ταυτίστηκαν με την προσφυγική κρίση.

1.5. Η παγκόσμια απειλή του Covid-19 και ενδεικτικές πτυχές στην κοινωνία και την επιστήμη

Η πανδημία Covid-19 ξέσπασε ως ένα ολικό κοινωνικό γεγονός μιας αλυσίδας επάλληλων ρηγματώσεων (Kasuga, 2020), σε όλους τους κοινωνικο-οικονομικούς, πολιτικούς και πολιτισμικούς θεσμούς και σχεδόν σε κάθε πτυχή της καθημερινής ζωής σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Εκατοντάδες εκατομμύρια άνθρωποι βιώνουν τις συνέπειες μιας τεράστιας υγειονομικής κρίσης. Στην Ελλάδα, ειδικότερα, κάτι παρόμοιο δεν έχει συμβεί από το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου. Ακόμα, και τότε, αλλά και στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο οι επιχειρήσεις και τα σχολεία λειτουργούσαν, τα εστιατόρια δέχονταν πελάτες και σε μεγάλο βαθμό η αθλητική και πολιτιστική ζωή συνεχίζονταν. Για δύο γενιές δεν υπήρξε τόσο μεγάλη πανδημία σε παγκόσμια κλίμακα. Η ταχύτητα και η σφοδρότητα με τις οποίες εκδηλώνεται, επιταχύνουν την εμπειρία της «χρονο-χωρικής» συμπίεσης (Harvey, 1989). Μερικοί ιστορικοί μας επιβεβαιώνουν ότι ο SARS-COV-2 αποτελεί μια αλλαγή του ρου της ιστορίας που ενδέχεται να μας οδηγήσει είτε στο καλύτερο είτε στο χειρότερο (Macmillan, 2020, Garton Ash, 2020 στο Δεμερτζής, 2020).

Ο Garton Ash (2020) επισημαίνει ότι ένας πλανήτης που κατακλύζεται από παγκόσμιες απειλές, όπως ο κορωνοϊός και η κλιματική αλλαγή χρήζει αναμφίβολα διεθνούς συνεργασίας. Ο ίδιος αναφέρει σε δηλώσεις του ότι: *«κινητήριος δύναμη για την ευόδωση αυτής της παγκόσμιας συλλογικής δράσης αποτέλεσε η Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία συγκάλεσε μία διεθνή συνάντηση προκειμένου να διατεθούν χρήματα σε όλα τα κράτη – μέλη της για την καταπολέμηση της πανδημίας»*. Ωστόσο, στον αντίποδα αυτής της κατάστασης, παρατηρήθηκε ότι πλούσιες χώρες της Βόρειας Ευρώπης, όπως οι Σκανδιναβικές και η Γερμανία δεν ήταν σύμφωνες με την παραπάνω ενέργεια και συνεπώς δεν έδειξαν τον απαραίτητο βαθμό αλληλεγγύης στις «πληγωμένες»

οικονομίες των νότιων κρατών – μελών της Ευρωζώνης. Αξίζει να τονιστεί ότι το επιχείρημα που χρησιμοποίησαν οι βόρειες χώρες για την αιτιολόγηση της στάσης τους, σχετίστηκε άμεσα με την επέλαση της πανδημίας και συγκεκριμένα με την αναστολή των κρατικών ενισχύσεων εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την άντληση δημόσιων κεφαλαίων στις βασικές βιομηχανίες τους.

Είναι πλέον δεδομένο ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, που δεν αποτελεί μια κοινότητα δημοκρατιών αλλά αντίθετα διχάζεται στους άξονές της: βορρά - νότο και ανατολή - δύση, «εξασθενεί» σταδιακά και αποσταθεροποιείται. Επιπλέον, αφήνοντας «ανυπεράσπιστα» τα κράτη - μέλη της, δεν παρέχει επαρκείς προοπτικές εργασίας, κοινωνική ασφάλιση και οικολογικά βιώσιμο μέλλον για τους νεότερους πολίτες τους με αποτέλεσμα όλο και περισσότερες χώρες να στρέφονται σε αυταρχικές λύσεις (Garton Ash, ό.π.).

Όπως προαναφέρθηκε, η πανδημία είναι ικανή να επιφέρει επιπτώσεις στο βιοτικό και οικονομικό επίπεδο ποικίλων χωρών. Ωστόσο, οφείλει κανείς να παρατηρήσει ότι, παρά την γονιδιακή απροσδιοριστία του SARS-COV-2, η κινητοποίηση της παγκόσμιας επιστημονικής κοινότητας (συμπεριλαμβανομένων των κερδοσκοπικών φαρμακοβιομηχανιών) δημιουργεί βάσιμη προσδοκία για επικείμενη εξεύρεση θεραπείας. Παρά τη σφοδρότητά της, η πανδημία εκδηλώνεται και διαδίδεται σε ένα όχι αδαές κοινό και αντιμετωπίζεται από ειδικούς με σημαντική πείρα επί του αντικειμένου. Είναι γνωστό ότι επιδημιολόγοι είχαν προ πολλού προειδοποιήσει για την βέβαιη σχεδόν επέλαση ενός ιού, όπως ακριβώς κάνουν και τώρα: λόγω της ανθρωπογενούς παρέμβασης στα οικοσυστήματα, ακόμα κι αν εξαλειφθεί η COVID-19, θα υπάρξουν στο μέλλον μεταλλάξεις ιών και αλλαγές στους ξενιστές τους και συνεπώς νέες/α πανδημία ή ενδημία. Εξάλλου, κατά μια έννοια η ανθρώπινη ιστορία είναι ιστορία πανδημιών (McNeill, 1976). Σε κάθε περίπτωση, όμως,

αντιλαμβανόμαστε ότι δεν πρόκειται να υπάρξει επανάληψη του Μαύρου Θανάτου. Αυτό, μάλλον, θα συμβάλλει στο να μην καταστεί η COVID-19 μελλοντικό σημείο αναφοράς της συλλογικής μνήμης - τουλάχιστον σε χώρες με σχετικά μικρό αριθμό θυμάτων, αφενός, και με εμπιστοσύνη στις αρχές και τους ειδικούς, αφετέρου. Στις περιπτώσεις αυτές, το τραύμα της πανδημίας θα είναι αθροισματικό, θα αφορά, την οδύνη των οικογενειών που έχασαν δικούς τους ανθρώπους με αδόκητο τρόπο, αλλά δεν θα καταστεί πολιτισμικό τραύμα: δεν θα αλλάξει, δηλαδή, σε μεταγενέστερο χρόνο τα συστήματα αναφοράς κοινωνιών και μεγάλων ομάδων του πληθυσμού (Δεμερτζής, 2013). Και δεν θα είναι η πρώτη φορά: πανδημίες με πολύ μεγαλύτερη θνησιμότητα δεν άφησαν ίχνη στην συλλογική και την επίσημη ιστορική μνήμη. Το 1968, λόγω χάριν, ο ιός της γρίπης του Χονγκ Κονγκ προκάλεσε ένα εκατομμύριο θανάτους και πέρασε σχεδόν απαρατήρητος από την «δημόσια σφαίρα» και δημόσια μνήμη, καθώς εκείνη την εποχή πολλοί άνθρωποι είχαν άλλες προτεραιότητες (Keck & Lachenal, 2019). Αλλά και η λεγόμενη ισπανική γρίπη, με πολλές δεκάδες εκατομμύρια νεκρών, δεν καθόρισε ανεξίτηλα συλλογικές ταυτότητες και δεν επηρέασε τις οργανωτικές αρχές των χωρών που έπληξε (Δεμερτζής, 2020).

Όλες οι δυτικές κυβερνήσεις ήταν απροετοίμαστες για το συμβάν, παρά το γεγονός ότι η διακυβέρνηση εκ των πραγμάτων συνδέεται με τη στρατηγική πρόληψη και τη στοχαστική επεξεργασία της (Tufekci, 2020). Για τη διατύπωση σεναρίων και δυναμικών εκτιμήσεων ή προβλέψεων ενός γεγονότος, αν μη τι άλλο, απαιτείται «μια γραμματοσύνη για το μέλλον» (futures literacy), καθώς, και, η ύπαρξη προνοητικών δομών για την άμεση εφαρμογή κατάλληλων μέτρων, αλλά και η οριοθέτηση σαφών πεδίων ευθύνης και αποτίμησης της διακινδύνευσης.

Σε πρόσφατη έρευνά τους, οι Demertzis & Eyerman (2020: 430) υποστηρίζουν ότι η πανδημία εκδηλώνεται ως διακινδύνευση, ως μια επιβλαβής, δηλαδή, συνθήκη που

διασπείρεται συστηματικά λόγω και μέσω της τοπικο-πλανητικής διασύνδεσης του κόσμου. Ατομικά βιώνεται ως πιθανώς επερχόμενη απειλή, η οποία ναι μεν μπορεί ή και μπορεί να μην επιφέρει κάποιο πλήγμα, πλην, όμως, γεννά αρνητικά συναισθήματα: άγχος, φόβο, λύπη, λόγω της ευαλωτότητας του εαυτού. Ταυτόχρονα, προκαλείται ελπίδα, εμπιστοσύνη και βεβαιότητα όταν οι αρχές επιδείξουν αποτελεσματικότητα στην περιστολή της απειλής αφενός, και θυμός, αγανάκτηση και αποστροφή, αφετέρου, όταν η εκάστοτε κυβέρνηση επιδείξει μοιραία ολιγωρία στη διαχείριση της κρίσης. Όσο το σύνολο των γονιδιακών ιδιοτήτων του ιού παραμένει αδιευκρίνιστο – καθώς ουδείς εγγυάται προς το παρόν το αντίθετο - η πανδημία δημιουργεί ένα συναισθηματικό κλίμα αβεβαιότητας στον γενικό πληθυσμό όχι τόσο υπό την έννοια «ξέρουμε ότι δεν ξέρουμε», αλλά κατά το ότι προς ώρας «δεν γνωρίζουμε ότι δεν γνωρίζουμε».

Στην περίπτωση του Covid-19, όμως, δεν είχαν χαρτογραφηθεί οι πιθανές επιπτώσεις του και οι διαπλεκόμενες διακινδυνεύσεις που συνεπάγεται (Tsekeris & Zeri, 2020: 111). Άλλωστε, δεν είναι τυχαίο πως η επέλαση της πανδημίας επηρέασε σε σημαντικό βαθμό πολλές πτυχές της καθημερινής μας ζωής και ακόμη, περισσότερο από γλωσσολογικής άποψης τη «δημόσια σφαίρα». Τα Μ.Μ.Ε. δια των αναπαραστάσεών τους, δημιουργούν σε μεγάλο βαθμό τις αντιλήψεις μας για τον κόσμο. Σε περιόδους κρίσεων, όπως στην περίπτωση της πανδημίας του κορωνοϊού, κατέχουν κυρίαρχη θέση επί της εννοιολόγησής τους (Θωμά, Τατσόγλου & Κούτσικος, 2020).

1.5.1. Το νέο λεξικό του Covid-19

Το γεγονός ότι τα επιστημονικά κείμενα συνήθως δεν διαβάζονται από πολύ κόσμο, δεν οφείλεται αποκλειστικά στην αδιαφορία του κοινού: όταν κάποιος δεν είναι

εξοικειωμένος με τις έννοιες και το λεξιλόγιο ενός γνωστικού πεδίου, δυσκολεύεται να κατανοήσει όχι μόνο τα επιστημονικά, αλλά, ακόμη, και τα εκλαϊκευτικά κείμενα που σχετίζονται με αυτό. Η άγνοια της ορολογίας μπορεί να δυσκολεύει την ανάγνωση ενός κειμένου σε πολύ μεγάλο βαθμό, τόσο που πολλές φορές ο αναγνώστης αποθαρρύνεται και εγκαταλείπει την προσπάθεια να οικειοποιηθεί τη γνώση που τον ενδιαφέρει. Η υγειονομική κρίση, όμως, και οι καταστάσεις έκτακτης ανάγκης που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα από τις αρχές του 2020, μας ανάγκασαν να αντιληφθούμε την προσέγγιση της επιστημονικής γνώσης κάτω από ένα νέο πρίσμα. Αυτή τη στιγμή, η κατανόηση των επιστημονικών εννοιών ανάγεται κυριολεκτικά, θα λέγαμε, σε ζήτημα ζωής και θανάτου: η πανδημία Covid-19, δημιούργησε ένα πλαίσιο επικοινωνίας που χαρακτηρίζεται από αυξημένη ανάγκη για γνώση ειδικού λεξιλογίου από όσο γίνεται από μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού και, παράλληλα, για αποτελεσματικότερη, ακριβέστερη και σαφέστερη διατύπωση και μεταβίβαση των πληροφοριών (Κατσογιάννου, 2021).

Με πολύ σημαντικά συμπεράσματα για την επίδραση της πανδημίας στην γλώσσα και στην επικοινωνία ολοκληρώθηκε το πρωτοποριακό πρόγραμμα του Εργαστηρίου Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων, Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης (ΜΕ.Κ.ΘΕ.Μ.Ε.) του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, «Ο δημόσιος λόγος στην εποχή της πανδημίας». Το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με το Γαλλικό Τμήμα του Ομίλου Ευρωπαϊκού Τύπου (Club de la Presse Européenne, Paris) και είχε χορηγό επικοινωνίας το CNN Greece.

Πανεπιστημιακοί από την Ελλάδα και το εξωτερικό έδωσαν το παρόν στο πρόγραμμα, που σχεδίασε, οργάνωσε και διηύθυνε ως επιστημονική υπεύθυνη, η Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Γλωσσολογίας και Ελληνικής Γλώσσας και Διευθύντρια

του Εργαστηρίου Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων, Μέσων Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης, Νικολέττα Τσιτσανούδη – Μαλλίδη. Το πρόγραμμα που προσφέρθηκε δωρεάν σε 200 περίπου φοιτητές, δημοσιογράφους, νομικούς και εκπαιδευτικούς, διήρκησε δύο και πλέον μήνες και πυροδότησε έναν σοβαρό προβληματισμό για τους δεκάδες νέους όρους που αφορούν στην υγειονομική κρίση και οι οποίοι εισέβαλαν βίαια στο λεξιλόγιό μας, ενώ αναγνωρίστηκαν με μεγάλη ταχύτητα από τα λεξικά. Υπογραμμίστηκε ότι η πανδημία προκάλεσε δραστικές αλλαγές στην επικοινωνία μεταξύ των ομιλητών της κοινότητας. Ζητήματα γλωσσικής αλλαγής, γλωσσικής προσαρμογής, επανασηματολογήσεων των λέξεων, αλλά και άλλα που σχετίζονται με την ιδεολογική λειτουργία του λόγου περιλαμβάνονταν στις θεματικές του σεμιναρίου που πραγματοποιούνταν κάθε Παρασκευή βράδυ, καθηλώνοντας τους συμμετέχοντες μέχρι τα μεσάνυκτα. Επιπλέον, το πρόγραμμα διαπραγματεύτηκε και το κρίσιμο θέμα της ανάπτυξης του διχοτομικού λόγου σε εποχές κρίσεων και ειδικότερα σε σχέση με την κρίση της πανδημίας.

Αναφορικά με το πλαίσιο διεξαγωγής αυτού του διαδικτυακού επιμορφωτικού σεμιναρίου, η Μαριάννα Κατσογιάννου μας παρουσίασε το πρώτο λεξικό που δημιουργήθηκε για τις ανάγκες αποκωδικοποίησης του κορωνοϊού. Συγκεκριμένα, όπως υπογράμμισε η ίδια: *«αυτό ήταν το ένασμα για τη δημιουργία ενός λεξικού που συγκέντρωσε, όσο γινόταν πιο γρήγορα, τις λέξεις και τις έννοιες που χρειάζεται να γνωρίζει ο μέσος πολίτης για να μπορεί να παρακολουθεί τις εξελίξεις της πανδημίας»*. Έτσι, λοιπόν, στις 29 Απριλίου 2020, κυκλοφόρησε δωρεάν η πρώτη μορφή αυτού του λεξικού στην διαδικτυακή πλατφόρμα της εταιρείας Algolysis Ltd, η οποία ήταν παγκοσμίως διαθέσιμη στους ηλεκτρονικούς αναγνώστες, ενώ, ταυτόχρονα, αποτέλεσε το εκτενέστερο διεθνώς γλωσσάριο με ορισμούς για όλους τους όρους που περιείχε. Αναμφίβολα, η παραπάνω απόπειρα χαρακτηρίστηκε από την Κατσογιάννου (2021)

ως ένα «έργο εκλαΐκευσης», που στόχευε στην αύξηση του ιατρικού γραμματισμού και την ευαισθητοποίηση στα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα, όπως λόγου χάρη, η κοινωνική αποστασιοποίηση ή η κοινοποίηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Έπειτα από οχτώ μήνες, τον Νοέμβριο του ίδιου έτους, κυκλοφόρησε το έντυπο λεξικό με τίτλο «COVID-19: το λεξικό», με 650 λήμματα, λέξεις και έννοιες, που παρουσιάζονται στον αναγνώστη με τον κατάλληλο σχολιασμό, την επιστημονική ερμηνεία και, όταν χρειάζεται, την ετυμολογία τους. Ουσιαστική διαφορά από την ηλεκτρονική έκδοση είναι τα ένθετα γλωσσικά σχόλια και η μετάφραση των όρων στα αγγλικά και στα γαλλικά. Η αρτιότητα και η εγκυρότητα του έργου, που αποτελεί ένα μοναδικό γλωσσικό τεκμήριο των ημερών της πανδημίας, ανήκει ολοκληρωτικά τόσο στην Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου, Μαριάννα Κατσογιάννου όσο και στην Βιολόγο, Ζωή Στεφανίδου.

Ενδεικτικά, αναφέρουμε τα πιο πολυσυζητημένα λήμματα, τα οποία κατεγράφησαν κατά την περίοδο της πανδημίας (Κατσογιάννου & Στεφανίδου, 2020):

✓ **COVID-19** (ακρώνυμο) **1.**Λοιμώδης νόσος του αναπνευστικού συστήματος, που οφείλεται στον κορονοϊό SARS-CoV-2. Προκαλεί συμπτώματα παρόμοια με εκείνα της γρίπης, όπως πυρετός, βήχας, δύσπνοια, μυαλγία και εξασθένιση και μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρή πνευμονία και αναπνευστική ανεπάρκεια. **2.**Πανδημία που ξεκίνησε στην Κίνα το 2019 και προκλήθηκε από τον κορονοϊό SARS-CoV-2 **ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ:** Το ακρώνυμο σχηματίζεται με τα στοιχεία: CO < corona, VI < virus, D < disease και 19 < 2019. Αυτός ο τρόπος ονομασίας έχει επιλεγεί από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας για να αποφεύγεται η αναφορά σε χώρες, εθνικότητες, άτομα και γενικά σε οτιδήποτε θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο στιγματισμού –ακόμη και σε ζώα. Ο ΠΟΥ αποφεύγει συστηματικά τέτοιους συσχετισμούς όταν κατονομάζει μία ασθένεια. Το γένος που αντιστοιχεί στη συντομογραφία COVID-19

είναι το θηλυκό, αν ληφθούν ως αναφορά οι λέξεις ασθένεια, πνευμονία ή νόσος, αλλά ουδέτερο, αν ληφθεί ως αναφορά το αναπνευστικό σύνδρομο. Παρ' όλα αυτά πολύ συχνά ακούμε και διαβάζουμε «ο COVID-19» **ΑΛΛΙΩΣ:** Covid-19 **◆** *Ονομασίες όπως νόσος του κορονοϊού, πνευμονία του κορονοϊού, αναπνευστικό σύνδρομο που σχετίζεται με τον κορονοϊό κλπ. δεν θεωρούνται αρκετά ακριβείς, επειδή υπάρχουν και άλλες ανάλογες ασθένειες που προκαλούνται από άλλους κορονοϊούς, τόσο σε ζώα όσο και σε ανθρώπους [03].*

✓ **lockdown** Βλ. λόκνταουν **◆** Στα ελληνικά, η λέξη χρησιμοποιείται με την αγγλική της γραφή ως ουδέτερο ουσιαστικό.

✓ **SARS-CoV-2** (ακρόνυμο) Βλ. κορονοϊός σοβαρού οξέος αναπνευστικού συνδρόμου 2 ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ: Η ονομασία SARS-CoV-2 δόθηκε στις 11 Φεβρουαρίου 2020 από τη Διεθνή Επιτροπή Ταξινόμησης Ιών (International Committee on Taxonomy of Viruses, ICTV). Ο αριθμός 2 δηλώνει το γεγονός ότι υπήρξε και προηγούμενος παρόμοιος κορονοϊός, ο SARS-CoV [28], [29], [30] ΣΥΝ. κορονοϊός SARS-CoV-2, κορονοϊός 2019.

✓ **αναπνευστική ανεπάρκεια** (ουσ. θηλ.) Κατάσταση στην οποία ο οργανισμός δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες οξυγόνωσης των ιστών και των οργάνων του **◆** Ο οργανισμός που βρίσκεται σε τέτοια κατάσταση, δεν έχει τα κατάλληλα επίπεδα οξυγόνου και διοξειδίου του άνθρακα στο αίμα.

✓ **ανίχνευση** (ουσ. θηλ.) Συστηματική αναζήτηση στοιχείων που πιστοποιούν την ύπαρξη μίας νόσου σε έναν οργανισμό και η οποία γίνεται συνήθως με εργαστηριακή

μέθοδο ♦ «Η εύρεση της αλληλουχίας του 2019-nCoV επέτρεψε την ανάπτυξη μοριακών εξετάσεων real time PCR για την ειδική ανίχνευση του ιού αυτού. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό δεδομένου ότι, ταυτόχρονα με τον νέο ιό, κυκλοφορούν τη χειμερινή περίοδο και οι άλλοι ιοί Corona που προαναφέρθηκαν και που προσβάλλουν τον άνθρωπο. Επομένως, η ειδική ανίχνευση του ιού επιτρέπει τον διαχωρισμό του νέου ιού από τους συνήθεις Corona ιούς που προκαλούν ήπια νόσηση και αποτρέπει ‘ψεύτικους’ συναγερμούς» [39].

✓ **ανοσία αγέλης** (ουσ. θηλ.) Βλ. συλλογική ανοσία ΣΥΝ. ανοσία πληθυσμού, ανοσία της κοινότητας.

✓ **αντιικό** (ουσ. ουδ.) Ουσία που διαταράσσει τον κύκλο αντιγραφής ενός ή περισσότερων ιών, έτσι ώστε να επιβραδύνει ή και να εξαλείφει μία ιογενή λοίμωξη ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ: Για τα τρία ι βλ. αντιικός -ή -ό (επίθ.) ΑΛΛΙΩΣ: αντιικός, αντιϊικός.

✓ **αντισηπτικό** (ουσ. ουδ.) Χημική ουσία που επιτυγχάνει εξάλειψη των περισσότερων ή όλων των αναγνωρισμένων παθογόνων, αλλά όχι απαραίτητα και όλων των μορφών τους, από το δέρμα και τους ιστούς Βλ. και απολυμαντικό, αποστειρωτικό.

✓ **αντίσωμα** (ουσ. ουδ., συνήθως στον πληθυντικό) Πρωτεΐνη ειδικής μορφής που παράγεται από τα Β λεμφοκύτταρα ειδικά για να μπορεί να προσκολλάται στο αντιγόνο για το οποίο δημιουργήθηκε και να το εξουδετερώνει ή να το αδρανοποιεί, αποτελώντας έτσι τον κύριο μηχανισμό της επίκτητης ανοσίας ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ: < αντι- + σώμα, μεταφραστικό δάνειο από το γαλλ. anticorps ♦ Τα αντισώματα διακρίνονται

σε IgG (μνήμης) και IgM (οξείας φάσης). Είναι τελείως ειδικά προς το αντιγόνο για το οποίο παράγονται, όπως το κλειδί για μία κλειδαριά. Είναι επίσης ο κύριος μηχανισμός της επίκτητης ανοσίας επειδή ορισμένα από τα ενεργοποιημένα B λεμφοκύτταρα μεταναστεύουν στον μυελό των οστών και συνεχίζουν να εκκρίνουν μικρές ποσότητες αντισωμάτων για μήνες ή και χρόνια, άσχετα από την παρουσία αντιγόνου, ενώ άλλα μεταπίπτουν σε B κύτταρα μνήμης ικανά να παραγάγουν πολύ γρήγορα τεράστιες ποσότητες αντισωμάτων σε επόμενη προσβολή από το ίδιο παθογόνο.

✓ **απομόνωση** (ουσ. θηλ.) Σύνολο περιοριστικών μέτρων που παίρνονται για να εμποδιστεί η μετάδοση μίας νόσου (π.χ. χωριστός χώρος αναμονής) από άτομα που έχουν προσβληθεί και το οποίο διαρκεί για όσο τα άτομα αυτά ενδέχεται να μεταδίδουν τη νόσο Βλ. και καραντίνα ♦ Η διαφορά από την καραντίνα συνίσταται στο γεγονός ότι η απομόνωση αφορά επιβεβαιωμένα κρούσματα [41]. Στις επιστήμες της υγείας, ο όρος έχει πιο στενή έννοια από ό,τι στη γενική γλώσσα. Η απομόνωση αναφέρεται στο διαχωρισμό νοσούντων από μεταδοτική νόσο και υγιών, και μπορεί να είναι πλήρης, με εγκλεισμό του ασθενούς, ή να περιορίζεται στις οδούς μετάδοσης (αναπνευστική απομόνωση, εντερική απομόνωση κλπ.) [03].

Τα απαραίτητα κριτήρια, που ελήφθησαν για την επιλογή και την εισαγωγή των παραπάνω λέξεων στο λεξικό του COVID-19, αποτέλεσαν: η συχνότητα εμφάνισης της λέξης, ο αριθμός των παραδειγμάτων που έχουν συλλεχθεί καθώς, και η χρονική περίοδος της χρήσης. Επιπλέον, στην ίδια περίπτωση, πολλές από αυτές τις λέξεις έγιναν θέμα σε ποικίλα κεντρικά δελτία ειδήσεων, ενώ αρκετές διαδόθηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα με μικρό αριθμό παραδειγμάτων. Είναι γεγονός ότι καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισαν τα σύγχρονα μέσα μαζικής επικοινωνίας και τα social media, τα

οποία με τον κανονιστικό τους ρόλο επηρέασαν δραστικά τα γλωσσικά ρεπερτόρια των πολυσχιδών ακροατηρίων τους. Γι' αυτό, λοιπόν, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι ένα λεξικό δεν σταματά την προσπάθεια για την είσοδο νέων λέξεων καθώς, συνεχώς επανεξετάζει το υλικό του, επιδιώκοντας τον εντοπισμό λέξεων που πληρούν τα κριτήρια του.

1.5.2. Συνωμοσιολογία και κορωνοϊός

Τα ηλεκτρονικά και ψηφιακά ειδησεογραφικά μέσα παρέχουν μία πληθώρα από αρνητικές ειδησεογραφικές ιστορίες που προκαλούν τον εντυπωσιασμό και παραπληροφορούν. Είναι γνωστό άλλωστε στα Μ.Μ.Ε. το πώς οι δημοσιογράφοι μετατρέπουν το καθετί σε κακές ειδήσεις, καθώς στοχεύουν σε ένα μαζικό κοινό που έχει σημαντικά επηρεαστεί από τις αρνητικές ειδήσεις (Tierney, 2020, Hancock, 2020). Επίσης, έχουν την ιδιαίτερη ικανότητα να κατασκευάζουν κρίσεις μέσω των λόγων τους (Fairclough, 2003), δηλαδή των αναπαραστάσεων που μεταδίδουν στο κοινό (Patrona, 2018, Serafis & Herman, 2018). Αυτή την απόπειρα παραπληροφόρησης ενισχύει με την παρουσία της η προπαγανδιστική λειτουργία (Χατζησαββίδης, 2000), η οποία είναι ιδεολογικά φορτισμένη και κατευθύνει την κοινή γνώμη προς όφελος των εκάστοτε πολιτικών φορέων (βλέπε ανθυποενότητα 1.2.2.).

Συγκεκριμένα, στην κοινωνία της πανδημίας, οι άνθρωποι ζουν συχνά σε καταστάσεις προσωπικής έκτακτης ανάγκης, οι οποίες μπορούν να μετατραπούν σε έναν πραγματικό κόσμο ψευδαισθήσεων, αντανακλώντας την τεράστια ευθραυστότητα της ψυχής σε καιρούς κρίσης. Αυτό ευνοεί την άνθηση της παραπληροφόρησης, των ψευδών ειδήσεων και των θεωριών συνωμοσίας για τον κορωνοϊό εγκάρσια, σε όλα τα τμήματα της κοινωνίας (Bavel et al., 2020: 464). Σε εποχές ανημποριάς και έλλειψης σταθερότητας, επειδή, σημαντικές ψυχολογικές ανάγκες μένουν ανικανοποίητες, οι

συνωμοσιολογικές αφηγήσεις και πεποιθήσεις λειτουργούν ως μηχανισμοί διαχείρισης της προσωπικής κρίσης (Douglas et al., 2017). Οι πεποιθήσεις αυτές είναι συνήθως βαθιά ριζωμένες και, κατά συνέπεια, δεν μεταβάλλονται τόσο εύκολα όσο άλλες πολιτικές στάσεις και αντιλήψεις, ενώ *«η παροχή σωστής πληροφόρησης μπορεί να έχει τα αντίθετα από τα επιθυμητά αποτελέσματα»* (Γεμενής, 2020: 104 στο Tsekeris & Zeri, 2020: 121).

Η «ποιότητα» και η ένταση των θεωριών συνωμοσίας κυμαίνεται από τις ευλογοφανείς αλλά αστήρικτες εκτιμήσεις μέχρι δόλιες και κακόπιστες κατασκευές, που δεν πρέπει να έχουν θέση στον δημόσιο διάλογο. Αρκετοί υποστηρίζουν ότι τα ίδια τα κράτη επεδίωξαν αυτή την κρίση ώστε να κορυφωθεί *«η καπιταλιστική επίθεση εναντίων των εργαζομένων»* αλλά και ότι *«τα κράτη έπεσαν θύματα της συνωμοσίας, διότι η παγκοσμιοποίηση, που σχεδίασε τον ιό σε μυστικά εργαστήρια, θα βρει προνομιακό πεδίο δράσης σ' έναν πλανήτη, όπου είναι θέμα χρόνου να καταργηθεί η εξουσία των κρατών, για να περάσουν όλα σε μια πλανητική τυραννική, εξουσιαστική ομάδα»*. Ακόμα και τα εμβόλια, αυτά καθαυτά που πάντοτε έσωζαν και σώζουν δισεκατομμύρια ανθρώπους από θανατηφόρες ασθένειες, έγιναν στόχοι επιθέσεων των συνωμοσιολόγων (Ράπτη, 2021).

Όλα αυτά δηλητηριάζουν τη «δημόσια σφαίρα» και απομακρύνουν ανθρώπους, που έχουν κατεπείγουσα ανάγκη να θωρακιστούν από τον Covid-19, από τα εμβολιαστικά κέντρα. Φυσικά, αυτή η άποψη ενισχύεται και από τον Γουλιάμο (2021), ο οποίος παρουσίασε σε πρόσφατη έρευνά του ότι: *«ο δημοσιογραφικός λόγος ενέχει πάντα ρητές ή και άρρητες ιδεολογικές θέσεις, συνθέσεις, ανασυνθέσεις και συνέπειες που, ως τέτοιες, σε περιόδους βίαιου κοινωνικού μετασχηματισμού -ως συνακόλουθου δομικών κρίσεων (λόγου χάρη: καπιταλιστική κρίση, πανδημία)-, μεταλλάσσονται ή και μεταβάλλουν ταυτότητα»*.

Είναι προφανές, λοιπόν, ότι η εξάρτηση των ατόμων από τα Μ.Μ.Ε. και από τη θεματολογία τους αυξάνει με πιθανότατη παρασυνέπεια την φίλα προσκείμενη στάση απέναντι σε συνωμοσιολογικές αφηγήσεις και την παραπληροφόρηση. Όσο μεγαλύτερος είναι ο «πολιτικός παραλληλισμός» των μέσων ενημέρωσης, η στοίχισή τους, δηλαδή, με κυβερνήσεις, κόμματα και πολιτικές παρατάξεις, (Hallin & Mancini, 2012) και όσο, ταυτοχρόνως, απουσιάζει μακροχρόνια παράδοση επαγγελματικής ερευνητικής δημοσιογραφίας που προσφέρει πολυφωνική και έγκυρη κάλυψη των γεγονότων (πέρα από την αναπαραγωγή επίσημων πηγών), τόσο ενισχύεται η αβεβαιότητα και, συνακόλουθα, η ανάγκη προσανατολισμού από τα Μέσα και τις συχνά αυτο-εκπληρούμενες προφητείες που διακινούν (Δεμερτζής, 2020).

1.5.3. Γλωσσική ανάλυση των διαφημιστικών σποτ κατά την διάρκεια της καραντίνας

Στις μέρες μας, τα ψηφιακά δίκτυα και τα συστήματα των μέσων ανήκουν σε διαφορετικά ιστορικά, πολιτισμικά, και θεσμικά συγκείμενα των κοινωνιών μας, οι οποίες διαμορφώνουν σχεσιακά τα τεχνολογικά τους συστήματα και τα πρότυπα μετάδοσης την εποχή της παγκόσμιας δικτύωσης των επικοινωνιών. Αυτό στρέφει την προσοχή μας, τόσο στον ρόλο που παίζουν τα ηλεκτρονικά, ψηφιακά και έντυπα μέσα στην πολιτική πληροφοριών των κυβερνήσεων και στην πρόσληψη της πανδημίας από τους ανθρώπους (Τσαλκατίδου, 2021) όσο και στην επίδραση που έχουν στην κοινωνία της πανδημίας (Tsekeris & Zeri, 2020: 119).

Συγκεκριμένα, το διαδίκτυο αποτελεί ένα ανοιχτό πεδίο διαπάλης ιδεών, όπου πολλοί και διαφορετικοί φορείς αντιπαρατίθενται, προσπαθώντας να επιβάλουν τη δική τους ερμηνεία για τα γεγονότα και τη σημασία τους με οποιοδήποτε μέσο έχουν στη διάθεσή τους. Έτσι, πέραν της επίσημης εκδοχής της πραγματικότητας, σε αυτόν τον

τεράστιο ψηφιακό δημόσιο χώρο βρίσκουμε φήμες, οργανωμένες προσπάθειες παραπληροφόρησης, πολιτική προπαγάνδα, διαφημιστικές εκστρατείες που εκμεταλλεύονται μαζικά προσωπικά δεδομένα αλλά και απόψεις που αντιτίθενται στην καθεστηκία τάξη ή τάσσονται στην υπεράσπιση κυριαρχούμενων ομάδων (Σμυρναίος & Τσιμπούκης, 2021).

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι ικανά να ενοποιούν τα επιμέρους προβλήματα και να διαμορφώνουν νοηματικές συνδέσεις μεταξύ ευρύτερων φαινομένων σαν αυτό της παραπληροφόρησης και μιας πολιτικής αναταραχής (Krzyzanowski, 2019). Ουσιαστικά, αποτελούν εύφορο έδαφος για την άνθηση και εξάπλωση των λαθεμένων πληροφοριών για τον κορωνοϊό σ' όλο τον κόσμο, παρά τις αυξανόμενες προσπάθειες από διεθνείς οργανισμούς και τους ιδιοκτήτες των πλατφορμών να ελέγξουν το πρόβλημα (Frenkel et al., 2020). Ο Jan Philipp Reemtsma 2020 υποστηρίζει, επιπλέον, ότι η πολιτική σκέψη είναι υπερεκτιμημένη, ενώ στην πραγματικότητα τον βασικό ρόλο έχουν τα συναισθήματα (Δεμερτζής, 2020). Οι άνθρωποι σπάνια έχουν έναν πολιτικό τρόπο σκέψης (Reemtsma, 2020 στο Tsekeris & Zeri, ό.π.: 121).

Σύμφωνα με την Ψυλλάκου (2020: 43), ο κορωνοϊός προσλαμβάνει μια πρωταρχική μετωνυμική λειτουργία σε μια αλυσίδα λόγων που τους τελευταίους μήνες ανασυναρθρώνουν την καθημερινότητά μας. Ανάμεσά τους, ενημερωτικές καμπάνιες με την υπογραφή κρατικών φορέων ανέλαβαν την κωδικοποίηση και διάχυση των από τα πάνω οδηγιών για την υιοθέτηση συγκεκριμένων τρόπων συμπεριφοράς από την πλευρά του πληθυσμού, κυρίως κατά την περίοδο της λεγόμενης έξαρσης του ιού στην Ελλάδα (Μάρτιος-Απρίλιος 2020). Στην παρούσα ανθυποενότητα, λοιπόν, πρόκειται να αναλύσουμε ενδελεχώς ορισμένα από τα γλωσσικά σποτ, τα οποία προβλήθηκαν σε μεγάλο βαθμό τόσο από τα social media όσο και από τα μέσα ενημέρωσης.

Αξίζει να τονιστεί ότι σε όλα τα διαφημιστικά σποτ των ποικίλων μέσων ενημέρωσης και κοινωνικής δικτύωσης, κυριαρχεί η παρουσία της λέξης «κορωνοϊός», για την οποία, ωστόσο, δίστανται οι απόψεις σχετικά με την ορθογραφική της μορφή. Αναλυτικότερα, ο Καθηγητής Ελληνικής Φιλολογίας και πρώην Πρύτανης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Γεώργιος Καψάλης (2020, 2021), θα μας αποσαφηνίσει το παραπάνω πρόβλημα και θα μας βοηθήσει, μέσα από τις γνώσεις του, να αντιληφθούμε σωστά την γλωσσική προέλευση του κορωνοϊού. Με βάση τα λεγόμενα που παρατίθενται, δεχόμαστε ότι, αρχικά, υπήρχε διχογνωμία και διπλοτυπία για το αν πρέπει να λέγεται και να γράφεται ως «κωραναϊός» ή «κορωνοϊός».

Παρόλα αυτά, προσθέτει ότι, το θέμα αντιμετωπίστηκε σχετικά σύντομα και σωστά, αφού το συνδεδειγμένο φωνήεν στη γλώσσα μας, στην περίπτωση αυτή, είναι το όμικρον και όχι το άλφα. Άλλωστε, το άλφα είναι η κατάληξη του πρώτου συνθετικού και όχι το αρχικό φωνήεν του δεύτερου συνθετικού, που δεν θα απαιτούσε την παρουσία του συνδεδειγμένου όμικρον. Επιπλέον, δεν διστάζει να υπογραμμίσει ότι, όσοι κρατούν την πρωταρχική γραφή μιας λέξης, στα αντιδάνεια γράφουν τη λέξη «κορωνοϊός» με ωμέγα, από το αρχαίο «κορώνα, κορώνη», ενώ όσοι ακολουθούν την απλοποιημένη γραφή που έχει πλέον το αντιδάνειο, γράφουν τη λέξη με όμικρον. Τέλος, είναι αρκετά σύνηθες να συναντάται η επιστημονική γραφή της λέξης ως COVID-19, που σίγουρα η αισθητική της λειτουργία σε ένα κείμενο ελληνικής, δεν δημιουργεί μια θετική εικόνα.

Ακόμη, χαρακτηριστικό είναι το γεγονός πως όλες οι καμπάνιες ενημέρωσης των πολιτών για τον κορωνοϊό, παρουσιάζουν κοινά στοιχεία στις στρατηγικές επικοινωνίας. Η Αλεξία Κουλούρη (2021), μέσα από μία πρόσφατη εισήγησή της που αφορούσε το διαδικτυακό επιμορφωτικό σεμινάριο με τίτλο: «ο δημόσιος λόγος στην εποχή της πανδημίας» (βλέπε παραπάνω), ανέλαβε να τις γνωστοποιήσει και να τις

αναλύσει, προκειμένου να αποκτήσουμε μία ολοκληρωμένη άποψη για την ιδεολογική χρήση της γλώσσας κατά την διάρκεια της καραντίνας. Έτσι, καταλήξαμε στις εξής στρατηγικές επικοινωνίας:

✓ Επίκληση στη λογική: επιχειρείται να προβληματιστεί, να πειστεί ο δέκτης με τη λογική, δηλαδή με επιχειρήματα, ώστε να κινητοποιηθεί, να αναλάβει δράση, να αλλάξει τρόπο ζωής.

✓ Επίκληση στο συναίσθημα: δίνεται έμφαση στην εικόνα και στην αφήγηση, με λέξεις φορτισμένες συναισθηματικά και χρήση μεταφορικού λόγου (σαρκασμός, χιούμορ, υπερβολή, συνειρμός, δίλημμα, ειρωνεία, μουσική υπόκρουση, πλάνα).

✓ Επίκληση στην αυθεντία: επιχειρείται να τεκμηριωθεί η αξιοπιστία των απόψεων του συντάκτη του μηνύματος και να ενισχυθεί η επιχειρηματολογία του, μέσα από τη σοφία μιας προσωπικότητας, ή μιας καταξιωμένης κοινωνικής ομάδας, όπως λόγου χάρη επιστημονική αυθεντία σαν τον Σωτήρη Τσιόδρα, μιας ιστορικής προσωπικότητας (αποφθέγματα, ρητά) ή ακόμη και από τη λαϊκή σοφία (παροιμίες, γνωμικά) και την επιστράτευση διασημοτήτων (ευρηματικά σποτ).

✓ Επίκληση στο ήθος του δέκτη: επιχειρείται να αισθανθεί ο δέκτης την ευθύνη απέναντι σε όσα του προβάλλονται και να αποδεχτεί τις απόψεις – εισηγήσεις του πομπού. Αυτό επιτυγχάνεται με άμεσο ή έμμεσο (λανθάνοντα) αξιολογικό χαρακτηρισμό, ο οποίος ανάγει τον δέκτη σε ξεχωριστή προσωπικότητα, ηθικά και κοινωνικά αποδεκτή, ώστε να τον ταυτίσει με ένα θετικό πρότυπο συμπεριφοράς. Αντίστοιχο παράδειγμα αποτελεί ο καλός εγγονός, ο οποίος φροντίζει τον παπού και τη γιαγιά, άρα πλένει τα χέρια του και κρατά αποστάσεις...

✓ Επίκληση στο ήθος του αντιπάλου: στόχος είναι να αντικρουστούν τα αντίθετα επιχειρήματα που (τυχόν) προβάλλονται με την καταρράκωση του κύρους αυτού που αποτελεί τον πομπό του μηνύματος.

Μέσα από την ορθή μετάδοση της πληροφορίας, τα διαφημιστικά σποτ στοχεύουν στην ενθάρρυνση συλλογικών συμπεριφορών καθώς, προωθούν την συμβολή όλων στην προστασία του κοινωνικού συνόλου. Παράλληλα, διαπιστώνουμε πως η έννοια του κοινωνικού μηνύματος ως ένα μήνυμα που απευθύνεται στο σύνολο, έχει τη λογική της πειθούς για το κοινό καλό, μέσω χρηστικών μηνυμάτων και πληροφοριών. Ενδεικτικά, ακολουθούν ποικίλα γλωσσικά σποτ που εντοπίστηκαν κατά τη διάρκεια της καραντίνας:

Το πολυσυζητημένο βίντεο της καμπάνιας «Μένουμε σπίτι» με τον Σπύρο Παπαδόπουλο, ηθοποιό και παρουσιαστή τα τελευταία χρόνια της δημοφιλούς ψυχαγωγικής εκπομπής «Στην Υγεία μας ρε παιδιά», ξεκινάει με έναν διάλογο με κάποια/ον που «επιμένει» να βγουν έξω: «Όχι! Όχι! Μην επιμένεις! Θα μείνω μέσα!», λέει ο παρουσιαστής και κλείνοντας το κινητό του κλείνει και την πόρτα του σπιτιού του και απευθύνεται στο κοινό: «Γεια. Παιδιά, τα πράγματα είναι σοβαρά...», λέει εμφατικά. Η άρνηση στην επιμονή του άλλου για έξοδο, η εκφορική οικειότητα και η έμφαση στη σοβαρότητα της κατάστασης επαναλαμβάνεται αρκετές εβδομάδες αργότερα, στο πλαίσιο της καμπάνιας «Μένουμε ασφαλείς» (Κουλούρη, ό.π.).

Το μήνυμα διατυπώνεται από την ηθοποιό Βίκυ Σταυροπούλου: «Όχι, όχι, μην επιμένεις αγοράκι μου. Εγώ θα βάλω μάσκα που θα τη φτιάξω μόνη μου [...] Παιδιά, τα πράγματα είναι σοβαρά...». Εδώ, τόσο το αίτημα για παραμονή στο σπίτι όσο και το αίτημα για χρήση της μάσκας αρθρώνονται σε έναν μυθοπλαστικό διάλογο με τον απομακρυσμένο άλλο που διαφοροποιεί τις ατομικές αντιδράσεις και έναν φανταστικό διάλογο με το κοινό που επιχειρεί να ενώσει. Η αρνητική σύγκριση με εκείνην/ο που δεν κατανοεί πόσο «σοβαρά είναι τα πράγματα», μεταφράζεται σε μια θετική και ενωτική σύγκριση μεταξύ εκείνων που συμμορφώνονται, με τρόπο μάλιστα «ευλαβικό». Αξίζει να τονιστεί ότι η χρήση μεταφορών από τον θρησκευτικό λόγο

συναντάται συχνά στα ενημερωτικά μηνύματα των κρατικών φορέων (Ψυλλάκου, 2020: 47).

Τα ΜΜΕ, λοιπόν, λειτουργώντας στα όρια της φιλελεύθερης πολυφωνικής δημοκρατίας, χρησιμεύουν ως διαμεσολαβητές για την νομιμοποίηση των κυρίαρχων εξουσιαστικών δομών, αφού - λειτουργούν ως φορείς που δεν αντανakλούν ή διαθλούν, αλλά - ορίζουν την πραγματικότητα, η οποία εν προκειμένω οριοθετείται από τον ημερήσιο καθορισμό της ατζέντας της πανδημίας και της κατασκευής της γλωσσικής και κοινωνικής συναίνεσης. Αυτή η νέα κατάσταση που επέφερε δομικές αλλαγές στην ζωή και την κοινωνικοποίησή μας, αποδείχτηκε χρυσή ευκαιρία για τα μέσα, αφού τα ίδια θέτουν την ατζέντα τους υπό το πρίσμα του φόβου και του αδιεξόδου που βιώνουν οι πολίτες σε συλλογικό επίπεδο (Γεωργίου, 2020: 10).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Κεφάλαιο 2^ο – Μεθοδολογία

2.1. Ερευνητική υπόθεση

Η παρούσα έρευνα ξεκινά με την εξής υπόθεση ότι η εμπειρία της πρόσληψης και της αποδοχής των συνεπειών της υγειονομικής κρίσης απεικονίζεται και χαρακτηρίζει τις ποικίλες γλωσσικές πραγματώσεις, που απευθύνονται κυρίως στην «δημόσια σφαίρα» και λιγότερο στην ιδιωτική, η οποία σε αρκετές περιπτώσεις εισβάλλει στην πρώτη, άλλοτε διατηρώντας και άλλοτε εγκαταλείποντας κύρια χαρακτηριστικά της. Εφόσον, υφίσταται η άμεση συμμετοχή του κορωνοϊού /ιού / πανδημίας, του εμβολίου και του lockdown / καραντίνας στην επώδυνη εμπειρία της κρίσης, οι επιδράσεις – και κυρίως οι αρνητικές λεκτικοποιούνται μέσω δομικών σχημάτων και ρηματικών τύπων,

αλλά και μέσω ονοματικών φράσεων με τη χρήση ουσιαστικών, επιθετικών προσδιορισμών και ποικίλων φράσεων.

Ειδικότερα, εικάζεται ότι οι εξαιρετικά συχνές αναγωγές στον φόβο και τη διχοτόμηση, οι οποίες παρατηρούνται στον λόγο της «δημόσιας σφαίρας» (μέσα ενημέρωσης, πολιτική γλώσσα) δεν πρέπει να θεωρούνται αυθαίρετες ή ως ένα αποτέλεσμα ενός ευφάνταστου και αλληγορικού λόγου που έχει στόχο τον εντυπωσιασμό των παραληπτών του. Ο κορωνοϊός παρουσιάζεται τόσο στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας όσο και στον πολιτικό λόγο ως: ακραίο καιρικό φαινόμενο, δαίμονας, δράστης, έμψυχη οντότητα, επικίνδυνο συμβάν που περιγράφεται με «μελανά χρώματα», επικίνδυνο εκρηκτικό / πολύ θερμό φορτίο, εχθρός, ζώο / θηρίο, τυραννικό καθεστώς, πρώτο συνθετικό και, τέλος, ως μεταφορικός λόγος σε περιπτώσεις, οι οποίες αναφέρονται στις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας (Πρεβελάκης & Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2021). Ερευνάται το αν η απεικόνιση γίνεται σκόπιμα, ώστε η πανδημία να εννοηθεί σαν πραγματική απειλή, δηλαδή, σαν ένας κίνδυνος που εξαπλώνεται ραγδαία και μολύνει τους πολίτες και την κοινωνία. Έτσι, επιβάλλεται η δημιουργία ενός εμβολίου, το οποίο θα είναι ικανό να «καταπολεμήσει» τον ιό και να λειτουργήσει σαν «ασπίδα προστασίας» υπέρ των υγειονομικά ευάλωτων λαών / πληθυσμών. Την εργασία απασχολεί η μεταφορική του λειτουργία του λόγου ως: απόδειξη ταξικής διαφοράς, ασπίδα, ελπίδα, προορισμός / έκβαση, θαύμα, λύτρωση, όπλο, σωτηρία αλλά και φως. Επιπλέον εξετάζεται το εάν όσοι δεν πρόκειται να προβούν στην πρόσληψη του εμβολίου, θα σφραγίζονται με κατωτερότητα και βιολογική τρωτότητα, οπότε και θα νοσούν με βαριά συμπτώματα του ιού ή ακόμη θα οδηγούνται στον θάνατο. Πόσο τελικά, κυριαρχεί η συνεχής έμμεση και υποβαλλόμενη αντίθεση μεταξύ του καλού και του κακού, του υγιούς και του βλαβερού, όπου ο δημοσιογράφος ή ο πολιτικός τοποθετεί τον εαυτό του εξαρχής από την πλευρά του

ηθικού, χωρίς να χρειάζεται να τεκμηριώνει το γιατί ο ίδιος είναι ταυτισμένος με αυτές τις αξίες, καθώς, και μόνον η επίκλησή τους αρκεί για να βρίσκονται εικονικά τουλάχιστον συνδεδεμένοι και ταυτοποιημένοι μαζί τους (Φραγκουδάκη, 1999: 173);

Σύμφωνα με την υπόθεση εργασίας και με βάση προηγούμενες έρευνες για άλλες - πρόσφατες ωστόσο - κρίσεις για να αντιμετωπιστεί η υγειονομική κρίση, η «επίνοσος» κοινωνία, εκτός από τη δοκιμή του εμβολίου, οφείλει ευγνωμοσύνη στην κυβέρνηση που υποτίθεται ότι θα τη σώσουν από τα χειρότερα, ίσως δε από το μοιραίο. Είναι υποχρεωμένη να αποδεχτεί αδιαμαρτύρητα τα σκληρά μέτρα που αφορούν το lockdown, χωρίς, ωστόσο, να αμφισβητήσει την αποτελεσματικότητά του και να «επαναστατήσει» για τα οικονομικά και τα περιοριστικά μέτρα, τα οποία πρόκειται να της επιβληθούν.

Η παρατηρούμενη χρήση του μεταφορικού λόγου κατά την απεικόνιση των διαστάσεων και των συνεπειών της πανδημίας του κορωνοϊού (Γαβριηλίδου, 2016) θα μπορούσε να επιβεβαιώσει την εκφρασμένη βιβλιογραφικά θέση ότι η μεταφορά είναι αναπόσπαστο μέρος του τρόπου επικοινωνίας των ανθρώπων για ιδέες και εμπειρίες τις οποίες πιθανόν δυσκολεύονται να εξωτερικεύσουν με όρους μονοσημίας (Deignan, 2005: 133). Στην προκειμένη περίπτωση, η χρήση μεταφορικού λόγου συνδέεται σταθερά με την πρόθεση να γίνεται κατανοητή με απλό και λιτό τρόπο η επεξήγηση των συνεπειών της κρίσης που αφορά κυρίως τα ευρέα λαϊκά στρώματα. Ουσιαστικά, ο αποδέκτης του κειμένου αναγνωρίζει άμεσα το βίωμα στο οποίο έχει πρόσβαση χάρη στην περιγραφική λειτουργία της γλώσσας.

Όπως υποστηρίζουν αρκετοί ερευνητές (Gibbs, 2008, Kövecses, 2010, McArthur & Oncins-Martínez, 2012, Ritchie, 2013, Donoghue, 2014), ο μεταφορικός λόγος είναι οικουμενικής φύσης και πανταχού «παρών» και, επομένως, δεν θα μπορούσε να λείπει από την περίπτωση του φόβου. Ειδικότερα, μέσα από τις μεταφορικές φράσεις

απεικονίζονται με δραματικό τρόπο οι συνέπειες της υγειονομικής κρίσης, οι οποίες προσλαμβάνουν διαστάσεις μοιραίας απειλής. Αντίστοιχες αναπαραστάσεις συναντώνται και στην περιγραφή χρόνιων ασθενών ή πόνου (Semino, Heywood & Short, 2004 στο Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2017: 310). Τέλος, σύμφωνα με τους (Cameron, 2003, Maasen & Weingart, 2005), ο μεταφορικός λόγος θεωρείται διαχρονικά το πιο αποτελεσματικό, επεξηγηματικό, μεθοδολογικό εργαλείο για την αντίληψη, αποκρυστάλλωση και τη σχηματοποίηση αφηρημένων εννοιών.

Επιπλέον, κατατίθεται η υπόθεση ότι πέρα από τις γλωσσικές κατασκευές που θα εξεταστούν από τη «δημόσια σφαίρα», μπορούμε να διακρίνουμε και μία ιδιωτική γλώσσα (private language) (Wittgenstein, 1953/1989 στο Λασκαράτου, 2012).

2.2. Κριτική Ανάλυση Λόγου

Προκειμένου να ελέγξουμε εμπειρικά τις θεωρητικές μας θέσεις, θα προχωρήσουμε στα κεφάλαια που ακολουθούν σε μία συστηματική μελέτη των λειτουργιών της ελληνικής γλώσσας κατά την απεικόνιση της υγειονομικής κρίσης.

Ως ειδικότητα της Γλωσσολογίας, νεοεμφανιζόμενη αλλά με πλούσιο παρελθόν από τη θεωρία της ρητορικής, η επιστήμη της Ανάλυσης Λόγου ασχολείται με τους τρόπους με τους οποίους, οι κοινωνικοπολιτισμικές και ιδεολογικές πρακτικές βρίσκουν ανταπόκριση στη γλώσσα. Σύμφωνα με τις παραδοχές της Ανάλυσης Λόγου, τα κείμενα αποτελούν γλωσσικές μονάδες με νόημα, το οποίο προκύπτει θεμελιακά από τη χρήση τους σε συγκεκριμένες καταστάσεις, ενώ, παράλληλα, αποτελούν συστατικό στοιχείο του άμεσου κοινωνιοπολιτισμικού περιβάλλοντος (Γεωργακοπούλου-Γούτσος, 1999: 25-26).

Η σχολή της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου (Critical Discourse Analysis), ειδικότερα, επιχειρεί μία άλλη προσέγγιση στην ανάλυση λόγου, επιχειρώντας μία ανάλυση

περιεχομένου. Κατά τους Γεωργακοπούλου & Γούτσο (ό.π.: 40): «η προσέγγιση αυτή επικεντρώνεται στην άρθρωση της ουσίας και τους κοινωνικοπολιτικούς περιορισμούς της, δηλαδή σε κοινωνικά και πολιτικά θέματα που συνδέονται με τα κείμενα και τη δημιουργία κειμένων». Η γλωσσική υπόσταση εμφανίζεται πάντοτε «προ-παρασκευασμένη», δηλαδή οργανωμένη και προετοιμασμένη πάντοτε από τις κυρίαρχες ιδεολογίες και το κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον (Fairclough, 2003 στο Τσιτσανούδη-Μαλλίδη, 2014: 4). Η γλωσσική μορφή δεν αντανακλά μηχανικά την εξωτερική πραγματικότητα, αλλά συνιστά σε μεγάλο βαθμό την ίδια την πραγματικότητα και την γνώση μας γι' αυτήν.

Ο δημοσιογραφικός λόγος έχει μελετηθεί στο πλαίσιο της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου ως ένα ισχυρό πεδίο προβολής ιδεολογικών ρόλων και αντιπαραθέσεων, με τη γλώσσα να αντιμετωπίζεται ως όργανο εξουσίας, ελέγχου και κοινωνικής διαμόρφωσης της πραγματικότητας (Γεωργακοπούλου & Γούτσος, ό.π.: 205). Ο Fairclough (1995) κάνει λόγο για επικοινωνιακές πρακτικές, οι οποίες χαρακτηρίζονται από έλλειψη διαφάνειας, με συνέπεια οι αποδέκτες των διαφόρων κειμένων να μην αντιλαμβάνονται τις ιδεολογίες, τις οποίες υπηρετούν αλλά και τους κινδύνους που συνεπάγονται από την αναπαραγωγή τους. Εξάλλου, σύμφωνα, με τις αρχές της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου, η ιδεολογία των κειμένων είναι τις περισσότερες φορές λανθάνουσα παρά ρητά εκπεφρασμένη (Γεωργακοπούλου & Γούτσος, ό.π.: 218).

Ενδεικτικά, μπορούμε να αναφέρουμε ορισμένα από τα θέματα στα οποία έχει εστιαστεί η σύγχρονη έρευνα:

- ✓ Οι τρόποι μέσω των οποίων τα κείμενα καλλιεργούν και αναπαράγουν σχέσεις εξουσίας και κοινωνικοπολιτικού ή πολιτισμικού ηγεμονισμού με συγκεκριμένες λεξιλογικές επιλογές, συντακτικές κ.α.

✓ Το στοιχείο της «τροπικότητας», ως μηχανισμός δήλωσης της διαπάλης μεταξύ ιδεολογικών συστημάτων (Kress, 1996: 15-31, van Leeuwen, 1996: 36-72).

✓ Οι τρόποι με τους οποίους κατά τη διάρκεια μιας τηλεοπτικής συνέντευξης οι δημοσιογράφοι, ως φορείς μιας «ιδρυματικής ισχύος» (Γεωργακοπούλου & Γούτσος, ό.π.: 208), ασκούν επικοινωνιακό έλεγχο στους προσκεκλημένους συνομιλητές τους, αλλά και οι τρόποι με τους οποίους οι φορείς εξουσίας συγκροτούν τους ρόλους τους ή επιχειρούν προσωρινούς επανασυσχετισμούς οικειότητας με τους συμμετέχοντες στην επικοινωνία ή τους αποδέκτες του λόγου τους.

2.3. Βάσεις διεξαγωγής της έρευνας

Η μελέτη της γλωσσικής απεικόνισης των συνεπειών της υγειονομικής κρίσης στην νεοελληνική γλώσσα αποτυπώνεται μέσα από τα ποικίλα δομικά σχήματα και τους τύπους των ρημάτων που χρησιμοποιούνται, καθώς, και τις ονοματικές φράσεις και τα ουσιαστικά που εντοπίστηκαν και αποδελτιώθηκαν από ένα εξειδικευμένο και σχετικά ομοιογενές σώμα κειμένων (corpus). Πρόκειται για δημοσιευμένα κείμενα στον παραδοσιακό και έντυπο ηλεκτρονικό Τύπο αλλά και «αναρτημένα» κείμενα στα ποικίλα ιστολόγια (blogs) και τις ιστοσελίδες ενημέρωσης (sites). Τα κείμενα είναι δυνατόν να χαρακτηριστούν δημοσιογραφικά στο σύνολό τους, τόσο με την στενή έννοια του όρου της δημοσιογραφίας, όσο και την ευρύτερή της που παραπέμπει στην εναλλακτική και συμμετοχική δημοσιογραφία. Τα κείμενα αυτά προέρχονται από τις ακόλουθες δεξαμενές δεδομένων:

- ✓ Δημοσιευμένα κείμενα ομιλιών πολιτικών σε εφημερίδες, περιοδικά και το διαδίκτυο
- ✓ Τίτλοι εφημερίδων, ημερησίων και εβδομαδιαίων
- ✓ Αποσπάσματα αναλύσεων και άρθρων δημοσιογράφων από το διαδίκτυο

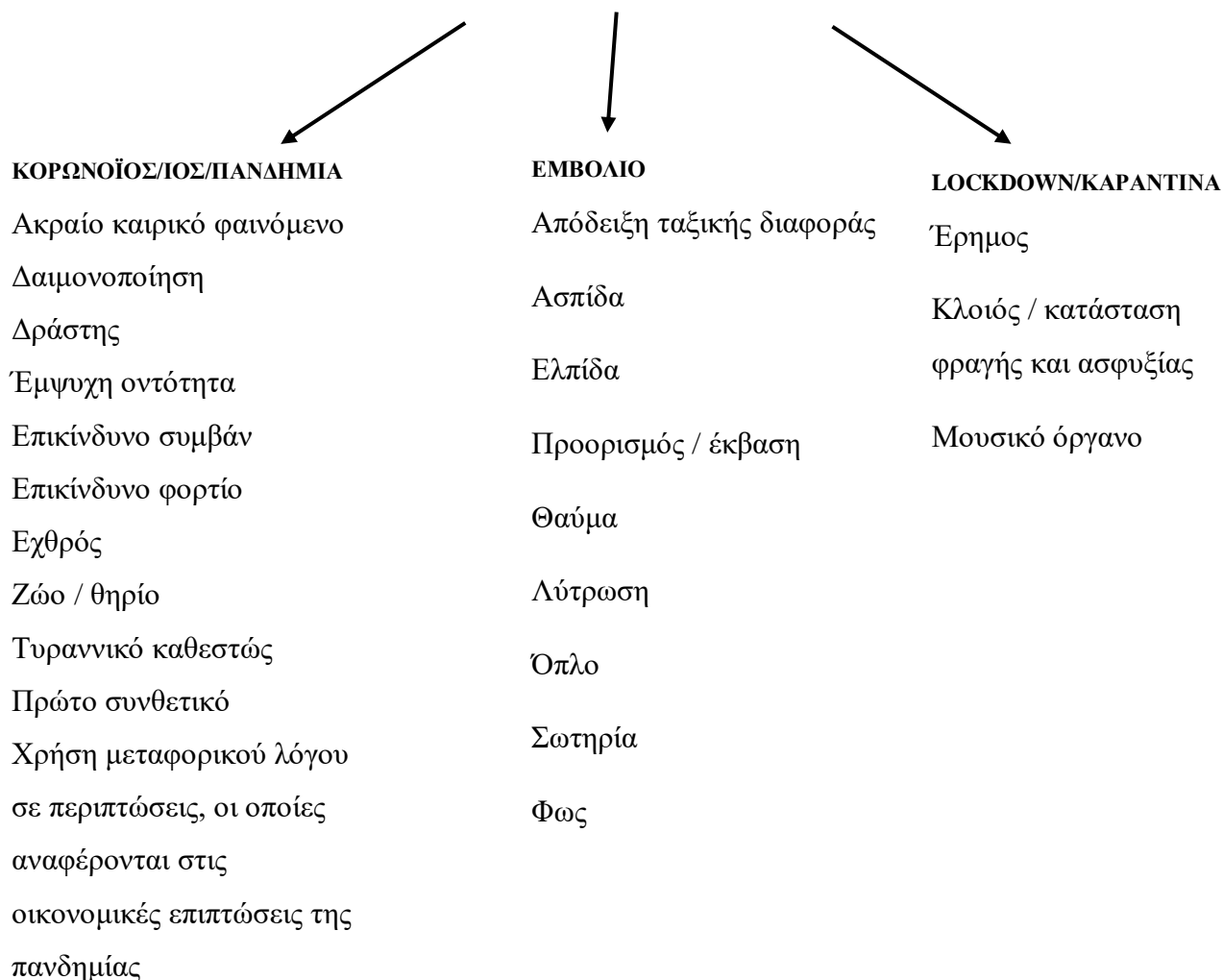
Τα κριτήρια με τα οποία επιλέξαμε το υλικό σχετίζονται με την ενημέρωση και την δημόσια συζήτηση της εξελισσόμενης κρίσης του κορωνοϊού στην Ελλάδα κυρίως στο κοινωνικό επίπεδο. Αναλυτικά, εφαρμόσαμε απλή τυχαία δειγματοληψία, στην οποία εμπεριέχονται 101 επιλεγμένα παραδείγματα, 1.700 λέξεων συνολικά. Στο corpus δεν περιλαμβάνονται τα διαφημιστικά κείμενα, ούτε τα κείμενα των γελοιογραφών ή άλλα σατυρικά κείμενα, γιατί ενδεχομένως μία τέτοια συμπερίληψη θα μπορούσε, εξαιτίας του εύρους της, να αποπροσανατολίσει ή να προκαλέσει σύγχυση κατά τη συζήτηση των δεδομένων και την εξαγωγή των τελικών συμπερασμάτων. Η συγκέντρωση και αποδελτίωση των πραγματικών κειμενικών κριτηρίων ξεκίνησε στις 8 Απριλίου του 2020 κατά τη διάρκεια της εφαρμογής της πρώτης καραντίνας στην Ελλάδα και ολοκληρώθηκε στις 26 Νοεμβρίου του ίδιου έτους, όταν, ήδη, βρισκόμαστε αντιμέτωποι με το δεύτερο κύμα κορωνοϊού στη χώρα μας. Επιλέχθηκαν κειμενικά τεμάχια λόγου που χρησιμοποιήθηκαν συχνότερα στις παραπάνω δεξαμενές κειμένων. Επίσης, αξίζει να τονιστεί ότι το corpus που προέκυψε δεν αποτελεί «αποτέλεσμα επινόησης ή εκμαίευσης» (elicited or invented language) (Sinclair, 1991: 4, Lascaratou, 2007), διότι το ίδιο δημιουργήθηκε φυσικά και αυθόρμητα.

Αναφορικά με τις γλωσσικές απεικονίσεις των συνεπειών της υγειονομικής κρίσης που προβάλλονται, μπορούμε να τις διακρίνουμε σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αφορά τον κορωνοϊό / ιό / πανδημία, ο οποίος παρουσιάζεται ως: ακραίο καιρικό φαινόμενο, δαίμονας, δράστης, έμψυχη οντότητα, επικίνδυνο συμβάν που περιγράφεται με «μελανά χρώματα», επικίνδυνο εκρηκτικό / πολύ θερμό φορτίο, εχθρός, ζώο / θηρίο, τυραννικό καθεστώς, πρώτο συνθετικό και, τέλος, ως μεταφορικός λόγος σε περιπτώσεις, οι οποίες αναφέρονται στις οικονομικές επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης (Πρεβελάκης & Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2021).

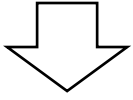
2.4. Ενδιαφέρουσες αντιστοιχίσεις προς μελέτη

Οι παραπάνω αντιστοιχίσεις προέκυψαν σύμφωνα με το γνωσιακό μοντέλο της εννοιολογικής μεταφοράς (conceptual metaphor), η μεταφορά θεωρείται ως μια αντιστοίχιση (mapping) οντοτήτων από ένα σχετικά άγνωστο, αφηρημένο ή δύσκολα προσεγγίσιμο γνωστικό «πεδίο-πηγή» (source domain) σε αντίστοιχες οντότητες, σε ένα άλλο περισσότερο γνωστό, οικείο και συγκεκριμένο γνωστικό «πεδίο-στόχο» (target domain). Στόχος αυτού του μοντέλου είναι να χρησιμοποιούμε τις γνώσεις που έχουμε για το γνωστό και συγκεκριμένο πεδίο-στόχο ως πλαίσιο για να αξιολογούμε και να αντιλαμβανόμαστε το άγνωστο και αφηρημένο πεδίο-πηγή (Γαβριηλίδου 2017, 2021). Το σχήμα, το οποίο ακολουθεί είναι ιδιαίτερα απλοποιημένο και αποτυπώνει με ακρίβεια τον ρόλο που πρόκειται να ενσαρκώσουν οι τρεις κατηγορίες στις γλωσσικές πραγματώσεις της πανδημικής κρίσης.

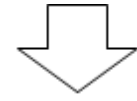
ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Κορωνοϊός/ιός/πανδημία: είναι πραγματική απειλή, κίνδυνος που εξαπλώνεται ραγδαία και μολύνει τους πολίτες και την κοινωνία.

Εμβόλιο: «καταπολεμά» τον ιό, λειτουργεί σαν «ασπίδα προστασίας» υπέρ του υγειονομικά ευάλωτου λαού.

Lockdown/καραντίνα: εμφανίζεται σαν σωτήρια λύση, η οποία θα προστατέψει τον λαό από έναν ενδεχόμενο θάνατο.

2.5. Το πλαίσιο της επικαιρότητας

Το χρονικό διάστημα κατά το οποίο έγινε η συγκέντρωση των δεδομένων υπήρξε ιδιαίτερος πλούσιο σε γεγονότα και ειδήσεις, προσφέροντας ένα πλαίσιο έντονης και ζωηρής επικαιρότητας. Ορισμένα από τα θέματα, τα οποία κυριάρχησαν ήταν:

- ✓ Η εκτόξευση των κρουσμάτων σε εκκλησιαστικούς χώρους
- ✓ Η επέλαση του τρίτου κύματος της πανδημίας
- ✓ Τα οικονομικά προβλήματα, η ανεργία, το «πάγωμα» των δανείων, η μείωση των μισθών και, γενικότερα, η δυσχερής θέση στην οποία έχουν περιέλθει τα ελληνικά νοικοκυριά
- ✓ Η (αν)ικανότητα της κυβέρνησης για την σωστή διαχείριση της πανδημίας
- ✓ Οι μεγάλες εστίες «μετάδοσης» του ιού σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη
- ✓ Η ενδεχόμενη κατάρρευση του συστήματος υγείας σε ποικίλες χώρες και ιδιαίτερα στην Ελλάδα
- ✓ Η ανεξέλεγκτη διασπορά του ιού
- ✓ Οι μεταλλάξεις του κορωνοϊού

- ✓ Οι επιπτώσεις της χρήσης της τηλεκαίδευσης
- ✓ Η δημιουργία του εμβολίου ως «ασπίδα» κατά του κορωνοϊού
- ✓ Οι ποικίλες εφαρμογές του lockdown

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Κεφάλαιο 3^ο – Τα δεδομένα / ευρήματα και η συζήτησή τους

3.1. Ορισμένα εισαγωγικά στοιχεία για την έρευνα

Ακολούθως παρουσιάζονται αρκετά από τα ευρήματα της έρευνας, τα οποία και θα επιτρέψουν στην πορεία την υποστήριξη συγκεκριμένων θέσεων σχετικά με τη λειτουργία της ελληνικής γλώσσας κατά την απεικόνιση της υγειονομικής κρίσης. Στις τυχαία επιλεγμένες εφημερίδες: *On Time, Kontra News, Λόγος, Νέα, Καθημερινή, Δημοκρατία, Κυριακάτικη Δημοκρατία, Εφημερίδα των Συντακτών, Αυγή, Ποντίκι, Ελεύθερος Τύπος, Μακεδονία της Κυριακής, Τύπος της Θεσσαλονίκης, Εστία, Καρφίτσα, Ριζοσπάστης, Πρώτο Θέμα, Ναυτεμπορική, Espresso, Αποψη του Σαββατοκύριακου*, όπως, επίσης, και στις τυχαία επιλεγμένες ιστοσελίδες: www.cnn.gr, και www.nonews-news.com, μπορούμε να διακρίνουμε τις γενικές κατηγοριοποιήσεις του κορωνοϊού / ιού / πανδημίας, του εμβολίου, καθώς, και του lockdown / καραντίνας μαζί με τα αντίστοιχα παραδείγματα. Επιπλέον, σημαντικά τεμάχια και παραδείγματα αντλούνται και από το υπό έκδοση βιβλίο των Πρεβελάκη & Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, «Φοβογλώσσα» (2021). Αναλυτικά:

ο κορωνοϊός / ιός / πανδημία απεικονίζεται:

✓ **ως ακραίο καιρικό φαινόμενο**

1. «*Τυφώνας COVID σε εκκλησίες και μοναστήρια*», εφημ. «On Time» από www.ontime.gr, 16/11/20.

2. «*Τσουνάμι νέων κρουσμάτων με 3.316*», εφημ. «Kontra News» από www.kontranews.gr, 13/11/20.

3. «*Κάποιοι προφανώς σφυρίζουν αδιάφορα στο τσουνάμι των θανάτων, των διασωληνωμένων και των νοσηλευομένων που συμβαίνει στη χώρα μέχρι να τους χτυπήσει το πρόβλημα την πόρτα*» από άρθρο του Λογικού, εφημ. «Ο Λόγος» στο logosnew@otenet.gr, 26/11/20.

4. «*Και στο βάθος τρίτο κύμα...*», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 23/11/20.

5. «*Αν ανοίξει η οικονομία γιατί θα πρέπει να ανασάνει, φοβάμαι ότι τον Γενάρη-Φλεβάρη θα έρθει το άλλο κύμα*» σε δηλώσεις του Νίκου Καπραβέλου, διευθυντή της ΜΕΘ στο νοσοκομείο Παπανικολάου της Θεσσαλονίκης, εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 24/11/20.

6. «*Αν επέλθει και τρίτο (κύμα), ο φαύλος κύκλος θα μετατραπεί σε ασφυκτικό βράχο*», σε δηλώσεις του Νίκου Καπραβέλου, διευθυντή της ΜΕΘ στο νοσοκομείο Παπανικολάου της Θεσσαλονίκης, εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 24/11/20.

Σε αρκετά κείμενα της «δημόσιας σφαίρας», παρατηρούμε ότι ο κορωνοϊός/ίως πανδημία παραλληλίζεται με «*τυφώνα*», «*τσουνάμι*» και «*κύμα*», δηλαδή, με ακραίο καιρικό φαινόμενο, το οποίο θα επιφέρει στους πολίτες επιπτώσεις σαν εκείνες των φυσικών καταστροφών. Οι παραπάνω μεταφορές επιλέγονται προκειμένου να ταυτιστεί η ανεξέλεγκτη πορεία των καιρικών φαινομένων με τον ανεξέλεγκτο αριθμό των κρουσμάτων, θανάτων, διασωληνωμένων και νοσηλευομένων.

✓ **ως δαίμονας**

7. «Με την ταχύτητα του φωτός τρέχει ο ιός του διαβόλου», εφημ. «On Time» από www.ontime.gr, 16/11/20.

8. «Κόλαση κρουσμάτων σε Αττική και Θεσσαλονίκη», εφημ. «Kontra News» από www.kontranews.gr, 17/11/20.

9. «Ο τρομολάγνος Σύψας επέστρεψε...Παρασκευή και 13», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 15/11/20.

10. «Το φάντασμα του Μπέργκαμο στοιχειώνει τη Θεσσαλονίκη», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 13/11/20.

Μία αρκετά συχνή απεικόνιση του κορωνοϊού/ιού/πανδημίας στους τίτλους των εφημερίδων είναι αυτή που σχετίζεται με τη μεταφορική του λειτουργία του λόγου ως: δαίμονα. Αναλυτικά, ο κορωνοϊός φαίνεται να εναντιώνεται στις αξίες του Χριστιανισμού, εξαιτίας των διαβολικών του προθέσεων, και, συνεπώς, χαρακτηρίζεται τόσο αυτός ως: «*ιός του διαβόλου*», «*φάντασμα του Μπέργκαμο*», όσο και τα αποτελέσματα των ενεργειών του ως: «*κόλαση κρουσμάτων*». Ακόμη, δεν είναι λίγοι οι συντάκτες, οι οποίοι επιλέγουν για τα κείμενά τους, τίτλους που καταδεικνύουν ότι οι επιπτώσεις της πανδημίας είναι απόρροια ποικίλων προκαταλήψεων και δεσπομονιών. Ειδικότερα, μέσα από το συγκεκριμένο παράδειγμα: «*...Παρασκευή και 13*», είναι αδύνατον να μην αναμένουμε δυσοίωνες προβλέψεις για την επιθετικότητα του ιού από τον ειδικό Σύψα.

✓ **ως δράστης**

11. «Φρένο στον ιό», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 26/11/20.

12. «Το ένα αρνητικό ρεκόρ διαδέχεται το άλλο, καθώς ο κορωνοϊός *θερίζει* ανεξέλεγκτος», εφημ. «Κυριακάτικη Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr , 22/11/20.

13. «Η πανδημία *θερίζει* ζωές, η κυβέρνηση κάνει ασκήσεις λιτότητας», εφημ. «Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr, 23/11/20.

14. «Ο ιός *χτυπά* εργασία και μισθούς», εφημ. «Η Αυγή» από www.avgi.gr, 17/3/20.

15. «Η διασπορά του ιού συνεχίζεται και μια αντίστροφη μέτρηση *επικρέμματα* ως *απειλή*» από www.cnn.gr, 29/9/20.

16. «Η πανδημία *λυγίζει* και το σύστημα Υγείας της Γερμανίας», εφημ. «Η Αυγή» από www.avgi.gr, 14/11/20.

17. «Τα καλά νέα *φρενάρουν* την πανδημία, η οποία *απειλεί* με άγριες καταστάσεις», εφημ. «Το Ποντίκι» από www.topontiki.gr, 12/11/20.

18. «Η πανδημία *χτυπά* ιστορικά βιβλιοπωλεία», εφημ. «Ελεύθερος Τύπος» από www.eleftherostypos.gr, 12/11/20.

19. «Ο κορωνοϊός *ξεκληρίζει* (και) τον κλήρο, εφημ. «Μακεδονία της Κυριακής» από www.makedonia.gr, 22/11/20.

20. «Η Θεσσαλονίκη έχει και άλλες ιδιαιτερότητες που την κατέστησαν *ιδανικό θύμα της πανδημίας*», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 25/11/20.

Σε πολλές περιπτώσεις, η αναπαράσταση του κορωνοϊού/ιού/πανδημίας ως δράστη δεν είναι αποτέλεσμα τυχαίας επιλογής. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι συντάκτες των εκάστοτε κειμένων επιχειρούν να παρουσιάσουν την πανδημία με μία πιο σκωπτική διάθεση, γνωστοποιώντας στον αποδέκτη, τις απειλητικές της διαστάσεις απέναντι σε

εκείνους που δεν θα συμμορφωθούν με τα μέτρα της. Γίνεται αντιληπτό ότι οι επιπτώσεις του ιού είναι ορατές σε πολλούς τομείς της καθημερινής ζωής, όπως στον:

1. βιοτικό: «...ο κορωνοϊός θερίζει ανεξέλεγκτος», «η πανδημία θερίζει ζωές...», «η Θεσσαλονίκη έχει και άλλες ιδιαιτερότητες που την κατέστησαν ιδανικό θύμα της πανδημίας»
2. οικονομικό: «ο ιός χτυπά εργασία και μισθούς», «η πανδημία χτυπά ιστορικά βιβλιοπωλεία»
3. υγειονομικό: «η πανδημία λυγίζει και το σύστημα Υγείας της Γερμανίας»
4. θρησκευτικό: «ο κορωνοϊός ξεκληρίζει (και) τον κλήρο»

Τέλος, ο κορωνοϊός παραλληλίζεται με δράστη μέσα από τα εξής παραδείγματα: «φρένο στον ιό» και «τα καλά νέα φρενάρουν την πανδημία...», όπου δηλώνεται η απόπειρα καταστολής της δράσης του.

✓ **ως έμψυχη οντότητα**

21. «Είναι πιο έξυπνος από εμάς ο κορωνοϊός?», εφημ. «Εστία» από www.estianews.gr, 10/11/20.

22. «Μη χαλαρώνετε ο κορωνοϊός είναι ακούραστος», εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 13/11/20.

23. «Επιστήμονες από όλον τον κόσμο ρίχνουν φως στη συμπεριφορά του ιού», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 22/11/20.

24. «Στο μάτι της πανδημίας, Θεσσαλονίκη και Αττική», εφημ. «Kontra News» από www.kontranews.gr, 14/11/20.

Στον δημοσιογραφικό και πολιτικό λόγο, εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η απεικόνιση του κορωνοϊού/ιού/πανδημίας ως έμψυχη οντότητα, η οποία διαθέτει τα χαρακτηριστικά ενός «έξυπνου» και «ακούραστου» ανθρώπου και εξαπατά όσους

υποτιμούν την ισχυρή της παρουσία. Άλλωστε, αυτή η άποψη επιβεβαιώνεται και από το αντίστοιχο παράδειγμα: «στο μάτι της πανδημίας, Θεσσαλονίκη και Αττική».

✓ **ως επικίνδυνο συμβάν που περιγράφεται με «μελανά χρώματα»**

25. «Ένα ακόμη μαύρο αρνητικό ρεκόρ», εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 26/11/20.

26. «Μαύρος Νοέμβρης», εφημ. «Μακεδονία της Κυριακής» από www.makedonia.gr, 22/11/20.

27. «Διασωληνωμένη Χώρα», εφημ. «Η Αυγή της Κυριακής» από www.avgi.gr, 22/11/20.

28. «Η Θεσσαλονίκη στην εντατική», εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 12/11/20.

29. «Μαύρη Πέμπτη: 3.316 κρούσματα, 50 νεκροί, 310 διασωληνωμένοι», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 13/11/20.

30. «Οι τρεις μεταλλάξεις και οι καιρικές συνθήκες που οδήγησαν στην έκρηξη», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 25/11/20.

31. «Μαύρο ρεκόρ με 71 θανάτους και 392 διασηλωμένους», εφημ. «Kontra News» από www.kontranews.gr, 16/11/20.

32. «Μπαράζ νέων μέτρων έφερε ο εφιάλτης στη Θεσσαλονίκη», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 12/11/20.

33. «Τα νοσοκομεία ξαναγέμισαν, ο εφιάλτης επιστρέφει», εφημ. «Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr, 14/11/20.

34. «Η Θεσσαλονίκη σε παραζάλη, στέρεψε από κλίνες εντατικής», εφημ. «Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr, 20/11/20.

35. «Στο κόκκινο τα όρια του ΕΣΥ», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 13/11/20.

36. «Τα νοσοκομεία στο κόκκινο. Κίνδυνος η πόλη να γίνει Μπέργκαμο», εφημ. «Η Αυγή» από www.avgi.gr, 11/11/20.

37. «Σκιά θανάτου στη Βόρεια Ελλάδα», εφημ. «Ελεύθερος Τύπος» από www.eleftherostypos.gr, 23/11/20.

38. «Στη σκιά της πανδημίας διεξάγεται ένα μπρα ντε φερ μεταξύ εμπόρων και ιδιοκτητών για αναπροσαρμογές των ενοικίων», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 25/11/20.

Η απεικόνιση του κορωνοϊού/ιού/πανδημίας ως επικίνδυνο συμβάν που περιγράφεται με «μελανά χρώματα», απαντάται σε ουκ ολίγα δημόσια κείμενα. Χαρακτηριστική είναι η χρήση των επιθέτων «μαύρος» ή «κόκκινος», τα οποία αποτυπώνουν με άμεσο τρόπο την ραγδαία αύξηση κρουσμάτων και θυμάτων από Covid-19 σε πόλεις με αυξημένο ιικό φορτίο (Πρεβελάκης & Τσιτσανούδη, ό.π.). Ακόμη, τα παραδείγματα: «διασωληνωμένη χώρα», «η Θεσσαλονίκη στην εντατική», «οι τρεις μεταλλάξεις και οι καιρικές συνθήκες που οδήγησαν στην έκρηξη», και «η Θεσσαλονίκη σε παραζάλη, στέρεψε από κλίνες εντατικής», διαθέτουν εκείνο το σημασιολογικό φορτίο που μας επιβεβαιώνει ότι ο κορωνοϊός απεικονίζεται ως επικίνδυνο συμβάν που περιγράφεται με «μελανά χρώματα» (ό.π.).

✓ **ως επικίνδυνο εκρηκτικό / πολύ θερμό φορτίο**

39. «Το θανατηφόρο σύννεφο του κορωνοϊού έχει σκεπάσει τη Θεσσαλονίκη και ολόκληρη τη Μακεδονία, που θρηνούν εκατοντάδες αδικοχαμένα θύματα», εφημ. «Μακεδονία της Κυριακής» από www.makedonia.gr, 22/11/20.

40. «Δυστυχώς, οι δρόμοι και οι διαδηλώσεις κουβαλάνε ιό και γεννάνε αρρώστεια!» σε δηλώσεις του Έλληνα υπουργού Προστασίας του Πολίτη, εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 14/11/20.

41. «Υγειονομική βόμβα η Θεσσαλονίκη», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 11/11/20.

42. «Βράζουν Αθήνα και Θεσσαλονίκη» από www.cnn.gr, 9/11/20.

Από τις πιο δημοφιλείς αναπαραστάσεις του κορωνοϊού/ιού/πανδημίας που εντοπίζονται στη «δημόσια σφαίρα», είναι αυτή που σχετίζεται με τα χαρακτηριστικά ενός επικίνδυνου εκρηκτικού ή πολύ θερμού φορτίου. Φράσεις όπως: «θανατηφόρο σύννεφο», «...κουβαλάνε ιό...», «υγειονομική βόμβα» και «βράζουν Αθήνα και Θεσσαλονίκη», λειτουργούν μεταφορικά προκειμένου να παραλληλιστεί το αρνητικά φορτισμένο περιεχόμενό τους με την υγειονομικά επιβλαβή παρουσία του ιού στις ελληνικές πόλεις, στις οποίες δεν εφαρμόζεται η τήρηση των μέτρων προστασίας.

✓ **ως εχθρός**

43. «Σε κατάσταση πολέμου οι ΜΕΘ στη Θεσσαλονίκη», εφημ. «Η Αυγή» από www.avgi.gr, 18/11/20.

44. «Είμαστε σε πόλεμο!», εφημ. «Karfitsa» από www.karfitsa.gr, 15/11/20.

45. «Όταν είσαι σε πόλεμο όλοι μπαίνουν στη μάχη» σε δηλώσεις της αναπληρώτριας κυβερνητικής εκπροσώπου, εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 21/11/20.

46. «Η χώρα είναι σε πόλεμο» σε δηλώσεις του κυβερνητικού εκπροσώπου, εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 24/11/20.

47. «Έχουμε πόλεμο επιμένει η κυβέρνηση», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 24/11/20.

48. «Η μάχη της Αττικής θα κρίνει τον πόλεμο», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 15/11/20.

49. «Άνιση μάχη κατά της πανδημίας δίνουν τα νοσοκομεία», εφημ. «Η Αυγή» από www.avgi.gr, 12/11/20.

50. «Μαίνεται η μεγάλη μάχη με τον κορωνοϊό στα νοσοκομεία της πόλης», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 11/11/20.

Η απεικόνιση του κορωνοϊού/ιού/πανδημίας ως εχθρός φανερώνει ότι η πανδημία μεταφορικά θα πολιορκήσει ένα μέρος υψίστης στρατηγικής σημασίας και κυριολεκτικά θα αφαιρέσει μία ανθρώπινη ζωή. Αντίστοιχα, οι λέξεις «πόλεμος» και «μάχη» επιβεβαιώνουν την παραπάνω άποψη καθώς, παρουσιάζονται στα δημόσια κείμενα με έντονα αρνητικό πρόσημο.

✓ **ως ζώο / θηρίο**

51. «Η πανδημία *καλπάζει*», εφημ. «Kontra News» από www.kontranews.gr, 11/11/20.

52. «Επικίνδυνα παιχνίδια με την πορεία ενώ ο ιός *καλπάζει*», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 17/11/20.

53. «Δεν μπορούμε να αντιμετωπίσουμε το θηρίο με ημίμετρα» σε δηλώσεις του Νίκου Καπραβέλου, διευθυντή της ΜΕΘ στο νοσοκομείο Παπανικολάου της Θεσσαλονίκης, εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 24/11/20.

54. «Πώς *θέριασε* ο κορωνοϊός στη Θεσσαλονίκη», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 25/11/20.

Σε αρκετές περιπτώσεις, παρατηρούμε ότι ο κορωνοϊός/ιός/πανδημία λειτουργεί μεταφορικά ως: ζώο ή θηρίο, το οποίο είτε «*καλπάζει*» είτε «*θεριαίνει*» αντίστοιχα, αναζητώντας νέο θήραμα για να το κατασπαράξει και να επιβιώσει. Μέσα από τη χρήση των συγκεκριμένων μεταφορών, απεικονίζονται οι δραματικές διαστάσεις του

κορωνοϊού και κατ' επέκταση οι επιπτώσεις που πρόκειται να επιφέρει στην ελληνική κοινωνία.

✓ **ως τυραννικό καθεστώς**

55. «Δικτατορία κορωνοϊού!», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 16/11/20.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο κορωνοϊός/ίός/πανδημία παραλληλίζεται με τυραννικό καθεστώς, αφού μοιάζει σαν μία μόνιμη και, ταυτόχρονα, δυσάρεστη κατάσταση που έχει επιβληθεί παγκοσμίως, επηρεάζοντας άρδην την καθημερινή μας ζωή. Αυτό, λόγου χάρη, συμβαίνει με τον περιορισμό της προσωπικής μας ελευθερίας και με την εφαρμογή της κοινωνικής αποστασιοποίησης (social distancing).

Πολύ μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν αρκετά παραδείγματα, στα οποία ο κορωνοϊός γίνεται **πρώτο συνθετικό** για την παραγωγή άλλων σύνθετων λέξεων όπως:

56. «κορωνοπανικός»

57. «κορωνοπάρτι»

58. «κορωνογάμος»

Και για τη συνέχεια παραθέτουμε μερικά ακόμη παραδείγματα με έντονη **χρήση μεταφορικού λόγου**:

59. «Οι τράπεζες στον κόσμο τους! Απροστάτευτοι οι εργαζόμενοι», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 17/3/20.

60. «Κάνουν το κορόιδο και για το *πάγωμα* των δανείων», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 17/3/20.

61. «*Επαναστατική γυμναστική εν μέσω κορωνοϊού*», εφημ. «*Η Καθημερινή*» από www.kathimerini.gr, 18/11/20.
62. «*Εφαγε τα μούτρα της η κυβέρνηση!*», εφημ. «*Ριζοσπάστης*» από www.sep.gr, 18/11/20.
63. «*Ψαλιδισμένα εισοδήματα για 4 στους 10 λόγω της πανδημίας*», εφημ. «*Ο Λόγος*» από logosnew@otenet.gr, 21/11/20.
64. «*Το δημόσιο σύστημα Υγείας καταρρέει και η κυβέρνηση μειώνει τις δαπάνες*» σε δηλώσεις του Γραφείου Τύπου της ΚΕ του ΚΚΕ, εφημ. «*Ριζοσπάστης*» από www.sep.gr, 25/11/20.
65. «*Κυβέρνηση με σπασμένα φρένα, ανήμπορη μπροστά στην πανδημία*», εφημ. «*Η Εφημερίδα των Συντακτών*» από www.efsyn.gr, 12/11/20.
66. «*Η κυβέρνηση με τις επιλογές της πυροβολεί τα πόδια της χώρας...*» σε δηλώσεις της βουλευτού του ΣΥ.ΡΙΖ.Α Έφης Αχτσιόγλου, εφημ. «*Η Εφημερίδα των Συντακτών*» από www.efsyn.gr, 14/11/20.
67. «*Θωρακίζεται η αστυνομία με χιλιάδες τεστ κορωνοϊού*», εφημ. «*Τύπος της Θεσσαλονίκης*» από www.typoses.gr, 14/11/20.
68. «*Τηλεκπαίδευση με...περιστέρια*», εφημ. «*Η Εφημερίδα των Συντακτών*» από www.efsyn.gr, 20/11/20.
69. «*Ο πλανήτης έχει γονατίσει*», εφημ. «*Ο Λόγος*» από logosnew@otenet.gr, 10/11/20.
70. «*Έλλειμμα, ύφεση και χρέος μαμούθ δημιουργεί η πανδημία*», εφημ. «*Εστία*» από www.estianews.gr, 11/11/20.
71. «*Οι 10 κρίσιμες ημέρες για να κρατήσει η Θεσσαλονίκη και να σωθεί η Αθήνα*», εφημ. «*Πρώτο Θέμα της Κυριακής*» από www.protothema.gr, 22/11/20.*

72. «Στην εντατική οι χερσαίες μεταφορές λόγω κορωνοϊού», εφημ. «Ναυτεμπορική» από www.naftemporiki.gr, 8/4/20.

73. «Το σύστημα υγείας δοκιμάζει τα όρια του και τα κρούσματα αυξάνονται σταθερά σε όλη την πόλη, καθιστώντας μας όλους πολιορκημένους σε μία πραγματικότητα που θα αργήσει να αλλάξει», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 11/11/20.

74. «Υπο πολιορκία η Θεσσαλονίκη», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 11/11/20.

75. «Σφίγγει ο κλοιός στο ΕΣΥ», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 18/11/20.

76. «Σε κλοιό η Βόρεια Ελλάδα», εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 20/11/20.

77. «Επιστρατεύονται νέα νοσοκομεία για να οχρωθεί η Θεσσαλονίκη», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 12/11/20.

Μέσα από την έντονη χρήση του μεταφορικού λόγου, παρατηρούμε ότι οι επιπτώσεις της πανδημίας σε:

1. οικονομικό επίπεδο: συχνά συνδέονται με κάποιου είδους κινητική αναπηρία, ύστερα από έναν βαρύ τραυματισμό που έχουν υποστεί τα πόδια του ανθρώπου. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα εξής: «κυβέρνηση με σπασμένα φρένα, ανήμπορη μπροστά στην πανδημία», «η κυβέρνηση με τις επιλογές της πυροβολεί τα πόδια της χώρας...» και «ο πλανήτης έχει γονατίσει»,
2. υγειονομικό επίπεδο: σχετίζονται με τις απόπειρες πολιορκίας του κορωνοϊού, προκειμένου ο ίδιος να κατακτήσει τη χώρα μας. Οι επιπτώσεις του αποτυπώνονται μέσα από εμπρόθετους προσδιορισμούς όπως: «υπο πολιορκία...», «σε κλοιό...» και από τη μετοχή: «...πολιορκημένους...».

Το **εμβόλιο** απεικονίζεται στον δημοσιογραφικό και πολιτικό λόγο:

✓ **ως απόδειξη ταξικής διαφοράς**

78. «Ως το *εμβόλιο των φτωχών* παρουσιάζεται αυτό της AstraZeneca», «εφημ. Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr, 24/11/20.

Η απεικόνιση του εμβολίου ως: απόδειξη ταξικής διαφοράς στη «δημόσια σφαίρα», αποτελεί μία ενδιαφέρουσα περίπτωση για περαιτέρω συζήτηση. Αυτό συμβαίνει διότι οι συντάκτες της αφήνουν να εννοηθεί ότι πιθανόν το εμβόλιο της Pfizer ή της Moderna θα αποτελέσει μοναδικό προνόμιο των οικονομικά ισχυρών κρατών, αφού το κόστος τους προβλέπεται τεράστιο. Έτσι, λοιπόν, οι χώρες που δεν ανήκουν στην παραπάνω κατηγορία και κατ' επέκταση δεν δύνανται να διαθέσουν το ποσό που απαιτείται για την αγορά των συγκεκριμένων εμβολίων, θα περιορίζονται στη χρήση αυτών της AstraZeneca. Χαρακτηριστική είναι η μεταφορά: «*εμβόλιο των φτωχών*» που παραπέμπει στην ιδεολογική χρήση της γλώσσας.

✓ **ως ασπίδα**

79. «Οι Γερμανοί προαναγγέλλουν φάρμακο *ασπίδα* κατά του ιού», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 17/3/20.

Χαρακτηριστική είναι η αναπαράσταση του εμβολίου ως: ασπίδα, η οποία αφενός θα προστατέψει κυριολεκτικά όλον τον κόσμο από την υπερ-μετάδοση του ιού και αφετέρου θα θωρακίσει μεταφορικά τον άμαχο πληθυσμό από τις βιαιότητες του εχθρού. Είναι γεγονός ότι το εμβόλιο - ασπίδα συνοδεύεται με μία άκρως ενδιαφέρουσα αντιστοίχιση, εκείνη του κορωνοϊού - εχθρού.

✓ **ως ελπίδα**

80. «Εμβόλιο ελπίδας», εφημ. «Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr, 10/11/20.

81. «Ελπίδα στην ανθρωπότητα», εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 10/11/20.

82. «Ελπίδες για την ανθρωπότητα», εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 10/11/20.

83. «Οι πρώτες ελπίδες σταθεροποίησης», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 24/11/20.

84. «Ενέσεις αισιοδοξίας», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 12/11/20.

Μία, εξίσου, σημαντική αναπαράσταση του εμβολίου στη «δημόσια σφαίρα», είναι εκείνη της «ελπίδας», η οποία χρησιμοποιείται με θετική έμφαση σε όλες τις περιπτώσεις. Σκοπός αυτής της απεικόνισης είναι να οδηγήσει τους πολίτες στον εμβολιασμό και να τους εμψύχησει την άποψη ότι με τη δοκιμή του εμβολίου, θα συμβάλλουν όλοι καθοριστικά στην αποδυνάμωση του κορωνοϊού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αλληγορική έκφραση: «ενέσεις αισιοδοξίας», όπου η ονομαστική πτώση «ενέσεις» παραπέμπει στον τρόπο χρήσης του εμβολίου ενώ η γενική «αισιοδοξίας» στο αποτέλεσμα που αναμένεται να προκύψει από αυτή.

✓ **ως προορισμός / έκβαση**

85. «Ο πόλεμος με τον κορωνοϊό μπαίνει στην τελική ευθεία», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 10/11/20.

86. «Τελική ευθεία για τη μάχη των εμβολίων», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 20/11/20.

87. «Η μάχη των εμβολίων συνεχίζεται», εφημ. «Η Αυγή» από www.avgi.gr, 12/11/20.

88. «Γάλλοι, Γερμανοί και Κινέζοι τρέχουν για το φάρμακο», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 17/3/20.

Στη «δημόσια σφαίρα», το εμβόλιο απεικονίζεται ως: προορισμός / έκβαση της πανδημίας. Αντιλαμβανόμαστε, λοιπόν, μέσα από τα παραδείγματα: «ο πόλεμος με τον κορωνοϊό μπαίνει στην τελική ευθεία», και «τελική ευθεία για τη μάχη των εμβολίων», ότι είναι θέμα χρόνου τόσο να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η κρίση όσο και να μειωθεί σημαντικά το ποσοστό των θανάτων που σημειώνονται παγκοσμίως. Πάρα πολλές φαρμακοβιομηχανίες σε ποικίλες χώρες, επιχειρούν να τελειοποιήσουν τα στάδια δοκιμής του εμβολίου σε σύντομο χρονικό διάστημα, προκειμένου να συμβάλλουν στην παραπάνω προσπάθεια αλλά και να εισπράξουν μεγάλα κέρδη από τις πωλήσεις του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το εξής: «Γάλλοι, Γερμανοί και Κινέζοι τρέχουν για το φάρμακο».

✓ **ως θαύμα**

89. «Θαύμα της γενετικής ιατρικής» σε συνέντευξη του Γ. Αϊζακσον, εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 11/11/20.

Εδώ, το εμβόλιο παραλληλίζεται μεταφορικά με θαύμα και κατ' επέκταση, οι ιδιότητες που του προσδίδονται από τον Αϊζακσον, είναι θαυματουργές. Στόχος του είναι να καταδείξει στο αναγνωστικό κοινό ότι μέσα σε αυτή την πρωτόγνωρη και τραυματική εμπειρία που βιώνει η ανθρωπότητα, ως δια θαύματος δημιουργείται κάτι πολύ σπουδαίο από τον κλάδο της γενετικής ιατρικής. Με άλλα λόγια, δημιουργείται ένα εμβόλιο που διαθέτει εκείνα τα θεραπευτικά συστατικά, τα οποία είναι ικανά να

καταπολεμήσουν την πανδημία και να βάλουν τέλος στον αυξανόμενο αριθμό μολύνσεων.

✓ **ως λύτρωση**

90. «Εμβόλιο-λύτρωση από τον εφιάλτη του COVID», εφημ. «Kontra News» από www.kontranews.gr, 10/11/20.

Η αναπαράσταση του εμβολίου ως: λύτρωση ή αλλιώς η φράση «εμβόλιο-λύτρωση» δηλώνει, αφενός, την πρόθεση του συντάκτη να τονίσει το αίσιο τέλος που θα δοθεί στις εφιαλτικές ενέργειες του κορωνοϊού και αφετέρου ικανοποιεί την επιθυμία του αναγνώστη να αντιληφθεί άμεσα, ήδη, από τον τίτλο του άρθρου: το εάν τελικά το εμβόλιο είναι ασφαλές.

✓ **ως όπλο**

91. «Υπερόπλο το εμβόλιο της Pfizer», εφημ. από «On Time» ontime-news.gr, 10/11/20.

92. «Είναι απολύτως απαραίτητο να αμυνθούμε όσους μήνες χρειάζονται μέχρι να αποκτήσει η ανθρωπότητα το όπλο που θα νικήσει τον ιό», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 10/11/20.

93. «Όπλο κατά του κορωνοϊού από την Moderna», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 20/11/20.

Στη «δημόσια σφαίρα», μία σημαντική απεικόνιση του εμβολίου είναι αυτή που το παρουσιάζει μεταφορικά ως όπλο ενάντια στον ιό. Ουσιαστικά, η αποτύπωση εμβόλιο-όπλο ταιριάζει απόλυτα με την μεταφορική χρήση του κορωνοϊού ως εχθρός και γι' αυτόν τον λόγο, οι συντάκτες των εκάστοτε άρθρων επιχειρούν να τονίσουν ότι το εμβόλιο είναι τόσο ισχυρό που με την χρήση του θα «εξουθενώσει» την πανδημία χωρίς

δεύτερη σκέψη. Άλλωστε, το ίδιο αντικείμενο / εργαλείο (όπλο) χρησιμοποιούν και οι στρατιώτες στον πόλεμο προκειμένου να προστατέψουν και να σώσουν τον εαυτό τους, εάν ο εχθρός εισβάλλει στο οχυρό τους. Αναφορικά, με το παράδειγμα: «*υπερόπλο το εμβόλιο της Pfizer*», υπονοείται ότι το εμβόλιο που παράγεται στη συγκεκριμένη φαρμακοβιομηχανία, διαθέτει πανίσχυρα και αποτελεσματικά χαρακτηριστικά για την αντιμετώπιση της κρίσης συγκριτικά με άλλες, των οποίων το εμβόλιο δεν παρουσιάζει ισχυρή κυτταρική ανοσία.

✓ **ως σωτηρία**

94. «Εμβόλιο σωτηρίας», εφημ. «Espresso» από www.espressonews.gr, 10/11/20. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το εμβόλιο παρουσιάζεται μεταφορικά ως σωτηρία χάρη στην πρόθεση του αρθρογράφου να τονίσει τον ευεργετικό και καθοριστικό ρόλο που το ίδιο θα διαδραματίσει στην έκβαση της κρίσης. Ειδικότερα, το εμβόλιο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ο «Μεσσίας» της Ιατρικής Επιστήμης, αφού η λειτουργία του είναι να συμβάλλει στη διάσωση της ανθρωπότητας από την παγκόσμια απειλή, προστατεύοντας και θωρακίζοντας, αδιακρίτως, την υγεία κάθε ατόμου.

✓ **ως φως**

95. «Φως στο τούνελ», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 10/11/20. Η απεικόνιση του εμβολίου ως: φως, εξυπηρετεί μεταφορικά την λάμψη μέσω της οποίας θα φανερωθεί στους πολίτες η κατεύθυνση προς τη λύση, δηλαδή, προς την εξαφάνιση του κορωνοϊού. Ειδικότερα, το παράδειγμα: «*φως στο τούνελ*», δεν θεωρείται αποτέλεσμα τυχαίας επιλογής από την πλευρά του πομπού, αλλά αντιθέτως, αποτελεί μία έξυπνη αναπαράσταση του εμβολίου, καθώς, ο τίτλος του παραπέμπει στην αστυνομική εκπομπή της Αγγελικής Νικολούλη, η οποία διαθέτει το ίδιο όνομα

με αυτόν και επιχειρεί να εξιχνιάσει ποικίλες υποθέσεις εγκλημάτων. Παράλληλα, η παραπάνω αναπαράσταση είναι γνωστή στο αναγνωστικό κοινό που απευθύνεται και διακωμωδεί την πραγματικότητα, διαθέτοντας θεατρικό ύφος.

Το **lockdown / καραντίνα** περιγράφεται με **μεταφορικό λόγο** σε περιπτώσεις, οι οποίες αναφέρονται στις **οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας**:

96. «Lockdown στην αισχροκέρδεια», εφημ. «Μακεδονία της Κυριακής» από www.makedonia.gr, 22/11/20.

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, ο συντάκτης του κειμένου τονίζει με σκωπτική διάθεση ότι κατά την περίοδο που εφαρμόζεται η δεύτερη καραντίνα στη χώρα μας, υπάρχουν ορισμένοι επιχειρηματίες, οι οποίοι κερδοσκοπούν. Αυτό συμβαίνει διότι παρατηρείται τεράστια αύξηση σε τιμές προϊόντων, που έχουν μεγάλη ζήτηση στη διάρκεια της πανδημίας (αντισηπτικό χεριών, μάσκα, χειρουργικά γάντια) και έτσι, ο καταναλωτής αναγκάζεται να τα αγοράσει πιο ακριβά απ' ό,τι θα επιβαλλόταν πριν την έναρξη της υγειονομικής κρίσης. Επομένως, λοιπόν, πρόκειται για οικονομική εκμετάλλευση των καταναλωτών εκ μέρους των ιδιωτών.

✓ **ως έρημος**

97. «Μνημόνιο Μητσοτάκη με συνταγή Πισσαρίδη στην έρημο του lockdown», εφημ. «Η Αυγή της Κυριακής» από www.avgi.gr, 22/11/20.

Εδώ, το lockdown / καραντίνα παρουσιάζεται μεταφορικά ως: έρημος. Σκοπός της συγκεκριμένης απεικόνισης είναι να καταδείξει ότι, όπως είναι αδιανόητο για κάποιον να βρει νερό σε ένα μέρος με έντονη ξηρασία, σίγουρα ισχύει το ίδιο και για την κυβέρνηση, η οποία προσπαθεί μάταια με την πολιτική της να οδηγήσει την χώρα στην έξοδο από την ύφεση.

✓ **ως κλοιός / κατάσταση φραγής και ασφυξίας**

98. «Υπο κλοιό η Θεσσαλονίκη με αυστηροποίηση ελέγχων σε σημεία συνάθροισης», εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 25/11/20.

99. «Σφράγισμα made in China;», εφημ. «Η Άποψη του Σαββατοκύριακου» από www.iaropsi.gr, 21/11/20.

Στη «δημόσια σφαίρα», η μεταφορική παρουσίαση του lockdown / καραντίνας ως: κλοιός / κατάσταση φραγής και ασφυξίας θεωρείται ιδιαίτερα σπουδαία διότι αποτυπώνει τις σοβαρές συνέπειες της πανδημίας χωρίς να ταραάζει το γλωσσικό ρεπερτόριο του αναγνώστη. Ειδικότερα, μέσα από τις λέξεις: «κλοιός» και «σφράγισμα» τονίζεται η δραματική κατάσταση, στην οποία έχουν περιέλθει πόλεις με αυξημένο επιδημιολογικό φορτίο και, συνεπώς, είναι αδύνατον να μην επιβληθούν στους πολίτες τους περιοριστικά μέτρα ίδιας μορφής με τα κινέζικα.

✓ **ως μουσικό όργανο**

100. «Μέθοδος ακορντεόν» από άρθρο του Γ. Λιάκος, στο www.cnn.gr, 9/11/20.

101. «Τα λοκντάουν φουσαρμόνικα του Μητσοτάκη» σε δηλώσεις της Φώφης Γεννηματά από www.nonews-news.com, 21/11/20.

Η απεικόνιση του lockdown / καραντίνας στον δημοσιογραφικό και πολιτικό λόγο ως: μουσικό όργανο χρησιμεύει στην περιγραφή των επιπτώσεων της πανδημίας. Και στα δύο παραδείγματα, επιλέγονται, αντίστοιχα, όργανα όπως το «ακορντεόν» και η «φουσαρμόνικα», τα οποία αυξάνουν και μειώνουν την χωρητικότητά τους διαδοχικά κατά τη διάρκεια της χρήσης τους. Θα ήταν, λοιπόν, αδύνατον να μην ταυτίζεται απόλυτα με την παραπάνω αποτύπωση, η απόπειρα του Πρωθυπουργού να εφαρμόσει ένα lockdown που θα αρχίζει και θα τελειώνει ανά τακτά χρονικά διαστήματα.

Η καταγραφή της συναισθηματικής και όχι μόνο εμπειρίας της κρίσης γίνεται με τη βοήθεια πολυειδών γλωσσικών κατηγοριών. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο γεγονός ότι οι άνθρωποι οδηγούνται σε συγκεκριμένες αποφάσεις μέσα από την εξέταση και την ερμηνεία των συναισθημάτων τους. Άλλωστε, θεωρείται δεδομένη η αλληλένδετη σχέση συναισθήματος-κρίσης, η οποία δεν θα μπορούσε να υπάρξει αν δεν υποστηρίζαμε ότι η φύση ενός συναισθήματος προκύπτει από το πώς αντιλαμβάνεται και βιώνει το κάθε άτομο τις οικονομικές επιπτώσεις της κρίσης. Αξίζει να τονιστεί ότι η ανθρώπινη αντίληψη για την εκάστοτε ύφεση, δεν αποτελεί αυστηρά συνάρτηση με κάποιο περιβαλλοντικό ερέθισμα αλλά περιλαμβάνει μια ερμηνεία των καταστάσεων κρίσης (Carver & Blaney, 1977).

Το θεωρητικό πλαίσιο που έχει αναπτυχθεί από τους Jin, Pang & Cameron (2007), έχει ως στόχο να κάνει γνωστά και αντιληπτά τα πρωτόγονα συναισθήματα των ανθρώπων απέναντι στη διαχείριση της κρίσης. Αυτά αποτυπώνονται εμφανώς σε κάθε περίπτωση και δεν είναι άλλα από τον θυμό, τον φόβο, το άγχος και την ανησυχία. Όλα τα παραπάνω έχουν αρνητικό πρόσημο και, αναμφίβολα, αναγνωρίζονται ως τα κυρίαρχα συναισθήματα που είναι πιθανότερο να βιώσει η κοινωνία σε καταστάσεις κρίσεις (Jin, Pang & Cameron, 2010: 5).

Συγκεκριμένα, η κατάσταση της ελληνικής κοινωνίας αποδίδεται με δομές που εμφανίζουν την πανδημία ως μία εξαιρετικά απειλητική εξέλιξη. Στα κείμενα που εγκωμιάζουν τη δοκιμή του εμβολίου ή τις πολιτικές πρακτικές της κυβέρνησης, ενώ, αντίθετα, περιγράφουν με ωμό τρόπο το οικονομικό αδιέξοδο, χρησιμοποιούνται:

- ✓ Λαϊκές φράσεις και λέξεις, τις οποίες και διακρίνουμε σε δύο υποκατηγορίες: η μία αφορά τους ρηματικούς τύπους και η δεύτερη τους ονοματικούς
- ✓ Κοινές μεταφορές
- ✓ Λέξεις και φράσεις από γεωγραφικές και κοινωνικές διαλέκτους

- ✓ Διατυπώσεις – λέξεις και φράσεις «κλισέ» και
- ✓ Νεολογισμοί

3.2. Λαϊκή ή λαϊκότητα γλώσσα

Ως προς το φαινόμενο της λαϊκότητας στις απεικονίσεις: στο μελετώμενο υλικό αποτυπώνεται μια αρέσκεια στη χρήση λέξεων και φράσεων που λαμβάνονται από τον προφορικό ανεπίσημο λόγο. Η κατά περίπτωση υιοθέτηση του λαϊκότητας ύφους οδηγεί στην εύληπτη και γρήγορη μετάδοση των μηνυμάτων που αφορούν στις συνέπειες της κρίσης. Η παρατηρούμενη χρήση λαϊκών λέξεων και φράσεων, άλλοτε σε γενικευμένο και εκτεταμένο βαθμό και άλλοτε λελογισμένα και περιστασιακά, παραπέμπει στην άποψη ότι οι συντάκτες και σχεδιαστές του συγκεκριμένου ύφους και είδους δημοσιογραφικού λόγου επιθυμούν να καταστούν οικείοι και προσίτοι στο κοινό τους (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2021β). Με τη χρήση λαϊκών λέξεων και φράσεων, αλλά και στοιχείων παροιμιακού λόγου, όπως, λόγου χάρη, βλέπουμε στα παραδείγματα: «*Επαναστατική γυμναστική εν μέσω κορωνοϊού*», «*Σφράγισμα made in China*»;», «*Μέθοδος ακορντεόν*» και «*Τα λοκντάουν φουσαρμόνικα του Μητσοτάκη*», επιτυγχάνεται ευκολότερα μια στρατηγική προσέλκυσης κοινού. Η ίδια, ταυτόχρονα, λειτουργεί ιδεολογικά και αναπαράγει κυρίαρχες απεικονίσεις της πραγματικότητας και της κοινωνίας, «μετατρέποντας» ποικίλα νοήματα σε μια δημοσιογραφική εκδοχή του καθημερινού λόγου (Hall et al., 1978: 61), η οποία καθιστά πιο εύκολη την αποδοχή τους (Kumar, 1977, Hall, 1977, Hal et al., 1978, Flower, 1991, Fairclough, 1992, 1995β), σύμφωνα με τους παραπάνω ερευνητές.

Στην προκειμένη περίπτωση, ο δημοσιογραφικός λόγος πλησιάζει στην άτυπη καθημερινή γλώσσα των χαμηλών και μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων που είναι και η πλειοψηφία του κοινού που παρακολουθεί, γεγονός που προσδίδει μεγάλη

εμπορευματική αξία στο παραγόμενο δημοσιογραφικό προϊόν (Tsitsanoudi – Mallidi, 2011), όπως τονίζεται μέσα από αυτή την εκφρασμένη βιβλιογραφικά θέση. Έτσι, παρουσιάζεται μια ιδιωτική γλώσσα (private language argument) (Wittgenstein, 1953/1989, Βαλιούλη, 2001), σε αντίθεση, με την πλειονότητα των γλωσσικών πραγματώσεων, οι οποίες εμπλέκονται με την «δημόσια σφαίρα». Πρόκειται για τη λεγόμενη «στάση εικονικής ευμένειας», όπως υποστηρίζει η Τσιτσανούδη - Μαλλίδη (2006).

3.3. Μεταφορικός λόγος

Η παρουσία του μεταφορικού λόγου κατά την απεικόνιση των συνεπειών και των διαστάσεων της υγειονομικής κρίσης θεωρείται αξιοσημείωτη. Η Γαβριηλίδου (2021) επισημαίνει ότι οι μεταφορές καταφέρνουν να κάνουν τις αφηρημένες έννοιες συγκεκριμένες, απτές και διαχειρίσιμες, κάτι το οποίο θεωρείται σπουδαίο αν αναλογιστούμε πως οι ιδέες και οι εμπειρίες των ανθρώπων δεν είναι πάντοτε εύκολο να εκφραστούν με όρους μονοσημίας (Deignan, 2005: 133). Στην προκειμένη περίπτωση, η χρήση του μεταφορικού λόγου συνδέεται σταθερά με την πρόθεση να διευκολύνεται η εννοηματική μετάδοση και επεξήγηση των συνεπειών της κρίσης που αφορά κυρίως τα ευρέα λαϊκά στρώματα. Τα σύγχρονα ραδιοτηλεοπτικά Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας ενισχύουν αυτή την άποψη, επικοινωνώντας στην κοινωνία το επώδυνο βίωμα, ενώ, στοχεύουν στην συγκινησιακή της χειραγώγηση με τη βοήθεια της περιγραφικής λειτουργίας της γλώσσας (Καρκαγιάννης, 2007 στο Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2009: 280).

Οι μεταφορές έχουν το χαρακτηριστικό γνώρισμα να συμπυκνώνουν σύνθετα και περίπλοκα πολιτικά ζητήματα, δίνοντας στους χειριστές τους τη δυνατότητα να κατευθύνουν τη κωδικοποίηση και αποκωδικοποίησή τους (Neagu, 2013), καθώς, η

διεξοδική τους ανάλυση, συνιστά το μεθοδολογικό εργαλείο κρυπτικής αποκρυπτογράφησης των βαθύτερων νοημάτων, σκοπών και τάσεων (Goatly, 2007, Charteris-Black, 2011, Musolff, 2016). Ειδικότερα, οι μεταφορικές φράσεις με τη χρήση λέξεων όπως: «*τυφώνας*», «*τσουνάμι*», «*υγειονομική βόμβα*», «*σκιά θανάτου*», «*δικτατορία κορωνοϊού!*», καταφέρνουν και απεικονίζουν με δραματικό τρόπο τις συνέπειες της κρίσης, η οποία προσλαμβάνει διαστάσεις μοιραίας απειλής. Επίσης, η πανδημία θα μπορούσε να παραλληλιστεί με τη μεταφορά της «τραγωδίας» με ή δίχως κάθαρση, τόσο στον εγχώριο όσο και στον παγκόσμιο δημοσιογραφικό λόγο (Antzoulatos, 2011), όπως, διακρίνεται, στα παραδείγματα: (57), (58), (60), (61), (62), (66), (71) κ.ά.

Αξίζει να προστεθεί ότι τα διάφορα χαρακτηριστικά της κρίσης απεικονίζονται συχνά μέσα από τον εννοιολογικό μηχανισμό της μετωνυμίας, του αλληγορήματος ή και της αντανάκλασης. Η απρόσκοπτη χρήση των παραπάνω μηχανισμών έχει ως στόχο να υπεραπλουστεύσει σύνθετα, πολυπαραγοντικά, χρόνια, δομικά προβλήματα (Carver & Pikalo, 2008, Mitchell, 2012, Kydros & Anastasiadis, 2017), προκαλώντας θεσμικές αναταράξεις στις δημοκρατικές διαδικασίες (Tsakona, 2012, Landau, Robinson & Meier, 2014).

Ο **κορωνοϊός** παρουσιάζεται τόσο στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας όσο και στον πολιτικό λόγο ως: **ακραίο καιρικό φαινόμενο**: «*Τυφώνας COVID...*», **δαίμονας**: «*...ιός του διαβόλου*», **δράστης**: «*...ο κορωνοϊός θερίζει ανεξέλεγκτος*», **έμψυχη οντότητα**: «*Είναι πιο έξυπνος από εμάς ο κορωνοϊός?*», **επικίνδυνο συμβάν που περιγράφεται με «μελανά χρώματα**: «*...Κίνδυνος η πόλη να γίνει Μπέργκαμο*», **επικίνδυνο εκρηκτικό / πολύ θερμό φορτίο**: «*Το θανατηφόρο σύννεφο του κορωνοϊού...*», **εχθρός**: «*Σε κατάσταση πολέμου...*», **ζώο / θηρίο**: «*Η πανδημία*

καλπάζει», **τυραννικό καθεστώς**: «Δικτατορία κορωνοϊού» κ.α. (Περισσότερα στο Πρεβελάκης & Τσιτσανούδη, 2021).

Η απεικόνιση γίνεται σκόπιμα, ώστε η πανδημία να εννοηθεί σαν πραγματική απειλή, δηλαδή, σαν ένας κίνδυνος που εξαπλώνεται ραγδαία και καταδιώκει τους πολίτες και συνολικά την κοινωνία. Έτσι, επιβάλλεται η δημιουργία ενός εμβολίου, το οποίο θα είναι ικανό να «καταπολεμήσει» τον ιό και να λειτουργήσει σαν «ασπίδα προστασίας» υπέρ των υγειονομικά ευάλωτων λαών / πληθυσμών. Πολύ ενδιαφέρουσες κρίνονται οι μεταφορικές πραγματώσεις. Το **εμβόλιο** παρουσιάζεται ως: **απόδειξη ταξικής διαφοράς**: «Ως το εμβόλιο των φτωχών...», **ασπίδα**: «...ασπίδα κατά του ιού», **ελπίδα**: «Εμβόλιο ελπίδας», **προορισμός / έκβαση**: «Τελική ευθεία για τη μάχη των εμβολίων», **θαύμα**: «Θαύμα της γενετικής ιατρικής», **λύτρωση**: «Εμβόλιο-λύτρωση...», **όπλο**: «...το όπλο που θα νικήσει τον ιό», **σωτηρία**: «Εμβόλιο σωτηρίας» αλλά και **φως**: «Φως στο τούνελ». Σε αντίθετη περίπτωση, όσοι δεν πρόκειται να δεχθούν την πρόσληψη του εμβολίου, θα σφραγίζονται ή και θα αποδοκιμάζονται με το «στίγμα» της κατωτερότητας και βιολογική τρωτότητας.

Κατά συνέπεια, για να αντιμετωπιστεί η υγειονομική κρίση, η «επίνοσος» κοινωνία, εκτός από τη δοκιμή του εμβολίου, οφείλει ευχαριστίες στους ειδικούς που τη σώζουν από τα χειρότερα, ίσως δε από το μοιραίο. Είναι υποχρεωμένη να αποδεχτεί αδιαμαρτύρητα τα σκληρά μέτρα που αφορούν το lockdown, χωρίς, ωστόσο, να αμφισβητήσει την αποτελεσματικότητά τους. Σε αρκετά δημόσια κείμενα, το **lockdown / καραντίνα** απεικονίζεται και πάλι με: **μεταφορικό λόγο ή γίνεται το ίδιο μεταφορά για άλλες οικονομικές επιπτώσεις**: «*Lockdown στην αισχροκέρδεια*», «...στην έρημο του lockdown».

3.4. Η παρουσία των γεωγραφικών και κοινωνικών ποικιλιών στις γλωσσικές αναπαραστάσεις

Κάθε ζωντανή γλώσσα διαθέτει ποικιλία μορφών και χρήσεων. Σύμφωνα με τον κλάδο της γλωσσολογίας, όλες οι μορφές μιας γλώσσας είναι ορθές, ακολουθούν εσωτερικευμένο σύστημα, παρουσιάζουν δομή και κανόνες και βοηθούν στην επικοινωνία των ομιλητών. Η διαφοροποίηση αυτή δεν συνιστά επιλογή μιας γλωσσικής κοινότητας, αλλά εγγενές χαρακτηριστικό της γλώσσας (Γούτσος, 2013: 187-188).

Χαρακτηριστικό γνώρισμα της γλώσσας θεωρείται η ποικιλότητα (variation), που εμφανίζει διάφορες μορφές-ποικιλίες (variety). Η γλωσσική ποικιλότητα διακρίνεται σε διαγλωσσική / εξωτερική, όπου γίνεται χρήση διαφορετικών γλωσσών εντός της κοινότητας και ενδογλωσσική / εσωτερική, στην οποία εντάσσεται η οριζόντια/γεωγραφική και η κάθετη/κοινωνική, όπου γίνεται χρήση της ίδιας της γλώσσας σε άλλες μορφές (Ανδρουλάκης, 2008: 112-113, 116, Γούτσος, 2013: 187-188, 191, 194 στο Δρεμέτσικα, 2019: 163).

Συνεπώς, οι παραπάνω γλωσσικές παραλλαγές ή διαφοροποιήσεις που απαντώνται στο εσωτερικό μιας κοινότητας συνιστούν το φαινόμενο της γλωσσικής ποικιλίας (Μήτσης, 1999: 31, 46, 90-91). Εμείς ασχολούμαστε περισσότερο με τις κάθετες ποικιλίες και λιγότερο με τις γεωγραφικές παραλλαγές, καθώς, μελετούμε τις συνέπειες που προκύπτουν από τα διάφορα γλωσσικά επίπεδα ύφους, στα οποία εντάσσονται λόγου χάρη η απλή / καθημερινή γλώσσα, η κοινή γλώσσα, η συστηματική / καλλιεργημένη γλώσσα και η ποιητική γλώσσα.

Ουσιαστικά, υποστηρίζουμε πως οι παραλλαγές και οι ποικιλίες που χρησιμοποιούνται για την περιγραφή των συνεπειών της υγειονομικής κρίσης και των προτάσεων για τη λύτρωση της κοινωνίας από αυτή, είναι δυνατόν να διακριθούν σε

δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία απευθύνεται στους λιγότερο μορφωμένους ανθρώπους, εκείνους που ανήκουν στα κατώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα και περιλαμβάνει λέξεις με έντονο το στοιχείο της «ταπεινότητας» και του «περιθωρίου». Αντίθετα, η δεύτερη κατηγορία χαρακτηρίζεται από ειδικό λεξιλόγιο ποικίλων επαγγελματιών, εμφανίζει ιδιαίτερη απήχηση σε άτομα της «αριστοκρατίας» και της «υψηλής» μόρφωσης και, τέλος, αποφεύγει τη χρήση λαϊκότροπου ύφους. Ένα από τα κριτήρια του Ferguson (1959), για τη διάκριση μιας υψηλής από μια χαμηλή ποικιλία είναι η ύπαρξη γλωσσικής παρακαταθήκης σε μορφή κοντινή της μιας ποικιλίας εκ των δυο ενώ, σύμφωνα με τους Andersson & Trudgill (1990: 79), η γλώσσα ως κώδικας, όπως και ο τρόπος ένδυσης, μπορεί να λειτουργεί ως εισιτήριο στην ομάδα ή, αντίθετα, να είναι κριτήριο αποκλεισμού από αυτή.

Στο μελετώμενο υλικό κάθε φορά που περιγράφονται οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας, εκδηλώνεται μια αρέσκεια στη χρήση λέξεων και φράσεων που λαμβάνονται από τον προφορικό ανεπίσημο λόγο και ανήκουν στη μάγκικη διάλεκτο, στην αργκό, στην διάλεκτο της πιάτσας και του «περιθωρίου» ή και των νέων. Κύρια λειτουργία, αυτών των ποικιλιών είναι η κρυπτική / συνθηματική και αξίζει να τονιστεί ότι παρουσιάζεται έντονα το στοιχείο της λαϊκότητας (Δελβερούδη, 2001) μέσα από παραδείγματα όπως: *«Μπαράζ νέων μέτρων έφερε ο εφιάλτης στη Θεσσαλονίκη»*, *«Οι τράπεζες στον κόσμο τους! Απροστάτευτοι οι εργαζόμενοι»* *«Κάνουν το κορόιδο και για το πάγωμα των δανείων»*, *«Έφαγε τα μούτρα της η κυβέρνηση!»* κ.α.

Η κατά περίπτωση υιοθέτηση του λαϊκότροπου ύφους οδηγεί στη γρήγορη μετάδοση και κατανόηση των μηνυμάτων που αφορούν στις συνέπειες της κρίσης. Καθώς, μάλιστα, αξιοποιείται η θετική συνέμφαση της λαϊκής ή λαϊκότροπης γλώσσας (Φραγκουδάκη, 1999: 210), οι παραγωγοί του λόγου και συντάκτες των κειμένων δίνουν την εντύπωση της ιδεολογικής συμπαράταξης και έκφραση υποστήριξης προς

τα θιγόμενα στρώματα της κοινωνίας και ιδιαιτέρως τα λαϊκά (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2009: 4), άποψη που υποστηρίζεται και από τον Hibbert (2001). Ο ίδιος, μάλιστα, θεωρεί ότι η γλώσσα κατασκευάζει την πραγματικότητα και εκτός των γλωσσικών κειμένων, δεν υπάρχει άλλη πραγματικότητα, με αποτέλεσμα να έχουμε υποκειμενική γνώση, διότι είμαστε φυλακισμένοι στην γλώσσα. Επιπροσθέτως, η Δεληγκιαούρη (2007: 52) στο έργο της, επισημαίνει πως: *«οφείλουμε να υπογραμμίσουμε ότι οι γλωσσικοί ιδιοματισμοί του πολιτικού λόγου συνιστούν «παραφθορά» οποιουδήποτε τύπου λόγου αφού, ουσιαστικά, «καταχρώνται», τα όποια χαρακτηριστικά αυτού του τύπου λόγου, εξωθώντας τα σε ακραίες μορφές και χρήσεις».* Εξάλλου, η πιθανή εκλαΐκευση μιας τυπικής και επίσημης γλώσσας, επιφέρει θετικά αποτελέσματα, αφού, καταργούνται ή επιχειρείται να καταργηθούν οι εξουσιαστικές σχέσεις μεταξύ κράτους και κοινωνίας. Τα δημόσια κείμενα παραπέμπουν σε ένα λιγότερο ηγεμονικό ύφος (Cummins, 2002), τα λαϊκά στρώματα αντιλαμβάνονται με άμεσο τρόπο τις συνέπειες της πανδημίας ενώ, παράλληλα, πιθανόν είναι να οδηγούνται στην εύρεση και αποδοχή των όποιων προτάσεων, θα τους οδηγήσουν με αποτελεσματικότητα στην έξοδο από την υγειονομική κρίση.

3.5. Χρήση στερεοτυπικών λέξεων και φράσεων

Σύμφωνα με τον Γούτσο (2009: 75) το συνηθέστερο «κλισέ» για τον δημοσιογραφικό λόγο στα ελληνικά είναι η ίδια η διατύπωση ότι ο δημοσιογραφικός λόγος χρησιμοποιεί «κλισέ». Τόσο οι λειτουργοί της δημοσιογραφίας (Μπουκάλας, 2001, 2007), όσο και οι μελετητές της (Χατζησαββίδης, 1999, Πολίτης, 2001), θεωρούν ότι κύριο χαρακτηριστικό της γλώσσας των Μ.Μ.Ε. αποτελούν: *«τα ξύλινα εκφραστικά, λεκτικά και συντακτικά στερεότυπα»* (Μπουκάλας, 2001: 58) και *«η προτίμηση σε εκφραστικά κλισέ»* (Πολίτης, 2001: 118).

Αναφορικά με την περιγραφή της υγειονομικής κρίσης, αρκετές από τις απεικονίσεις που συναντάμε, δεν είναι πρωτότυπες αλλά προβλέψιμες ή και συμβατικές σε σύγκριση με τους ευρύτερα χρησιμοποιούμενους όρους. Ταυτόχρονα, κυριαρχεί η αμοιβαία δυσπιστία, η εκατέρωθεν απόδοση ευθυνών, η πολιτική του φόβου και οι πολεμικές μεταφορές που επιπολάζουν στον δημόσιο λόγο (Δεμερτζής, 2020), κάτι που φυσικά δεν συμβαίνει για πρώτη φορά στην ιστορία των πανδημιών και των ενδημιών (Sontag, 1978: 64-66). Η χρήση των λέξεων «πόλεμος», «μάχη» είναι πάρα πολύ συχνή στους τίτλους και στα υπόλοιπα κείμενα που μελετήθηκαν στο πλαίσιο της έρευνας. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα: (43), (44), (45), (46), (47), (48), (49), (50), όπου υπηρετείται η ανάγκη για μια ζωνρή παράσταση της οξείας και επιθετικής μορφής του ιού, η οποία αποκωδικοποιείται στο πλαίσιο της επέλασής του.

Γίνεται σαφές ότι η κοινωνία βρίσκεται σε διαρκή πόλεμο με έναν αόρατο εχθρό, και συγκεκριμένα τον κορωνοϊό, γεγονός που, ταυτόχρονα, παραλληλίζει τους γιατρούς με «ήρωες», και τους ασθενείς με «θύματα» ή «κρούσματα», οι οποίοι αγωνίζονται από κοινού, προκειμένου να ολοκληρώσουν την αποστολή τους και να εξυπηρετήσουν το συμφέρον της κοινωνίας. Έπειτα, συναντώνται αρκετές στερεοτυπικές λέξεις όπως: «μαύρο» ή «κόκκινο» στα παραδείγματα: (24), (25), (28), (30) και (34), (35) αντίστοιχα. Σε αυτή την περίπτωση, ο κορωνοϊός λειτουργεί μεταφορικά σαν ένα επικίνδυνο συμβάν που περιγράφεται με «μελανά χρώματα», με αποτέλεσμα να προοικονομείται μία σταδιακή ή ταχεία επιδείνωση του υγειονομικού και του οικονομικού τομέα της χώρας μας. Αξίζει να τονιστεί ότι και τα δύο χρώματα με την παρουσία τους στον δημοσιογραφικό και πολιτικό λόγο συμβολίζουν την ένταση ή τον θάνατο, ενισχύοντας το αρνητικό πρόσημο της πανδημικής κρίσης σύμφωνα με την ανάλυση του καθαφικού ποιήματος: «Ενδύματα» (Κατσιγιάννη, 1998:

98). Τα παραπάνω παραδείγματα συχνά συνοδεύονται από επιφωνήματα, τα οποία με τη χρήση της ανάλογης στίξης, όπως των θαυμαστικών ή των αποσιωπητικών, επιβεβαιώνουν την εκφρασμένη βιβλιογραφικά θέση, ότι η γλώσσα διακρίνεται για την επιφωνηματική της λειτουργία.

Η κατ' εξακολούθηση επιλογή των στερεότυπων λέξεων και φράσεων, συνδέεται με ενός είδους ιδιωτική γλώσσα, καθώς, τα επίκαιρα γεγονότα της πανδημίας περιγράφονται μέσω λεκτικών σχημάτων που είναι οικεία στους αποδέκτες και η χρήση τους συνάδει με το λεξιλόγιο του μικρόκοσμού τους (Βαλιούλη, 2001). Δεν αλλοιώνεται, δηλαδή, η εικόνα που έχουν δημιουργήσει οι αποδέκτες και κυρίως τα ευρέα λαϊκά στρώματα για τη γλωσσική πραγματικότητα.

3.6. Ορισμένα ιδιαίτερα δεδομένα

3.6.1. Η λογοτεχνική «χρoιά» της γλώσσας

Στα μελετώμενα παραδείγματα εντοπίζονται γλωσσικές δομές που προέρχονται από παραλλαγή αποσπασμάτων ή τίτλων ποιητικών και λογοτεχνικών κειμένων, λαϊκών ρητών και παροιμιών, λαϊκών ασμάτων, όπως λόγου χάρη: «*Με την ταχύτητα του φωτός τρέχει ο ιός του διαβόλου*», «*Ο τρομολάγνος Σύψας επέστρεψε... Παρασκευή και 13*» και «*Δικτατορία κορωνοϊού!*». Τέτοιου είδους δομές απαντώνται και στις απεικονίσεις προηγούμενων κρίσεων. Χαρακτηρίζονται από διακειμενικότητα και είναι γνωστές στο τηλεοπτικό κοινό που απευθύνονται, χωρίς, ωστόσο, να διαταράσσουν το γλωσσικό του ρεπερτόριο. Κυρίως, επιστρατεύονται για χρήση σε δημοσιογραφικούς τίτλους με σκωπτική διάθεση ή ως σύντομα και πνευματώδη επιγραμματάκια που διακωμωδούν την πραγματικότητα. Πρόκειται για είδη λόγου που κινούνται μεταξύ του λογοτεχνικού και του θεατρικού ύφους, διαθέτουν ίχνη άτεχνου λυρισμού και αλλά και φαρσοειδούς γλώσσας (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2014: 11).

Η λογοτεχνίζουσα μορφή της γλώσσας συμβάλλει δημιουργικά σε ολόκληρη τη διαδικασία ανάλυσης των πανδημικών απεικονίσεων. Καθορίζει την τελική μορφή του κειμένου, την ιδιαίτερη φυσιογνωμία, την προσωπικότητά του, στην οποία συγχωνεύονται, διηθούνται και αντανακλώνται γλωσσικά όλες οι υπόλοιπες κατηγορίες (Μπαμπινιώτης, 1991: 192).

3.6.2. Οι νεολογισμοί ως εργαλείο ανάλυσης των δεδομένων

Ο Τριανταφυλλίδης στη Νεοελληνική Γραμματική του (1941: 219-220) ονομάζει λόγιες νεόπλαστες λέξεις ή νεολογισμούς τις λέξεις που δεν χρησιμοποιούνταν στην αρχαία γλώσσα, αλλά τις δημιούργησαν οι λόγιοι από αρχαίες λέξεις ή από στοιχεία τους (π.χ. γραμματολογία, δημοσιογράφος, δρομολόγιο). Ο Bussmann (2006) στο λεξικό του αναφέρει για το νεολογισμό πως πρόκειται για έναν καινούργιο γλωσσικό σχηματισμό (λέξη ή φράση) που αναγνωρίζεται από τουλάχιστον ένα μέρος, αν όχι από το σύνολο μίας γλωσσικής κοινότητας, ως ο τρόπος για να δηλωθεί ένα νέο αντικείμενο ή κατάσταση στην τεχνολογία, τη βιομηχανία, την πολιτική, τον πολιτισμό, ή την επιστήμη. Στην προκειμένη περίπτωση, οι νεόπλαστες αυτές λέξεις διευκολύνουν νοηματικά την απεικόνιση των συνεπειών της υγειονομικής κρίσης, αφθονούν στη γλώσσα μας και συνεπώς, αποτελούν βασικό συστατικό του δημοσιογραφικού λόγου.

Η χρήση των νεολογισμών εντάσσεται στο επίπεδο του οικείου και προφορικού ύφους, χωρίς, ωστόσο, να είναι δυνατός, ακόμη κι αν εξαντληθεί η αυστηρότητα στη διάκριση, ο αποκλεισμός του επιπέδου του λαϊκότροπου ύφους. Κοντά στα άλλα, οι εκφράσεις ή οι λέξεις που έχουν δημιουργηθεί από τη σύνθεση παλαιών και νέων στοιχείων της γλώσσας ή στοιχείων από διαφορετικά επίπεδα ύφους της γλώσσας όπως εντοπίζουμε στο παραδείγματα: «κορωνοπανικός», «κορωνοπάρτι» και

«κορωνογάμος», αποδίδονται σε νεολογία και στη διάθεση για δημιουργία και χρήση νέων λέξεων.

Αναλυτικά, η λέξη «κορωνοπανικός», αποτελείται από δύο συνθετικά, «κορώνα» και «πανικός» και χρησιμοποιήθηκε από τους δημοσιογράφους της «Εφημερίδας των Συντακτών», Δασκαλοπούλου κ.α. (2020), προκειμένου να αποτυπωθεί εν συντομία η τραγικότητα, στην οποία είχε περιέλθει η κοινωνία μας τον Νοέμβριο του ίδιου έτους, όταν τα κρούσματα αυξάνονταν συνεχώς, η ελληνική οικονομία ολοένα και κατέρρευε και οι ποικίλες ψυχικές διαταραχές έρχονταν στο προσκήνιο της ανθρώπινης προσωπικότητας. Τέλος, οι ίδιες επεδίωξαν την κατάργηση των αποστάσεων μεταξύ πομπού και δεκτών και κατ' επέκταση την εμφάνισή τους ως κοντινά προς τη «μάζα» πρόσωπα που είναι διαθέσιμα να αποκλίνουν από τις επίσημες νόρμες και τις σηματοδοτήσεις τους. Αξίζει να τονιστεί πως σε τέτοιου είδους παραδείγματα είναι έντονο το στοιχείο του ιδιωτικού λόγου (Wittgenstein, 1953/1989, Βαλιούλη, 2001). Ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο νεολογισμός: «κορωνογιός», που απαντάται στα social media, περισσότερο με μια χλευαστική διάθεση απέναντι στην πανδημία (Πρεβελάκης & Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2021).

3.7. Τα ευρήματα και οι λειτουργίες τους

3.7.1. Ρηματικές δομές

Με τις αμετάβατες δομές αποτυπώνονται οι προσδιορισμοί του αναπότρεπτου παθήματος, της ανεπανόρθωτης συμφοράς, ή και της παράδοσης στην εναντιότητα της περίπτωσης. Η κρίση απεικονίζεται ως ένα φαινόμενο που καταγιρίζει αφνίδια όσους την υφίστανται, σαν μία σαρωτική διαδικασία που επιτίθεται οριζόντια και επιδεινώνει μία ήδη διαμορφωμένη κατάσταση (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2017: 335). Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα εξής: «*Αν επέλθει και τρίτο (κύμα), ο φαύλος*

κύκλος θα μετατραπεί σε ασφυκτικό βράχο», «Βράζουν Αθήνα και Θεσσαλονίκη», «Η χώρα είναι σε πόλεμο», «Μαίνεται η μεγάλη μάχη με τον κορωνοϊό στα νοσοκομεία της πόλης», «Η πανδημία καλπάζει». Επιπλέον, αμετάβατοι τύποι όπως: «ανασαίνω», «φοβάμαι», «καταρρέω», διαθέτουν εκείνο το σημασιολογικό φορτίο που το μέγεθός του μπορεί να αποδίδει αμεσότερα πρωτόγονα συναισθήματα και αντιδράσεις, αλλά και να κάνει μία ανάληψη ακόμη και έως την παιδική ηλικία των πασχόντων (De Bleser & Kauschke, 2003).

Με τις μεταβατικές δομές γίνεται εμφανής η οργισμένη απαίτηση του αδικημένου για την αποκατάσταση της έννοιας του δικαίου, όπως αποτυπώνεται στα παραδείγματα: *«Οι τράπεζες στον κόσμο τους! Απροστάτευτοι οι εργαζόμενοι», «Κάνουν το κορόιδο και για το πάγωμα των δανείων», «Έφαγε τα μούτρα της η κυβέρνηση!».*

Πάντως, και στις δυο περιπτώσεις των μεταβατικών και αμετάβατων ρηματικών δομών, παρατηρείται μερική συνεκφορά ή εναλλαγή των ρημάτων με επιφωνήματα, γεγονός που ενισχύει την άποψη για την ανάπτυξη μιας παράλληλης επιφωνηματικής λειτουργίας στον δημοσιογραφικό λόγο.

Επιπλέον, διακρίνονται και περιπτώσεις, στις οποίες η ύφεση και ο κορωνοϊός αναδεικνύονται συντακτικά και νοηματικά ως το υποκείμενο αμετάβατων ρημάτων, όπως: *«Με την ταχύτητα του φωτός τρέχει ο ιός του διαβόλου».* Το φαινόμενο αυτό ερμηνεύεται ως μία απεικόνιση που αποδίδει την ανάδειξη της κρίσης σε αυτόβουλη και έμπυχη οντότητα, άποψη, η οποία επιβεβαιώνεται, επίσης, από τα παραδείγματα: *«Είναι πιο έξυπνος από εμάς ο κορωνοϊός?», «Μη χαλαρώνετε ο κορωνοϊός είναι ακούραστος»* και άλλα πολλά. Είναι γεγονός ότι η πανδημία διαθέτει χαρακτηριστικά του ανεπιθύμητου και αποκρουστικού επισκέπτη σε έναν πολύτιμο και πιθανόν προστατευμένο χώρο που δεν είναι άλλος από την ανθρώπινη υγεία (σωματική, πνευματική, ψυχική) και τα οικονομικά συμφέροντα των πολιτών.

3.7.2. Ονοματικές δομές

Με την χρήση των ονοματικών δομών οι συνέπειες της κρίσης αλλά και η κρίση καθεαυτή πραγματώνεται ως μία ξεχωριστή, αλλά συγκοινωνούσα με την κοινωνία απειλητική οντότητα. Ουσιαστικά όπως: «τσουνάμι», «κύμα», «σκιά», «πόλεμος», «μάχη» και επίθετα όπως: «μαύρος», «κόκκινος», απαντώνται σχεδόν στερεοτυπικά στα δημοσιευμένα κείμενα. Οι δομές αυτές παραπέμπουν σε έναν ιδιαίτερος εύληπτο τρόπο μετάδοσης των ανάλογων μηνυμάτων. Ειδικά, για τα «τσουνάμι», «κύμα», «μαύρος», «κόκκινος», σημειώνεται ότι η απεικόνιση της συνέπειας γίνεται με την προβολή του «ακραίου καιρικού φαινομένου» και του «επικίνδυνου συμβάντος» που προκαλεί τη συνέπεια, δηλαδή «τσουνάμι» αντί για «ορυμαγδός», «μαύρος» αντί για «θανατηφόρος». Προτιμάται η χρήση λαϊκότροπων ουσιαστικών ή επιθέτων για να αναπαρίστανται πιο αποτελεσματικά οι συνέπειες της πανδημίας. Με τη χρήση ζωηρών απεικονιστικών λέξεων επιτυγχάνεται η μέγιστη δυνατή παραστατικότητα στην περιγραφή και αντίληψη των επιπτώσεων.

3.8. Η ευρύτερη μορφολογία των δεδομένων στο «επίκεντρο» της ανάλυσης

Επιχειρώντας μία αναλυτική γραμματικο-συντακτική ανάλυση των δεδομένων, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η υγειονομική κρίση και ειδικότερα, η μετάδοση του κορωνοϊού, γίνονται αντιληπτές ως απευκταίες και απρόσδεκτες εξελίξεις από τις οποίες οι πολίτες επιθυμούν να απαλλαγθούν με οποιοδήποτε τρόπο, κάτι το οποίο είναι εφικτό, όπως προκύπτει από τις απεικονίσεις που παρουσιάζουν το εμβόλιο ως: «Εμβόλιο ελπίδας», «Εμβόλιο σωτηρίας», «Εμβόλιο-λύτρωση», «Ενέσεις αισιοδοξίας», «Φάρμακο ασπίδα κατά του ιού», «Θαύμα της γενετικής ιατρικής», «Υπερόπλο» και τέλος, ως: «Φως στο τούνελ».

Η περιγραφή της πανδημίας είναι δυνατόν να διαφέρει κάθε φορά ως προς τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που της αποδίδονται, την επιθετικότητα ή την έντασή τους. Μεταξύ των ρημάτων που αποτυπώνουν την ένταση ξεχωρίζουν τα: «θερίζω», «ξεκληρίζω», «χτυπώ», «λυγίζω», «απειλώ», «καλπάζω». Από αυτά το φορτισμένο «θερίζω» απαντάται συχνότερα, ακολουθούμενο από τα «χτυπώ» και «καλπάζω». Αξίζει να τονιστεί και η περιγραφή της κατάστασης, στην οποία περιέρχονται οι υφιστάμενοι την υγειονομική κρίση με πραγματώσεις, συχνά ακολουθούμενες από εμπρόθετους προσδιορισμούς όπως: «*Στο μάτι της πανδημίας, Θεσσαλονίκη και Αττική*», «*Σε κατάσταση πολέμου οι ΜΕΘ στη Θεσσαλονίκη*», «*Στην εντατική οι χερσαίες μεταφορές λόγω κορωνοϊού*», «*Υπο πολιορκία η Θεσσαλονίκη*», «*Σε κλοιό η Βόρεια Ελλάδα*» και πολλά ακόμη παραδείγματα. Οι παραπάνω προσδιορισμοί συμβάλλουν σημαντικά με την παρουσία τους στην σύντομη και περιεκτική αποτύπωση μιας κατάστασης, καθώς, προοικονομείται το μήνυμα κάθε είδησης ήδη από την ανάγνωση ή ακρόαση του τίτλου της.

Τέλος, αναφορικά με τις οικονομικές επιπτώσεις που προέκυψαν, δεν είναι σπάνια η χρήση επιθέτων από την ιδιωτική γλώσσα (private language) και μάλιστα με παράλληλη χρήση αντωνυμιών, όπως για παράδειγμα: «*Οι τράπεζες στον κόσμο τους! Απροστάτευτοι (εμείς) οι εργαζόμενοι*», «*(αυτοί) κάνουν το κορόιδο και για το πάγωμα των δανείων*». Με αυτά ακριβώς τα σχήματα δηλώνεται η αντιδιαστολή και πιθανόν μια συγκρουσιακή - ίσως και αυθαίρετη - οριοθέτηση ανάμεσα στο γενικό «εμείς» δηλαδή ο «λαός» και τους «άλλους» που δεν είναι παρά «η εξουσία». Το «εμείς» ταυτίζεται με την έννοια του «θύματος», ενώ «οι άλλοι» αξιολογούνται ως: «οι υπεύθυνοι» για την κατάσταση στην οποία έχουμε περιέλθει «εμείς» (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2014: 8).

3.9. Το στοιχείο της «έλλειψης» στον προτασιακό λόγο

Ένα άλλο στοιχείο, το οποίο μελετήσαμε στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας αφορά στο κατά πόσο υφίσταται το στοιχείο της «έλλειψης» κάποιου όρου της πρότασης στα καταγραφόμενα ευρήματα. Ενδεικτικά, αναφέρουμε τα εξής: *«Τα λοκντάουν φουσαρμόνικα του Μητσοτάκη»*, *«Μέθοδος ακορντεόν»*, *«Σφράγισμα made in China;»*, *«Μνημόνιο Μητσοτάκη με συνταγή Πισσαρίδη στην έρημο του lockdown»*, *«Lockdown στην αισχροκέρδεια»*. Τα συγκεκριμένα παραδείγματα αποτυπώνουν γλωσσικά τη μορφή και τη λειτουργία της καραντίνας, ενώ παράλληλα, καταδεικνύουν και την πολιτική άποψη του εκάστοτε δημοσιογράφου σχετικά με το παρόν ζήτημα. Ακόμη, το στοιχείο της «έλλειψης» είναι δυνατόν να εντοπιστεί και στις ποικίλες πραγματώσεις των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας μέσα από παραδείγματα όπως: *«Επαναστατική γυμναστική εν μέσω κορωνοϊού»*, *«Ψαλιδισμένα εισοδήματα για 4 στους 10 λόγω της πανδημίας»*, *«Κυβέρνηση με σπασμένα φρένα, ανήμπορη μπροστά στην πανδημία»*, *«Τηλεκπαίδευση με...περιστέρια»* και τέλος *«Στην εντατική οι χερσαίες μεταφορές λόγω κορωνοϊού»*.

Γενικότερα, η παραπάνω κατηγορία των ευρημάτων μας χαρακτηρίζεται από έλλειψη κάποιου στοιχείου της πρότασης και κυρίως από την έλλειψη του ρηματικού τύπου, γεγονός το οποίο θα πρέπει να ερμηνευθεί ως μία προσπάθεια να αποδοθεί στα δημοσιογραφικά κείμενα, αυτά, μία διάθεση οικειότητας με στόχο την προσέλκυση του άμεσου ενδιαφέροντος των αποδεκτών. Η έλλειψη, εξάλλου, κάποιου όρου της πρότασης, είτε αυτή είναι ρητή, είτε είναι άρρητη, αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό του λόγου της καθημερινής επικοινωνίας, κυρίως μεταξύ προσώπων που συνδέονται με δεσμούς οικειότητας (Χατζησαββίδης, 2000: 115).

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Κεφάλαιο 4ο – Ευρύτερες ιδεολογικές προεκτάσεις

4.1. Ο διχοτομικός λόγος στην εποχή της πανδημίας

Ο λόγος αποτελεί ένα εκ των οποίων ουκ άνευ στοιχείο των κειμένων είτε προφορικών είτε γραπτών είτε πολυτροπικών είτε μονοτροπικών. Ο λόγος ορίζεται από τον Gee (1990: 131) ως: *«μια αποδεκτή κοινωνικά σύνδεση των τρόπων με τους οποίους χρησιμοποιούμε είτε τη γλώσσα είτε άλλες συμβολικές εκφράσεις και τεχνικές, τους οποίους τρόπους μπορεί να χρησιμοποιήσει κανείς για να αποκτήσει την ταυτότητα του μέλους μιας κοινωνικής ομάδας ή ενός κοινωνικού δικτύου ή να επισημάνει τον κοινωνικό ρόλο που παίζει»*. Για τον Kress (2003: 29-30): *«οι λόγοι είναι συστηματικά οργανωμένα σύνολα δηλώσεων που εκφράζουν τα νοήματα και τις αξίες ενός θεσμού. Πέρα απ' αυτό, καθορίζουν, περιγράφουν και θέτουν όρια στο τι μπορεί ή δεν μπορεί να πει κανείς (κατ' επέκταση τι μπορεί ή δεν μπορεί να κάνει) ανάλογα με τον τομέα ενδιαφέροντος του θεσμού αυτού, είτε κεντρικά είτε στο περιθώριο. Ένας λόγος παρέχει ένα σύνολο πιθανών δηλώσεων για ένα δεδομένο τομέα και οργανώνει και προσφέρει δομή στον τρόπο με τον οποίο πρόκειται να συζητηθεί ένα συγκεκριμένο θέμα, αντικείμενο, διαδικασία. Έτσι παρέχει περιγραφές, κανόνες, άδειες και απαγορεύσεις της κοινωνικής και ατομικής δράσης»*. Με άλλα λόγια, ο λόγος είναι ένα σύνολο γλωσσικών αλλά και μη γλωσσικών εκδηλώσεων μέσω των οποίων εκφράζονται οι κοινωνικές πρακτικές που πραγματώνονται μέσα σε μια κοινωνία και οι ρόλοι που επιτελούν τα άτομα στο πλαίσιο της κοινωνικής πρακτικής που εκφράζεται (Χατζησαββίδης, 2007: 4-5).

Ο λόγος, λοιπόν, αποτελεί τον πιο βασικό και σταθερό τύπο διάδρασης ανάμεσα στους ανθρώπους και μέσα από αυτόν πραγματώνεται το μεγαλύτερο μέρος των

ανθρώπινων δραστηριοτήτων (Potter & Wetherell, 1987). Η λειτουργία του λόγου - η πρακτική του λόγου - είναι, για την οντολογία του κοινωνικού κονστρουξιονισμού, μια κοινωνική πρακτική που δίνει σχήμα στον κοινωνικό κόσμο (Jørgensen & Phillips, 2002).

Μια κοινωνικά κατασκευασμένη πραγματικότητα θεωρείται ως μια συνεχής, δυναμική διαδικασία που (ανα)παράγεται από ανθρώπους που δρουν επί τη βάσει των ερμηνειών τους και της γνώσης τους γι' αυτήν. *«Η γλώσσα δεν είναι ένα διαφανές μέσο για την εκφορά της σκέψης, αλλά στην πραγματικότητα κατασκευάζει τον κόσμο και τον εαυτό κατά την πορεία της χρήσης της»* (Wetherell & Maybin, 1996: 220).

Η ιδεολογική γλώσσα, *«χειρισμός της γλώσσας που παγιδεύει και εξαπατά»*, που παράγει εκβιαστικά την αποδοχή των λεγομένων του ομιλητή *«παρά και πέρα από το νόημα και κάποτε παρά την απουσία νοήματος»*, είναι λόγος (discourse) πληθωρικός, αξιολογικός, ευφημιστικός, συμφωρματικός, διχοτομικός και αυταπόδεικτος (Φραγκουδάκη, 1987: 154-179).

Συγκεκριμένα, η παρούσα εργασία θα ασχοληθεί με την διχοτόμηση, ένα συνηθισμένο χαρακτηριστικό του ιδεολογικού λόγου, στο οποίο στηρίζεται αυτός καθεαυτός. Υπάρχει εκ των προτέρων αντιπαράθεση δύο δοσμένων αξιών, που δίνουν στον λόγο το κύριο νόημά του. Η κάθε δήλωση βασίζεται στη συνεχή έμμεση αντίθεση ανάμεσα στο καλό - κακό, σωστό - λάθος, προοδευτικό - αντιδραστικό, ηθικό - ανήθικο και σε άλλα παρόμοια παραδείγματα.

Η διχοτομική ιδιότητα προβάλλει τη θετική αξία και τη στηρίζει στην αντιπαράθεση με την αντίθεσή της, που είναι, συνεχώς, έμμεσα παρούσα σαν την αρνητική φωτογραφία. Έτσι, η θετική αξία εμφανίζεται σαν αποδεικτικός συλλογισμός και η συνεχής αντιπαράθεση αρκεί, για να οδηγεί η απλή μνεία της θετικής αξίας στο

αναπόφευκτο συμπέρασμα ότι το καλό είναι θετικό, επειδή το κακό αρνητικό, χωρίς να χρειάζεται να αποδειχτεί γιατί είναι καλό το καλό (Φραγκουδάκη, 1999: 173).

Επιπλέον, όπως και στον πολιτικό λόγο, έτσι και στον δημοσιογραφικό, ορισμένες φορές αποσιωπάται ή μετατίθεται το υποκείμενο της ομιλίας από το «εγώ» στο αξιολογικό «εμείς» όπως για παράδειγμα: *«Είναι απολύτως απαραίτητο να αμυνθούμε (εμείς) όσους μήνες χρειάζονται μέχρι να αποκτήσει η ανθρωπότητα το όπλο που θα νικήσει τον ιό»*, οπότε αυτό αντιδιαστέλλεται και αντιπαράκειται αυτόματα με τους «άλλους», χωρίς, αυτοί να ορίζονται ούτε, όμως, και να αποδεικνύεται με επιχειρήματα το γιατί δεν έχουν «αυτοί» τις αξιολογικές δυνατότητες που άρρητα λανθάνουν στο «εμείς» (Τσιτσανούδη-Μαλλίδη, 2006: 15).

Όπως και στην περίπτωση των πολιτικών που επιστρατεύουν την ιδεολογική γλώσσα, έτσι και οι δημοσιογράφοι *«εκπροσωπούν το λαϊκό αίσθημα»*, με τις διάφορες ερωτήσεις που μπορούν να υποβάλουν στους καλεσμένους τους στις εκπομπές τους ή με τις διάφορες παρεμβάσεις τους, *«μεθερμηνεύουν τα συναισθήματα και τις αντιδράσεις της κοινής γνώμης»* και γενικά λειτουργούν υπέρ των συμφερόντων αυτής. Κατά έναν τέτοιο τρόπο, ο λόγος τους επιδιώκεται να καταστεί ισχυρός και αδιάψευστος, συρρικνώνοντας ταυτόχρονα το πεδίο των αμφισβητήσεων, αφού κινείται στην αξιωματική λογική του «άσπρου – μαύρου», η οποία και δεν επιδέχεται αμφισβητήσεις και διαψεύσεις (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη: ό.π.: 15-16).

4.2. Η καλλιέργεια του φόβου στα δημόσια κείμενα

Ολόκληρη η δυτική ιστορία αντανακλά το ζήτημα του φόβου και της πολιτικής. Σύμφωνα με τον Θουκυδίδη, αυτό μπορεί να ερευνηθεί με όρους «υπαρξιακούς», ως υποσύνολο των γενικότερων, βαθύτερα σπλαχνικών αντιδράσεων στο ανεπανόρθωτο γεγονός ότι καθένας από εμάς, είναι προορισμένος να οδηγηθεί στον θάνατο. Εξάλλου,

αυτός είναι ο μέγιστος λόγος που διαχρονικά προβληματίζει τους ανθρώπους, ανεξάρτητα από το αν την αναγνωρίζουν, αν την δέχονται ή όχι (Keane, 2001: 28). Αξίζει να τονιστεί ότι στην σύγχρονη κοινωνία του κινδύνου, στην οποία επικρατεί ο φόβος, κυριαρχεί το άγχος και τα άτομα αναλαμβάνουν έναν κοινωνικό ρόλο που χαρακτηρίζεται από την εξάρτηση και την παθητικότητα, νιώθοντας ότι βρίσκονται συνέχεια σε μια ευάλωτη κατάσταση (Beck, 1992).

Όπως υποστηρίζουν οι DaCastella, McGarty & Musgrove (2009), η υιοθέτηση, από τους πολιτικούς, της ρητορικής που προκαλεί φόβο είναι το είδος της πολιτικής στρατηγικής που σχετίζεται με τις κλασσικές προσπάθειες κινητοποίησης των πολιτών για τη διεξαγωγή πολέμου. Στην περίπτωση της πανδημίας, η χρήση των εκστρατειών φόβου συνεχίζεται, προκειμένου να επιτευχθεί η τήρηση των υγειονομικών μέτρων προστασίας καθώς, και η αποφυγή επαναλειτουργίας των ποικίλων τομέων εργασίας κατά τη διάρκεια της καραντίνας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το εξής: «*Αν ανοίξει η οικονομία γιατί θα πρέπει να ανασάνει, φοβάμαι ότι τον Γενάρη-Φλεβάρη θα έρθει το άλλο κύμα*», σε δηλώσεις του Νίκου Καπραβέλου, διευθυντή της ΜΕΘ στο νοσοκομείο Παπανικολάου της Θεσσαλονίκης. Στόχος των παραπάνω λεγομένων αποτελεί η επίκληση στο συναίσθημα των δεκτών, προκειμένου οι ίδιοι να μην θέσουν την ζωή τους σε κίνδυνο, αφού μία ενδεχόμενη επιστροφή των πολιτών στον εργασιακό χώρο, πιθανόν να πραγματοποιηθεί κάτω από επιβλαβείς υγειονομικά συνθήκες. Εξαιτίας, λοιπόν, αυτής της παραμέτρου, επιβάλλεται να έχουμε ως κίνητρο την προστασία της υγείας μας και όχι την αύξηση του οικονομικού μας εισοδήματος. Παράλληλα, παρατηρούμε ότι ο διευθυντής της ΜΕΘ αντιλαμβάνεται πόσο ζωτικής σημασίας θεωρείται η οικονομική ενίσχυση της ελληνικής κοινωνίας αλλά δεν παραλείπει να ενημερώσει τους πολίτες ότι μία τέτοια ενέργεια θα αποβεί καταστροφική για όλους, διότι θα οδηγήσει στην επέλαση ενός νέου πανδημικού

κύματος. Μάλιστα, στην παραπάνω γλωσσική αναπαράσταση χρησιμοποιείται εμφανώς το ρήμα «φοβάμαι» σε πρώτο πρόσωπο που καταδεικνύει άμεσα τα συναισθήματα του πομπού ενώ, ταυτόχρονα, παραπέμπει σε πρωτόγονες αντιδράσεις. Αξίζει να τονιστεί ότι στα ευρήματά μας ενσωματώθηκε και μία ακόμη δήλωση του Νίκου Καπραβέλου και δεν είναι άλλη από την εξής: *«Αν επέλθει και τρίτο (κύμα), ο φαύλος κύκλος θα μετατραπεί σε ασφυκτικό βράχο»*. Σε αυτό το σημείο, ο ίδιος κινδυνολογεί μέσα από τα λεγόμενά του, αφού χρησιμοποιεί το κοσμητικό επίθετο «ασφυκτικός» για να περιγράψει την ανεξέλεγκτη αύξηση νεκρών που θα σημειωθεί εάν η κυβέρνηση επιβάλλει τη χαλάρωση των μέτρων και κατ' επέκταση τη λήξη του lockdown. Στόχος του συνεντευξιαζόμενου αποτελεί η διατήρηση του φόβου μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο ώστε οι πολίτες να παραμείνουν «δέσμιοι» των εκάστοτε υγειονομικών και πολιτικών φορέων καθώς και να χειραγωγούνται ευκολότερα. Είναι γεγονός ότι τα συναισθήματα, μάς φανερώνουν ορισμένα πράγματα που θα μπορούσαν με την κατάλληλη προσπάθεια να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των κοινωνικών και πολιτικών προκλήσεων (Bleiker & Hutchison, 2008: 115-135) και αυτό αποδεικνύεται και από την Sara Ahmed (2004: 8), η οποία τονίζει ότι: *«η έκκληση στο συναίσθημα αντί της λογικής ως χειραγώγηση είναι δηλητηριώδης για τη δημοκρατική απόφαση»*.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η άποψη του Κώστα Γουλιάμου (2020), ο οποίος ισχυρίζεται ότι με την ανάπτυξη του συντονισμού και της συναίνεσης σε καθολική ανάγκη δημόσιας πολιτικής, οι ποικίλοι πομποί μεταλλάσσουν τον φόβο σε «ατομική ευθύνη» των πολιτών απέναντι στην καταστολή του ιού όπως, άλλωστε, προκύπτει και από το εξής παράδειγμα: *«Δυστυχώς, οι δρόμοι και οι διαδηλώσεις κουβαλάνε ιό και γεννάνε αρρώστεια!»*. Ταυτόχρονα, ενοχοποιούν - κατά πάγια τακτική- μέλη του ζωϊκού βασιλείου ως υπεύθυνους φορείς του (εκάστοτε) ιού, ουδετεροποιώντας ή / και αποσιωπώντας μεθοδικά τη βιοχημική μηχανοποίηση του

πολέμου, απ' όπου ως γνωστόν δημιουργούνται διαρροές θανατηφόρων ιών από γριποειδείς νόσους. Εξαιτίας, λοιπόν, της παραπάνω τεκμηρίωσης, μας προτρέπει να κατανοήσουμε πως η ίδια η λειτουργία της μετανεωτερικότητας παράγει κινδύνους, αβεβαιότητα και φόβους. Παράλληλα, εγκαθιδρύει τεχνικές διαχείρισης σε όλες σχεδόν τις διαστάσεις του πολιτικού, κοινωνικού και οικονομικού apparatus.

Αναφορικά με την καλλιέργεια του φόβου στα δημόσια κείμενα, ο Μανουσέλης (2021) υπογραμμίζει ότι ο δημόσιος βομβαρδισμός μας με αρνητικά-φοβιστικά ερεθίσματα είναι, επομένως, μια ιστορική-πολιτική επιλογή που στοχεύει συνειδητά στον έλεγχο και την περιστολή των βασικών ανθρώπινων βιοψυχολογικών συμπεριφορών. Έτσι, εξηγείται το τόσο συχνά διαπιστωμένο -από τα εκλογικά αποτελέσματα και τις δημοσκοπήσεις- γεγονός ότι σοβαρές αλλά απρόσωπες απειλές, όπως: η οικολογική καταστροφή και η υπερθέρμανση του πλανήτη, δεν καταφέρνουν να κινητοποιήσουν τους πολίτες εξίσου με τη συντηρητική προπαγάνδα που τους υπόσχεται την επικείμενη εξάλειψη του κορωνοϊού και των προβλημάτων της πανδημίας του.

Ο συγκεκριμένος δημοσιογράφος, μας επισημαίνει, επίσης, ότι η νέα βιοπολιτική του διαρκούς φόβου, του τρόμου και του πανικού για την πανδημία της νόσου Covid-19 κατάφερε να επιβληθεί πλανητικά ως αντιστάθμισμα στις δήθεν εγγενείς αδυναμίες της σύγχρονης δημοκρατίας αλλά και ως ένα αποτελεσματικό μέσο για την αντιμετώπιση των εχθρών της. Έτσι, το κλίμα γενικευμένης ανασφάλειας και ρευστότητας ευνοεί συνήθως τις πιο συντηρητικές πολιτικές επιλογές των πολιτών, οι οποίοι τρομοκρατημένοι στρέφονται σε αντιδραστικούς πολιτικούς ηγέτες που δημαγωγικά τους υπόσχονται ασφάλεια και σταθερότητα, με αντίτιμο βέβαια τη «θυσία» κάποιων συστηματικά απαξιωμένων κοινωνικών, εργασιακών δικαιωμάτων και δημοκρατικών ελευθεριών.

Συνοψίζοντας, ο φόβος αντιμετωπίζεται ως μια σχετικά εύκολη κατασκευή που απορρέει από τις προσπάθειες των πολιτικών να προκαλέσουν αυτό το αίσθημα. Αν μια ρητορική δεν εμπεριέχει τον φόβο, τότε είναι δύσκολο να διατηρηθεί ο ισχυρισμός ότι ο πολιτικός επιδιώκει να προκαλέσει φόβο. Αν, από την άλλη πλευρά, ο φόβος εμπεριέχεται στη ρητορική και στην άρθρωση του πολιτικού προγράμματος, τότε ο ισχυρισμός είναι εύλογος. Όταν ο φόβος χρησιμοποιείται άμεσα και σαφώς για πολιτικούς σκοπούς, τότε η μορφή και η συχνότητά του μεταβάλλεται με την χρήση της κατάλληλης πολιτικής ατζέντας (Δημούδη, 2015).

4.3. Πειθώ ή χειραγώγηση;

Ένας από τους λόγους που η Κριτική Ανάλυση Λόγου έχει επικεντρώσει το ενδιαφέρον της στον δημοσιογραφικό λόγο έχει να κάνει με το γεγονός ότι αυτός αποτελεί ένα ισχυρό πεδίο προβολής ιδεολογικών ρόλων και αντιπαραθέσεων και, έτσι, η γλώσσα μελετάται ως όργανο εξουσίας, ελέγχου και κοινωνικής διαμόρφωσης της πραγματικότητας (Γεωργακοπούλου & Γούτσος, 1999: 205-206).

Οποιοσδήποτε ιδεολογικός λόγος, είτε μεταδίδεται από τα Μ.Μ.Ε. είτε όχι, έχει σε πρώτο επίπεδο ως απώτερο στόχο να πείσει. Σε δεύτερο επίπεδο προσδοκά να συγκινήσει, να παρακινήσει, να ταυτίσει τους δέκτες με τις τοποθετήσεις που προβάλλει. Τα Μ.Μ.Ε. είναι ο χώρος όπου συναντώνται οι κυρίαρχες και μη ιδεολογίες και μορφοποιούνται λεκτικά μέσω του λόγου. Σύμφωνα, με τον Van Dijk (1998: 193) είναι ο χώρος όπου συντελείται η αποκαλούμενη «ιδεολογική κοινωνικοποίηση» που έχει σαν στόχο να εντάξει τα άτομα σε έναν συγκεκριμένο τρόπο σκέψης. Όπως παρατηρεί ο Mills (1951: 333): *«μεταξύ της συνείδησης και της ύπαρξης υπάρχουν οι επικοινωνίες, οι οποίες επηρεάζουν την συνείδηση που οι άνθρωποι έχουν για την ύπαρξή τους»*. Τα Μ.Μ.Ε. ως ιδεολογικοί μηχανισμοί εξυπηρετούν το δεύτερο επίπεδο

με διαφορετικό τρόπο και συγκεκριμένα το υποκαθιστούν με την παραπλάνηση αντί για την παρακίνηση. Ο ακροατής υποβάλλεται συνειδησιακά στην αποδοχή κάποιων ενεργειών τις οποίες μπορεί, πραγματικά, να μην εγκρίνει. Ο συνειδητοποιημένος αποδέκτης, δεν είναι αυτό που αποζητούν τα σύγχρονα μαζικά Μ.Μ.Ε. αλλά αυτό που πασχίζουν να εξαλείψουν (Δεληγκιαούρη, 2007: 101). Όπως, πολύ εύστοχα, έχει επισημανθεί για τη λειτουργία της ιδεολογίας στα σύγχρονα Μ.Μ.Ε.: «η ιδεολογία γίνεται ο δρόμος μέσω του οποίου εξαλείφεται η πάλη μάλλον παρά η ίδια η αρένα της πάλης» (Curran, Gurevitch & Woollacott, 1982). Ο δημοσιογραφικός λόγος που στηρίζεται και υποστηρίζεται από την εικόνα, καθορίζεται από μία στρατηγική που προορίζεται να τονίσει τη δύναμη του πομπού πάνω στο δέκτη. Μία τέτοια λειτουργία φαίνεται να αποστερεί τον δέκτη από το δικαίωμα παρέμβασης και κατά συνέπεια από μία ισότιμη επικοινωνία, εγκαθιστώντας σε αυτόν μία κατάσταση παθητικότητας που υποστηρίζεται ψυχικά από την ευχαρίστηση που του προκαλούν «τα σημαίνοντα της παθητικότητας» (Σέμογλου, 2001: 271-272 στο Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2006: 34).

Αναφορικά με το διάστημα εκπόνησης της παρούσας μελέτης, παρατηρήθηκε ότι η πλειονότητα των Μ.Μ.Ε. και, ειδικότερα, τα φιλοκυβερνητικά μέσα αποτύπωναν γλωσσικά τις συνέπειες της πανδημίας με ωμό και απειλητικό τρόπο. Παραδείγματα όπως: «Μη χαλαρώνετε ο κορωνοϊός είναι ακούραστος», «Επικίνδυνα παιχνίδια με την πορεία ενώ ο ιός καλπάζει», και «Η μάχη της Αττικής θα κρίνει τον πόλεμο», ήταν άκρως αντιπροσωπευτικά για την δημιουργία μιας έκρυθμης κατάστασης, η οποία θα ωθούσε τους πολίτες να τηρήσουν τα περιοριστικά μέτρα που επέβαλλε η κυβέρνηση ενώ, ταυτόχρονα, θα έπειθε ολόκληρη την κοινωνία ότι αυτός ο νέος ιός είναι πολύ επικίνδυνος για τη δημόσια υγεία. Όσο περισσότεροι άνθρωποι διαφωνούσαν εμπράκτως με τη πολιτική της απομόνωσης, τόσο πιο δυσχερές θα ήταν το έργο που θα αναλάμβανε να φέρει εις πέρας η πολιτική ηγεσία, η οποία έκρινε σκόπιμο να

εξυπηρετήσει τα συμφέροντά της με τη συμβολή της Τέταρτης Εξουσίας (Mullen & Klauen, 2010), δηλαδή του Τύπου. Άλλωστε, όπως υπογραμμίζει ο Elster (1998), στις σύγχρονες κοινωνίες, τα βασικά μέσα για να οδηγηθεί το κοινό σε μια συλλογική απόφαση είναι: η επιχειρηματολογία και η διαπραγμάτευση για τις οποίες μάλιστα θεωρεί ότι στηρίζονται σε πράξεις λόγου.

Στον αντίποδα του παραπάνω κλίματος, κυριάρχησε ένας πλουραλισμός απόψεων, ο οποίος σχετίστηκε με την επιστημονική αβεβαιότητα για το εμβόλιο ή τα φάρμακα κατά του κορωνοϊού. Αυτή η κατάσταση, φυσικά, δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστη την κυβέρνηση, η οποία έσπευσε να αναλάβει δράση, αξιοποιώντας για μία ακόμη φορά τη λειτουργία των Μ.Μ.Ε. προς την κατεύθυνση του κοινού συμφέροντος. Η ίδια επιχείρησε να προωθήσει επικοινωνιακά την ικανότητα της ομαδικής δράσης και να δημιουργήσει στην κοινωνία την πεποίθηση ότι η κρίση ξεπερνιέται συλλογικά μέσα από την αντίστοιχη φράση: *«Είναι απολύτως απαραίτητο να αμυνθούμε όσους μήνες χρειάζονται μέχρι να αποκτήσει η ανθρωπότητα το όπλο που θα νικήσει τον ιό»*. Σε αυτό το σημείο, μπορούμε να διακρίνουμε ότι η παρέμβαση του κράτους δεν έχει να κάνει ούτε με μια τεχνοκρατική και αφελή υποταγή στην επιστήμη, ούτε με μια τάση αυταρχικού χαρακτήρα να συμμορφωθεί με τις επιταγές της. Υπήρχε ένα αίσθημα στην κοινωνία, το οποίο καλλιεργήθηκε από τα ΜΜΕ, ότι χρειαζόμαστε το δημοκρατικό κράτος που εκπροσωπεί όλους μας και έχει κυρωτικές εξουσίες απέναντι στα άτομα που δεν σκέπτονται όπως η πλειονότητα (Bude, 2020 στο Tsekeris & Zeri, 2019: 113).

Ο σεβασμός από το ελληνικό κοινό των περιοριστικών μέτρων (κλείσιμο σχολείων και πολιτιστικών ιδρυμάτων, ματαίωση πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων, ακύρωση μαζικών συγκεντρώσεων) καταδεικνύει την άνευ όρων αποδοχή του πολιτικού ως της ανώτατης υπεύθυνης αρχής για τη λειτουργία μιας κοινωνίας ως

συνόλου (Tsekeris & Zeri, ό.π.: 112). Αξίζει να τονιστεί ότι τα Μ.Μ.Ε. είναι ικανά να οδηγήσουν τους πολίτες στην υιοθέτηση αυτής της αντίληψης λόγω των αναπαραστάσεων που κατασκευάζουν την εικόνα ενός κράτους (Σαμαράς, 2014), σοβαρού, ισότιμου μέλους της διεθνούς κοινότητας (Δημητρούλη, 2018), το οποίο διαθέτει τους κατάλληλους μηχανισμούς, την απαραίτητη υποδομή και κυρίως τους ειδικούς επιστήμονες για να αντιμετωπίσει κάθε κίνδυνο, ακόμη και τον ενσκήψαντα υγειονομικό (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη & Σταυρόπουλος, 2021).

Η κοινωνία πολιτών (civil society) δεν μπορεί να δράσει μόνη της σε αυτή τη δύσκολη κατάσταση, βασίζεται στο κράτος. Αυτό το γεγονός καθίσταται εμφανές με την ανάγκη για ενεργοποίηση οικονομικών μέτρων τεράστιων διαστάσεων για την υποστήριξη της οικονομίας και της κοινωνίας, που έχουν πληγεί βαθιά από την κρίση της πανδημίας (Strauss-Kahn, 2020: 9, Rogoff, 2020). Άλλωστε, γλωσσικές πραγματώσεις όπως: *«Ψαλιδισμένα εισοδήματα για 4 στους 10 λόγω της πανδημίας»*, *«Το δημόσιο σύστημα Υγείας καταρρέει και η κυβέρνηση μειώνει τις δαπάνες»*, *«Κυβέρνηση με σπασμένα φρένα, ανήμπορη μπροστά στην πανδημία»* και *«Έλλειμμα, ύφεση και χρέος μαμούθ δημιουργεί η πανδημία»*, υπογραμμίζουν την οικονομική ύφεση στην οποία πρόκειται να «βυθιστεί» η κοινωνία καθώς, και την έλλειψη εξοπλισμού που παρουσιάζεται σε ποικίλους χώρους της υγειονομικής περίθαλψης. Τόσο η άμεση απάντηση των δυτικοευρωπαϊκών κρατών στην κρίση όσο και η μεγάλη αποδοχή από το κοινό των δραστικών μέτρων, έχουν ευθεία σχέση με την *«αξία της ανθρώπινης ζωής που έχει σημαντικά ενισχυθεί στο συλλογικό ασυνείδητο των περισσότερων πλούσιων χωρών»* (Strauss-Kahn, ό.π.: 8). Η οικονομία, η εκπαίδευση και οι τέχνες, κατά κάποιο τρόπο, έπρεπε να θυσιάσουν την ανάπτυξή τους προς όφελος του συστήματος υγείας (Baecker, 2020).

Τέλος, τα M.M.E. λειτουργούν ως μηχανισμοί μετάδοσης και διάδοσης της ιδεολογίας της κυρίαρχης τάξης, αυτής δηλαδή, που κατέχει την ιδιοκτησία και ελέγχει. Τα μηνύματά τους έχουν περιεχόμενο συμβατικό και αποδεκτό από το κοινό γιατί λειτουργούν ως ενισχυτές (amplifiers) των υφιστάμενων δομών, τις οποίες τελικώς και νομιμοποιούν, ιδιαίτερα όταν γίνει συνδυαστική χρήση τους με άλλους θεσμούς (αστυνομία, δικαστική εξουσία) (Chandler, 1995). Η διαπίστωση ότι τα M.M.E. αποτελούν τον κρατούντα ιδεολογικό μηχανισμό ή την ιδεολογική υπερδομή που όχι μόνο αναπαραγάγει αλλά παρεμβαίνει ενεργά στην τελική διαμόρφωση του «ιδεολογικού προϊόντος», καθιστά αναγκαία μια συνολική ανάλυση των παραγόντων που λαμβάνουν μέρος σε αυτή τη διαδικασία. Εξάλλου, η υιοθέτηση ή η αλλαγή πολιτικής στάσης από τα άτομα περιλαμβάνει τις αντιδράσεις τους στις τεχνικές προπαγάνδας και πειθούς αλλά και συνολικά σε ευαίσθητες όσο και δυσδιάκριτες κοινωνικές επιρροές (Δεληγκιαούρη, ό.π.: 107).

4.4. Η έννοια της «υπακοής» και της «συμμόρφωσης» στο lockdown

Η γλώσσα αποτελεί κοινωνική πρακτική και τη σημαντικότερη πηγή κατασκευής και ανταλλαγής μηνυμάτων. Οι άνθρωποι κατασκευάζουμε και ανταλλάσσουμε νοήματα μεταξύ μας, προκειμένου να κατανοήσουμε τον κόσμο, τον εαυτό μας, και τις μεταξύ μας σχέσεις (Καραντζόλα & Ιντζίδης, 2021). Με βάση, λοιπόν, την παραπάνω θεωρία και, ειδικότερα, στην περίοδο της πανδημίας κατασκευάστηκε ένα κυρίαρχο νόημα, το οποίο βασίστηκε κυρίως στη δεδομενικότητα: ο φόβος για τον άγνωστο νέο ιό και συνεπώς, η αναγκαστική συναίνεση, ώστε η τήρηση των μέτρων να είναι μια αποδεκτή νέα πραγματικότητα για την αντιμετώπισή του. Συγκροτήθηκε ένας μηχανισμός παραγωγής υπακοής στα μέτρα που περιλαμβάνονται στο πλαίσιο του κομψά αναφερόμενου ως lockdown και όχι ως, λόγου χάρη, «γενικής συσκότισης (ή

σκέτο «συσκότισης»), που θα θύμιζε την περίοδο της κατοχής (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2021).

Η γλώσσα, η οποία χρησιμοποιήθηκε ήταν κατά κανόνα λαϊκή ή λαϊκότροπη, με έντονο το στοιχείο της περιγραφικής, εκφραστικής και επιφωνηματικής λειτουργίας. Παραδείγματα που επιβεβαιώνουν την παραπάνω άποψη είναι τα εξής: «*Μνημόνιο Μητσοτάκη με συνταγή Πισσαρίδη στην έρημο του lockdown*», «*Σφράγισμα made in China*;» και πολλά ακόμα, τα οποία σατιρίζουν τον τρόπο λειτουργίας της καραντίνας αλλά και παραλληλίζουν την ίδια ως κακέκτυπο της αντίστοιχης κινέζικης, υπονοώντας, ταυτόχρονα, ότι η χώρα μας δεν είναι κατάλληλα προετοιμασμένη για την επερχόμενη καραντίνα και τις επιπτώσεις της. Ακόμη, ο αποδέκτης / παραλήπτης εξυψώθηκε από (ακροατής / εξουσιαζόμενος σε συνομιλητή / παίκτη / συνδιαμορφωτή), μέσα από τις επικλήσεις της σημασίας του ρόλου του («ατομική ευθύνη», «συνειδητός πολίτης») αλλά και της σημασίας της έννοιας της «εμπιστοσύνης» που εμφανίστηκε ως προαπαιτούμενο για την αποτελεσματικότητα των μέτρων.

Ο μεταφορικός λόγος διαδραμάτισε σημαντικά τον ρόλο του. Ο ιός παρουσιάστηκε ως μία έμψυχη και προσωποποιημένη οντότητα με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ανθρωποειδούς μέσα από παραδείγματα όπως: «*Είναι πιο έξυπνος από εμάς ο κορωνοϊός?*», «*Μη χαλαρώνετε ο κορωνοϊός είναι ακούραστος*», «*Επιστήμονες από όλον τον κόσμο ρίχνουν φως στη συμπεριφορά του ιού*» και «*Στο μάτι της πανδημίας, Θεσσαλονίκη και Αττική*». Η μεταφορά μοιάζει να χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να αποδοθούν τα έμφοβα περιβάλλοντα και να προκληθούν αντίστοιχα αντανάκλαστικά στους αναγνώστες.

Από την άλλη, χωρίς να αποτυπώνεται ευθέως, αλλά κυρίως υπαινικτικά, υπέβασκε και υποβόσκει ένα «blame game». Η ιστορία της ενοχοποίησης του θύματος («blaming

the victim») δεν είναι καινούργια. Σε ό,τι αφορά τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, την αναγνωρίσαμε στην περίπτωση του εννιάχρονου μνημονιακού καθεστώτος (2009-2018), με την εμβληματοποίηση του «μαζί τα φάγαμε» (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, ό.π.).

Όπως αναφέρουν οι Herman & Chomsky (1988), τα Μ.Μ.Ε. δεν μπορούν να είναι ουδέτερα σε μια ιδεολογική πάλη, στην οποία μια τάξη επιβάλλει τα συμφέροντά της και τις αξίες της στο υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο και άρα, είναι σε θέση να ελέγχει, εκτός από τα μέσα παραγωγής και την επικοινωνία: ποια γεγονότα και ποιες πληροφορίες αξίζουν να μεταδίδονται αλλά και με ποιον τρόπο (Gurevitch et al., 1982 στο Mullen & Klæhn, 2010). Γι' αυτό, λοιπόν, θα ήταν αδύνατον να μην καταγραφεί το ίδιο γεγονός και κατά την διάρκεια του lockdown, όπου τα δίκτυα ενημέρωσης και οι πηγές πληροφόρησης συγκεντρώθηκαν γύρω από τη μειοψηφία, δηλαδή, γύρω από επιχειρηματικούς ομίλους και ισχυρές προσωπικότητες, οι οποίες είναι πάντα πιο αποτελεσματικές στο «μοντέλο της προπαγάνδας» και, ειδικότερα, στην επίτευξη της υπακοής και της συμμόρφωσης από την πλευρά των πολιτών μέσω της κατασκευής κοινωνικής συναίνεσης. Όπως τονίζει ο Chomsky, η ίδια είναι εξαιρετικά σημαντική για δύο λόγους: *«αφενός νομιμοποιεί το πολιτικό σύστημα να δράσει και να λάβει αποφάσεις σε επίπεδο κράτους, αφετέρου διευκολύνει τις κυβερνήσεις να λαμβάνουν μέτρα σε οποιονδήποτε τομέα του κράτους: εξωτερική πολιτική, αμυντικές δαπάνες, παιδεία και δημόσιες επενδύσεις, περίθαλψη και οικονομία»* (Ζαφράς, 2018).

Στις δύο κρίσεις (τραπεζική, υγειονομική), αναπτύχθηκε μία γλώσσα κρυπτική σε πρώτη ανάγνωση, βαθιά, ωστόσο, αποκαλυπτική σε επόμενες, καθώς περιλάμβανε σφοδρές επιβολές νέων ανασηματολογημένων και επανασηματολογημένων όρων και εννοιών από πάνω προς τα κάτω, χωρίς απαραίτητα τη συγκατάνευση της

κοινότητας, σε ένα στερεωμένο καθεστώς φόβου, που είναι ένα αποτελεσματικό μέσο διακυβέρνησης (Πρεβελάκης & Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2021).

Η γλώσσα χειραγώγησε και χειραγωγήθηκε, με αστραπιαίες αναπροσαρμογές του λεξιλογίου και ανακυκλωμένες συνάψεις λέξεων που προέρχονταν από μια οικεία κανονικότητα για να μεταφέρουν σε νέες κανονικότητες, άγνωστης διάρκειας. Επομένως, ανασύρθηκαν από το σεντούκι του παρελθόντος λέξεις και φράσεις με διαφορετική σημασία, ενώ νεόκοπα ακρωνύμια και νεολογισμοί νομιμοποιήθηκαν αυτόματα με την ένταξή τους στα λεξικά, ταρασσοντας τον αργό πρότερο χρόνο (Πρεβελάκης & Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, ό.π.). Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και η άποψη του Θεοδωρόπουλου (2018), ο οποίος υποστηρίζει ότι: *«μπορεί να εντάσσεις τη λέξη «κανονικότητα» σε μία πρόταση χωρίς κανένα συντακτικό λάθος, όπως η κυρία Κούρτοβικ. Μπορεί όταν τη γράφεις να είναι ορθογραφημένη. Όμως, παρά ταύτα, μπορεί να μην μπορείς να συνεννοηθείς με τον συνομιλητή σου, αν και αυτός γνωρίζει σύνταξη και ορθογραφία. Θέλω να πω κάτι απλό. Η κατεστημένη ασυνεννοησία που μας δέρνει δεν οφείλεται μόνον στις τρομοκρατικές επιθέσεις κατά των ελληνικών, στην αδιαφορία μας για την γραμματοσυντακτική κανονικότητά τους. Οφείλεται κατά μείζονα λόγο στην αδυναμία των λέξεων να παράγουν σημασία. Κι ας είναι συντεταγμένες και ορθογραφημένες»* (Καραντζόλα & Ιντζίδης, ό.π.).

Σε τελική ανάλυση, όλα τα παραπάνω ζητήματα, απαιτούν αυξημένες δεξιότητες κριτικού γραμματισμού από την πλευρά των πολιτών / καταναλωτών, οι οποίοι θα πρέπει να είναι σε θέση να αναδημιουργούν και να αμφισβητούν τις προσφερόμενες αντιλήψεις και να λαμβάνουν θέση αναστοχαστική απέναντι στις κυρίαρχες απόψεις και επιβολές.

4.5. Οι πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης

Είναι αδύνατον να αμφισβητήσει κανείς ότι η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας και, ειδικότερα, της ψηφιακής έχει ασκήσει σπουδαία επιρροή στον τρόπο με τον οποίο γίνονται αντιληπτές σήμερα η επικοινωνία και οι διαπροσωπικές σχέσεις σε επίπεδο ενημέρωσης.

Σύμφωνα με τον Καθηγητή Πληροφορικής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, κύριο Νικολόπουλο (2020), πέρα από κάθε πρόθεση θεοποίησης ή δαιμονοποίησης των ψηφιακών τεχνολογιών, ως ενημερωτικά εργαλεία διαμορφώνουν νέες κοινωνικές συνθήκες, ενώ ως εργαλεία κατακερματισμού του φυσικού μας κόσμου σε ψηφίδες, εμποδίζουν τη προσπάθεια διάκρισης της αλήθειας από το ψεύδος. Ωστόσο, το διαδίκτυο, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οι ψηφιακές πλατφόρμες δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως μέσα παραπληροφόρησης.

Ακόμη, η τεχνολογία συμβάλλει στη μορφοποίηση της παραπληροφόρησης και τη ταχύτητα μετάδοσης μιας είδησης. Για παράδειγμα, ένας κακόβουλος χρήστης έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει την άποψη της μάζας σε ένα σύντομο χρονικό διάστημα, αντίθετα, με μία αργή μετάδοση της παραπληροφόρησης, η οποία οδηγεί, αναμφίβολα, στη συνειδητοποίηση του ψεύδους. Οι δημιουργοί του χρησιμοποιούν την «Πειθώ» ως «αλήθεια», γεγονός που ταυτίζει τους ίδιους με την καθεστωτική προπαγάνδα, αλλά και τους τοποθετεί ενάντια σε παράγοντες που καλλιεργούν την κριτική σκέψη, όπως ο έλεγχος και η απόρριψη της παραπληροφόρησης (Νικολόπουλος, ό.π.).

Η παραπάνω άποψη επιβεβαιώνεται και από τη δημοσιογράφο, Αλεξία Κουλούρη (2020), η οποία τονίζει ότι στην υγειονομική κρίση που βιώνουμε, ερχόμαστε αντιμέτωποι με το πώς θα καταπολεμήσουμε τις θεωρίες συνωμοσίας και τη διασπορά

ψευδών ειδήσεων, πρόβλημα που απασχολεί έντονα θεσμικά όργανα, πολιτικούς, επιστήμονες, δημοσιογράφους κ.α.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα ότι εδώ στην Ελλάδα οι αρνητές της μάσκας χρησιμοποιούν τον όρο των «fake news» αναφορικά με τις επιπτώσεις της διασποράς του κορωνοϊού. Όμως, ο κίνδυνος είναι η μετάδοση των ψευδών ειδήσεων και των θεωριών συνωμοσίας να στοιχίσει σε ανθρώπινες ζωές την υγειονομική κρίση, άποψη που ταυτίστηκε με τη περίπτωση του Donald Trump κατά την περίοδο της πανδημίας. Συγκεκριμένα, το twitter τοποθέτησε σημάτσες σε αμφιλεγόμενα tweets του, παράλληλα, με τη πρωτοβουλία του youtube να αποσύρει ποικίλα βίντεο, τα οποία είχαν παραπλανητικό υλικό για τα «fake news» (Κουλούρη, ό.π., Πασχόπουλος, 2020).

Ιδιαίτερα, μέσα από μία μακροσκελή ομιλία, που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο παρουσίασης του βιβλίου της Αλεξίας Κουλούρη με τίτλο: «Fake News, Ρητορική και Ερμηνείες. Πολιτική και πολιτικοί μέσω twitter», η Ευρωβουλευτής της Νέας Δημοκρατίας και Μέλος της Ομάδας του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος, κυρία Ασημακοπούλου (2020), μας παρουσιάζει ενδελεχώς τους λόγους για τους οποίους τα ζητήματα που εγείρονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο από το φαινόμενο της παραπληροφόρησης είναι πάρα πολύ σημαντικά.

Η ίδια υπογραμμίζει πως ο «πόλεμος» των «fake news», ο οποίος πρόκειται να διεξαχθεί σε σχέση με την αποτελεσματικότητα και την ασφάλεια του εμβολίου του κορωνοϊού, θα είναι ο μεγαλύτερος «πόλεμος» των «fake news» που έχει συμβεί μέχρι σήμερα με αποτέλεσμα να: *«ισχυριζόμαστε ότι ζούμε σε μία εποχή που η κοινή γνώμη διαμορφώνεται σύμφωνα με τις σύγχρονες μορφές ψηφιακής ψυχαγωγίας».*

Στη συνέχεια, τονίζεται πως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, από το 2018 σε ανακοίνωση που εξέδωσε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, περιγράφει τη παραπληροφόρηση ως κύρια

απειλή της Δημοκρατίας σε ολόκληρη την Ευρώπη, και κατ' επέκταση αναπτύσσει ορισμένες πρωτοβουλίες για τη καταπολέμηση αυτού του φαινομένου.

Η ίδια Επιτροπή δημιούργησε τον Κώδικα Πρακτικής για τη παραπληροφόρηση στην Ευρώπη, ο οποίος, εν τέλει, απεδείχθη ότι δεν ήταν επαρκής για να αντιμετωπίσει τη διασπορά των «fake news» και, πόσο μάλλον τώρα στην περίοδο της πανδημίας. Ο Κώδικας Πρακτικής αποτελούσε ένα σύγχρονο ηλεκτρονικό παρατηρητήριο, το οποίο επιβαλλόταν να διακρίνει το παράνομο περιεχόμενο από το νόμιμο αλλά επιβλαβές μέσω των ευρωπαϊκών ψηφιακών πλατφορμών.

Όμως, με βάση τα λεγόμενα της Άννας Μισέλ Ασημακοπούλου (ό.π.), η λειτουργία του παραπάνω Κώδικα χαρακτηρίστηκε ως ένα δύσκολο εγχείρημα, αφού αυτό απαιτούσε ιδιαίτερη προσοχή για την επικράτηση της αλήθειας αλλά και για την καταπάτηση της χειραγώγησης σύμφωνα με το δημοκρατικό πλαίσιο.

Επίσης, η Ευρωβουλευτής υπογράμμισε ότι από τον Νοέμβριο του 2020 άρχισαν να γίνονται προσπάθειες για να οριστικοποιηθεί το Ταμείο Ανάκαμψης και χωρίς να «χάσουν» πολύτιμο χρόνο, όλες οι χώρες έσπευσαν να δανειστούν ένα τεράστιο ποσό προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας.

Είναι γεγονός ότι μέρος των απαιτήσεων που θέτει το Ευρωκοινοβούλιο σχετίζεται με τη τήρηση του Κράτους Δικαίου και συνεπώς, απαγορεύεται να δανειστούν χρήματα ως ένδειξη τιμωρίας, όσες χώρες παραβιάσουν τον κανόνα της απρόσκοπτης και αντικειμενικής ενημέρωσης. Εκείνες που αποτέλεσαν την εξαίρεση, σε αυτή την περίπτωση, ήταν, αναμφίβολα, η Ουγγαρία και η Πολωνία και αυτό συνέβη διότι οι ίδιες δεν δέχτηκαν να συμβιβαστούν με τους ισχύοντες όρους, μπλοκάροντας, έτσι, τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης μαζί με το Ταμείο Ανάκαμψης.

Στον αντίποδα, ωστόσο, αυτής της κατάστασης, το Ευρωκοινοβούλιο δήλωσε ότι δεν έχει σκοπό να ενδώσει στον εκβιασμό τους, τονίζοντας πως: «αν δεν έχεις

πρόσβαση στη πληροφορία και στην αλήθεια σαν ενημερωμένος άνθρωπος, δεν είσαι ικανός να συμμετάσχεις στη Δημοκρατία». Η παραπάνω δήλωση οδήγησε τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να πάρουν μία κοινή απόφαση σχετικά με τα εμβόλια, που χαρακτηρίζονται ως η μεγάλη ελπίδα της κοινωνίας και, αυτή δεν ήταν άλλη από το να μοιραστούν τις δαπάνες μεταξύ τους. Χάρη, λοιπόν, σε αυτή τη σπουδαία δράση, εκτιμάται ότι το εμβόλιο θα διανεμηθεί γενναϊόδωρα σε όλες τις κοινωνίες, οι οποίες το έχουν πραγματικά ανάγκη (Ασημακοπούλου, ό.π.).

Τέλος, το συμπέρασμα που προέκυψε από τα παραπάνω αποτελέσματα είναι ότι το φαινόμενο των «fake news» μπορεί να μειωθεί και να εξαλειφθεί μόνο με τη «δύναμη» της γνώσης, η οποία θα μας βοηθήσει να αλλάξουμε τη πραγματικότητα. Γιατί παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ευρύτερα η κοινωνία στον καταγισμό ψευδών ειδήσεων, επικρατεί πάντοτε η αλήθεια.

4.6. Η παρουσία του κριτικού γραμματισμού στη «δημόσια σφαίρα»

Η ψηφιακή εποχή και η σύγκλιση των τεχνολογιών, το Διαδίκτυο και τα Νέα Μέσα, η συνεχώς μεταβαλλόμενη, ποσοτικά και ποιοτικά, ροή μηνυμάτων και οι πολλαπλοί τρόποι διάχυσης της γνώσης στον κόσμο που μας περιβάλλει, απαιτούν και την προσαρμογή μας σε ένα νέο τρόπο διαχείρισής τους.

Οι δεξιότητες της γραφής και της ανάγνωσης του γραπτού λόγου, ο γλωσσικός γραμματισμός ή αλφαριθμητισμός, τα πρώτα εφόδια με τα οποία φροντίζει να μας εξοπλίζει το σχολείο, δεν αρκούν από μόνα να μας οδηγήσουν στην κατανόηση της πολλαπλότητας των μηνυμάτων και την δυνατότητα να μετέχουμε ενεργά και να αντιδρούμε με κάποια μορφή απόκρισης στα ερεθίσματά τους (Αρχοντή, 2013).

Κατά τον Roger Silverstone, τα Μ.Μ.Ε. είναι σήμερα «στον πυρήνα της εμπειρίας, στη βάση της ικανότητάς μας να κατανοήσουμε τον κόσμο μέσα στον οποίο ζούμε».

(Silverstone, 1999 στο Buckingham, 2008: 41). Βέβαια, όπως διαπιστώνει και η Tyner (2000), δεν σημαίνει ότι λόγω του κυρίαρχου ρόλου των νέων τεχνολογιών στη ζωή μας πρέπει να ξεχάσουμε τους παλιούς μας γραμματισμούς και να μάθουμε νέους.

Αντίθετα, όπως σημειώνει η ίδια, παλιοί και νέοι γραμματισμοί αλληλεπιδρούν, καθώς τα Μ.Μ.Ε. χρησιμοποιούν πολλούς από τους γραμματισμούς που είναι οικείοι στο κοινό, για να περάσουν ευκολότερα τα μηνύματά τους, ενώ ταυτόχρονα, το κοινό ανανεώνει τις συμβάσεις των γραμματισμών που ήδη κατέχει με τη χρήση των Μ.Μ.Ε. Παρόλα αυτά, δημιουργήθηκε η ανάγκη ορισμού επιμέρους γραμματισμών ή πολυαλφαβητισμών (multiliteracies) (Tyner, 2000), όπως ο γραμματισμός των ηλεκτρονικών υπολογιστών, ο οπτικός γραμματισμός (Παπούλια - Τζελέπη, 2004, Elkins, 2009), ο πληροφορικός γραμματισμός και ο γραμματισμός των Μ.Μ.Ε., ο οποίος στη βιβλιογραφία αναφέρεται και ως «διάκριση του πληροφορικού» (Kress, 2010, Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2011 στο Αρχοντή, ό.π).

Κατά τον Potter (1998), ο γραμματισμός στα Μ.Μ.Ε. είναι η άποψη μέσα από την οποία εκθέτουμε τον εαυτό μας σε αυτά και ερμηνεύουμε τα μηνύματα τους με εργαλεία τις δεξιότητες που διαθέτουμε. Η ικανότητα ενσωμάτωσης του μηνύματος μέσα σε μία γνωστική δομή, η ερμηνεία του μέσω απόδοσης νοήματος σε πολλαπλά επίπεδα και η επιλογή του στοιχείου που νοηματοδοτεί, είναι μια διαδικασία που χρειάζεται υψηλή ικανότητα ανάγνωσης της γνωστικής, αισθητικής, συναισθηματικής, ηθικής πλευράς του μηνύματος.

Αν δεν συμβαίνει αυτό, τότε η ερμηνεία είναι επιφανειακή και οι δέκτες πολύ περισσότερο επιρρεπείς στον έλεγχο και την πρόθεση του πομπού να επιβάλει τις δικές του πεποιθήσεις και αξίες. Ο Potter αντιλαμβάνεται τον γραμματισμό στα Μ.Μ.Ε. ως ένα διαβαθμισμένο συνεχές όπου κανείς μπορεί να ανεβαίνει κλίμακα όσο εξελίσσει την ικανότητα ανάγνωσης μηνυμάτων, είτε μέσα από μια διαδικασία ωρίμανσης είτε

μέσα από συνειδητή κινητοποίηση. Αν κάποιος δεν αναζητά μια ποικιλία πηγών πληροφόρησης και δεν ανανεώνει τις γνωστικές δομές του, δε θα αναπτυχθεί περαιτέρω στο συνεχές και οι όποιες ικανότητες ανάγνωσης μηνυμάτων θα ατονήσουν (Αρχοντή, ό.π.).

Η κριτική σκέψη μπορεί να ενεργοποιηθεί μέσω της κριτικής ανάγνωσης κειμένων, η οποία παρακινεί το άτομο να αξιολογήσει την αυθεντικότητα, την ακρίβεια και την αξία των γνώσεων και των επιχειρημάτων ενός κειμένου. Στο πλαίσιο αυτό, τα κείμενα δεν αντιμετωπίζονται ως ουδέτερα (Luke & Freebody, 1999), απεναντίας αναδεικνύεται ο σκοπός που έχουν, να τοποθετήσουν τον αναγνώστη απέναντί τους με συγκεκριμένο τρόπο (Meacham, 2003).

Έτσι, γίνονται προσπάθειες για την επίτευξη ενός ενεργού γραμματισμού, που επιτρέπει στους ανθρώπους να χρησιμοποιούν τη γλώσσα, για να αυξάνουν την ικανότητά τους να σκέφτονται, να δημιουργούν και να αμφισβητούν, απαραίτητη δεξιότητα σε μια κοινωνία τεχνολογικά προηγμένη, όπου το κάθε άτομο καθημερινά δέχεται καταιγισμό από χιλιάδες μηνύματα που περιέχονται σε διαφορετικού είδους κείμενα (Αγάπογλου & Καπετανίδη, 2013).

Η ικανότητα αποκωδικοποίησης σύνθετων νοημάτων παίζει τον μέγιστο ρόλο στην επίτευξη της διάπλασης του ενεργού πολίτη και ο κριτικός γραμματισμός των Μ.Μ.Ε. επιζητά να πάει τον γραμματισμό ένα βήμα παραπέρα, «...περιλαμβάνει διαφορετικές μορφές μαζικής επικοινωνίας, διευρύνει τη δυνατότητα της εκπαίδευσης στην κριτική ανάλυση των σχέσεων μεταξύ Μέσου και κοινού, της πληροφορίας και της εξουσίας. Περιλαμβάνει την καλλιέργεια δεξιοτήτων στην ανάλυση των κωδίκων και συμβάσεων των Μ.Μ.Ε. και ικανοτήτων άσκησης κριτικής σε στερεότυπα, κυρίαρχες αξίες, ιδεολογίες και ερμηνείας πολλαπλών νοημάτων και μηνυμάτων που παράγουν τα Μ.Μ.Ε. ...βοηθά στην ικανότητα να διακρίνει και να αξιολογεί κανείς το περιεχόμενο των

Μέσων, να τα διχοτομεί κριτικά, να διερευνά τις επιδράσεις τους, να τα χρησιμοποιεί έξυπνα και να κατασκευάζει εναλλακτικά Μέσα» (Kellner & Share, 2007: 4).

Ένας τέτοιου τύπου γραμματισμός συνεπάγεται, όπως προκύπτει, την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, διότι αυτός δεν κατανοείται ως κάτι δεδομένο που ανάγεται σε ένα σύνολο διακριτών δεξιοτήτων (Baynham, 1995: 9), αντίθετα, προτείνει τρόπους επεξεργασίας αυθεντικών κειμένων, δίνοντας έμφαση στο πώς τα κείμενα λειτουργούν σε σχέση με την κοινωνική πραγματικότητα - τι ιδεολογικές θέσεις μεταδίδουν, τι υπονοούν (Χατζησαββίδης, Κωστούλη & Τσιπλάκου, 2011). Μάλιστα, *«μέσα σε ένα πλαίσιο έντονα διαπλεκόμενων πολιτικών, πολιτιστικών, κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών [...] η σύνδεση του γραμματισμού με τη ριζοσπαστική πολιτική δράση»* (Graff, 1987: 324) αποτελεί αυτό που πραγματικά έχουν ανάγκη τα άτομα που εκπαιδεύονται ως αυριανοί πολίτες.

Με άλλα λόγια, αντί της προσέγγισης του παραδοσιακού γραμματισμού ως τεχνικού ζητήματος σύμφωνα με το θετικιστικό παράδειγμα, ο κριτικός γραμματισμός ενσωματώνει στους σκοπούς του, την αμφισβήτηση των κυρίαρχων μύθων και την ικανότητα ανάγνωσης με κριτική ματιά, τόσο την άμεση εμπειρία του όσο και την ευρύτερη πραγματικότητα (Giroux, 1980: 92), ωθώντας το άτομο προς τα ανώτερα επίπεδα σκέψης (Αγάπογλου & Καπετανίδη, ό.π.).

Έτσι, ο κριτικός γραμματισμός προσφέρει τη δυνατότητα αμφισβήτησης του επιφανειακού νοήματος (Freire & Macedo, 1987: 47), μέσω της αναζήτησης απαντήσεων σε ερωτήματα όπως τα παρακάτω (Baynham, 2002):

- Ποιος γράφει το κείμενο;
- Ποιος είναι ο σκοπός του;
- Πού απευθύνεται;
- Ποιας ομάδας τα συμφέροντα υπηρετεί;

- Ποιας ομάδας τα συμφέροντα υπονομεύει;
- Πώς λειτουργεί το κείμενο στον αναγνώστη;
- Θα μπορούσε να γραφεί το κείμενο αλλιώς και πώς;

Στην περίπτωση της πανδημίας, η ανάγκη για αύξηση δεξιοτήτων του κριτικού γραμματισμού είναι πιο επιτακτική από κάθε άλλη περίπτωση. Αυτό συμβαίνει, διότι οι δημοσιογραφικοί και πολιτικοί φορείς που ανήκουν στη «δημόσια σφαίρα», χρησιμοποιούν σκοπίμως ποικίλες στρατηγικές επικοινωνίας όπως: η διχοτόμηση, ο φόβος, η χειραγώγηση και η κατασκευή συναίνεσης, προκειμένου να ομογενοποιήσουν τις επιθυμίες και τη σκέψη εκατομμυρίων ανθρώπων, ταυτόχρονα, και να εδραιώσουν τεχνητές, υλιστικές, καταναγκαστικές απολαύσεις, επιβάλλοντας την ιδεολογία και τις αξίες των εταιρικών συμφερόντων (Mc Chesney, 2005 στο Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Παπαδοπούλου & Χατζημανώλη, 2013) Ακόμη, οι ίδιοι (φορείς) εκμεταλλευόμενοι τα ευμετάβλητα επιστημονικά δεδομένα σχετικά με τα περίπλοκα χαρακτηριστικά και την απρόβλεπτη πορεία του κορωνοϊού, είναι σε θέση να διαμορφώνουν γνώμες, στάσεις και ιδεολογίες καθώς, και να προετοιμάζουν κατάλληλα το έδαφος για ανατροπές των υφισταμένων συσχετισμών (Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2006: 37).

Σε τελική ανάλυση, μέσα σε ένα πραγματικό κατακλυσμό πληροφοριών και αναπαραστάσεων, προερχόμενων τόσο από τα παραδοσιακά όσο και από τα Νέα Μέσα και τους πολυμεσικούς διάλους τους, οι πολίτες καλούνται να αναπτύξουν αισθητήρια αντίστοιχα του επιπέδου των μηνυμάτων, για να μπορούν να είναι ενεργοί παίκτες στη νέα κοινωνική πραγματικότητα και μέτοχοι σε μια δημοκρατική κοινωνία, όπου ο πολίτης μπορεί να θέτει όλα τα ζητήματα υπο διερεύνηση και όλες οι απόψεις είναι σεβαστές (Αρχοντή, ό.π.).

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

Κεφάλαιο 5ο – Γενικά Συμπεράσματα

5.1. Οι βασικές κατηγορίες των απεικονίσεων της πανδημίας

Αξίζει να τονιστεί ότι στην παρούσα εργασία, μελετήσαμε τις γλωσσικές απεικονίσεις που χρησιμοποιούνται για την περιγραφή της υγειονομικής κρίσης στην Ελλάδα και των επιπτώσεών της, κυρίως μετά την εφαρμογή της πρώτης καραντίνας στη χώρα μας από τον Απρίλιο του 2020. Για την ανάλυση των γλωσσικών αναπαραστάσεων διερευνήσαμε συνολικά 101 δημοσιευμένα παραδείγματα από τα παραδοσιακά Μ.Μ.Ε. και το διαδίκτυο, ενώ η ερευνητική μας προσέγγιση βασίστηκε στις αρχές της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου.

Αρχικά, η γλώσσα επηρέασε και επηρεάστηκε κατά τη διάρκεια της πανδημίας σε πολύ μεγάλο βαθμό και με ταχύτητα φωτός. Δεν είναι τυχαίο ότι παρατηρήσαμε αρκετές αναφορές στον φόβο και τη διχοτόμηση, οι οποίες εμπεριέχονται στη «δημόσια σφαίρα» (Μ.Μ.Ε. και πολιτικός λόγος) και έτσι, θελήσαμε να τεκμηριώσουμε ότι οι εκάστοτε παρουσιάσεις του κορωνοϊού / ιού / πανδημίας, του εμβολίου και του lockdown / καραντίνας δεν είναι αποτέλεσμα τυχαίας επιλογής ή απόπειρας εντυπωσιασμού από την πλευρά των πομπών.

Οι απεικονίσεις του κορωνοϊού / ιού / πανδημίας ως: ακραίο καιρικό φαινόμενο, δαίμονας, δράστης, έμψυχη οντότητα, επικίνδυνο συμβάν που περιγράφεται με «μελανά χρώματα», επικίνδυνο εκρηκτικό / πολύ θερμό φορτίο, εχθρός, ζώο / θηρίο, τυραννικό καθεστώς καθώς, και τα παραδείγματα, στα οποία ο κορωνοϊός γίνεται πρώτο συνθετικό για την παραγωγή σύνθετων λέξεων, συντελούν στις σοβαρές συνέπειες της πανδημίας.

Οι παραπάνω αναπαραστάσεις, λοιπόν, αντιστοιχίζονται με εκείνες του εμβολίου και του lockdown / καραντίνας. Χαρακτηριστικές είναι οι αποτυπώσεις της πρώτης κατηγορίας ως: απόδειξη ταξικής διαφοράς, ασπίδα, ελπίδα, προορισμός / έκβαση, θαύμα, λύτρωση, όπλο, σωτηρία, φως αλλά και της δεύτερης ως: έρημος, κλοιός / κατάσταση φραγής και ασφυξίας, μουσικό όργανο. Η συμμετοχή τους στα κείμενα της «δημόσιας σφαίρας», εξυπηρετεί:

1. την απόπειρα των σχεδιαστών του δημοσιογραφικού και πολιτικού λόγου να καταδείξουν το μέγεθος των επιπτώσεων της ύφεσης,
2. τη συναισθηματική εμπλοκή του αποδέκτη
3. την ανάδειξη της αποτελεσματικότητας των μέτρων περιορισμού και λιτότητας, αφού η τήρησή τους θα αποτελέσει τις «προτάσεις σωτηρίας», οι οποίες θα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης.

Ακόμη, οι γλωσσικές αναπαραστάσεις υπηρετούνται μέσω ενός πολύ έντονου και σημασιολογικά ιδιαίτερα φορτισμένου γλωσσικού ρεπερτορίου, εφόσον παρουσιάζουν με δραματικό τρόπο τις επιπτώσεις της πανδημίας και καταδεικνύουν τη λειτουργία της κινδυνολογίας.

Πρωτίστως, περιγράφεται εκτενώς το δυσχερές κλίμα που επικρατεί εξαιτίας του κορωνοϊού τόσο στα νοσοκομεία αναφοράς όσο και στις μονάδες φροντίδας, όπου νοσηλεύονται «βαριές» περιπτώσεις κρουσμάτων, και δευτερευόντως, αναδεικνύεται το «ανελέητο προσωπείο» της κρίσης απέναντι στην ανθρωπότητα. Η γλώσσα είναι προ – παρασκευασμένη, δίνει, δηλαδή, την εντύπωση ότι μπορεί να αποδομεί και να αναδομεί τα γεγονότα «κατά το δοκούν» των παραγωγών των κειμένων χωρίς, ωστόσο, να αφήνει περιθώρια αμφισβήτησης στους αναγνώστες.

Ο δημοσιογραφικός λόγος γίνεται ένα ισχυρό πεδίο προβολής ιδεολογικών ρόλων και αντιπαραθέσεων, όπου η πραγματικότητα ελέγχεται και διαμορφώνεται κοινωνικά

από την ίδια τη γλώσσα, με αποτέλεσμα οι πολίτες να συναινούν ευκολότερα και να υιοθετούν άκριτα τις απόψεις των πολιτικών ή των δημοσιογράφων σχετικά με τη διαχείριση της κρίσης. Επίσης, οι αποδέκτες δεν αντιλαμβάνονται τους κινδύνους που ελλοχεύουν από την αναπαραγωγή των συγκεκριμένων ιδεολογιών και δικαίως, χαρακτηρίζονται από έλλειψη κριτικού γραμματισμού.

Μάλιστα, ο δημοσιογραφικός λόγος εκτός από εξουσιαστικός, προπαγανδιστικός θεωρείται και εμπορευματικός, δεδομένου ότι τα κείμενα ως πολιτιστικά αγαθά εξυπηρετούν τα συμφέροντα των επιχειρήσεων ή των κομμάτων κατά τον έναν ή τον άλλον τρόπο, ενώ παράλληλα, είναι σε θέση να ικανοποιήσουν τα ποικίλα συμφέροντα των ανθρώπων που αντηχούν.

Φυσικά, οι επιπτώσεις του ιού δεν είναι δυνατόν να αποτυπωθούν στη «δημόσια σφαίρα» χωρίς την παρουσία του μεταφορικού λόγου, ο οποίος χρησιμοποιείται σε ποικίλα παραδείγματά της. Οι μεταφορές δημιουργούν μία νέα κοινωνική πραγματικότητα και κατευθύνουν την κοινωνική δράση, υποβάλλοντας τους πολίτες στη διαδικασία αντίληψης των γεγονότων με συγκεκριμένο τρόπο.

Αξίζει να τονιστεί ότι οι φορείς της «δημόσιας σφαίρας» προκειμένου να γνωστοποιήσουν άμεσα στην κοινωνία το επώδυνο αισθητηριακό βίωμα στο οποίο έχει περιέλθει και ειδικότερα, να τονίσουν το μέγεθος της διασποράς του ιού και της «πληγωμένης» οικονομίας, χρησιμοποιούν τον μεταφορικό λόγο. Το συναίσθημα όχι μόνο ταυτίζεται με τη γλώσσα αλλά και απεικονίζεται χάρη σε αυτή, εφόσον υφίσταται σε αρκετά κείμενα, η περιγραφική και εκφραστική της λειτουργία.

Κατά συνέπεια, είναι αδύνατον να μην αποτυπωθεί γλωσσικά τόσο ο κορωνοϊός όσο και οι επιπτώσεις του στον δημόσιο λόγο, από τη στιγμή που, όλοι οι πολίτες επιθυμούν να γνωρίζουν το πρόβλημα που ταλανίζει τη χώρα μας και να αναζητούν λύσεις για την αντιμετώπισή του. Εάν η κοινωνία αποδεχτεί αδιαμαρτύρητα τα σκληρά μέτρα που

αφορούν το lockdown και σταματήσει να εναντιώνεται στις επιταγές των πολιτικών / ειδικών, τότε μόνο θα υπάρξει ανάπτυξη της οικονομίας και μείωση των μολύνσεων / θανάτων από Covid-19 όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο, αφού η κρίση που βιώνουμε, αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο.

5.2. Οι ονοματικές και ρηματικές δομές των περιγραφών

Προκειμένου να αποτυπωθούν γλωσσικά οι καταστάσεις και τα συναισθήματα μεταξύ των ανθρώπων που ταλάνισε η κρίση, χρησιμοποιούνται ποικίλα δομικά σχήματα, με κυρίαρχες τις ονοματικές και ρηματικές δομές. Οι ρηματικές δομές καταδεικνύουν ότι ο πολίτης δεν μένει ανεπηρέαστος από την επέλαση της πανδημίας και, εξαιτίας αυτού του γεγονότος, εμπλέκεται συναισθηματικά με την επώδυνη εμπειρία της μετάδοσης του κορωνοϊού και της συνεπακόλουθης ύφεσης, ενώ οι ονοματικές δομές χρησιμοποιούνται για τη σύντομη και περιεκτική απεικόνιση όλων των παραπάνω, χάρη στο ότι διαθέτουν έντονο το στοιχείο της περιγραφικής λειτουργίας. Οι πρώτες περιγράφουν μία κατάσταση, η οποία συνεχώς εξελίσσεται, ενώ οι δεύτερες την προσεγγίζουν στο τελικό της στάδιο, όπου πλέον μπορούμε να ισχυριστούμε ότι γίνεται λόγος για τις επιπτώσεις της πανδημίας και πάντοτε με μία αποστασιοποιημένη και αντικειμενική σκοπιά. Η ενδελεχής ανάλυση των δεδομένων, μάς βοήθησε να αντιληφθούμε ότι αυτή η πρωτόγνωρη κρίση απεικονίζεται αλληλένδετα με την ελληνική κοινωνία και ότι ο ιός παρουσιάζεται σαν μία έμψυχη και προσωποποιημένη οντότητα, η οποία είναι πανίσχυρη και προετοιμασμένη ώστε να βλάψει υγειονομικά και οικονομικά τους πολίτες, χωρίς να διστάσει να αφαιρέσει και ανθρώπινες ζωές κατά τη διάρκεια της εισβολής της.

5.3. Οι βαθμοί αποτελεσματικότητας των στρατηγικών επικοινωνίας

Μέσα από τη σφαίρα του δημοσιογραφικού και πολιτικού λόγου, αντιλαμβανόμαστε ότι οι στρατηγικές επικοινωνίας που χρησιμοποιούνται κατά τη διάρκεια της πανδημίας, καταδεικνύουν την ύπαρξη ενός σοβαρού κινδύνου, χωρίς, ωστόσο, να υπονοούν την κατασκευή του. Προκειμένου, λοιπόν, να επιτυγχάνεται με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα η ευαισθητοποίηση των πολιτών καθώς, και η αποδοχή από τη μεριά τους, των σκληρών περιοριστικών μέτρων, οι παραγωγοί του δημόσιου λόγου, στρέφουν την προσοχή τους στην ιδεολογική λειτουργία της γλώσσας.

Για χάρη της «δημόσιας σφαίρας» και των ποικίλων στρατηγικών επικοινωνίας, ο εκάστοτε πολιτικός, δημοσιογράφος ή συντάκτης κειμένου, αποφασίζει να χρησιμοποιήσει λαϊκές φράσεις και λέξεις, ευρέως γνωστές μεταφορές, στερεοτυπικές λέξεις και φράσεις, νεολογισμούς καθώς, δεν παραλείπει να εμπλουτίσει το κείμενό του με λεξιλόγιο από τις χαμηλές / κατώτερες κοινωνικές ποικιλίες αλλά και από την καλλιεργημένη γλώσσα. Απώτερος σκοπός όλων των παραπάνω αποτελεί η προειδοποίηση για τις δυσάρεστες συνέπειες που πρόκειται να επιφέρει η πανδημία τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο και γι' αυτό τον λόγο επιβάλλεται όλοι οι πολίτες να μην ασκήσουν κριτική και να μην απορρίψουν τα μέτρα υγειονομικής προστασίας που προτείνει η κυβέρνηση. Είναι γεγονός ότι εκατοντάδες άνθρωποι θα γίνουν «κρούσματα» και φορείς αυτού του νέου ιού και το υγειονομικό προσωπικό των νοσοκομείων αναφοράς δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις ανάγκες περίθαλψής τους παρά μόνο εάν ολόκληρη η κοινωνία συμμορφωθεί με τις «προτάσεις σωτηρίας». Ο λόγος θεωρείται δραματοποιημένος ενίοτε και διχοτομικός. Αναμφίβολα, η τεχνική πειθούς που χρησιμοποιείται για την καλλιέργεια του φόβου και την αποδοχή των πρωτόγνωρων συνθηκών, είναι η επίκληση στο συναίσθημα, όπου διαπιστώνουμε ότι

στα δημόσια κείμενα πρωταγωνιστεί: το άγχος, ο θυμός, ο πόνος και ο φόβος, συναισθήματα, τα οποία παρουσιάζονται ήδη από την παιδική ηλικία.

Στον διαχωριστικό λόγο κυριαρχεί η συνεχής έμμεση και υποβαλλόμενη αντίθεση μεταξύ του καλού και του κακού, του υγιούς και του βλαβερού, όπου ο δημοσιογράφος ή ο πολιτικός τοποθετεί τον εαυτό του εξ αρχής από την πλευρά του ηθικού, χωρίς να χρειάζεται να τεκμηριώνει το γιατί ο ίδιος είναι ταυτισμένος με αυτές τις αξίες, καθώς, και μόνον η επίκλησή τους αρκεί για να βρίσκονται εικονικά τουλάχιστον συνδεδεμένοι και ταυτοποιημένοι μαζί τους. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται και στην περιγραφή της κατάστασης, στην οποία θα περιέλθουν όσοι νοσήσουν σοβαρά από τον κορωνοϊό ή θα υποστούν σοβαρά περιοριστικά μέτρα με αντίστοιχα σοβαρές συνέπειες και επιπτώσεις.

Ακόμη, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι κάθε απόπειρα εκφοβισμού των πολιτών στοχεύει στην επίτευξη της ενοχοποίησής τους, γεγονός που αποδεικνύεται μέσα από την γλωσσική απεικόνιση της κρίσης. Η ίδια παρουσιάζεται ως έμμηχη οντότητα και φαίνεται να χρησιμοποιείται προκειμένου να αποδοθούν τα έμφοβα περιβάλλοντα και να προκληθούν αντίστοιχα αντανακλαστικά στους αναγνώστες. Ανεξάρτητα από το αν κάποιος έχει προσβληθεί από τον κορωνοϊό ή έχει υποστεί την οικονομική υστέρηση, θα πρέπει να υιοθετήσει τα όσα υποδεικνύει η εξουσία και να αποδεχθεί την οποιαδήποτε ανακοίνωση μέτρων όπως, για παράδειγμα, στην επιβολή της «κοινωνικής αποστασιοποίησης» (social distancing) ή τις περικοπές.

Ουσιαστικά, όσοι από τους πολίτες δεν αντιλαμβάνονται την τραγικότητα της κατάστασης και κατ' επέκταση την αποτελεσματικότητα των μέτρων, στιγματίζονται αυτομάτως ως «ασυνείδητοι» και «αφερέγγυοι», αφού με αυτή τη στάση αρνούνται να συμβάλλουν στην κοινωνική ευημερία και την οικονομική πρόοδο της χώρας μας. Για μία ακόμη φορά οφείλεται ευγνωμοσύνη στους ειδικούς / επιτελείς / κυβερνώντες που

τεκμαίρονται ότι προφυλάσσουν την κοινωνία από την νόσο και την οικονομική ασφυξία. Έτσι, κατασκευάζεται γλωσσικά μία πραγματικότητα, η οποία επιχειρεί να δείξει ότι η κοινωνία εξαρτάται από την ιεραρχία, στοχεύοντας, παράλληλα, στη χειραγώγηση των μαζών και όχι των μονάδων.

5.4. Επιλογικά στοιχεία (προτάσεις)

Αξίζει να τονιστεί ότι οι παραπάνω απόψεις αποτελούν μέρος της συζήτησης των δεδομένων αλλά, σε καμία περίπτωση, δεν παρουσιάζονται ως οριστικές και αμετάκλητες θέσεις. Στόχος τους αποτελεί ο εμπλουτισμός της σχετικά περιορισμένης επιστημονικής βιβλιογραφίας, αφού, όπως προαναφέραμε και στα εισαγωγικά στοιχεία της έρευνας, οι γλωσσικές απεικονίσεις της πανδημίας δεν έχουν μελετηθεί διεξοδικά εξαιτίας της πρόσφατης εκδήλωσής της.

Ακόμη, θα ήταν λυσιτελές εάν οι θέσεις της εργασίας μας αποτελούσαν το έναυσμα για μία επακόλουθη έρευνα. Συγκεκριμένα, εκτιμούμε πως τόσο ο κορωνοϊός όσο και οι επιπτώσεις του θα μπορούσαν να γίνουν αντικείμενο συγκριτικής μελέτης με τις αντίστοιχες αναπαραστάσεις του σε παγκόσμιο επίπεδο, προκειμένου να καταγραφούν τυχούσες ομοιότητες και διαφορές σχετικά με τις τάσεις ή τα δεδομένα της ελληνικής πραγματικότητας. Επεξεργαζόμενοι, άλλωστε, μία καινούργια θεματική, θεωρούμε σκόπιμη και ωφέλιμη τη σχετική σύγκριση, η οποία ασφαλώς και χρήζει επιστημονικής τεκμηρίωσης με αναλυτικότερα και κυρίως επιστημονικά επιχειρήματα.

Αναμφίβολα, για την περίπτωση της υγειονομικής κρίσης, αυτό, το οποίο ίσως θα χρειαζόταν μεγαλύτερη ενίσχυση ως προς την πληρέστερη κατανόηση και ανάλυση των απόψεων του εν λόγω ζητήματος, θα ήταν η επέκταση της παρούσας έρευνας. Εφόσον, βιώνουμε μία πρωτόγνωρη και επείγουσα ιστορική στιγμή για την ανθρωπότητα, δεν θα ήταν σωστό να μην επικεντρωθούμε στους «πρωταγωνιστές» της

πανδημίας, οι οποίοι υφίστανται εξ' ολοκλήρου τις επιπτώσεις της σε όλους τους τομείς της καθημερινής ζωής. Επιβάλλεται, λοιπόν, η ερευνητική προσέγγιση, που θα συμβάλει στην επίτευξη των παραπάνω στόχων, να είναι ποιοτική και να διαθέτει ως μέσο συλλογής δεδομένων είτε τα ερωτηματολόγια είτε τις δομημένες / ημιδομημένες συνεντεύξεις που θα απευθύνονται στην ακαδημαϊκή κοινότητα (διδασκτικό προσωπικό, φοιτητές γλωσσολογικών, παιδαγωγικών και δημοσιογραφικών τμημάτων).

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Κατηγοριοποιημένα παραδείγματα από κείμενα της
«δημόσιας σφαίρας»**

Χαρακτηριστικά παρατίθενται φωτογραφίες από ονόματα και τίτλους εφημερίδων που χρησιμοποιήθηκαν για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας:

Ονόματα εφημερίδων

1. Εφημερίδα: “On Time”

2. Εφημερίδα: “Kontra News”

3. Εφημερίδα: “Ο Λόγος”

4. Εφημερίδα: “Τα Νέα”

5. Εφημερίδα: “Η Καθημερινή”

6. Εφημερίδα: “Η Δημοκρατία”

7. Εφημερίδα: “Εφημερίδα των Συντακτών”

8. Εφημερίδα: “Η Αυγή”

Η ΑΥΓΗ

9. Εφημερίδα: “Ο Ελεύθερος Τύπος”

10. Εφημερίδα: “Η Εστία”

ΕΣΤΙΑ
ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ • ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1876

Τίτλοι εφημερίδων

1. “On Time”

«Υπερόπλο το εμβόλιο της Pfizer», εφημ. από «On Time» ontime-news.gr, 10/11/20.

Υπερόπλο το εμβόλιο της Pfizer

ONtime Τρίτη 10 Νοεμβρίου 2020 | Αρ. Φύλλου 97

ΘΡΙΑΜΒΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟ ΠΑΝΩ ΑΠΟ 90%

Τι ανακοίνωσε ο Θεσσαλονικίος διευθύνων σύμβουλος του φαρμακευτικού κολοσσού.

1€

Οι λεπτομέρειες ενός συγκλονιστικού εγκλήματος

Αμέτρητες μαχαιριές στο κεφάλι την ώρα που κοιμόταν

ΔΕΝ ΤΟ ΧΩΡΑΕΙ Ο ΝΟΥΣ

Το σχέδιο της 15χρονης κόρης για τη δολοφονία της μητέρας της!

Οι δύο ανήλικοι φίλοι της «έβγαλαν από τη μέση» την τραγική 50χρονη στην Αγ. Βαρβάρα

Στη... σέντρα οι part(y)άκηδες του «θρύλου»

Βαρύς ο πέλεκυς της διοίκησης για όσους διασκέδαζαν στο ξενοδοχείο στη Συγγρού εν μέσω lockdown. Και μοντέλα στο roof garden με διαδικτυακή πρόσκληση.

Έσπασε την καραντίνα ο Πολλάκης! Τραπέζωμα σε φιλικό σπίτι

ΤΡΟΜΟΣ COVID! 41 ΘΑΝΑΤΟΙ ΜΟΝΟ ΧΘΕΣ, 239 ΔΙΑΣΩΛΗΝΩΜΕΝΟΙ, 1.490 ΝΕΑ ΚΡΟΥΣΜΑΤΑ

Θεατρικοί κωμωχάρηδες του σινεμά! Ποιοι Πρόεδροι των ΗΠΑ «πρωταγωνίαστησαν» σε ταινίες

2. “Kontra News”

«Κόλαση κρουσμάτων σε Αττική και Θεσσαλονίκη», εφημ. «Kontra News» από www.kontranews.gr, 17/11/20.

KONTRA

Έτος 8ο ■ Αρ. φύλλου 2084

ΤΡΙΤΗ 17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2020

kontranews.gr ■ 1 ευρώ

ΤΟ ΜΑΞΙΜΟΥ ΕΠΕΝΔΥΕΙ ΣΤΟΝ ΔΙΧΑΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝΤΑΣΗ ΓΙΑ ΝΑ ΑΛΛΑΞΕΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΤΖΕΝΤΑ

ΥΠΟΛΟΓΗ Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΕΚΤΡΟΠΗ

ΤΟ ΝΑΥΑΓΙΟ ΣΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΠΑΤΑΓΩΔΗΣ ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΦΙΑΛΤΙΚΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΟΔΗΓΟΥΝ ΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΕ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΕΣ ΑΤΡΑΠΟΥΣ

ΚΟΝΤΡΑ ΣΕ ΟΛΑ

Βόρεια Κορέα

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ είναι υπόλογη για την συνταγματική εκτροπή και για τις συνέπειες που προκαλεί η στρατηγική της έντασης και του διχασμού.

ΓΙΑΤΙ η Ελλάδα έχει Σύνταγμα, έχει νόμους, έχει κυβέρνηση, έχει δικαιοσύνη, έχει αντιπολίτευση και δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να γίνονται αποδεκτές καθεστωτικές απαγορεύσεις.

ΟΣΟΙ νομίζουν ότι μπορεί να αντιγράψουν τις μεθόδους της Βόρειας Κορέας, απαιτώνται αικρά.

Γ' ΑΥΤΟ τόσο ο πρωθυπουργός όσο και η Πρόεδρος της Δημοκρατίας θα πρέπει να αναλάβουν τις ευθύνες τους.

ΟΤΑΝ η κυβέρνηση παραβιάζει το Σύνταγμα, η Πρόεδρος της Δημοκρατίας ως ανώτατος πολιτικός παράγοντας οφείλει να την επαναφέρει στη συνταγματική νομιμότητα.

► ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛ. 15

ΥΠΟΛΟΓΗ για τη συνταγματική εκτροπή και την καθεστωτική απόφαση για καθολική απαγόρευση των συγκεντρώσεων είναι η κυβέρνηση. Το Μαξίμου παρά τη θύελλα αντιδράσεων συνεχίζει το κρεσέντο καθεστωτικών προκλήσεων σε μια προσπάθεια να προκαλέσει διχασμό και να ικανοποιήσει το ακροδεξιό ακροατήριό της Νέας Δημοκρατίας.

► ΣΕΛ. 3

► ΣΕΛ. 8-9

**«ΚΟΛΑΣΗ» ΚΡΟΥΣΜΑΤΩΝ ΣΕ ΑΤΤΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΣΟΚ ΚΑΙ ΔΕΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ 400 ΔΙΑΣΩΛΗΝΩΜΕΝΟΥΣ**

ΤΣΙΠΡΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
Βλακώδης, αχρείαστη και προβοκατόρικη απόφαση

► ΣΕΛ. 7

ΑΠΕΡΡΙΨΕ ΤΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ
Στέ: «Ναι» στην απαγόρευση των συγκεντρώσεων

► ΣΕΛ. 3

ΝΕΕΣ ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΕΙΣ
Πώς θα λειτουργούν ΕΛΤΑ και Δημόσιο στην περίοδο του νέου lockdown

► ΣΕΛ. 11

ΠΟΤΕ ΘΑ ΚΑΤΑΒΛΗΘΟΥΝ
Συντάξεις, επιδόματα και τέλη κυκλοφορίας

► ΣΕΛ. 10

ΜΙΣΘΟΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ

**ΣΒΗΝΟΝΤΑΙ ΦΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΙΜΑ
ΓΙΑ ΤΑ ΑΔΗΛΩΤΑ ΑΝΑΔΡΟΜΙΚΑ**

Σβήνονται οι φόροι και τα πρόστιμα της εφορίας για τα αδήλωτα αναδρομικά μισθών και συντάξεων καθώς η διαχείριση της όλης διαδικασίας από την ΑΑΔΕ κρίθηκε ανισυνταγματική, από τέσσερα δικαστήρια. Μόλις τελεσιδικήσει η απόφαση στο ΣτΕ, η ΑΑΔΕ θα υποχρεωθεί να επιστρέψει στους μισθωτούς και στους συνταξιούχους.

► ΣΕΛ. 10

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ MODERNA
Νέα χαρμόσυνα νέα για το εμβόλιο κατά του Covid-19

Νέα χαρμόσυνα νέα από το μέγεθος των εμβολίων κατά του κορονοϊού. Και δεύτερη φαρμακευτική εταιρεία μετά την Pfizer, η Moderna ανακοίνωσε ότι και το δικό της εμβόλιο είναι αποτελεσματικό.

3. “Ο Λόγος”

«Δυστυχώς, οι δρόμοι και οι διαδηλώσεις κουβαλάνε ιό και γεννάνε αρρώστεια!» σε δηλώσεις του Έλληνα υπουργού Προστασίας του Πολίτη, εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 14/11/20.

Ο ΛΟΓΟΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 10265 - ΕΤΟΣ 36 - ΤΙΜΗ 1 € - ΣΑΒΒΑΤΟ 14 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2020

ΕΞΕΛΙΞΗ
Οι νέες οδηγίες για την καραντίνα
Σελ. 4

ΟΙ ΑΠΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ
Ντελίβερι από σούπερ μάρκετ και μίνι μάρκετ έως τη 1:00 π.μ.
Σελ. 5

ΠΑΝΔΗΜΙΑ
Σταθεροποίηση στην Ευρώπη, αύξηση στη Βόρεια Αμερική
Σελ. 6

ΓΑΛΛΙΑ
Φόρος τιμής στα θύματα του Μπατακλάν πέντε χρόνια μετά
Σελ. 6

Η ΕΚΡΗΚΤΙΚΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΤΟΥ ΚΟΡΩΝΟΪΟΥ ΟΔΗΓΕΙ ΣΕ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ LOCKDOWN
COVID-19: Σκληραίνουν τα μέτρα

ΣΤΕΛΙΟΣ ΠΕΤΣΑΣ
Άρση του lockdown με 200-400 κρούσματα κορωνοϊού την ημέρα
Σελ. 2

ΤΟ ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Δωρεάν το εμβόλιο για όλους τους πολίτες
Σελ. 2

Θέση
Ο ιός και οι δρόμοι
Την ώρα που η πανδημία καλπάζει και το ένα αρνητικό ρεκόρ καταρρίπτει το άλλο το να ανοίγεται το αίτημα για τον εορτασμό του Πολυτεχνείου δεν είναι και το πιο σοβαρό.
Η αλήθεια είναι ότι πολλές από τις ατομικές ελευθερίες δεν υφίστανται με βασική την ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών ωστόσο όλοι αντιλαμβάνονται ότι η ζωή μας έχει αλλάξει ριζικά. Διανύουμε την πιο δύσκολη δοκιμασία, όπως λένε πολλοί, μετά τον πόλεμο, οι αυτοκτές μας δοκιμάζονται, η οικονομία κατακρημνίζεται, το Εθνικό Σύστημα Υγείας έχει φτάσει στα όριά του, η κοινωνία βιώνει κάτι πρωτόγνωρο. Και μέσα σε όλο αυτό ο εορτασμός της επετείου του Πολυτεχνείου έ.π.κ. αν από σημαίνει για τη σημερινή Δημοκρατία μας, το μόνο που θα καταφέρει είναι να πυροδοτήσει νέο κύμα κρουσμάτων. "Δυστυχώς οι δρόμοι και οι διαδηλώσεις κουβαλάνε ιό και γεννάνε αρρώστια" όπως λέει και ο αρμόδιος υπουργός Προστασίας του Πολίτη και μόνο άδικο δεν έχει, συμπληρώνοντας ότι "Δεν είναι άφες ανέμελες. Η ζωή μας έχει αλλάξει".
Ο λογικός

digitized for frontpages.gr

4. “Τα Νέα”

«Υγειονομική βόμβα η Θεσσαλονίκη», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 11/11/20.

ΕΥΡΩ 1,30. ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 955 ΤΕΤΑΡΤΗ 11 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2020 WWW.TANEA.GR

ΑΝΤΕΤΟΚΟΥΝΜΠΟ Ο ΚΡΟΙΣΟΣ ΤΟΥ ΝΒΑ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΟΜΑΔΑ BUCKS

ΡΟΝΑΛΝΤΟ ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ (ΚΑΙ) Ο ΥΠΝΟΣ

Ο ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΑΣΕΛΗΤΗΣ

Κατάδικα στη βενετία

ΚΝΟΣΟΣ

ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟ 14 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΤΑ ΝΕΑ ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ

9 771108 620131

ΤΑ ΝΕΑ

ΑΝΑΔΡΟΜΙΚΑ ΠΟΙΟΙ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΟΥΝΤΑΙ ΤΙΣ ΓΙΟΡΤΕΣ
ΠΟΣΑ ΕΩΣ 4.032 ΕΥΡΩ
ΣΕ 190.000 ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΥΣ
• Αναλυτικοί πίνακες με τις αυξήσεις ανά κατηγορία Σ. 24, 33

Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΜΕΡΑ ΚΑΙ ΞΑΦΝΙΚΑ ΟΛΟΙ ΑΓΑΠΗΣΑΝ ΤΟΝ ΜΠΑΙΤΕΝ
• Ως και ο Ερντογάν, που τον συνεχάρη καθυστερημένα Σ. 20, 37-38

Αντιπολίτευση
Ο ΣΥΡΙΖΑ απαντά στον Κόστα Σημίτη
Ο ΑΝΔΡΕΑΣ ΞΑΝΘΟΣ ΓΡΑΦΕΙ ΣΤΑ «ΝΕΑ» Σ. 14

ΔΙΝΕΙ ΕΞΗΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΜΩΣ ΠΟΛΑΚΗΣ ΚΑΙ ΤΣΙΠΡΑΣ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ
ΓΡΑΦΟΥΝ Κ. ΓΙΑΝΝΑΚΙΔΗΣ, ΣΤΕΦ. ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ, ΜΙΧ. ΜΗΤΣΟΣ, ΚΑΡΩΛΙΝΑ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ, ΠΙΕΤΗ ΡΑΓΚΟΥΣΗ ΚΑΙ Ο ΜΙΚΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ Σ. 2, 4, 6, 14, 56

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ «ΤΡΙΤΩΝ» ΓΙΑΤΙ Η ΑΡΜΕΝΙΑ ΣΥΝΘΗΚΟΛΟΓΗΣΕ ΣΤΟ ΝΑΓΚΟΡΝΟ ΚΑΡΑΜΠΑΧ
ΚΑΙ ΣΤΟ «ΣΤΗΜΑ» ΤΟΥ Γ.ΧΡ. ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΥ Σ. 5, 39

ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΟΔΗΓΟΣ ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ ΣΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ
ΣΕΛΙΔΑ 17

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΙ ΤΗΝ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΟΚΙΜΕΣ ΤΗΣ ΡΦΙΖΕΡ
Έκανα το εμβόλιο
ΓΟΥΛΤΕΡ ΑΪΖΑΚΣΟΝ Καθηγητής Αμερικανικής Ιστορίας και Αείων
• Τι του εξήγησαν οι επιστήμονες για τα συστατικά του σκευάσματος
• Γιατί το χαρακτηρίζει στην «Washington Post» θαύμα της γενετικής ιατρικής
• Ποια θα είναι η τιμή του εμβολίου
Διαβάστε επίσης: Υγειονομική βόμβα η Θεσσαλονίκη
• ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΑΤΣΕΡΗΣ ΣΤΑ «ΝΕΑ»: Πρέπει να κάνουμε επτά μήνες υπομονή • 41 νεκροί, αρνητικό ρεκόρ διασωληνωμένων
8 ΚΡΙΣΙΜΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΜΒΟΛΙΟΥ ΣΕΛΙΔΕΣ 8-11

ΚΙΝΔΥΝΟΥΝ ΤΑ ΒΙΖΟΝ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
Στη Δανία απαγορεύουν την εκτροφή έως το 2022

ΑΔΕΙΑ ΤΑ ΤΑΜΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΓΚΥΡΑ
ΣΤΕΓΝΩΣΕ ΑΠΟ ΛΙΡΕΣ Η ΤΟΥΡΚΙΑ
• Ο νέος διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας κατηγορεί τον Αλμπαράκ για ψεύτικα στοιχεία
• Πιάστικαν στα χέρια έξω από το Προεδρικό Μέγαρο
• Ποιος είναι ο νέος «Γούρος» της τουρκικής οικονομίας
ΣΕΛΙΔΕΣ 18-19, 35

digitized for frontpages.gr

5. "Η Καθημερινή"

«Η μάχη της Αττικής θα κρίνει τον πόλεμο», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 15/11/20.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ημερήσια Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

Ετος 101 • Αρ. φύλλου 30.573 • Ίδρυτής Γ. Α. Βλάχος

ΑΘΗΝΑ, ΚΥΡΙΑΚΗ 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2020

www.kathimerini.gr • Με τις προσφορές € 4,00

ΣΥΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΜΙΧΑΗΛ ΧΡΥΣΟΧΟΪΔΗ

Η κυριαρχία στο Κέντρο, εγγύηση μεταρρυθμίσεων

«Η Αστυνομία πλέον λογοδοτεί»

Η κυβέρνηση υλοποιεί την προσχεδιασμένη δέσμευσή της για αστυνομία στις νορθεστίες για τους αποκαλούμενους «μαπαλάκιδες», ενώ το σχέδιο για δημιουργία πανεπιστημιακής αστυνομίας προκαρτέ, σηματοδοτεί στις συνεντεύξεις του στην «Κ» ο υπουργός Προστασίας του Πολίτη

Μιχάλης Χρυσόχοϊδης. «Η Αστυνομία πλέον λογοδοτεί», υπογραμμίζει. Αναφέρει ακόμη ότι η κυριαρχία στο πολιτικό Κέντρο είναι εγγύηση για μεταρρυθμίσεις, ενώ σημειώνει πως θα είναι κρίσιμο για τη χώρα αν ο ΣΥΡΙΖΑ μετασχηματιστεί σε σύγχρονη αντιπολίτευση. Σελ. 18

Υποχρεωτικό το νέο επικουρικό από το 2022

Συνέντευξη με τον Παναγιώτη Τσακλόγλου

Στο νέο σύστημα επικουρικής ασφάλισης, ομιάς κεφαλαιοποιείται, με ατομικό λογαριασμό για κάθε ασφαλισμένο, θα εντάσσονται οι νέοι εργαζόμενοι από το 2022. Ο υφυ-

πουργός Εργασίας Παναγιώτης Τσακλόγλου περιγράφει πώς θα επεκταθούν οι εισφορές, ώστε να ανέλθουν η σύνταξη που θα παίρνουν οι ασφαλισμένοι. Οικονομική Κ, σελ. 3

«Σανίδα σωτηρίας μας η "Σχεδία"»

Βισσων άθρο φτώχεια, έκοσαν το σπίτι τους, ενώθηκαν αόρατοι εν μέσω βροχών, αλλά τελικά βρήκαν, όπως λένε, «σανίδα σωτηρίας» στη «Σχεδία», έναν παλιότερο του περιοδικού των απλών κι αλλάζαν ζωή. Ο κύριος Στέφανος, η κυρία Δήμητρα και ο κύριος Μιχάλης ξεφυλλίζουν στην «Κ» τα προσωπικά τους ημερολόγια τονίζοντας πως δεν τρέμουν πια όταν πέφτει το σκοτάδι, ούτε μετρούν περαστικούς. Σελ. 35

ΚΟΡΝΟΪΟΣ

Η μάχη της Αττικής θα κρίνει τον πόλεμο

Πότε θα αξιολογηθεί το lockdown

Με έκδηλη την άκρως ζοφερή επιδημική εικόνα που καταγράφεται στη Θεσσαλονίκη και ευρύτερα στη Βόρεια Ελλάδα, «κλειδί» στη μάχη κατά του κορωνοϊού αναδεικνύεται, για δύο λόγους, η Αττική. Πρώτον, δευτέρον, διότι διαθέτει τις νοσοκομειακές υποδομές για να απορροφήσει άτομα και από άλλες περιοχές της χώρας. Και δεύτερον, επειδή, λόγω του πληθυσμιακού εύρους της, τυχόν μεγάλη αύξηση των κρουσμάτων θα έθετε στο «κόκκινο» ολόκληρα τις ανάγκες του ΕΣΥ. Παρότι ο δείκτης μετάδοσης του ιού εμφανίζει τις τελευταίες ημέρες μικρή κάμψη, κυβερνητικά στελέχη αναγνωρίζουν πως πιθανότερο είναι «πρώτα να πάρει χειρότερα» και στα συνέχεια να υπάρξουν ορατά σημεία ανάσχεσης, με αποτέλεσμα να επανεξετάσονται και οι

παράμετροι για τον χρόνο και τον τρόπο άρσης του lockdown. Εμπειγμένες τονίζουν στην «Κ» ότι εάν δεν υπάρξει δραστήρια όφηση, ίσως μας κτυπήσει τσουνάμι, με επιτακτική ανάγκη λήψης πιο αυστηρών μέτρων. Χόες ανακοινώθηκε ότι κλείνουν από την Δευτέρα έως την 27η Νοεμβρίου δημόσια και Νηπιαγωγεία με ενδεχόμενα παύση.

ΓΡΑΦΟΥΝ - ΜΙΑΟΥΝ ΣΤΗΝ «Κ»
Γιάννης Τούτσας, Παύλος Α. Λάγιου, Τάκης Παναγιωτόπουλος, Δημήτρης Παρσενέλης, Γιάννης Πουλιανός, Γεώργιος Κασσιώτης
Ακτιβία ελπίδα από το μέτωπο των εργαζομένων Σελ. 4-12

protergia
Το μέλλον της ενέργειας

ΣΗΜΕΡΑ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΕ ΑΕΙ
Βαθμολογική βάση το 10 για ένα μάθημα
Το «10 το κλάδο», διπλόσημο ή βαθμολογική βάση εισαγωγής, θα βεβαιωθεί μόνο για ένα κρίσιμο μάθημα το οποίο θα ορίζεται από κάθε τμήμα ΑΕΙ. Το σχέδιο του υπουργείου Παιδείας παρουσιάζει η «Κ». Σελ. 22
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ
Ενας ευπαθήριδος με ισχυρό αποτύπωμα
«Αθώος» πριν από μερικές ημέρες ο διεθνώς φημισμένος Έλληνας, πνευματική μορφή του αιώνα Τριτίν, Μιλόν και γράφουν: Παναγιώτης Βουρλόγης, Ραφαήλ Μωυσιάς, Στέφανος Μάνος, Γιάννης Στουρνάρας κ.ά. Οικονομική Κ, σελ. 7, Σελ. 33
Μέτρο ύψους 40 εκατ. ευρώ
δρομολογεί ο δήμος
για τις επιχειρήσεις της Αθήνας
Προσλήψεις ΑΣΕΠ με βασικό κριτήριο της γραπτής εξέτασης Σελ. 37

Τι αφήνει ο Τραμπ, τι παραλαμβάνει ο Μπάιντεν

Οι άμεσες αλλαγές στο εσωτερικό των ΗΠΑ και το μέλλον των σχέσεων με την Ε.Ε.

Πενάμια, κοινωνικές αναστάσεις, μεταμόρφωση και κλιμακική αλλαγή κινήσεων κεντρικά θέσει στο πακέτο των προεκδόντων διαπραγματεύσεων που θα προωθήσει ο Τζο Μπάιντεν, ανατρέποντας μεγάλο

μέρος της κληρονομιάς του προκατόχου του. Οι Ευρωπαϊκές προοπτικές σε καλύτερη συνεργασία με τις ΗΠΑ, χωρίς ανταλλάγματα για επιστροφή στην Τραμπ εποχή των διατλαντικών σχέσεων.

■ Η αναπληρώτρια κυβερνήτρια της Καλιφόρνιας Ελένη Κουναλάκη μιλάει για την Κάμελα Χάρρις
■ Συνέντευξη με τον ιστορικό και δοκιμογράφο

στο περιοδικό The Atlantic, Αν Αλμπρουκ και την καθηγήτρια στο Howard College Ερικα ντε Μπρουν
■ Άρθρο του Άγγελου Ευρίγου Σελ. 25-28

Σχέδιο ενίσχυσης με «Ραφάλ» και F-35

Εργασίες αναβάθμισης υφιστάμενων συστημάτων

Την ενίσχυση της Πολεμικής Αεροπορίας με «Ραφάλ», F-35 και συστήματα αντιμετώπισης UAV και άλλους αεράμια και μέσα στο 2021, προωθεί το υπουργείο Εθνικής Αμυνας. Την ίδια στιγμή, προκαρτέ με ταχέως αυξανόμενους ρυθμούς οι

Πληρώσαμε όλοι ακριβά την ανευθυνότητα λίγων

Ανθρωποι της εστίασης μιλούν στην «Κ»

Εκοντας υποχρεωθεί να κλείσουν δύο φορές τα καταστήματά τους σε διάστημα λίγων μηνών εξαιτίας της πανδημίας, οι άνθρωποι της εστίασης, μιλώντας στην «Κ», εκφράζουν την αγανάκτησή τους για την επόμενη ημέρα, όταν δια-

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ
Αθωράκιστοι
Το είχαμε ζήσει στη προεκλογική. Το ζούμε ξανά τώρα με την πανδημία. Στο σκοτεινό ημερολόγιο της δημόσιας σφαίρας εξαπλώνονται γαβιάς αντιπολιτευτικές πλάνες και ψευδείς ελπίδες. Μπορεί η ατμόσφαιρα να είναι η εσθιάς ή και η αγανάκτηση των πολλών. Μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, να πρόκειται και για δόλια σπορά. Το ένα, άλλωστε, δεν αποκλείεται το άλλο. Το αποτέλεσμα δεν αλλάζει. Οποιοί κι αν είναι οι διακινητές, η χώρα παραμένει απροετοίμαστη: και η δημόσια υγεία αθωράκιστη σε επιθετικές παραπληροφόρησεις.

Οι αρνητές των μέτρων καλούν σε πορείες

Ενόψει Πολυτεχνείου

Με όχημα την αναπαράκη στα μέτρα κατά της COVID-19 και με οργισμό τη μεθυσμένη επίθεση του Πολυτεχνείου, ομιάς αντιμετώπιση, παρά την απαγόρευση, καλούν «ερασιμακά συμμετοχή» θέτοντας την ΕΛ.ΑΣ. σε ευρύτερο επιχειρησιακό συναγερμό. Πρόσφατα η έκθεση της Ευρωπαικής τόνιζε τον κίνδυνο, λόγω της πανδημίας, να προκαλεί περαιτέρω ριζοσποτιστικοποίηση ομιάς που κινούνται τόσο στον χώρο της Αεροναυπηγικής όσο και της Αεροεξέλιξης. Σελ. 22

Μάθε παιδί μου... drone

Δεξιά από μενού ορίωντα επαγγελματικής αποκατάστασης αυτή του χειριστή drone. Δεκαπέντε ομιλίες δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, τα μαθήματα, θεωρητικά και πρακτικά, είναι εντατικά, οι πιστοποιητικοί οφθαλμοί ήδη εκπονήθηκαν, εντάσσονται στο βιογραφικό τους η νέα ειδικότητα. Ζητούμενο σύμφωνα με τους εμπλεκόμενους: Η στρατηγική διασύνδεση με την αγορά εργασίας. Σελ. 36

Στα ελληνικά «σύννεφα» της τεχνολογίας

Τα δέκα χρόνια του cloud

Ελληνικό cloud. Μία άγνωστη ιστορία διεθνούς επιτυχίας, πύλων της σημερινής καταρτιτικής ψηφιακής αναπόθεσης. Το πρώτο και έως σήμερα μεγαλύτερο στη χώρα υπολογιστικό νέφος δημιουργήθηκε πριν από δέκα χρόνια από μια εμπνευσμένη ομιάς στο Εθνικό Δίκτυο Ερευνης Τεχνολογίας, όταν αυτή η τεχνολογική λύση ακόμη δεν είχε προωθηθεί ούτε από μεγάλες διεθνείς εταιρείες και τεχνολογικούς κολοσσούς. Το 2013 ήταν το μεγαλύτερο δημόσιο cloud στην Ευρώπη. Και συνεχίζει να επεκτείνεται. Σελ. 24

frontpages.gr

6. “Η Δημοκρατία”

«Δικτατορία κορωνοϊού!», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr,

16/11/20.

Η ΘΕΣΗ ΜΑΣ
Χειροπέδες
και φήμες
3

**ΓΡΑΦΟΥΝ
ΣΗΜΕΡΑ**

Γ. ΧΑΡΒΑΛΙΑΣ
Η τήρηση
του νόμου
5

Μ. ΚΟΤΤΑΚΗΣ
Ανάδυση
από τα βάθη
10

ΞΑΦΝΙΚΟΣ ΦΟΡΟΣ ΣΕ
70.000 ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΥΣ ΓΙΑ
ΠΑΛΙΑ ΑΝΑΔΡΟΜΙΚΑ
14

www.dimokratianews.gr
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ | ΔΕΥΤΕΡΑ 16 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2020 | ΑΡ. ΦΥΛ. 2.919

1€

δημοκρατία

**ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ
ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΕΩΝ ΑΝΩ ΤΩΝ 3 ΑΤΟΜΩΝ ΣΕ ΟΛΗ ΤΗ ΧΩΡΑ**

Τρομοκρατούν τους πολίτες με βολική δικαιολογία τους
μπαχαλάκηδες. Τους δίνουν άλλοθι να τα σπάσουν και πάλι

ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΚΟΡΟΝΟΪΟΥ!

20

**ΣΟΚ! Εκοιμήθη
λόγω Covid
ο μητροπολίτης
Λαγκαδά Ιωάννης**
ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ-ΦΩΤΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΣΠΗΡΗ ΤΖΟΥΜΑ: ΥΠΗΡΞΕ
ΣΟΒΑΡΗ ΙΑΤΡΙΚΗ ΑΜΕΛΕΙΑ

19

**Η ψυχρολουσία
Σαμαρά με Σισί
και οι ύμνοι από
τους... Αζέρους**
Το ραντεβού που επιθυμούσε διακο-
πές ο πρώην πρωθυπουργός. 9

16

**ΜΠΑΧΑΛΟ ΜΕ
ΤΕΣ ΕΠΙΤΑΓΕΣ**
Η εικονική
ρευσιτότητα
των 80 δισ. και
οι παρανοϊκές
«ρυθμίσεις»
14

**ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΜΕ
ΤΟ ΕΜΒΟΛΙΟ!**
Διαπρήεται
μόνο στους
-70 βαθμούς
Διευγνώσκουν καταψύξεις αποθήκευσης. 18

6

**Ελεεινό σόου
στην Αμμόχωστο**
«ΕΝΝ ΤΟ ΠΟΡΟΣ ΡΕΙΣ» ΕΦΤΑΣΕ
ΜΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΡΟΔΟ
6

Σπουδαία νίκη της Εθνικής ποδοσφαίρου στη Μολδαβία! Κέρδισε άνετα με 0-2 και άρεσε 31

7. “Εφημερίδα των Συντακτών”

«Εμβόλιο ελπίδας», εφημ. «Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr,

10/11/20.

ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ
Αθλητική Ένωση... Καραντίνας

- Άλλα 6 κρούσματα χτες και συνολικά 16 μέσα σε μια βδομάδα στην Ένωση!

ΣΕΛ. 33-37

ΗΠΑ - ΚΟΡΟΝΟΪΟΣ
Ο Μπάιντεν δεν περιμένει τον Τραμπ

- Ο νεοεκλεγείς πρόεδρος των ΗΠΑ παρουσίασε νέα επιστημονική ομάδα κρούσης κατά του κορονοϊού
- Ο Τραμπ ποντάρει «τα ρέστα του» στο Ανώτατο Δικαστήριο ΣΕΛ. 26-27

Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

Τρίτη 10 Νοεμβρίου 2020
Έτος 9ο / Αρ. φύλλου 2.358
Ευρώ 1,50

«Όποιος ελεύθερα συλλογιάται, συλλογιάται καλά» Ρήγας-1790

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ www.efsyn.gr

ΑΛΕΞΗΣ ΤΣΙΠΡΑΣ
ΣΤΟ STAR
«Υπεύθυνος για ό,τι συμβεί το επόμενο εξάμηνο είναι ο κ. Μητσοστάκης»

- Σκληρή επίθεση στον πρωθυπουργό για την πανδημία
- Πώς ο Πάυλος Πολάκης έκανε και πάλι άνω-κάτω τον ΣΥΡΙΖΑ

ΣΕΛ. 5, 10

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ 2020
Η πορεία δεν μπαίνει σε καραντίνα

Στον φακό της «Εφ.Συν.»
ΣΕΛ. 3

ΜΑΣ ΣΥΓΧΩΡΕΙΤΕ
ΔΙΑΚΟΠΗ
ΚΑΙ ΣΤΗΝ
ΤΗΛΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

«ΚΑΤΕΡΡΕΥΣΑΝ» ΟΙ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΜΕΡΑ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥΣ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΟΡΑ εκτεθειμένη-μέσα σε δύο μέρες- η υπουργός Παιδείας και η κυβέρνηση

ΚΑΜΙΑ ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ από τη Νίκη Κεραμέως, που δεν χάνει ευκαιρία να διαφημίζει την εταιρεία-πάροχο Cisco, κρατώντας μυστική τη σύμβαση που έχει συνάψει

ΓΙΑ ΦΙΑΣΚΟ μιλάει η αντιπολίτευση, την παραίτηση της υπουργού ζητήσε ο ΣΥΡΙΖΑ

ΣΕΛ. 16, 40

PFIZER
Εμβόλιο... ελπίδας

- Παληγορισμός προκάλεσε η ανακοίνωση για την απρόσιτη υψηλή (90%) αποτελεσματικότητα του νέου εμβολίου
- Εκτός συγκλονιστικού απρόοπτου, φαίνεται ότι θα λάβει έγκριση για μαζική παραγωγή πριν από το τέλος του έτους

ΣΕΛ. 26-27

Εκρηξη αισιοδοξίας στα χρηματιστήρια
ΣΕΛ. 12

ΠΑΝΔΗΜΙΑ
• Απώλειες και διασωληνώσεις σε ελεύθερη... άνοδο

- Νοσοκομεία κατειλημμένα από τον κορονοϊό!

ΣΕΛ. 20-22

ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ
«Απαγορευτικό» πωλήσεων για ρούχα, βιβλία και ηλεκτρικές συσκευές
ΣΕΛ. 14

ΜΕΤΡΟ ΓΡΑΜΜΗ 4
Οι συρμοί κονταίνουν το κόστος μακραίνει
ΣΕΛ. 19

8. “Η Αυγή”

«Σε κατάσταση πολέμου οι ΜΕΘ στη Θεσσαλονίκη», εφημ. «Η Αυγή» από www.avgi.gr, 18/11/20.

Το πρόγραμμα Περιοδεία Τσίπρα σήμερα στη Λάρισα σελίδα 3		SOS από Λάρισα και Δράμα Σε κατάσταση πολέμου οι ΜΕΘ στη Θεσσαλονίκη 443 διασωληνωμένοι, 63 νεκροί χθες σελίδες 12-13, 24	Δημήτρης Ψαριανός Έσβησε η φωνή του «Μεγάλου Ερωτικού» Ιδανικός ερμηνευτής του Χατζιδάκι σελίδα 29	
--	---	--	---	---

ΣΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ 105.5 www.avgi.gr	<h1>Η ΑΥΓΗ</h1> <p>ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ</p>			
Τετάρτη 18 Νοεμβρίου 2020	#13916	Τιμή 1,5 €	Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1952

Η ΕΛ.ΑΣ. χωρίς μάσκες
Ένστολη υγειονομική
βόμβα στους δρόμους
και τις πλατείες
της Αθήνας
Ο ένας δίπλα στον άλλον εκατοντάδες αστυνομικοί, που ήρθαν και από άλλες πόλεις και δεν φορούσαν μάσκες
σελίδα 4

ΣΥΡΙΖΑ για Μπυστάκη
Έχασε τον έλεγχο
μπροστά στην πανδημία
και καταφεύγει
στον αυταρχισμό
Απόδειξη αδυναμίας και απομόνωσης της κυβέρνησης ο αυταρχισμός που ζήσαμε σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη
σελίδα 7

Απαγόρευσαν,
ηττήθηκαν,
χτύπησαν

Η τήρηση των μέτρων προστασίας και η απόδοση τιμής στο Πολυτεχνείο με ασφαλείς συγκεντρώσεις έδωσαν απάντηση στις αντισυνταγματικές απαγορεύσεις Καταστολή, τραμπουκισμοί και ακραία βία σε όλη την Αθήνα. Αναίτιες επιθέσεις και στη Θεσσαλονίκη
σελίδες 2-9, 25, 27

Έκθετη η κυβέρνηση
Υπευθυνότητα
από την Αριστερά,
αυταρχισμός
από τη Δεξιά
σελίδα 3, 7

9. “Ο Ελεύθερος Τύπος”

«Η πανδημία χτυπά ιστορικά βιβλιοπωλεία», εφημ. «Ελεύθερος Τύπος» από www.eleftherostypos.gr, 12/11/20.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ» ΝΑ ΛΕΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΚΑΝΕΙ Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΙ ΑΠΟ ΤΟ «ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟ»

ΣΤΟΝ ΣΥΡΙΖΑ «ΧΩΝΕΨΑΝ» ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙ ΤΟΥ ΠΟΛΑΚΗ

ΤΙ ΣΥΖΗΤΗΣΑΝ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ - ΣΙΣ

ΜΗΝΥΜΑ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

Πέμπτη 12 Νοεμβρίου 2020 - Αριθμός φύλλου 3.204 - Τιμή 1,30 € - www.eleftherostypos.gr

ΕΥΝΟΪΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΓΙΑ ΑΓΟΡΑ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΑΠΟ ΤΕΚΝΑ

Αφορολόγητη γονική δωρεά έως 150.000€

ΟΡΟΙ και προϋποθέσεις για το «μπόνους»

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ πίνακας με την απαλλαγή φόρου

ΣΕΛΙΔΕΣ 18, 23

ΤΙ ΙΣΧΥΕΙ για οικοπέδα και προσύμφωνα

ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΠΑΡΑΘΥΡΟ ΓΙΑ ΠΛΗΡΕΣ ΔΩΡΟ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ▶ ΣΕΛ. 25

ΕΛ.ΑΣ.: «ΜΗΝ ΤΟ ΑΝΟΙΞΕΤΕ»
Συναγερμός για κακόβουλα e-mail
▶ ΣΕΛΙΔΑ 15

ΛΟΓΟ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ
ΠΩΣ ΘΑ ΓΙΝΟΥΝ ΟΙ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ
▶ ΣΕΛΙΔΑ 16

2.770 ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΕΣ ΣΤΟ 10ΜΗΝΟ 10 SOS για ηλεκτρονικές αγορές
▶ ΣΕΛΙΔΑ 25

ΚΡΑΥΓΗ ΑΠΟΓΝΩΣΗΣ ΣΕ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΗΠΑ
SHAKESPEARE AND COMPANY
Η πανδημία χτυπά ιστορικά βιβλιοπωλεία
▶ ΣΕΛΙΔΑ 28

ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΜΟΝΟ ΓΙΑ ΥΓΕΙΑ, ΕΡΓΑΣΙΑ, ΚΑΤΟΙΚΙΑ

ΕΣΤΙΑΣΗ: ΤΙ ΙΣΧΥΕΙ ΓΙΑ «ΠΑΚΕΤΟ» ΚΑΙ ΔΙΑΝΟΜΗ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ

ΟΛΟΙ... ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΕΤΑ ΤΙΣ 9 ΤΟ ΒΡΑΔΥ

ΟΜΑΔΑ Η ΘΙΑΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΥΠΟ ΣΥΖΗΤΗΣΗ το κλείσιμο Δημοτικών, Νηπιαγωγείων

ΔΥΟ ΘΕΤΙΚΑ ΚΡΟΥΣΜΑΤΑ ΣΕ ΚΑΡΑΝΤΙΝΑ ο Ιερώνυμος και η Ιερά Σύνοδος

ΜΕ C-130 ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΚΑΦΟΥΡΑ Ο ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΛΑΒΑΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

ΣΤΑ ΟΡΙΑ ΤΑ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

5 ΣΕΛΙΔΕΣ ΡΕΠΟΡΤΑΖ
▶ ΣΕΛΙΔΕΣ 6-10

ΑΔΩΝΕΣ ΚΥΡΟΥ
Διαδικτυακή (1898-1918)
ΑΚΙΛΛΕΥΣ Α. ΚΥΡΟΥ
1918-1970
ΚΥΡΟΣ Α. ΚΥΡΟΥ
1970-1978
ΑΔΩΝΕΣ ΚΥΡΟΥ
(1978-1984)
ΑΛΕΞΗΣ ΖΑΟΥΣΗΣ
(1997-2015)

ΕΣΤΙΑ

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ • ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1876

Τρίτη
10 Νοεμβρίου 2020

Όλιμπιά, Τετάρτη κ.λπ. έκ. τιν. 70, Αρσενίου όσιου
Σελήνη 25 ημερών | Ανατολή ήλιου 7.01 - Δύσις 5.17

ΑΤΤΙΚΗ Τοπικές Βρυξέλες και Ιστορικό Βόρειοι Δένδροι, Θεσσαλονίκη έως 209.
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ Αισακάδα με μετρήσιμους άνεμοις, Θεσσαλονίκη έως 189.

Αριθμ. φ.δ. 41804
Έτος 144ον
Τιμή 1,50€

ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΠΟΥ ΕΠΕΞΕΡΓΑΖΕΤΑΙ Η ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΖΩΗ ΡΑΪΤΗ

'Απ' εϋθείας διαδικτυακή σύνδεσις με ψυχολόγο για τούς άσθενείς στίς έντατικές

Ψυχίατροι στά Κέντρα 'Υγείας - Τηλεϊατρική για τούς κατοίκους τών άκρικών νησιών

ΕΝΑ πλήρες σχέδιο έμψυχωσης τών έκαιοντόνων άσθενών που νοσηλεύονται στίς έντατικές κλινικές με κορωνοϊό, χωρίς νά έχουν τήν δυνατότητα έπικοινωνίας με συγγενείς, και από τόν φόβο νά επεξεκινώθει ή κατάσταση τους, έχει καταρτίσει τό 'Υπουργείο 'Υγείας και ό ή άρμοδιαίκοπος Ψυχική 'Υγεία Ζωή Ράιτη. Πρόκειται για ένα σχέδιο που έχει άξιοση τήν ψυχολογική στήριξη τών άσθενών, είτε μέσω της τεχνολογίας, είτε με άπευθείας έπικοινωνία με έπισημένους ψυχική 'Υγεία. Με έξοδα τών Έθνικών Συστήματος 'Υγείας θά άγορασθούν ίσρα τό όποια θά διανεμηθούν στίς όλους τούς άσθενείς που νοσηλεύονται στίς έντατικές κλι-

νικές. Μείωτόν τόν τρόπο θά άνοείσει έπίσης έπικοινωνίας με κατατηρήσιμους ψυχίατρος, οι όποιοι θά άναλύουν τό δύσκολο έργο νά στήριξουν τούς άσθενείς, που βιώνουν τί συμπτώματα τού ίού, μόνον σί ένα περιβάλλον πλήρους άπομόνωσης. Τά ίσρα δέν πρόκειται νά είναι «όδωρ στίος άσθενείς, άλλα «όργαλείο» για τήν βελτίωση τής 'Υγείας τους.

Τό έπτελέριο της κ. Ράιτη γνωρίζει ότι τό πρόβλημα χωρίς άμόσιο άνταμείψιμοσ και γι' αυτό σκεδάζει τήν πρόληψη τους με ταχέως διαδικασίες. Έάν όμως διαπιστώσει ότι οι διαδικασίες είναι χρονοβόρες, τότε προβλέπεται νά παρέμβει τό 'όργανο «Έκπαιρος Νιάτρος», τό όποιο θά άναλάβει νά καλύψει τίς άνάγκες σέ ψυχίατρος, άναλαμβάνοντας και τό κόστος τών παρεμβάσεων.

Τό τρίτο μέρος τού φακέλου και άκρας άπαιρητότου σκεδίου τό 'Υπουργείο 'Υγείας έπικεντρώνεται στήν τηλεϊατρική, που τό τελευταία χρόνια έχει άποδείξει τόσο άποδοτικότητας είναι, κυρίως στίς άκρικές περιοχές. Έτσι δέν είναι

Σύνδεση στήν σελ. 3

10-11-2020

Άλβέρτος Μπουράλι: Ο Θεσσαλονικιός που έδωσε χαρά σέ όλον τόν πλανήτη με τό έμβόλιο της Pfizer

Ο ΗΘΙΟ έπίσημος άνθρωπος στόν κόσμο είναι από γένος ή Θεσσαλονικιός Άλβέρτος Μπουράλι, ό όποιος άνεκίνωσε ότι

Σύνδεση στήν σελ. 4

ΠΕΝΝΙΕΣ ΕΙΔΗΘΟΥΣΑΣ ΠΕΡΙΕΡΓΑ

Αίσθηση προσέκλεισε ή όμιλίσια άφρόνηση της Σίγκουρας Βασίλεισας Έλισάβετ, ή όποια παρέστη στίς θωρακικές προσέκλεισε στόν τάφο τού Άγκιστρου Πιλαριστού στίς Άββαείο τού Γουάστινγκτερ για νά τιμήσει τούς 100 χρόνια από τήν τσάρη. Όχι μόνο για τήν έπιλογή τής νά τιμήσει τούς πεσόντες έν μέσο παιδικής άλλα και για τήν κομψότητα άφρόνηση της. Η 94χρονη έπίθετα μέ μαύρη μάσκα με άσπρά παρτσάκια. ή όποια κατασκευάστηκε από τήν άδελφοκόρη της Βασίλισσας, Angela Kelly. Τήν μάσκα τήν σκεδάζει με ένα μαύρο μίση πακέτο, μόνον κεφάλου και μάσκα παρτσάκια. Σχεματίζον τούς τόν προηγούμενο μίση ή Βασίλισσα ένεκρίθησε χωρίς μάσκα στίς Εργαστήρια Έπιστήμης και Τεχνολογίας Άλμους, καί που έπαρήγαγε από πολυέτες.

Τήν φτηνή διαρμήση της διάρκειας τριών Άπριλίου έβουσε στήν άνωσότητα ή Disney για τό πλέον παλιό σφαιρικό Χριστουγέννα που κερδίζει δέν έβρει πός άφραβός θέ έστραφένον. Αν θά καταφέρει νά τό πάρσει με τό άγαπητόν τόν πρόσωπο. Στήν διαρμήση παραταγονικότουν ή γαστρίκα, ή έργαστήρια της και ή διακοσμητική στή Disney, Μίκυ Μάους. Η ιστορία ξεκινά στίς τό 1940 και τήν μαζική τότε Άλάο που παρίσσε για πρώτο φορά άδωρ τόν άγαπητόν τήν παιδική. Καί πρόέχεται μέ τσάβιλιον στίς άδωρ από κώρο τών παραμυθιών. Η έν Άλάο διαρμήσει για τό Χριστουγέννα σφαιροκόπη τήν ασημελιόχρησ ή τίνος τήν συγκολλητική τήν Disney με τήν άφρόνηση Make-A-Wish.

Μπαϊντένοπουλος ή Μπαϊντένογλου;

Η ΠΡΩΤΗ συνέπεια τών άμερικανικών έκλογών είναι ότι άποφασίζουμε κατά ποσα πιθανότητα τό θερμό έπίσημο. Δέν θά άποφασίζουμε όμως τό μεγάλο τραπέζι τού διαλόγου και σέ βάθος χρόνου τόν έπίδομο συμβιβασμό. Όπως και νά έχει φαίνεται ότι περρίζουμε χρόνο και άναστος. Ο Πρόεδρος Έρντογάν άλλες άμειώσεις τήν τσαστή του άπάντι στόν νέο Άμερικανό Πρόεδρο γιατί γνωρίζει καλά ότι εάν αυτός θέλει μπορεί νά άποτελεώσει τόν έθιο πολιτικά και τήν χώρα τού οικονομικά σέ έλάχιστο χρόνο.

Άπόρητη έκθεση Έξένου οίκου που είναι σέ γνώση τού 'Υπουργού Έξωτερικών Νίκου Δένδια δείχνει ότι αν οι ΗΠΑ τό θελήσουν (δέν θά τό θελήσουν), τότε άρκεί ή έπιβολή οικονομικών κυρώσεων για τούς 5400 άνάτοιστον με τίς κυρώσεις στήν Κίνα, ώστε νά καταρρέσει μέσα σέ δέκα μέρες ή τουρκική οικονομία. Ο Πρόεδρος Έρντογάν ό όποιος θεωρεί ότι ο Μπάιντεν οργάνωσε τό 2016 τήν άπόκρηξη προέκδοματος άνωσίου τού έθιο τού φοβάται), γνωρίζει έπίσης ότι αν οι ΗΠΑ θέλουν τόν τελειώνουν πολιτικά μέσα σέ ένα ήβραδο με τήν έξ άναβολή διση για τήν ιρανική τραπεζία Χακ στήν Νέα Υόρκη τών Μάρτιο. Καί γι' αυτό σπευδει τώρα σέ άνώπιμο πολιτικό χρόνο νά έσφορτωθεί από 'Υπουργό τόν γαμπρό τού Αλ Μπαϊράκ που φαίνεται άναμεγαμένους τό σκάνδαλο δι-

αφφάρος. Καί όχι μόνον αυτός! Τό γεγονός άλλως τε ότι μετά τήν άνάδειξη Μπάιντεν στήν Προεδρία τών ΗΠΑ έστειλε νά τηλεφωνήσει στόν Νικό Δένδια ό πολλα βάρος Τουρκοσούλου, αυτό σημαίνει. Οι Τούρκοι άναπροσάρμοδου ταχέστα τήν τακτική τους άκω ότου ίρηλατήσουν τό νέο τοπίο. Τακτική όχι όμως στρατηγική άλλως και τό State Department, που διακρίνει τήν χρυσή εοκαρία νά έπαρτήσει τόν Έρντογάν στίς μαγιά της άώσης. Θά τόν πείσει και θά τόν εκβιάσει άλλα είναι άμφίβολο άν θά τόν «τελειώσει». Θά τόν εκβιάσει ναιτί πράγματα από τό 2017 ό Άμερικανός προεβουτής στήν Άθήνα Τζέφφρυ Πάουτ έλεγχε σέ συνομιλίους τού ότι ή άμερικανική άσκασση - δέν παίζω - άνω πρόέχεται για υποθέσεις άκρας ναιτί τήν ιρανική τραπεζία. Θά τόν δελεάσει όμως και με προσφορές.

Ενόχλησε ή άποκάλυψη με, ότι οι ΗΠΑ θεωρούν «εμπροσδοκτμή» τήν ένταξη της Άγκυρας στόν άνωό Έσπεριο. Άναφρόνηση τού προσφάτους δηλώσεως Πάουτ. Καί ενόχλησε, δισή ένεκε πλήρους καταπονή τό ένταξη της Τουρκίας στίς εγχειρήματα πρόπον διέλευση τού άνωό από τήν ελεύθερη Κίπρω, τό Κατςχόμνα και τό έξωσφρο τής Τουρκίας (άρα έγκαταλείπεται ή χάρη για διέλευση μέσω Πελοποννήσου), δεύτερον ότι θά

Σύνδεση στήν σελ. 3

ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΤΕ

Ο Μπάιντεν διαφωνεί με τήν δικαστική τελωνιακή ένώπιωση ΕΕ-Τουρκίας

Λετομάρτες στήν σελ. 3 και 5

Και πάλι τά Πανεπιστήμια τού Ειδικότρου Γαλιούση*

Η ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ τής συνόδου τών Πανεπιστημίων - Η Βία σέ άποσπασμένη μορφή τής σωματικής ή ψυχολογική, από άποσπασμένη, και κάτω από άποσπασμένη συνθήκες, δέν έχει καμία θέση στίς Πανεπιστήμια μας και - Η άσφαλίση τής όμιλίσια λειτουργίας τών πανεπιστημίων άποσπασμένη άπόσπασμένη προέκδομα για τήν ακαδημαϊκή πρόοδο και τήν ελεύθερη άνατάληξη ιδέων, είναι εϋθνή όλων μας νά συνδράμουμε προς τήν κατεύθυνση αυτήν, για όσους έχουν έστω και άπλή αίσθηση-όπίνοια πανεπιστημιακή γνώσης τών συνθηκών προέκδομα θυσιας έπακώς.

Θυμίζε τήν σκηνη τσάνας τού Indiana Jones, όπου μαυροφορημένους

Σύνδεση στήν σελ. 3

Ο ΟΤΕ έπώλησε τό 54% τής Telekom Romania

ΤΗΝ ΠΩΛΗΣΗ τού 54% τής έταιρείας σταθερης τηλεφωνίας, Telekom Romania στήν Orange Ρουμανίας άνεκίνωσε ο όμιλος ΟΤΕ. Τό τμήμα για τήν πώληση στή 100% τής Telekom Romania συνολική στή 497 έκατ. έβρα και τό άναλόγισ στίς ΟΤΕ πωσίν έστεισε τό ποσοστό συμμετοχής τού άνερχεται σέ 208 έκατ. έβρα, έξαιρημένους τών ρευστών διαθεσίμων και τού άνωσίου.

Λετομάρτες στήν σελ. 2

Ράλλυ τής λίρας μετά τήν παρτίσηση Άλμπαϊράκ

ΣΕ ΕΝΑ έξώρονο ράλλυ εφρόνηται από προχθές τό βράδι ή τουρκική λίρα - τό μεγαλύτερο τό τελευταία δύο χρόνια, με τήν ίσοτιμία της νά αϊδώνεται σχεδόν 6%. Έπειτα από τήν ασημελιόχρησ άποσπασμένη τού έπικουρικού Οικονομικών και γαμπρό τού σούκοτάνου - Μπαράκ Άλμπαϊράκ άλλα και τής μορτηριόδους άπομάρτησους τού δικαστικού τής κεντρικής τραπεζίας τής χώρας, Μουράτ Ουζάλ. Τό Reuters

Σύνδεση στήν σελ. 5

Είναι πιο έξυπνος από εμάς ο κορωνοϊός

Πόσους κατοίκους έχει τό Βάγιο και τήν Ουγγαρία; Και μίν ή ρωτήσεται έπός μός ήρε τώρα στί Βάγιο και ή Ουγγαρία στίς τούσας; Έχουν νησιά και Αιγαίο τό Βάγιο και ή Ουγγαρία; Υπάρχουν Εξορμιαστές που έπιλύουν τό κωλοκαρία για διασκέτις

Τό Βάγιο και τήν Ουγγαρία; Και μίν ή ρωτήσεται έπός μός ήρε τώρα στί Βάγιο και ή Ουγγαρία στίς τούσας; Έχουν νησιά και Αιγαίο τό Βάγιο και ή Ουγγαρία; Υπάρχουν Εξορμιαστές που έπιλύουν τό κωλοκαρία για διασκέτις

Τό Βάγιο, λοιπόν και ή Ουγγαρία, με πληθυσμό σχεδόν όσο ή Έλλάς, έχουν πρόπονο πρόβλημα με τόν κορωνοϊό. Πολύ πιο μεγάλο από τό δικό μας, και παρά τό γεγονός ότι τό δικό τους Σίστεμα 'Υγείας είναι καλύτερο από τό δικό μας.

«Και γιατί μεις τό λίς αϊός» θά διαρωτήσετε. Έ, άφορ έπικουρικό, δέ σός πιο τό γιατί. Δισή κάπου

Σύνδεση στήν σελ. 4

ELLADA 94.3 FM.3

ΔΕΥΤΕΡΑ - ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

13:00-15:00

«Δύο απ' όλα!»

• Κώστας Γιαννούλοπουλος
• Μάνος Τσαγκαράκης

1. Λαϊκή ή λαϊκότροπη γλώσσα

- ✓ «*Επαναστατική γυμναστική εν μέσω κορωνοϊού*», εφημ. «*Η Καθημερινή*» από www.kathimerini.gr, 18/11/20.
- ✓ «*Σφράγισμα made in China;*», εφημ. «*Η Άποψη του Σαββατοκύριακου*» από www.iaropsi.gr, 21/11/20.
- ✓ «*Μέθοδος ακορντεόν*» από άρθρο του Γ. Λιάκος, στο www.cnn.gr, 9/11/20.
- ✓ «*Τα λοκντάουν φουσαρμόνικα του Μητσοτάκη*» σε δηλώσεις της Φώφης Γεννηματά από www.nonews-news.com, 21/11/20.

2. Μεταφορικός Λόγος

- ✓ «*Τυφώνας COVID σε εκκλησίες και μοναστήρια*», εφημ. «*On Time*» από www.ontime.gr, 16/11/20.
- ✓ «*Τσουνάμι νέων κρουσμάτων με 3.316*», εφημ. «*Kontra News*» από www.kontranews.gr, 13/11/20.
- ✓ «*Κάποιοι προφανώς σφυρίζουν αδιάφορα στο τσουνάμι των θανάτων, των διασωληνωμένων και των νοσηλευόμενων που συμβαίνει στη χώρα μέχρι να τους χτυπήσει το πρόβλημα την πόρτα*» από άρθρο του Λογικού, εφημ. «*Ο Λόγος*» στο logosnew@otenet.gr, 26/11/20.
- ✓ «*Υγειονομική βόμβα η Θεσσαλονίκη*», εφημ. «*Τα Νέα*» από www.tanea.gr, 11/11/20.
- ✓ «*Σκιά θανάτου στη Βόρεια Ελλάδα*», εφημ. «*Ελεύθερος Τύπος*» από www.eleftherostypos.gr, 23/11/20.
- ✓ «*Στη σκιά της πανδημίας διεξάγεται ένα μπρα ντε φερ μεταξύ εμπόρων και ιδιοκτητών για αναπροσαρμογές των ενοικίων*», εφημ. «*Η Καθημερινή*» από www.kathimerini.gr, 25/11/20.

✓ «Δικτατορία κορωνοϊού!», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 16/11/20.

✓ «Κοινωνικός διαμελισμός υπο το κράτος του κορωνοπανικού», εφημ. «Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr, 14/11/20.

✓ «Οι τράπεζες στον κόσμο τους! Απροστάτευτοι οι εργαζόμενοι», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 17/3/20.

✓ «Κάνουν το κορόιδο και για το πάγωμα των δανείων», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 17/3/20.

✓ «Έφαγε τα μούτρα της η κυβέρνηση!», εφημ. «Ριζοσπάστης» από www.sep.gr, 18/11/20.

✓ «Το δημόσιο σύστημα Υγείας καταρρέει και η κυβέρνηση μειώνει τις δαπάνες» σε δηλώσεις του Γραφείου Τύπου της ΚΕ του ΚΚΕ, εφημ. «Ριζοσπάστης» από www.sep.gr, 25/11/20.

✓ «Τηλεκπαίδευση με...περιστέρια», εφημ. «Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr, 20/11/20.

✓ «Το σύστημα υγείας δοκιμάζει τα όρια του και τα κρούσματα αυξάνονται σταθερά σε όλη την πόλη, καθιστώντας μας όλους πολιορκημένους σε μία πραγματικότητα που θα αργήσει να αλλάξει», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 11/11/20.

✓ «Έλλειμμα, ύφεση και χρέος μαμούθ δημιουργεί η πανδημία», εφημ. «Εστία» από www.estianews.gr, 11/11/20.

3. Γεωγραφικές και κοινωνικές ποικιλίες

✓ «Κάποιοι προφανώς σφυρίζουν αδιάφορα στο τσουνάμι των θανάτων, των διασωληνωμένων και των νοσηλευόμενων που συμβαίνει στη χώρα μέχρι να τους

χτυπήσει το πρόβλημα την πόρτα» από άρθρο του Λογικού, εφημ. «Ο Λόγος» στο logosnew@otenet.gr, 26/11/20.

✓ «Μπαράζ νέων μέτρων έφερε ο εφιάλτης στη Θεσσαλονίκη», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 12/11/20.

✓ «Οι τράπεζες στον κόσμο τους! Απροστάτευτοι οι εργαζόμενοι», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 17/3/20.

✓ «Κάνουν το κορόιδο και για το πάγωμα των δανείων», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 17/3/20.

✓ «Δυστυχώς, οι δρόμοι και οι διαδηλώσεις κουβαλάνε ιό και γεννάνε αρρώστεια!» σε δηλώσεις του Έλληνα υπουργού Προστασίας του Πολίτη, εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 14/11/20.

✓ «Κυβέρνηση με σπασμένα φρένα, ανήμπορη μπροστά στην πανδημία», εφημ. «Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr, 12/11/20.

✓ «Η κυβέρνηση με τις επιλογές της πυροβολεί τα πόδια της χώρας...» σε δηλώσεις της βουλευτού του ΣΥ.ΡΙΖ.Α Έφης Αχτσιόγλου, εφημ. «Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr, 14/11/20.

✓ «Ο πλανήτης έχει γονατίσει», εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 10/11/20.

✓ «Οι 10 κρίσιμες ημέρες για να κρατήσει η Θεσσαλονίκη και να σωθεί η Αθήνα», εφημ. «Πρώτο Θέμα της Κυριακής» από www.protothema.gr, 22/11/20.

✓ «Γάλλοι, Γερμανοί και Κινέζοι τρέχουν για το φάρμακο», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 17/3/20.

✓ «Σφράγισμα made in China;», εφημ. «Η Άποψη του Σαββατοκύριακου» από www.iapopsi.gr, 21/11/20.

4. Χρήση στερεοτυπικών λέξεων και φράσεων
- ✓ «Ένα ακόμη *μαύρο* αρνητικό ρεκόρ», εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 26/11/20.
  - ✓ «*Μαύρος* Νοέμβρης», εφημ. «Μακεδονία της Κυριακής» από www.makedonia.gr, 22/11/20.
  - ✓ «*Μαύρη* Πέμπτη: 3.316 κρούσματα, 50 νεκροί, 310 διασωληνωμένου», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 13/11/20.
  - ✓ «*Στο κόκκινο* τα όρια του ΕΣΥ», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 13/11/20.
  - ✓ «Τα νοσοκομεία *στο κόκκινο*. Κίνδυνος η πόλη να γίνει *Μπέργκαμο*», εφημ. «Η Αυγή» από www.avgi.gr, 11/11/20.
  - ✓ «*Σε κατάσταση πολέμου* οι ΜΕΘ στη Θεσσαλονίκη», εφημ. «Η Αυγή» από www.avgi.gr, 18/11/20.
  - ✓ «*Είμαστε σε πόλεμο!*», εφημ. «Karfitsa» από www.karfitsa.gr, 15/11/20.
  - ✓ «Όταν είσαι *σε πόλεμο* όλοι μπαίνουν στη μάχη» σε δηλώσεις της αναπληρώτριας κυβερνητικής εκπροσώπου, εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 21/11/20.
  - ✓ «*Η χώρα είναι σε πόλεμο*» σε δηλώσεις του κυβερνητικού εκπροσώπου, εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 24/11/20.
  - ✓ «*Έχουμε πόλεμο* επιμένει η κυβέρνηση», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 24/11/20.
  - ✓ «*Η μάχη της Αττικής* θα κρίνει τον πόλεμο», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 15/11/20.
  - ✓ «*Άνιση μάχη* κατά της πανδημίας δίνουν τα νοσοκομεία», εφημ. «Η Αυγή» από www.avgi.gr, 12/11/20.

✓ «Μαίνεται η μεγάλη μάχη με τον κορωνοϊό στα νοσοκομεία της πόλης», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 11/11/20.

✓ «Ο πόλεμος με τον κορωνοϊό μπαίνει στην τελική ευθεία», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 10/11/20.

✓ «Τελική ευθεία για τη μάχη των εμβολίων», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 20/11/20.

✓ «Η μάχη των εμβολίων συνεχίζεται», εφημ. «Η Αυγή» από www.avgi.gr, 12/11/20.

5. Η λογοτεχνική «χρoιά» της γλώσσας

✓ «Ο τρομολάγνος Σύψας επέστρεψε...Παρασκευή και 13», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 15/11/20.

✓ «Δικτατορία κορωνοϊού!», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 16/11/20.

6. Οι νεολογισμοί ως εργαλείο ανάλυσης δεδομένων

✓ «Κορωνοπανικός»

✓ «Κορωνοπάρτι»

✓ «Κορωνογάμος»

7. Ρηματικές δομές

✓ «Αν ανοίξει η οικονομία γιατί θα πρέπει να ανασάνει, φοβάμαι ότι τον Γενάρη-Φλεβάρη θα έρθει το άλλο κύμα» σε δηλώσεις του Νίκου Καπραβέλου, διευθυντή της ΜΕΘ στο νοσοκομείο Παπανικολάου της Θεσσαλονίκης, εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 24/11/20.

- ✓ «Αν επέλθει και τρίτο (κύμα), ο φαύλος κύκλος θα μετατραπεί σε ασφυκτικό βράχο», σε δηλώσεις του Νίκου Καπραβέλου, διευθυντή της ΜΕΘ στο νοσοκομείο Παπανικολάου της Θεσσαλονίκης, εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 24/11/20.
- ✓ «Με την ταχύτητα του φωτός τρέχει ο ιός του διαβόλου», εφημ. «On Time» από www.ontime.gr, 16/11/20.
- ✓ «Η πανδημία θερίζει ζωές, η κυβέρνηση κάνει ασκήσεις λιτότητας», εφημ. «Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr, 23/11/20.
- ✓ «Ο ιός χτυπά εργασία και μισθούς», εφημ. «Η Αυγή» από www.avgi.gr, 17/3/20.
- ✓ «Η διασπορά του ιού συνεχίζεται και μια αντίστροφη μέτρηση επικρέμματα ως απειλή» από www.cnn.gr, 29/9/20.
- ✓ «Η πανδημία λυγίζει και το σύστημα Υγείας της Γερμανίας», εφημ. «Η Αυγή» από www.avgi.gr, 14/11/20.
- ✓ «Τα καλά νέα φρενάρουν την πανδημία, η οποία απειλεί με άγριες καταστάσεις», εφημ. «Το Ποντίκι» από www.topontiki.gr, 12/11/20.
- ✓ «Η πανδημία χτυπά ιστορικά βιβλιοπωλεία», εφημ. «Ελεύθερος Τύπος» από www.eleftherostypos.gr, 12/11/20.
- ✓ «Ο κορωνοϊός ξεκληρίζει (και) τον κλήρο, εφημ. «Μακεδονία της Κυριακής» από www.makedonia.gr, 22/11/20.
- ✓ «Η Θεσσαλονίκη έχει και άλλες ιδιαιτερότητες που την κατέστησαν ιδανικό θύμα της πανδημίας», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 25/11/20.
- ✓ «Είναι πιο έξυπνος από εμάς ο κορωνοϊός?», εφημ. «Εστία» από www.estianews.gr, 10/11/20.

- ✓ «Μη χαλαρώνετε ο κορωνοϊός είναι ακούραστος», εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 13/11/20.
- ✓ «Επιστήμονες από όλον τον κόσμο ρίχνουν φως στη συμπεριφορά του ιού», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 22/11/20.
- ✓ «Οι τρεις μεταλλάξεις και οι καιρικές συνθήκες που οδήγησαν στην έκρηξη», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 25/11/20.
- ✓ «Τα νοσοκομεία ξαναγέμισαν, ο εφιάλτης επιστρέφει», εφημ. «Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr, 14/11/20.
- ✓ «Η Θεσσαλονίκη σε παραζάλη, στέρεψε από κλίνες εντατικής», εφημ. «Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr, 20/11/20.
- ✓ «Το θανατηφόρο σύννεφο του κορωνοϊού έχει σκεπάσει τη Θεσσαλονίκη και ολόκληρη τη Μακεδονία, που θρηνούν εκατοντάδες αδικοχαμένα θύματα», εφημ. «Μακεδονία της Κυριακής» από www.makedonia.gr, 22/11/20.
- ✓ «Το φάντασμα του Μπέργκαμο στοιχειώνει τη Θεσσαλονίκη», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 13/11/20.
- ✓ «Βράζουν Αθήνα και Θεσσαλονίκη» από www.cnn.gr, 9/11/20.
- ✓ «Η πανδημία καλπάζει», εφημ. «Kontra News» από www.kontranews.gr, 11/11/20.
- ✓ «Επικίνδυνα παιχνίδια με την πορεία ενώ ο ιός καλπάζει», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 17/11/20.
- ✓ «Δεν μπορούμε να αντιμετωπίσουμε το θερίο με ημίμετρα» σε δηλώσεις του Νίκου Καπραβέλου, διευθυντή της ΜΕΘ στο νοσοκομείο Παπανικολάου της Θεσσαλονίκης, εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 24/11/20.
- ✓ «Πώς θέριασε ο κορωνοϊός στη Θεσσαλονίκη», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 25/11/20.

✓ «Οι τράπεζες στον κόσμο τους! Απροστάτευτοι οι εργαζόμενοι», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 17/3/20.

✓ «Κάνουν το κορόιδο και για το πάγωμα των δανείων», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 17/3/20.

✓ «Έφαγε τα μούτρα της η κυβέρνηση!», εφημ. «Ριζοσπάστης» από www.sep.gr, 18/11/20.

✓ «Σφίγγει ο κλοιός στο ΕΣΥ», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 18/11/20.

✓ «Ως το εμβόλιο των φτωχών παρουσιάζεται αυτό της AstraZeneca», εφημ. «Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr, 24/11/20.

8. Ονοματικές δομές

✓ «Και στο βάθος τρίτο κύμα...», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 23/11/20.

✓ «Κόλαση κρουσμάτων σε Αττική και Θεσσαλονίκη», εφημ. «Kontra News» από www.kontranews.gr, 17/11/20.

✓ «Φρένο στον ιό», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 26/11/20.

✓ «Στο μάτι της πανδημίας, Θεσσαλονίκη και Αττική», εφημ. «Kontra News» από www.kontranews.gr, 14/11/20.

✓ «Διασωληνωμένη Χώρα», εφημ. «Η Αυγή της Κυριακής» από www.avgi.gr, 22/11/20.

✓ «Η Θεσσαλονίκη στην εντατική», εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 12/11/20.

✓ «Υγειονομική βόμβα η Θεσσαλονίκη», εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 11/11/20.

- ✓ «Σκιά θανάτου στη Βόρεια Ελλάδα», εφημ. «Ελεύθερος Τύπος» από www.eleftherostypos.gr, 23/11/20.
- ✓ «Δικτατορία κορωνοϊού!», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 16/11/20.
- ✓ «Οι τράπεζες στον κόσμο τους! Απροστάτευτοι οι εργαζόμενοι», εφημ. «Η Δημοκρατία» από www.dimokratianews.gr, 17/3/20.
- ✓ «Επαναστατική γυμναστική εν μέσω κορωνοϊού», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 18/11/20.
- ✓ «Ψαλιδισμένα εισοδήματα για 4 στους 10 λόγω της πανδημίας», εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 21/11/20.
- ✓ «Τηλεκπαίδευση με...περιστέρια», εφημ. «Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr, 20/11/20.
- ✓ «Στην εντατική οι χερσαίες μεταφορές λόγω κορωνοϊού», εφημ. «Ναυτεμπορική» από www.naftemporiki.gr, 8/4/20.
- ✓ «Υπο πολιορκία η Θεσσαλονίκη», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 11/11/20.
- ✓ «Σε κλοιό η Βόρεια Ελλάδα», εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 20/11/20.
- ✓ «Εμβόλιο ελπίδας», εφημ. «Η Εφημερίδα των Συντακτών» από www.efsyn.gr, 10/11/20.
- ✓ «Ελπίδα στην ανθρωπότητα», εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 10/11/20.
- ✓ «Ελπίδες για την ανθρωπότητα», εφημ. «Ο Λόγος» από logosnew@otenet.gr, 10/11/20.

- ✓ «Οι πρώτες ελπίδες σταθεροποίησης», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 24/11/20.
- ✓ «Ενέσεις αισιοδοξίας», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 12/11/20.
- ✓ «Τελική ευθεία για τη μάχη των εμβολίων», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 20/11/20.
- ✓ «Θαύμα της γενετικής ιατρικής» σε συνέντευξη του Γ. Αϊζακσον, εφημ. «Τα Νέα» από www.tanea.gr, 11/11/20.
- ✓ «Εμβόλιο-λύτρωση από τον εφιάλτη του COVID», εφημ. «Kontra News» από www.kontranews.gr, 10/11/20.
- ✓ «Υπερόπλο το εμβόλιο της Pfizer», εφημ. από «On Time» ontime-news.gr, 10/11/20.
- ✓ «Όπλο κατά του κορωνοϊού από την Moderna», εφημ. «Τύπος της Θεσσαλονίκης» από www.typoses.gr, 20/11/20.
- ✓ «Εμβόλιο σωτηρίας», εφημ. «Espresso» από www.espressonews.gr, 10/11/20.
- ✓ «Φως στο τούνελ», εφημ. «Η Καθημερινή» από www.kathimerini.gr, 10/11/20.
- ✓ «Lockdown στην αισχροκέρδεια», εφημ. «Μακεδονία της Κυριακής» από www.makedonia.gr, 22/11/20.
- ✓ «Μνημόνιο Μητσοτάκη με συνταγή Πισσαρίδη στην έρημο του lockdown», εφημ. «Η Αυγή της Κυριακής» από www.avgi.gr, 22/11/20.
- ✓ «Σφράγισμα made in China;», εφημ. «Η Άποψη του Σαββατοκύριακου» από www.iaropsi.gr, 21/11/20.
- ✓ «Μέθοδος ακορντεόν» από άρθρο του Γ. Λιάκος, στο www.cnn.gr, 9/11/20.
- ✓ «Τα λοκντάουν φουσαρμόνικα του Μητσοτάκη» σε δηλώσεις της Φώφης Γεννηματά από www.nonews-news.com, 21/11/20.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνόγλωσσες

Αγάπογλου, Θ. & Καπετανίδου, Μ. (2013). «Από την κριτική ανάγνωση στη δημιουργική γραφή». *Στα Ηλεκτρονικά Πρακτικά του Πανελληνίου Συνεδρίου «Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη»*. Εργαστήριο Γλώσσας και Προγραμμάτων Γλωσσικής Διδασκαλίας του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Frederick Κύπρου. Δράμα, 1-3 Νοεμβρίου. Ανακτήθηκε από: http://www.nured.uowm.gr/drama/Eisegeseis_files/%CE%91%CE%B3%CE%B1%CC%81%CF%80%CE%BF%CE%B3%CE%BB%CE%BF%CF%85%20%26%20%CE%9A%CE%B1%CF%80%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CC%81%CE%B4%CE%BF%CF%85.pdf.

Ανδρουλάκης, Γ. (2015). «Κοινωνιογλωσσολογία. Πρότυπα περιγραφής της επικοινωνίας». Έκδοση: 1.0. Βόλος 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://archive.eclass.uth.gr>.

Αρχοντή, Χ. (2013). «Γραμματισμός στα Μ.Μ.Ε. και ανάπτυξη της κριτικής σκέψης του μαθητή». *Στα Ηλεκτρονικά Πρακτικά του Πανελληνίου Συνεδρίου «Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη»*. Εργαστήριο Γλώσσας και Προγραμμάτων Γλωσσικής Διδασκαλίας του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Frederick Κύπρου. Δράμα, 1-3 Νοεμβρίου. Ανακτήθηκε από:

http://www.nured.uowm.gr/drama/Eisegeseis_files/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B7%CC%81.pdf.

Ασημακοπούλου, Α. Μ. (2020). Κείμενο Σημειώσεων μετά από απομαγνητοφώνηση της εκδήλωσης του Εργαστηρίου Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων Μέσων Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης. Παρουσίαση βιβλίου Α. Κουλούρη, «Fake News, Ρητορική και Ερμηνείες. Πολιτική και πολιτικοί μέσω twitter». Ιωάννινα, 25 Νοεμβρίου.

Αχτσιόγλου, Ε. (2007). [Κριτική του βιβλίου *Television and the public sphere: Citizenship, Democracy and the Media*, από Dahlgren, P.]. Ανακτήθηκε από: https://authlawpostgrad.files.wordpress.com/2008/08/peter_dahlgren.doc.

Βαλιούλη, Μ. (2001). «Υπερβολές, αυθαιρεσίες και νοηματικές εκπτώσεις». *Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία*. Θεσσαλονίκη, 17, 9-25.

Γαβριηλίδου, Ζ. (2017). «Οι εννοιολογικές μεταφορές στον Τύπο την εποχή της λιτότητας». Στο Ν. Τσιτσανούδη - Μαλλίδη (επιμ.), *Ελληνική Γλώσσα, Πολιτισμός και ΜΜΕ: Από την Αρχαιοελληνική Γραμματεία έως σήμερα*. Αθήνα: Gutenberg, 272-302.

Γαβριηλίδου, Ζ. (2021). «Οι εννοιολογικές μεταφορές στην εποχή του Covid 19». Εισήγηση στο διαδικτυακό επιμορφωτικό «*Ο δημόσιος λόγος στην εποχή της πανδημίας*». Εργαστήριο Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων, ΜΜΕ και Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Club de la Presse, Paris. Με τη χορηγία επικοινωνίας του CNN Greece. 2 Απριλίου.

Γεωργακοπούλου, Α. & Γούτσος, Δ. (1999). *Κείμενο και Επικοινωνία*, (2^η έκδ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Γεωργίου, Ε. (2020). «Οι πρόσφυγες στη δίνη της πανδημίας». *Μ.Μ.Ε. και κορονοϊός* (ειδικό τεύχος), 2, 9-12. Αθήνα: Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών ΕΝΑ. Ανακτήθηκε από: https://www.enainstitute.org/wp-content/uploads/2020/06/ENA_Media-Jokers_.pdf.
- Γιάκομπσον, Ρ. (2009). *Δοκίμια για τη Γλώσσα της Λογοτεχνίας*, (μτφρ. Α. Μπερλής). Αθήνα: Εστία.
- Γιαλαμπούκη, Ε. (2008). *Δημοσιογραφικός Λόγος και Διακειμενικότητα* (Δημοσιευμένη Διδακτορική Διατριβή). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης: Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε από: <http://eclass.teiion.gr>.
- Γκόβαρης, Χ. (2001). *Εισαγωγή στην Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ατραπός.
- Γουλιάμος, Κ. (2021). «Ζητήματα (μετα)ερμηνείας: Λόγος, διάλογος και λογοδοσία σε εποχή διαρκούς κρίσης και (αυτο)λογοκρισίας». Εισήγηση στο διαδικτυακό επιμορφωτικό «*Ο δημόσιος λόγος στην εποχή της πανδημίας*». Εργαστήριο Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων, ΜΜΕ και Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Club de la Presse, Paris. Με τη χορηγία επικοινωνίας του CNN Greece. 26 Φεβρουαρίου.
- Γουλιάμος, Κ. (2020). «Η κουλτούρα του φόβου». *CNN Greece*, 4/4. Ανακτήθηκε από: <https://www.cnn.gr/focus/story/214029/ermineies-kai-viomata-tis-pandimias-h-koyltoyra-toy-fovoy>.
- Γούτσος, Δ. (2009). «Λεξικά συμπλέγματα και στερεοτυπία στον δημοσιογραφικό λόγο». *Ζητήματα Επικοινωνίας*, 9, 75-89.
- Γούτσος, Δ. (2012). *Γλώσσα. Κείμενο, ποικιλία, σύστημα*. Αθήνα: Κριτική.
- Δασκαλοπούλου, Ντ., Παπαδοπούλου, Ε., Πιπίνη, Ε. & Σταματοπούλου, Μ. (2020). «Κοινωνικός 'διαμελισμός' υπό το κράτος του κορονοπανικού». *Η Εφημερίδα*

των Συντακτών, 15/11. Ανακτήθηκε από: https://www.efsyn.gr/themata/thematis-efsyn/268633_koinonikos-diamelismos-ypokratos-toy-koronopanikoy.

Δελβερούδη, Ρ. (2001). «Γλωσσική ποικιλία». Στο Α. Φ. Χριστίδης & Μ. Θεοδωροπούλου (επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 54-57.

Δεληγκιαούρη, Α. (2007). *Πολιτικός Λόγος και Μ.Μ.Ε.: Νομική, Πολιτική και Κοινωνική Διάσταση* (Δημοσιευμένη Διδακτορική Διατριβή). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης: Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε από: <http://ikee.lib.auth.gr/record/79983/files/gri-2007-863.pdf>.

Δεμερτζής, Ν. (1996). «Πολιτική δημοσιότητα, πρόσωπα και τηλεόραση: η σχέση δημόσιου-ιδιωτικού στην εποχή της κοινωνίας του θεάματος». *Πρακτικά 5^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου «Όρια και σχέσεις Δημοσίου-Ιδιωτικού»*. Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Αθήνα, 23-26 Νοεμβρίου 1995, 539-552. Ανακτήθηκε από: <https://ktisis.cut.ac.cy/bitstream/10488/548/3/politiki%20dimosiotita.pdf>.

Δεμερτζής, Ν. (2004). «Λαϊκισμός και Μνησικακία. Μια συμβολή της (πολιτικής) κοινωνιολογίας των συγκινήσεων». *Επιστήμη και Κοινωνία*, 12(3), 75-114. doi: <https://doi.org/10.12681/sas.768>.

Δεμερτζής, Ν. (2020). «Η πανδημία ως τραύμα». Στο Θ. Γεωργακόπουλος (επιμ.), *Οι ιδέες της Πανδημίας: 15 κείμενα για το πώς ο κορωνοϊός αλλάζει την Ελλάδα και τον κόσμο*. Αθήνα: Διανέοσις, 231-240.

Δημούδη, Μ. (2015). *Η χρήση του φόβου ως εργαλείου πολιτικής κυριαρχίας. Η περίπτωση της Ελλάδας 2010-2015*. (Δημοσιευμένη Μεταπτυχιακή Διατριβή). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης: Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε από: <https://ikee.lib.auth.gr/record/281643/files/GRI-2016-15982.pdf>.

Δρεμέτσικα, Β. (2019). «Γλωσσική ποικιλότητα και εκπαίδευση: διγλωσσία, κοινωνική διγλωσσία, γλωσσικές στάσεις και προκαταλήψεις, ποικιλότητα και εκπαίδευση». *Πρακτικά 9^ο Πανελληνίου Συνεδρίου Επιστημών Εκπαίδευσης «Η Εκπαίδευση Δασκάλων και Καθηγητών Χαρισματικών Μαθητών Στην Ελλάδα»*. Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία, Ένωση Ελλήνων Φυσικών. Αθήνα, 21-23 Ιουνίου, 9, 162-169. doi: <http://dx.doi.org/10.12681/edusc.3114>.

Ζαφράς, Γ. (2018). «Κατασκευή συναίνεσης και Μ.Μ.Ε. Το μοντέλο Προπαγάνδας των Herman και Chomsky». *Κοινωνική Πολιτική – Κοινωνική Θεωρία*, 8/10.

Ανακτήθηκε

από:

<https://socialpolicy.gr/2018/10/%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%85%CE%AE-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%AF%CE%BD%CE%B5%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BC%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%AD.html>.

Θεοδωροπούλου, Μ. (2001). «Ψυχισμός και Γλώσσα». Στο Α. Φ. Χριστίδης & Μ. Θεοδωροπούλου (επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 1-26.

Θωμά, Ι., Τασσόγλου, Μ. & Κούτσικος, Λ. (2020). «Ενημερωδιασκέδαση και δραματοποίηση κατά την πανδημία του κορωνοϊού: Ανάλυση περιεχομένου στα ελληνικά ενημερωτικά ΜΜΕ». *Πρακτικά 7^ο Τακτικού Συνεδρίου Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας «Κοινωνίες μετά την κρίση, κοινωνίες χωρίς την κρίση;»*. Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Επικοινωνίας και Μ.Μ.Ε., Ελληνική Κοινωνιολογική Εταιρεία. Αθήνα, 23-25

Σεπτεμβρίου.

Ανακτήθηκε

από:

http://www.hellenicsociology.gr/sites/default/files/perilepseis_7o_sun_eke_2020.pdf.

Καραντζόλα, Ε. & Ιντζίδης, Β. (2021). «Τα δελτία ενημέρωσης για την πανδημία ως συμβάντα γραμματισμού: Ιεραρχήσεις και μετασχηματισμοί στο συνεχές προφορικός-γραπτός λόγος». Εισήγηση στο διαδικτυακό επιμορφωτικό «Ο δημόσιος λόγος στην εποχή της πανδημίας». Εργαστήριο Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων, ΜΜΕ και Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Club de la Presse, Paris. Με τη χορηγία επικοινωνίας του CNN Greece. 9 Απριλίου.

Κατσιγιάννη, Α. (1998). «Πτυχές του καβαφικού μοντερνισμού: Τα ‘αποσιωπημένα’ πεζά ποιήματα». *Σύγκριση / comparaison*, 9, 92-109. Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας. doi: <https://doi.org/10.12681/comparison.11451>.

Κατσογιάννου, Μ. & Στεφανίδου, Ζ. (2020). *COVID-19: το λεξικό*. Αθήνα: Kavnadia Crew Publications. Ανακτήθηκε από: <https://covid19.algolysis.com/glossary>.

Κατσογιάννου, Μ. (2021). «Τα γλωσσικά τεκμήρια της πανδημίας». Εισήγηση στο διαδικτυακό επιμορφωτικό «Ο δημόσιος λόγος στην εποχή της πανδημίας». Εργαστήριο Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων, ΜΜΕ και Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Club de la Presse, Paris. Με τη χορηγία επικοινωνίας του CNN Greece. 12 Φεβρουαρίου.

Καψάλης, Δ. Γ. (2020). «Το lockdown και η ελληνική γλώσσα». *Το Βήμα*, 29/10. Ανακτήθηκε από: <https://www.tovima.gr/2020/10/29/opinions/to-lockdown-kai-i-elliniki-glossa/>.

- Καψάλης, Δ. Γ. (2021). «Μιλώντας και γράφοντας για lockdown και κορονοϊό». Εισήγηση στο διαδικτυακό επιμορφωτικό «Ο δημόσιος λόγος στην εποχή της πανδημίας». Εργαστήριο Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων, ΜΜΕ και Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Club de la Presse, Paris. Με τη χορηγία επικοινωνίας του CNN Greece. 19 Μαρτίου.
- Κουλούρη, Α. (2020). Κείμενο Σημειώσεων μετά από απομαγνητοφώνηση της εκδήλωσης του Εργαστηρίου Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων Μέσων Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης. Παρουσίαση βιβλίου Α. Κουλούρη, «Fake News, Ρητορική και Ερμηνείες. Πολιτική και πολιτικοί μέσω twitter». Ιωάννινα, 25 Νοεμβρίου.
- Κουλούρη, Α. (2021). «Γλωσσική ανάλυση των διαφημιστικών σποτ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της πανδημίας κατά τη διάρκεια της καραντίνας». Εισήγηση στο διαδικτυακό επιμορφωτικό «Ο δημόσιος λόγος στην εποχή της πανδημίας». Εργαστήριο Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων, ΜΜΕ και Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Club de la Presse, Paris. Με τη χορηγία επικοινωνίας του CNN Greece. 19 Φεβρουαρίου.
- Κύρτσος, Γ. (2003). *Ο μυστικός πόλεμος των εξουσιών*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Λασκαράτου, Χρ. (2012). «Η λειτουργία της γλώσσας στη βιωματική εμπειρία του πόνου σε διαλόγους θεραπειών – ασθενών». Στο Ν. Τσιτσανούδη – Μαλλίδη (επιμ.), *Η διαχείριση του πόνου στη δημόσια σφαίρα. Από τη νηπιακή ηλικία έως την ενηλικίωση*. Αθήνα: Προπομπός, 17-40.

- Μανουσέλης, Σπ. (2021). «Η τρομοκρατία της ψυχοπανδημίας». *Εφημερίδα των Συντακτών*, 12/3. Ανακτήθηκε από: https://www.efsyn.gr/epistimi/mihanes-toy-noy/285425_i-tromokratia-tis-psyhopandimias.
- Μήτσης, Ν. (1998). *Στοιχειώδεις αρχές και μέθοδοι της εφαρμοσμένης γλωσσολογίας. Εισαγωγή στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μήτσης, Ν. (1999). *Διδακτική του γλωσσικού μαθήματος. Από τη γλωσσική θεωρία στη διδακτική πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μήτσης, Ν. (2004). *Η Διδασκαλία της γλώσσας υπό το πρίσμα της επικοινωνιακής προσέγγισης – Εισαγωγή στη θεωρία και τις τεχνικές του επικοινωνιακού μοντέλου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μοσχονάς, Α. Σπ. (2005). *Ιδεολογία και Γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκη.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1991). *Γλωσσολογία και Λογοτεχνία: Από την τεχνική στην τέχνη του λόγου*, (2^η έκδ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Νάκας, Θ. (1995). «Οι επικοινωνιακές λειτουργίες της γλώσσας». *Λεξικογραφικόν Δελτίον της Ακαδημίας Αθηνών*, 10^ο, 215-245.
- Νάκου, Σ. & Στεργίου, Λ. (2018). «Η προσέγγιση της προσφυγικής κρίσης από τις ιστοσελίδες ενημέρωσης στην Ήπειρο». *Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, 11(2), 1-26. doi: <https://doi.org/10.12681/jret.15870>.
- Νικολόπουλος, Σ. (2020). Κείμενο Σημειώσεων μετά από απομαγνητοφώνηση της εκδήλωσης του Εργαστηρίου Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων Μέσων Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης. Παρουσίαση βιβλίου Α. Κουλούρη, «Fake News, Ρητορική και Ερμηνείες. Πολιτική και πολιτικοί μέσω twitter». Ιωάννινα, 25 Νοεμβρίου.

- Ντίνας, Κ. (2013). «Η γλωσσική ποικιλότητα στο πλαίσιο της Παιδαγωγικής του Κριτικού Γραμματισμού». Στο Ν. Τσιτσανούδη – Μαλλίδη (επιμ.), *Γλώσσα και σύγχρονη πρωτοσχολική εκπαίδευση. Επίκαιρες προκλήσεις και προοπτικές*. Αθήνα: Gutenberg, 265-303.
- Παπαδημητρίου, Ζ. (2012). «Πολιτικό σύστημα, τηλεόραση και διαχείριση του ανθρώπινου πόνου». Στο Ν. Τσιτσανούδη – Μαλλίδη (επιμ.), *Η διαχείριση του πόνου στη δημόσια σφαίρα. Από τη νηπιακή ηλικία έως την ενηλικίωση*. Αθήνα: Προπομπός, 107-115.
- Παπαδοπούλου, Δ. (2016). «Μια δημόσια φιλοσοφία για το μέλλον της Ευρώπης. Η περίπτωση του J. Habermas». *Πάπυροι-Επιστημονικό Περιοδικό*, 5, 104-117.
- Παπαχαρίση, Ζ. (2008). «Η εικονική σφαίρα 2.0: το διαδίκτυο και η δημόσια σφαίρα». *Ζητήματα Επικοινωνίας*, 7, 8-26.
- Παπούλια - Τζελέπη, Π. (2004). «Γραμματισμός ή γραμματισμοί: η πρόκληση του 21ου αιώνα». Στο Π. Παπούλια - Τζελέπη, & Ε. Τάφα. (επιμ.), *Γλώσσα και Γραμματισμός στη νέα χιλιετία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 19-24.
- Πασχόπουλος, Μ. (2020). Κείμενο Σημειώσεων μετά από απομαγνητοφώνηση της εκδήλωσης του Εργαστηρίου Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων Μέσων Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης. Παρουσίαση βιβλίου Α. Κουλούρη, «Fake News, Ρητορική και Ερμηνείες. Πολιτική και πολιτικοί μέσω twitter». Ιωάννινα, 25 Νοεμβρίου.
- Πετρούνιας, Ε. (1984). *Νεοελληνική γραμματική και συγκριτική ("αντιπαραθετική") ανάλυση. Γενικές γλωσσικές αρχές. Φωνητική. Εισαγωγή στη φωνολογία. Μέρος Α': Θεωρία*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Πρεβελάκης, Ν. & Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Ν. (2021). *Φοβογλωσσία*. Αθήνα: Καστανιώτης (υπό έκδοση).

Ράπτη, Ζ. (2021). «Συνωμοσιολογία, ένα κοινωνικό δηλητήριο». *CNN Greece*, 8/1. Βλ. και <https://www.cnn.gr/focus/apopseis/story/249745/synomosiologia-ena-koinoniko-dilitirio>.

Σεφέρης, Γ. (1974). *Δοκιμές Β'*. Αθήνα: Ίκαρος.

Σκουλάς, Ε. Γ. (2013). «Η Κριτική Σκέψη του J. Habermas για τις Μορφές της Σύγχρονης Κοινωνίας». *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών, ΙΣΤ'*(62), 51-73.

Σμυρναίος, Ν. & Τσιμπούκης, Π. (2021). «Η κρίση του κορωνοϊού μέσα από τα Μ.Μ.Ε. και τα social media». Στο Γ. Πλειός & Α. Σκαμνάκης (επιμ.), *Covid-19 και Μ.Μ.Ε.: Η επικοινωνιακή κατασκευή μιας πανδημίας*. Αθήνα: Παπαζήση (υπο έκδοση).

Τάσης, Θ. (2012). «Ο διάλογος Habermas και Luhmann». *Θέσεις. Αναλύσεις, κριτική, ζητήματα της πάλης των τάξεων*, 119. Ανακτήθηκε από: http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=1183&Itemid=29.

Τριανταφυλλίδης, Μ. (1941). *Νεοελληνική γραμματική (της δημοτικής)*. Εν Αθήναις: Οργανισμός Εκδόσεως Σχολικών Βιβλίων.

Τσαλκατίδου, Ε. (2021). «Γλωσσική ανάλυση των μηνυμάτων «Μένουμε σπίτι» Ελλήνων αθλητών και αθλητριών με σκοπό την πρόληψη και την καταπολέμηση της πανδημίας του κορωνοϊού κατά τη διάρκεια της καραντίνας». Εισήγηση στο διαδικτυακό επιμορφωτικό «Ο δημόσιος λόγος στην εποχή της πανδημίας». Εργαστήριο Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων, ΜΜΕ και Εκπαίδευσης, Club de la Presse, Paris. Με τη χορηγία επικοινωνίας του CNN Greece. 26 Μαρτίου.

Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, Ν. & Α. Σταυρόπουλος (2021). «Η κατασκευή της κοινωνικής συγκατάνευσης στα περιοριστικά μέτρα του 2020, λόγω της

πανδημίας. Μια προσέγγιση με βάση τις αναφορές με θέμα 'lockdown Ελλάδα' στο διαδίκτυο». Aegean Working Paper in Ethnographic Linguistics (AWPEL) (κατατεθειμένη δημοσίευση).

Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, Ν. & Ε. Δερβένη (2019). «Γλωσσικές Αναπαραστάσεις των παιδιών προσφύγων σε δημοσιογραφικά κείμενα». Στο Ν. Tsitsanoudis – Mallidis (guest editor) *Αφιέρωμα στο 5ο Διεθνές Θερινό Πανεπιστήμιο «Ελληνική Γλώσσα, Πολιτισμός και ΜΜΕ»*. Δοκίμια για τη γλώσσα του 'άλλου' και την ηθική της ετερότητας. Δίγλωσση έκδοση. Estudos de Lingua Grega. *To Ελληνικό Βλέμμα - Revista de Estudos Helenicos da UERJ*, n.6. Brazil: Rio De Janeiro University, Instituto De Letras. Βλ. <https://www.epublicacoes.uerj.br/index.php/ellinikovlemma/issue/view/2236/showTo>.

Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, Ν. (2006). *Η λαϊκή γλώσσα των ειδήσεων - Μια στάση απατηλής οικειότητας*. Αθήνα: Εμπειρία Εκδοτική.

Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, Ν. (2009). «Η τηλεοπτική διαχείριση του πόνου του πολίτη. Το κοινωνικό πλαίσιο της διεκπεραιωτικής λειτουργίας του δημοσιογραφικού λόγου». *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, ΙΔ' (56), 279-299.

Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, Ν. (2009). «Ορολογία και τηλεοπτική δημοσιογραφική γλώσσα: Η στάση της "υψηλής εικονικής ευμένειας"». *Πρακτικά 7ου Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»*. Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας, Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, ΑΠΘ, Πανεπιστήμιο Πατρών. Αθήνα, 22-24 Οκτωβρίου, 282 -294.

Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, Ν. (2014). «Ελληνική γλώσσα και ΜΜΕ - Εκπαιδευτικές εφαρμογές στο νηπιαγωγείο. Προσεγγίζοντας τις Λειτουργίες του

Δημοσιογραφικού Λόγου». Έκδοση: 1.0. Ιωάννινα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://ecourse.uoi.gr/course/view.php?id=1134>.

Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, Ν. (2017). «Οι ασθενείς και οι γιατροί των μνημονίων: Γλωσσικές απεικονίσεις του ελληνικού χρέους σε κείμενα της δημόσιας σφαίρας». Στο Ν. Τσιτσανούδη - Μαλλίδη (επιμ.), *Ελληνική Γλώσσα, Πολιτισμός και ΜΜΕ: Από την Αρχαιοελληνική Γραμματεία έως σήμερα*. Αθήνα: Gutenberg, 303-345.

Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, Ν. (2018). «Νεολογισμοί της δημόσιας σφαίρας: Από τη βάση της χρήσης στην ταχεία ωρίμανση των 'trumpnomics': Μια προσέγγιση με ιδεολογικό προσανατολισμό». Στο Κ. Ντίνας (επιμ.), *Figura in Praesentia – Μελέτες αφιερωμένες στον Θανάση Νάκα*. Αθήνα: Πατάκη, 564-580.

Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, Ν. (2021). «Γλώσσα και παραγωγή υπακοής». *Εφημερίδα των Συντακτών*, 16/4, σ. 8. Ανακτήθηκε από: https://www.efsyn.gr/stiles/aporseis/290260_glossa-kai-paragogi-ypakois.

Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, Ν. (2021α). «Η γλωσσική κατασκευή της συναίνεσης στα περιοριστικά μέτρα της υγειονομικής κρίσης». Εισήγηση στο διαδικτυακό επιμορφωτικό «Ο δημόσιος λόγος στην εποχή της πανδημίας». Εργαστήριο Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων, ΜΜΕ και Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Club de la Presse, Paris. Με τη χορηγία επικοινωνίας του CNN Greece. 5 Μαρτίου.

Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, Ν. (2021β). «Παιδιά προσφύγων και Μ.Μ.Ε. Γλωσσικές περιγραφές και κλίμακες έντασης». Στο Ν. Τσιτσανούδη-Μαλλίδη & Δ. Βαρνάβας (επιμ.), *Γλώσσα, Ηθική και Ιδεολογία στα Μ.Μ.Ε.* Αθήνα: Πεδίο.

Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, Ν., Παπαδοπούλου, Σμ. & Χατζημανώλη, Α. (2013).

«Ευρηματικές ιστορίες με παραμυθιακή γλώσσα στην υπηρεσία του γραμματισμού των Μ.Μ.Ε. - Μελέτη περίπτωσης». Στα *Ηλεκτρονικά Πρακτικά του Πανελληνίου Συνεδρίου «Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη»*. Εργαστήριο Γλώσσας και Προγραμμάτων Γλωσσικής Διδασκαλίας του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Frederick Κύπρου. Δράμα, 1-3 Νοεμβρίου. Ανακτήθηκε από:

http://www.nured.uowm.gr/drama/Eisegeseis_files/%CE%A0%CE%B1%CF%80%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%85%CC%81%CE%BB%CE%BF%CF%85,%20%CE%A4%CF%83%CE%B9%CF%84%CF%83%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CF%85%CC%81%CE%B4%CE%B7%20%26%20%CE%A7%CE%B1%CF%84%CE%B6%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CF%89%CC%81%CE%BB%CE%B7.pdf.

Φραγκουδάκη, Α. (1999). *Γλώσσα και Ιδεολογία*, (η' ανατ.). Αθήνα: Οδυσσέας, α' έκδοση, 1987.

Φτερνιατή, Α. (2012). «Πανεπιστημιακές σημειώσεις για το μάθημα Διδακτική της Νεοελληνικής Γλώσσας. Το επικοινωνιακό γεγονός και οι συνιστώσες του». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2012. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr>.

Χατζησαββίδης, Σ. (2000). *Ελληνική Γλώσσα και δημοσιογραφικός λόγος. Θεωρητικές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Gutenberg.

- Χατζησαββίδης, Σ. (2007). «Ο γλωσσικός γραμματισμός και η παιδαγωγική του γραμματισμού: θεωρητικές συνιστώσες και δεδομένα από τη διδακτική πράξη». *Πρακτικά 6ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Ο.Μ.Ε.Π. «Η γλώσσα ως μέσο και ως αντικείμενο μάθησης στην προσχολική και πρωτοσχολική ηλικία»*. Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Πατρών. Πάτρα, 1-3 Ιουνίου, 1-9.
- Χρυσανθόπουλος, Μ. (2015). «Διαμορφώνοντας τη δημόσια σφαίρα: λογοτεχνικές διαδρομές της ιστορίας». Στο Στ. Ε. Κακλαμάνης, Α. Καλοκαιρινός & Δ. Πολυχρονάκης (επιμ.), *Λόγος και χρόνος στη νεοελληνική γραμματεία, 18^{ος}-19^{ος} αιώνας: πρακτικά συνεδρίου προς τιμήν του Αλέξη Πολίτη*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 705-721.
- Ψυλλάκου, Ε. (2020). «Ζούμε με κορονοϊό: Ένα σχόλιο για τις κρατικές εκστρατείες ενημέρωσης». *Μ.Μ.Ε. και κορονοϊός* (ειδικό τεύχος), 2, 43-50. Αθήνα: Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών ΕΝΑ. Ανακτήθηκε από: https://www.enainstitute.org/wp-content/uploads/2020/06/ENA_Media-Jokers_.pdf.

Ξενόγλωσσες

- Ahmed, S. (2004). *The Cultural Politics of Emotion*. UK: Edinburgh University Press.
- Andersson, L. G. & Trudgill, P. (1990). *Bad Language*. Oxford: Penguin Books.
- Antzoulatos, A. A. (2011). "Greece in 2010: A Tragedy Without (?) Catharsis". *International Advances in Economic Research*, 17(3), 241-257.
- Baecker, D. (2020). "Corona I: Die pulsierende Gesellschaft". *Blog Kultur/Reflexion*, 27 March.
- Barthes, R. 1964 (1953). *Le degre zero de l' ecriture*. Paris: Gonthier.

- Baynham, M. (2002). *Πρακτικές Γραμματισμού* (μτφρ. Μ. Αραποπούλου). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Beck, U. (1992). “*Risk Society: towards a new modernity*”. London: Sage Publications, New Delhi: Thousand Oaks.
- Bleiker, R. & Hutchison, E. (2008). “Fear no more: emotions and world politics”. *Review of International Studies*, 34, 115-135.
- Buckingham, D. (2008). *Εκπαίδευση στα Μ.Μ.Ε., Αλφαριθμητισμός, Μάθηση και Σύγχρονη Κουλτούρα*. (Ε. Κούρτη, επιμ. & Ι. Σκαρβέλη, μτφρ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Bussmann, H. (2006). *Routledge dictionary of language and linguistics*. Taylor & Francis e-Library.
- Cameron, L. (2003). *Metaphor in educational discourse*. London: Continuum.
- Carver, C.S. & Blaney, P. (1977). “Perceived arousal, focus of attention, and avoidance behavior”. *Journal of Abnormal Psychology*, 86, 154-162. doi: <https://doi.org/10.1037/0021-843X.86.2.154>.
- Carver, T. & Pikalo, J. (2008). *Political language and metaphor: Interpreting and changing the world*. London & New York: Routledge.
- Chandler, D. (1995). “Marxist Media Theory”. Retrieved from: <http://visual-memory.co.uk/daniel/Documents/marxism/marxism05.html>.
- Charteris-Black, J. (2011). *Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor*. Palgrave Macmillan.
- Chomsky, N. & Herman, E. (1988). *Manufacturing Consent: The Political Economy of Mass Media*. New York: Pantheon Books.

- Cruz, M. P. (2005). "Teaching to be phatic: A pragmatic approach". Retrieved from: https://idus.us.es/bitstream/handle/11441/48007/Teaching_to_be_phatic.pdf?sequence=1.
- Cummins, J. (2002). *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση* (μτφρ. Σ. Αργύρη). Αθήνα: Gutenberg.
- Curran, J., Gurevitch, M. & Woollacott, J. (1982). "The study of the media: theoretical approaches". In T. Bennett, J. Curran, M. Gurevitch & J. Wollacott (eds.), *Culture, Society and the Media*, 6-25. London: Methuen. doi: <https://doi.org/10.4324/9780203978092>.
- DaCastella K., McGarty C. & Musgrove L. (2009). "Fear appeal in political rhetoric about terrorism". *Political Psychology*, 30(1), 1-26.
- De Bleser, R. & Kauschke, C. (2003). "Acquisition and loss of nouns and verbs: Parallel or divergent patterns?". *Journal of Neurolinguistics*, 16: 213-229. doi: [https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/S0911-6044\(02\)00015-5](https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/S0911-6044(02)00015-5).
- Deignan, A. (2005). *Metaphor and corpus linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Demertzis, N. & Eyerman, R. (2020). "Covid-19 as cultural trauma". *American Journal of Cultural Sociology*, 8, 428-450. doi: <https://doi.org/10.1057/s41290-020-00112-z>.
- Donoghue, D. (2014). *Metaphor*. Cambridge: University Press.
- Elkins, J. (2009). *Visual Literacy*. Taylor & Francis e-Library, Routledge Collection.
- Elster, J. (1998). "Deliberation and Constitution Making". *Deliberative Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 97-122.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Oxford: Polity Press.
- Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. London: Edward Arnold.

- Fairclough, N. (2003). *Analyzing discourse: Textual analysis for social research*. London & New York: Routledge.
- Ferguson, C. A. (1959). "Diglossia". *Word*, 15(2), 325-340. doi: <https://doi.org/10.1080/00437956.1959.11659702>.
- Flower, R. (1991). *Language in the News*. London & New York: Routledge.
- Fredrickson, B. L. (2001). "The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotion". *American Psychologist*, 56(3), 218-226. doi: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.218>.
- Freire, P. & Macedo, D. (2003). "Rethinking literacy: dialogue". In A. Darter, M. Baltodano & R. D. Torres (eds.), *The critical pedagogy reader*. London & New York: Routledge, 354-364.
- Frendo, E. (2005). *How to teach business English*. Oxford: Ocelot Publishing.
- Fromkin, V., Rodman, R. & Hyams, N. (2003). *An Introduction to Language*, (7th ed.). USA: Thomson Wadsworth.
- Garton Ash, T (2020). "A better world can emerge after coronavirus. Or a much worse one". *The Guardian*, 6/5. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/world/commentisfree/2020/may/06/better-world-coronavirus-young-europeans-democracy-universal-basic-income>.
- Gibbs, R. W. (2008). *The Cambridge handbook of metaphor and thought*. New York: Cambridge University Press.
- Goatly, A. (2007). *Washing the brain: Metaphor and hidden ideology*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Haarsager, S. L. (1993). "Communication and Citizenship: Journalism and the Public Sphere in the New Media Age". *American Journalism*, 10(1-2), 144-145. doi: <https://doi.org/10.1080/08821127.1993.10731525>.

- Habermas, J. (1973). *Theory and practice*, (tr. J. Viertel). London: Heinemann.
- Hall, S. (1977). "Culture, the media and the ideological effect". In J. Curran, M. Gurevitch & J. Woollacott (eds.), *Mass Communication and Society*, 315-348, London: Edward Arnold.
- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J. & Roberts, B. (1978). *Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order*. Hampshire: Palgrave.
- Hancock, J. (2020). "People's uncertainty about the novel coronavirus can lead them to believe *misinformation*, says Stanford Scholar". *Stanford News*. Retrieved from: <https://sml.stanford.edu/ml/2020/03/stanford-fake-news.pdf>.
- Hibberd, F. (2001). "Gergen's Social Constructionism, Logical Positivism and the Continuity of Error". *Theory & Psychology*, 11(3), 323-346. doi: <https://doi.org/10.1177/0959354301113003>.
- Holenstein, E. (1974). *Roman Jakobson's approach to language: Phenomenological structuralism*. Ontario: Indiana University Press.
- Holmes, J. (1992). *An Introduction to Sociolinguistics*. New York: Longman.
- Jakobson, R. (1995). *On Language*. Cambridge: Harvard University Press.
- Jin, Y., Pang, A. & Cameron, G. T. (2010). "The role of emotions in crisis responses: Inaugural test of the integrated crisis mapping (ICM) model". *Corporate Communications: An International Journal*, 15(4), 428-452. Research Collection Lee Kong Chian School of Business. Retrieved from: https://ink.library.smu.edu.sg/lkcsb_research/6031.
- Jin, Y., Pang, A. & Cameron, G.T. (2007). "Integrated crisis mapping: towards a publics-based, emotion-driven conceptualization in crisis communication". *Sphera Publica*, 7, 81-95.

- Jørgensen, M & Phillips J. L. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage Publications, New Delhi: Thousand Oaks.
- Keane, J. (2001). *Fear and Democracy*. Berlin.
- Kellner, D. & Share, J. (2007). "Critical Media Literacy, Democracy and the Reconstruction of Education". In D. Macedo, & S. R. Steinberg (eds.), *Media Literacy - A Reader*. New York: Peter Lang Publishing, 3-23.
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: A practical introduction*. Kress, G. (2010). *Multimodality. A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. London & New York: Routledge.
- Krzyżanowski, M. (2019). "Brexit and the imaginary of 'crisis': a discourse-conceptual analysis of European news media". *Critical Discourse Studies*, 16(4), 465-490. doi: <https://doi.org/10.1080/17405904.2019.1592001>.
- Kumar, K. (1977). "Holding the middle ground: the BBC, the public and the professional broadcaster". In J. Curran, M. Gurevitch & J. Woollacott (eds.), *Mass Communication and Society*, 231-248. London: Edward Arnold.
- Kydros, D. & Anastasiadis, A. (2017). "Greek Political Language during the Economic Crisis-A Network Analytic Approach". *Social Networking*, 6(2), 164-180.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Landau, M. J., Robinson, M. D. & Meier, B. P. (2014). "Metaphor Research in Social-Personality Psychology: The Road Ahead". In M. J. Landau (ed.) et al., *The power of metaphor: Examining its influence on social life*. Washington, DC: American Psychological Association, 269-286.
- Lascaratou, Chr. & Marmaridou, S. (2005). "Metaphor in Greek pain-Constructions: Cognitive and functional perspectives". In S. Marmaridou (ed.) et al., *Reviewing*

<https://doi.org/10.1515/9783110920826>. Lascaratou, Chr. (2007). *The language of pain*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Lippmann, W. (1988). *Η κοινή γνώμη* (μτφρ. Γ. Καραγιάννης). Αθήνα: Κάλβος.

Maasen, S. & Weingart, P. (2005). *Metaphors and the dynamics of language*. London & New York: Routledge.

McArthur, F. & Oncins-Martínez, J. L. (2012). “Metaphor in use”. In F. McArthur (ed.) et al., *Metaphor in Use: Context, culture, and communication*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Mill, J. S. (1859/1991). *On Liberty*. Oxford & New York: Oxford University Press.

Mills, C. W. (1951). *White collar*. New York: Oxford University Press.

Mitchell, P. (2012). *Contagious metaphor*. London: Bloomsbury.

Mullen, E. & Klaehn, J. (2010). “The Herman – Chomsky Propaganda Model: A Critical Approach to Analyzing Mass Media Behaviour”. *Sociology Compass*, 4(4), 215-229. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2010.00275.x>.

Musolff, A. (2016). *Political metaphor analysis: Discourse and scenarios*. New York: Bloomsbury Academic.

Naveh, C. (2002). “The Role of the Media in Foreign Policy Decision – Making: A Theoretical Framework”. *Conflict & Communication*, 1(2), 1-14. Retrieved from: https://regener-online.de/journalcco/2002_2/pdf_2002_2/naveh.pdf.

Neagu, M. I. (2013). *Decoding political discourse: Conceptual metaphors and argumentation*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Newby, D. (1998). “Theory and practice in communicative grammar: A guide for teachers”. In R. de Beaugrande, M. Grossman & B. Seidlhofer, (eds.), *Language policy and language education in emerging nations*. Stamford, Series: *Advances*

- in discourse processes*, LXIII, 151-164. Stamford, Connecticut: Ablex Publishing Corporation.
- Nord, C. (2006). “Translating for Communicative Purposes across Culture Boundaries”. *Journal of Translation Studies*, 9(1), 43-60.
- Nunan, D. (1995). *Language teaching methodology*. London: Prentice Hall.
- Patrona, M. (2018). “ ‘We – will – go – bank – rupt’: Interactionally constructing the Greek debt crisis on the news”. In M. Patrona (ed.), *Crisis and the Media: Narratives of crisis across cultural settings and media genres (Discourse Approaches to Politics, Society and Culture)*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 85-106.
- Potter, J. & Wetherell, M. (1987). *Discourse and social psychology: Beyond attitudes and behaviour*. London: Sage Publications, New Delhi: Thousand Oaks.
- Ritchie, L. D. (2013). *Metaphor*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rogoff, K. (2020). “A coronavirus recession could be supply side with a 1970’s flavor”. *The Guardian*, 3 March.
- Sabucedo, J. M., Alzate, M. & Hur, D. (2020). “COVID-19 and the metaphor of war (COVID-19 y la metáfora de la Guerra)”. *International Journal of Social Psychology*, 35(3), 618-624. doi: <https://doi.org/10.1080/02134748.2020.1783840>.
- Serafis, D. & Herman, T. (2018). “Media discourse and pathos: Sketching a critical and integrationist approach – Greek and French headlines before the Greek referendum of 2015”. *Social Semiotics*, 28(2), 184-200. doi: <https://doi.org/10.1080/10350330.2017.1291139>.
- Sinclair, J. M. (1991). *Corpus, concordance, collocation*. Oxford: Oxford University Press.

- Sontag, S. (1978). *Illness as metaphor*. New York: Farrar, Strauss and Giroux.
- Strauss-Kahn, D. (2020). “L’être, l’avoir et le pouvoir dans la crise”. *Politique Internationale*, 10 April. Retrieved from: <https://www.leclubdesjuristes.com/letre-lavoir-et-le-pouvoir-dans-lacrise/>.
- Tai, Z. & Chang, T. K. (2002). “The Global News and the Pictures in Their Heads”. *Gazette*, 64(3), 251-265. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/17480485020640030301>.
- Tierney, J. (2020). “How to overcome your brain’s fixation on bad things”. *Greater Good Magazine*. Retrieved from: https://greatergood.berkeley.edu/article/item/how_to_overcome_your_brains_fixation_on_bad_things.
- Tsakona, V. (2012). “The Greek State and the Plaster Cast. From the Greek Military Junta of 21st April 1967 to the IMF and EU’ s Rescue Mechanism”. *Metaphor and the Social World*, 2, 61–85. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. doi: <https://doi.org/10.1075/msw.2.1.04tsa>.
- Tsekeris, C. & Zeri, P. (2020). «Κράτος, κοινωνία και μέσα επικοινωνίας στην εποχή του κορωνοϊού». *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 154, 109-128. doi: <https://doi.org/10.12681/grsr.24518>.
- Tsitsanoudis-Mallidis, N. (2011). “The transformation of television journalistic discourse into an object of commercial dealing. The Greek case”. *International Journal of Instructional Media*. USA: University of Connecticut, 38(2), 133-146.
- Van Dijk, T. (1988). *News as Discourse*. Hillsdale, NJ.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Van Dijk, T. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. London: Sage Publications, New Delhi: Thousand Oaks.

Watterson, M. (2008). "Repair of non-understanding in English in international communication". *World Englishes*, 27(3/4), 378-406. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-971X.2008.00574.x>.

Wetherell, M. & Maybin, J. (1996). "The distributed self: A social constructionist perspective". In: R. Stevens (ed.), *Understanding the Self*. London: Sage Publications, New Delhi: Thousand Oaks, 219-280.

Wittgenstein, L. (1953/1989). *Philosophical investigations*. Oxford: Basil Blackwell.